

basme populare românești

100
bis

făt-frumos cu părul de aur
basme populare românești

**Scriitorii despre
«Biblioteca pentru toți»**

Răspunsuri la o anchetă organizată în anul 1935

Petre Dulfu:

„Înființată în anul 1895, când se scria la noi foarte puțin și se citea și mai puțin, deoarece prețul cărților nu era accesibil pentru punga celor mulți, această bibliotecă, publicând în volume ieftine de tot părți alese din operele celor mai de seamă autori ai noștri și traduceri din cei mai de seamă scriitori străini, a contribuit mult la dezvoltarea gradului de citit și prin aceasta la înaintarea în cultură a poporului român.”

Artur Gorovei:

„Îndrumarea pornită de la «Biblioteca pentru toți» a fost o salvare și începutul unei epoci de adîncă prefacere a mentalității românești, o epocă de înaintare sănătoasă pe cărările culturii. Pentru toate vîrstele și pentru toate preferințele «Biblioteca pentru toți» oferă posibilitatea unei lecturi plăcute și folositoare.”

Emil Isac:

„«Biblioteca pentru toți» îmi amintește primele mele lecturi în românește... Eu am fost totdeauna un izolat, trăiam în Clujul de odinioară... Primele numere din «Biblioteca pentru toți» mi le adusese tatăl meu din București și-mi amintesc că m-am electrizat. Căci puteam să arăt străinilor o dovadă de adevărată civilizație. Cu cît am crescut în vîrstă, cu atît mi se accentua interesul și dragostea pentru «Biblioteca pentru toți».”

basme populare românești

editura pentru literatură

Vol. I și II lei 10

Ilustrația copertei: *Gabrea Șertan*

**făt-frumos
cu părul de aur**

**basme populare
românești**

★ ★

EDIȚIE ÎNGRIJITĂ DE
IOAN ȘERB

1967

EDITURA PENTRU LITERATURĂ

Ediția a II-a

ROMAN NĂZDRĂVAN

A fost odată ca niciodată, dacă n-ar fi nici că s-ar povesti. Cînd să potcovea purecele cu nouă sute nouăzeci și nouă oca de fer, și tot da cu spatele de cer.

Linguriță scurtă pe gura cui n-ascultă !

A fost odată trei frați olteni, dintre care unu era năzdrăvan¹. Într-o zi, își ascuțiră coasele și plecară pe o cîmpie. După ce meraseră și iar meraseră, dederă peste o livede de fîn mare. Ei se opriră în loc și o priviră ; dar fratele cel mai mare zise :

— Știți voi una, mă ?

— Știm dacă ne vei spune, răspunse ceilalți doi frați.

— Ai, mă, să ne-ncercăm coasele pînă ăst fîn verde.

¹ Prin zicerea *năzdrăvan*, poporul român, și mai cu seamă țăranul, înțelege pe omul cu minte deșteaptă, care prevede viitorul (n. culeg.)

— Bine zici tu, mă, răspunse cel d-al doilea frate.

Și îndată începură amîndoi să cosească la fîn ; dar n-apucară să sfîrșească vorba bine, și zăriră pe zmeul Stan Gindă Barbaiop, călare p-o jumătate de iepure șchiop ; atunci lor, de frică, le căzură coasele din mînă, dar Roman Năzdrăvan le zise :

— Nu vă temeți, măre, lăsați pă mine, că-i viu eu de hac.

Zmeul din ce în ce s-apropia, iar cînd fu aproape de dînșii, învîrti buzduganul de trei ori și zise :

— Cine sînteți voi, bre, dă mi-ați turburat izvoarele și mi-ați încurcat livezile ?

— Sîntem niște oameni săraci și nemernici, măriata, să nu-ți faci păcat cu noi.

— Ai, sculați-vă, că vă iert, zise zmeul cu șiretlic ; dar fiindcă ați început livedea, cosiți-o toată și diseară să veniți acasă să vă plătesc.

Cîtetrei frați se puseră pe cosit, și cosiră zi de vară pînă seara ; dar cînd înnopta, veni zmeul și-i luă cu dînsul acasă ca să le plătească. Ajungînd acasă, zmeul fluieră de trei ori și numaidecît sări buzduganul din cui, și puse o masă împărătească cu douăsprezece feluri de bucate, pe care le otrăvise zmeul înadins, ca să omoare pe olteni ; dar o pîine, o strachină cu apă, o lingură și o ploscă cu vin nu putu să le otrăvească.

Zmeul, atunci, chemă pe olteni la masă ; dar Roman Năzdrăvan îi zise :

— Să trăiești, măria-ta ! Noi sîntem niște oameni săraci, învățați să mîncăm cum om putea și să bem ce-om putea. Dă-ne pîinea aia de colo, strachina cu apă, lingura și plosca, și ne va fi de ajuns.

Zmeul pricepu viclenia lui Roman Năzdrăvan și tăcu ; dar după ce se ridică masa, chemă pe vătăful de curte și-i porunci să-i ducă într-un beci, cu gînd ca să vie peste noapte să le taie capetele.

Roman Năzdrăvan simți șiretenia zmeului ; dar se făcu că nu pricepe nimic și, ca să înșele și mai bine pe zmeu, luă plosca și se dusă în beci împreună cu frații lui, iar după aceea scoase din traistă un fluier de prun și începu să cînte :

*Fluieraș frumușel,
Mititel, gingășel,
Dacă tu mă iubești
Vin-acum să-mi slujești.*

N-apucă să sfîrșească cîntecul și dodată veniră patru păsări măiestre și puseră o masă, cum se pune la domni și la împărați. Roman Năzdrăvan chemă la masă pe slujnicile zmeului și le dete de băut pînă se îmbătară și adormiră, apoi le dezbracă de hainele lor și se îmbracă el și frații lui cu dînsele, iar pe slujnice le îmbracă cu zăbunele lor cele bărbătești ; și se duseră să se culce. Dar abia ce începură să ațipească de somn, și zmeul veni cu paloșul să le taie capetele ; văzîndu-i însă îmbrăcați muiereste, merse înainte și tăie capetele sluj-

nicilor, apoi se duse și se culcă. Atunci Roman Năzdrăvan sculă pe ceilalți doi frați și o apucară la sănătoasa.

Se duseră și iar se mai duseră, cale lungă ca Dumnezeu să ne ajungă, ca cuvîntul din poveste, înainte mai lung și mai frumos este. Este ce este, basmul d-aci înainte se gătește, Dumnezeu în casă la noi sosește.

Se duseră trei zile și trei nopți, și dederă peste un palat mîndru și frumos, și se puseră cîtetrei la poartă. Împăratul îi văzu dupe geam și trimise pe vătaful de curte să-i întrebe ce caută. Vătaful spusă împăratului cererea lor, iar el porunci să puie pe cei doi rîndași la grajd, iar pe Roman Năzdrăvan să-l îmbrace bine și să-l facă copil în casă.

Nu trecu mult timp și împăratul făcu pe Roman Năzdrăvan mai mare peste toate slugile curții împărătești. Frații lui, cum auziră aceasta, hotărîră să-l piarză.

Într-o zi, cînd împăratul voia să se ducă la plimbare, ei îi ieșiră înainte cu căciulile în mîni și ziseră :

— Luminate-mpărate, să trăiești măria-ta întru mulți ani ! Fratele nostru Roman Năzdrăvan s-a lăudat că poate să-ți aducă cloșca cu puii de aur a zmeului Tărtăcot cu barba d-un cot și cu limba de doi.

Împăratul chemă numaidecît pe Roman Năzdrăvan și-i zise :

— Frații tăi mi-a spus că te-ai lăudat să-mi aduci cloșca cu puii de aur a lui Tărtăcot cu barba d-un cot.

— E, e, măria-ta, cine m-a pîrît nu m-a pîrît să mă crească, ci să mă piarză; dar bun este Dumnezeu, o să-ți aduc cloșca, măcar de-aș ști că-mi voi răpune viața.

— Să știi, Romane — adăogă împăratul — că dacă nu-mi vei aduce cloșca, unde-ți stă picioarele o să-ți stea capul.

N-apucă să plece împăratul și Roman Năzdrăvan se duse la zmeu, intră în palat și, ajungînd la odaia unde era cloșca închisă, se făcu pai de mătură și intră înăuntru pe gaura încuietorei; apoi, făcîndu-să iarăși om, zise cloștii :

— Fă, cloșcă, vino cu mine !

Cloșca începu să strige :

— Sări, luminate împărate, că mă ia Roman Năzdrăvan !

Zmeul veni numaidecît cu paloșul în mînă, dar Roman se făcu grăunte de mei și se puse dupe ușe. Zmeul, văzînd că nu este nimeni în casă, scoase biciul de la brîu și trase cloștii o bătaiuță țepăună. Roman se făcu iar om și zise :

— Fă, cloșcă, vii tu cu mine, ori ba ?

— Viu, răspunse cloșca.

Atunci, Roman luă cloșca cu pui cu tot ș-o dete împăratului, zicîndu-i :

— Poftim, luminate împărate, m-am închinat cu slujba care mi-ai poruncit.

Împăratul luă cloșca și dete lui Roman Năzdrăvan două căușe de galbeni ; și se duse. Iar Roman se puse în scară și începu să-i numere. Din întâmplare, frații lui tocmai atunci treceau cu hîrdău cu apă la grajd ; văzînd, însă, pe Roman numărînd bani, zise unul către celălalt :

— Văzuși, mă, ce dă bani a cîștigat afurisitul de Roman ?

— Las' pe mine, mă, că ți-l voi așeza eu pe dînsul !

A doua zi, cînd ieși împăratul la plimbare, ei veniră iarăși la scară, cu căciulele în mîni, și ziseră :

— Luminate-mpărate, fratele nostru Roman s-a lăudat să-ți aducă armăsarul lui Căpățînă-de-cal, într-un picior de găină înșelat și înfrînat.

Împăratul chemă pe Roman Năzdrăvan și-i zise :

— Auzi mă, Romane, ce zic frații tăi, că te-ai lăudat să-mi aduci calul lui Căpățînă-de-cal, într-un picior de găină înșelat și înfrînat ?

— Să trăiești, măria-ta ! Cine m-a pîrît nu m-a pîrît să mă crească, ci să mă piarză ; dar bun e Dumnezeu.

După aceea încălecă calul, se duse la zmeu și, intrînd în grajd, zise armăsarului :

— Mă, armăsare, vino cu mine.

Armăsarul, cum auzi acestea, strigă :

— Sări, stăpîne, că mă ia Roman Năzdrăvan.

Zmeul, cum auzi, se scobori în grajd cu paloșul într-o mînă și cu biciul de foc într-alta și zise calului :

— Unde este Roman Năzdrăvan, bre ?

Calul se uită împrejur și nu văzu pe nimeni ; căci Roman se făcuse pai și intrase în iesle ; atunci zmeul, văzîndu-se înșelat, să puse cu biciul pă cal și îi muie binișor spinările, iar după aceea se duse la treaba lui.

Roman, văzîndu-se iarăși numai cu calul, zisă :

— Mă armăsare, vino cu mine.

— Acum viu, stăpîne ; dar înainte de a pleca, sapă la picerile mele cele de dindărăt, c-o să dai peste un butoi cu aur topit și altul cu argint ; să iei două căușe de aur și să mă stropești de la cap pînă la mijloc, apoi să iei două căușe de argint și să mă stropești de la mijloc pînă la coadă, și să-ncalici pe mine.

Roman Năzdrăvan făcu după zisa calului ; în-călică pe dînsul și se dusă ; dar ce mîndrețe, Doamne ! Calul se făcuse jumătate de aur cu pietre nestimate, iar jumătate de argint, și atît de frumos, încît la soare te puteai uita, dar la dînsul ba...

Cînd ajunsă Roman la împărăție, împăratul tocma se întorcea de la plimbare, îi dede calul și luă patru căușe de galbeni.

Frații lui, însă, văzu toate acestea, și zise unul către altul :

— Bre ! ce dă bani a cîștigat nelegiuitul !

— Lasă, mă, răspunse unul din doi, că ți-l pui eu bine pe dinsul.

A doua zi, cînd împăratul se plimba pînă grădină, frații lui Roman Năzdrăvan îi ieșiră înainte și-i ziseră :

— Luminate-mpărate, să-ți lungească Dumnezeu zilele ! fratele nostru Roman Năzdrăvan s-a lăudat că poate să-ți aducă chiar pă zmeu, viu-nevătămat.

— Dar asta este cu neputință, răspunse împăratul.

— Știm prea bine, măria-ta, dar de ! fratele nostru așa s-a lăudat.

Împăratul chemă pe Roman și-i zise :

— Așa e, mă Romane, că te-ai lăudat să-mi aduci pe zmeu viu-nevătămat ?

— E ! luminate-mpărate, cine m-a pîrît la măria-ta nu m-a pîrît să mă crească, ci m-a pîrît să mă piarză ; dar fie, mă leg să-ți aduc pe zmeu, numai să-mi dai un car cu șease bivoli, să-mi dai șease dulgheri, șease tîmplari și șease fierari, și treaba e făcută.

Împăratul porunci să-i dea tot ce va cere. Roman se sui în car și apucă calea către zmeu. Se duse zi de vară pînă seara ; iar cînd fu aproape de palatul zmeului, se făcu moș bătrîn cu barba și sprîncenele pînă în pămînt. Zmeul, cum îl zări, se dete jos, îi ieși înainte și-i zise :

— Ce cauți, moșule ?

— Ce să caut, luminate-mpărate ? am prins pe hoțul de Roman Năzdrăvan și am venit la măriata să-mi dai ăl plop de colo, să fac un butoi ca să-l bag într-însul.

— Bucuros, moșicule.

Atunci Roman tăie plopul și, numai cît clipești din ochi, făcu un butoi gros, legat cu cercuri de fer ; dar cînd veni vremea să-l înfundeze, zise zmeului :

— Luminate-mpărate, știi că Roman Năzdrăvan e mare voinic, el poate să spargă butoiul și să scape, și atunci ne prăpădește pe toți ; fă bine de intră măriata în butoi¹ și, după ce l-oi înfunda, pune-ți toată puterea, să vedem, poți să-l spargi ?

Zmeul se supuse și intră în butoi ; iar dulgherii, tîmplarii și ferarii înfundară butoiul și, după ce îl legară cu lanțuri groase de fer, înjurară bivoli și plecară ; iar pe la apusul soarelui, ajunseră la împărăție și dete pe zmeu în mîna împăratului, viu-nevătămat.

Împăratul porunci să desfunde butoiul, să vadă dacă se află zmeul într-însul ; iar zmeul răspunse din butoi :

— Luminate-mpărate ! dacă vrei să trăiești, zi oamenilor tăi să nu mă scoată din butoi, că de voi scăpa, nu se alege praful de tine și de palatul tău.

¹ În text : *în butoiul*.

Atunci împăratul porunci să aducă lemne și, făcînd focul, arse pe zmeu trei zile și trei nopți ; iar Roman luă oasele zmeului și le dete împăratului, carele de bucurie făcu pe Roman boier din doisprezece, și-i dete pe fie-sa de soție. Roman căzu la pămînt și sărută poala împăratului ; iar după aceea, zise :

— Știi... una, lăudate-mpărate ? frații mei s-a lăudat că poți să-i legi pe vîrful unei șire de paie aprinse, și ei nu vor arde.

Împăratul porunci să-i lege și, dîndu-le foc, arseră de se făcură cenușă. Iar Roman trăi și împărăți, și împărățește și pînă în ziua de astăzi.

Încălicai p-o șea, și vă spusei dumneavoastră așa.

[N. Filimon] în *Țăranul român*, anul I, 1862, nr. 10, pp. 79—80.

ȘPERLĂ VOINICUL

Așa îl chema pe feciorul unui împărat de demult : Șperlă. Eu, cînd am auzit povestea asta, tare m-am minunat de numele feciorului și drept la bunică-mea m-am dus și-am întrebat-o, dar bunica m-a-ndreptat la bunicul și bunicuțul, luînd zodiacul de pe coardă¹, a cercetat cu de-amănuntul toți sfinții și sfințișorii anului și de numele lui Șperlă tot n-a dat. Ci numai într-un tîrziu, ștergîndu-și bunicul ochelarii și punînd zodiacul la loc, își dădu cu părerea că cel fecior de-mpărat trebuie să fi fost mare zăcaș². Că ce-i *șperla* decît jăratecul focului potolit și cum să se cheme cel care stă pururea-n vatra focului, vînturîndu-i cenușa cu cleștele, decît Șperlă ! Și atunci m-am luminat și mi-am zis că, de bună samă, îi așa.

¹ Coardă -- grîndă mare și groasă, care trece prin mijlocul casei și susține tavanul

² Zăcaș = oizmătăreț, răzbunător ; aici, leneș.

Și dacă-i așa, apoi trebuie să pricepem și pricina pentru ce-i plăcea lui Șperlă să se scalde-n baltă, cu giștele și cu rațele, și să se tăvălească apoi în glodărie, alături cu porceii !

Acestea le spusei ca să înțelegeți și altăceva ; anume, pentru ce era urgisit Șperlă de împărat și de toți curtenii lui și socotit ca o pacoste, bună numai să încurce pe alții. Cui semăna, nu știu, că împăratul și împărăteasa erau oameni ca toți oamenii, și cei doi frați mai mari atîta aduceau cu Șperlă, cît aducea ziua cu noaptea, și nici atîta. 'Acea erau brazi, nu altceva, voinici să frîngă pămîntul în două și mintoși să-ți spuie pe degete tai-nele lumii.

Și stînd așa lucrurile, vine întîmplarea :

Împăratul avea, ca tot creștinul, ogorul lui, unde-și sămăna, toamna și primăvara, cum sămănăm și noi cînd avem unde ; care secera vara, cum secerăm și noi cînd avem ce. O osebire mică numai : în ogoarele noastre mai crește și pălămidă ori neghină, mai face cîteodată grîul tăciune, și nu ca-n ogorul împărătesc, unde grîul avea paiu de aur și spicul boabe de pietre nestimate, la cari cu mare greutate puteai privi !

Îi mergea tare bine împăratului și-n scurtă vreme s-a văzut românul cu gospodărie așezată, cu vite la sălivane¹, cu pătulele și coșurile pline și cu

¹ Sălvăn — adăpost de iarnă pentru vite

părăluțe puse deoparte pentru Doamne ferește ce nevoie. Norocul lui, că ce să zic eu ! ? Dar vezi, norocul mai dă câteodată și pe lături : trece de la mine la tine, ori, ocolindu-ne pe-amîndoi, se duce pe pustiul dracului.

Intr-o bună dimineată, se trezește împăratul cu mîhnirea-n coastă. Chiu și vai ! Ce-i ? Mare comedie ! Auleu ! Dar cum ? Uite, astă-noapte, cine și cum nu se știe, a venit ca din pămînt și-a păscut ogorul împărătesc ! Nu mă omorî ! Așa ! Dar păzitorii ce-au făcut ? Parcă ei își pot da cu mintea !

Și, în anul acela, toate i-au mers împăratului pe dos.

— Ce mă-nvățați să fac, oameni buni ? întreba împăratul pe sfetnici.

Și sfetnicii, felurite capete, felurite răspunsuri.

Unul :

— Apoi, să chemăm pe vlădica să facă slujbă.

Altul :

— Eu aș zice, mărite împărate, să nu mai sa-
meni de alt an, și pace !

Iar împăratul :

— Vra să zică, de frica șoarecilor, să dăm foc caselor !

Și tocmai la sfîrșitul sfatului, se scoală unul mai adus la minte și grăiește atîta :

— Împărate, paza bună trece primejdia rea !

Amin ! Dar cine focul negru să păzească ? Eu, știu că nu, și nici dumneavoastră, că noi destulă

bătaie de cap avem cu nevoile noastre. Atunci, cine dară ?

Și iată, se găsește feciorul cel mai mare al împăratului. Că el apără ogorul și pace !

— Bine, dragul tatii — îi zice împăratul — pleacă și vezi că la noapte se împlinește anul de cînd cu întîmplarea.

Și pornit a fost feciorul împărătesc la mare ispravă, îmbrăcat în zale din cap și pînă-n picioare, cu buzdugan greu în mînă și tolba cu săgeți înveninate la șold, să răpuie dușmanul ogorului împărătesc, și mai multe nu !

Și toți ai curții puneau mare nădejde în împăratul lor de mîni, dar vezi, mai este-o vorbă : la părul lăudat să nu te duci cu traista prea mare !

Pe mine, zău că-mi vine să m-apuce rîsul ! Și dacă ar sta unul dintre dumneavoastră să mă întreb de ce, apoi a vedea din firul povestii.

Se duce voinicul cela în mijlocul ogorului, își face loc și dos la umbra unui spine, ca vînătorul care stă noaptea la pîndă, își face culcuș pe iarbă moale, trage o roată cu ochiul împrejur, își dezbracă cojocul și-l pune căpătîi și se întinde la pămînt, ca un străjer vrednic ce era. Sta așa cu ochii deschiși și număra stelele pe cerul lui Dumnezeu, și sta, și privea, și aștepta și, cam la un ceas din noapte, iacă aude la cîțiva pași de dînsul : „țîr-țîr, țîr-țîr !“

Măi, deodată parcă s-a simțit pe altă lume ; balamalele i se muiaseră și-un nod i se pusese în

furca pieptului, gata să-l înece. Pune mîna la tolbă, scoate o săgeată, o pune pe coardă, o întinde și stă să tragă. În cine? În cel care țîrîia alături cu dînsul. Și cum era pesemne lună frumoasă, iată, vede voinicul un șoricuț mititel, și cum îl vede, îi strigă :

— Stăi să te ucid !

— Ba nu mă ucide, măi !

— Ba stăi să te omor, că tu mănîinci holdele lui tată-meu !

Ei, se-nțelege, șoricelul zvîc ! în tufă și din tufă la un stînjîn în pămînt, că nu era el prost să-și pună mintea cu odrasla împărătească. Voinicului îi veniră din nou boii acasă, se mai sculă, se mai uită, și socotind primejdia trecută, se-ntinde din nou la pămînt, și Dumnezeu să-l ierte !

Bun !

Acuma, dumneavoastră știți, ori poate nu știți despre cele douăsprezece iepe ale văzduhului, cari umblă noaptea pe unde vor, călăuzite de-un harmasar năzdrăvan. Iepele și harmasarul ista fac multe răutăți pe lume, și nimeni nu le poate sta împotrivă, din pricină că o dată cu pornirea lor, se răscolesc și vînturile dulci. Și nimica pe lumea asta nu adoarme pe om ca vîntul cel dulce. Și așa, în noaptea ceea, cînd feciorul de-mpărat păzea ogorul cu holdele de aur, cînd se stîrniseră vînturile dulci și porniseră la drum cele douăsprezece iepe cu harmasarul în frunte, s-a întîmplat ce s-a întîmplat și-n anul trecut. Că, vedeți, dormind așa

voinicul și visînd ce-o fi visat, s-a fost trezit a doua zi, cînd a văzut cîmpul netezit ca de-o coasă. Atunci și-a pus mînele-n cap de bucurie și-a pornit spre curte, ca să vestească și pe împărat.

— Ei, fete-logofete, frumoasă ți-i isprava ?

— Da, frumoasă nevoie mare ! Iaca așa și așa, cu șoarecele și cîte prăpăstii, toate !

Pe urmă, supărări din mila lui Dumnezeu, dar și-o seamă de nădejde în cel de-al doilea fecior, pentru la anul !

Mare lucru și nădejdea asta, zău ! Da eu nu-s vrednic să mă afund în tainele lumii, ci vă spun scurt că și voinicul de-al doilea a scrîntit-o !

La al treilea an, zarvă mare și îngrijorare, că iar va să mănînce naiba holdele împărătești, iar turburare grea că n-are cine să-ncerce de pază pe noaptea aceea. Șfară-n țară și răvașe prin orașe, că cine s-a afla și s-a-ncumeta, zece galbeni va avea, afară de-un rînd de straie și alte daruri mai mărunțele.

Se duce unul, se duce altul, dar cum află de cele petrecute mai înainte, povestea cu șoarecele și cîte toate, dă și cămeșa de pe dînsul și pornește-napoi.

Mă duc și eu la-mpărat și-i zic :

— Înălțate împărate, iaca așa și așa, să te fac eu cu holde !

Iar împăratul de colo :

— Cum ?

— Ascultă. Noi, în Moldova noastră, cînd simțim că lanurile ni se prăpădesc, au de paserile cerului,

au de soare, au de secetă, ne apucăm și le cosim mai înainte de vremea secerișului și le facem nătreț la vite. Măria-ta, de ce nu le cosești, să te-nțelegi măcar cu paiele ?

Iar împăratul, din nou, după ce stă oleacă pe gânduri :

— Apoi, asta aveai de spus ?

— Asta !

— Dacă-i așa, drum bun să-ți dea Dumnezeu ; multe plecăciuni neveste-tei și feciorilor și tuturor celor din satul tău și lui vodă al vostru, dacă cumva te-ntilnești cu dînsul !

Iar eu :

— Să te las sănătos, mărite împărate, și s-auzim de bine !

O nimerisem cam rău, bătusem atîta pustiu de drum de florile mărului, dar mi-am zis : atîta m-am priceput, atîta am făcut ! Gata !

Ce s-a mai întîmplat pe urmă, n-am aflat decît încoace tîrziu. Și uite ce. Tocmai în seara cu primejdia, iacă și Șperlă în fața împăratului, cu rugă-minte să-l lese și pe el să păzească ogorul.

— Ptiu, drace ! Piei din fața mea ! strigă împăratul.

— Lasă-mă, tătucă, zău lasă-mă !

— Fugi, diavole, dinaintea mea, că se întîmplă moarte de om !

— Da zău, tătucă, lasă-mă, că uite, de nu ți-oi da eu grîul de aur pîn' la fir mîni în zori de zi, să nu-mi zici pe nume !

— Ei, bată-te para focului de Șperlă, să te bată !
Să păzești tu grîul ?

— Eu !

— Hm ! rîde împăratul, făcînd voie de nevoie și haz de năcaz.

Și de lăsat, nu l-a lăsat, dar nici altul nu s-a găsit să meargă și să păzească. Iar neaflîndu-se nimeni, Șperlă Voinicul se furișează singur-singurel în amurgul serii și se-așază par în mijlocul ogorului, tocmai lîngă tufa unde străjuiseră și ceilalți doi nătăfleți mai mari.

Trece iarăși ca un ceas din noapte, și Șperlă aude : „țîr-țîr, țîr-țîr !“ Se uită și vede șoricelul, și cum îl vede, bagă mîna-n buzunar și scoate niște fărîmături de mămăligă. Și cum le scoate, le-ntinde șoarecelui pe palmă :

— Na, mititelule, și papă, na și nu fi prost !
Vino și ospătează-te oleacă !

Da șoricuțul, crezînd că are de-a face tot cu cel de an și de antărf, gata să fugă.

— Na, măi, de ici și nu te teme ! Vino, că-ți dau și-o picătură de vin, și pe urmă oi sta de vorbă cu tine, că tot mi-i mie urît singur !

La început, șoarecele cam strîmba din mustăți, dar după altă rugămintă, își făcu coada covrig și s-apropie de voinic. „Bine te-am găsit sănătos !“ „Bine-ai venit sănătos !“ „Cum o mai duci cu traiul ?“ „Mulțumesc lui Dumnezeu.“ Ia șoarecele o fărîmătură din palma lui Șperlă și se linge pe bot. Vedeți și pricepeți că el nu era deprins cu bunătăți

de casă și de aceea îi părea mai bună mămăliguța decît grăunțele scuturate pe ogoare.

După ospăț, face Șperlă șiretul mîna găvan, toarnă trei picături de vin din ploscă și-o întinde șoricuțului. Dihania scoate limba de și-o udă, și : „linchi-linchi“, soarbe cele trei picături din vin.

— Bunu-i, vere ?

— Bun, dacă mai ai, șoarecele de colo.

— Cum să nu !

Și iarăși șoricelul își mai udă limba cu trei picături, și alte trei, și alte treizeci și trei, pînă cînd prinde afurisitul la ureche. Dă, ca omul !

Acuma, șoarecele are chef nevoie, strîmbă din nas, își sugă buzele și mustățile, se ridică în două picioare și se sprijină în coadă, se dă peste cap și cîntă :

Bunu-i vinul, bine-mi place,

Nu știu viei ce i-oi face !

— Lasă, măi, nu purta grija viei, că are cine ; mai na și mai soarbe ceva apă de sapă și stăi colea să te-ntreb un lucru ! Ascultă ! Știi tu comedia cu ist ogor al tatii ?

— O știu.

— Ei, și ce crezi că-i de făcut ?

— Ce să cred ! Apoi, ușoară treabă, mai dă-mi o lingură din ploscă și ți-oi spune !

Șperlă Voinicul îl cinstește, iar șoricelul îl pune la cale. De încheiere, altă cinste sănătoasă. Și zice șoarecele :

— Acum știi ce-i de făcut : bagă bine de samă, că eu mă duc la culcare ; mă cam ia parcă oleacă de amețală pe după ceafă și-mi vine tot să cînt. Mă duc, da dumneata bagă de samă. Noapte bună !

— Noapte bună, și încă ceva : dacă mi-a ieșit treaba în plin, mai abate-te pe la mine, așa cînd n-ai treabă !

Și de-acu, vorbă scurtă. Pe la miezul nopții, simte Șperlă aburînd vîntul cel dulce. Voinicul intră-n tufă și așteaptă. Dacă i se lipesc ochii de somn și capul i se dărîmă înainte, spinii de tufă îl înțepă și Șperlă ridică din nou capul și deschide ochii. Și iar, și iar. Și neputîndu-l doborî somnul, stătu treaz pînă-n crucea nopții, cînd scoborî din văzduh harmasarul cel năzdrăvan cu cele două-sprăzece iepe sălbatece.

Șperlă, nici una, nici alta, hiț ! la harmasar și-l apucă de căpăstru.

— Stăi că teucid !

— Ba nu mă ucide. Na-ți căpăstrul și dă-mi drumul, că m-oi duce cu iepe cu tot de unde am venit, iar ogorul ți-a rămîne întreg. Pe urmă, cînd ai avea nevoie de mine, scutură-l și eu ți-oi fi slugă credincioasă.

Isprava-i gata. Șperlă ia căpăstrul și pornește acasă, iar acasă se întinde pe vatră și adoarme dus, ca să se scoale tocmai încolo, tîrziu, cînd îl trezește foamea.

Toată lumea bucuroasă peste măsură de bucuria împăratului.

— Scoal, Șperlă, voinicul tatii voinic, scoală-te de pe vatră și vino de prânzește la masa de cinste ! Iaca, straie frumoase ți-am făcut și loc în dreapta mea ți-am dat ! Haide !

Da Șperlă tot lenos, de-i mirosea urma ! Se-ntinde cît se-ntinde și cască să-și deznoade fălcile, se duce la masă, mănîncă, bea și se veselește și ascultă laudele tuturor.

Nu trece după asta multă vreme și iată că o pasăre frumoasă, cu penele de aur, cîntă fără curmare în grădina castelului împărătesc. Ce să fie cu dînsa, nimeni nu-și putea da cu părerea, ci numai Șperlă, uitîndu-se la ea și ascultîndu-i cîntarea cu-nțeles, se îmbracă frumos, scoase căpăstrul harmasarului din ladă și-l scutură. Și cum îl scutură, harmasarul îi stătu înainte. Șperlă încălecă pe dînsul, îi dădu pîteni și, într-o clipă, pasărea măiastră era în brațele voinicului. Nu pasăre, măi, ci fecioară preamîndră, cum să căutați voi în tot cuprinsul lumii și tot nu aflați ! Nu ți-ar fi venit să te uiți la dînsa, așa de chipeșă ce era. Azi mai aud că și plină de înțelepciune se afla, dar asta n-o știu.

Vorba e că Șperlă i-a plăcut fetii, și fata lui Șperlă, că altfel ce-ar fi căutat dînsa la castelul împărătesc ? și nici voinicul n-ar fi zburat după dînsa.

Feciorul împăratului n-a mai căutat să știe nici de unde-i, nici cîți ani are, nici despre foaia de zestre n-a mai luat vorba, ci numai atîta i-a grăit :

- Mergi cu mine ?
- Merg !
- Blagosloviți-ne, tată și mamă !
- Dumnezeu să vă blagoslovească !

Și luați au fost. Vlădica le-a pus pirostiile în cap, eu și nevastă-mea le-am ținut lumînările și pe urmă, nunta la cătăramă ! Și la nuntă masă ; și la masă eu într-un cap, împăratul în celalt, mirele și mireasa la mijloc, iar în fața lor șoricuțul din poveste.

Și să credeți de bună samă că-i așa, că dacă n-aș fi auzit și dacă n-aș fi văzut toate celea de pînă aicea, cum aș fi putut să vi le-nșir ? Măi, nu vă uitați că-s ca vai de mine ! Am fin împărătesc, să știți, și să vă ferească sfîntul să-mi faceți vreun neajuns, să-mi mîncăți vreo brazdă de pămînt ori să-mi furați vreun pui de găină, că v-ați dus !

Zilele istea l-aștept să-mi vie cu colacii, după cum ni-i obiceiul. Cum mi-a veni, am să vă chem, să veniți și să-l vedeți și voi, iar pe urmă v-oi mai spune din ce-oi mai putea să aflu și eu de la Șperlă Voinicul, ginere împărătesc și împărat mîni-poimîni !

Frate-meu Leon, Țepu-Tecuci.

Tudor Pamfile, *Un tăciune și-un cărbune*, București (f. a.), pp. 3—17

PETRU CENUȘA

A fost odată, oameni buni și ai lui D-zeu, a fost un om sărac, sărac și avea șase copii, că la omul sărac găsești mulți copii, iar la mine și la „greco” nostru nu-i nici unul, nu te împiedici în ei ca la Bosioc Fluture. Destul că omul nostru avea șase copii, care strigau „lai¹, tată ! lai, tată !”, de-i, venea bietului om să ia lumea în cap de răul lor.

Și o duse omul nostru așa, cu chiu cu vai, pînă îi văzu zburăturiți ca puii cu penele bune, și atunci se rugă el de chinezul din sat să-l îngăduie să-și îngrădească o prinsoare² în izlazul comunal, în care să-și pună și el cîta cucuruz, un cuib-două de păsulă³ ori de crumpi⁴, un strat-două de ceapă, mai una-alta, spre a-și mai ușura traiul vieții. Și lucrau copiii omului nostru cu toată inima în grădină, că era grădina mare și se făceau bucatele pe

¹ Mălai (n. culeg.).

² Prinsoare — grădină.

³ Păsulă — fasole.

⁴ Crumpi — cartofi.

poveste. Și se bucura bietul om de hărnicia copiilor lui, că erau toți sprinteni și iuți ca furnicile, afară de copilul cel mic pe care îl chema Petru. Acesta era de la firea lui moale, lenos, nu-i plăcea nici un lucru, ci cită-i ziua sta tot în vara luminii, în unghetul cu cenușă, și mînca la cărbunii ce au mai rămas încă prin cenușă, nearși de tot.

Anul întâi, al doilea și al treilea după ce s-au făcut ei grădina, au tot sămănat în ea bucate de sapă, cucuruz, păsulă, ludăi¹, cînepă, ceapă, salată, crumpi, iar în anul al patrulea au sămănat trifoi, că prinseseră oamenii o văcuță și doi juncani și le trebuia nutreț verde.

Și creștea trifoiul lor de minune, parcă ar ieși din apă, și-ți era mai mare dragul a-ți paște ochii peste el, ca peste un covor verde, ce se îndoaia în suflarea vîntului în dreapta și în stînga, ca valurile unui lac mare.

Și nu trecea ziuă ca să nu se ivească omul pe la grădina cu trifoi, că se temea săracul că vine cineva de i-l fură, că nu era trifoi ca la el în tot hotarul.

Odată, colo după Paști, pe la sf. Gheorghe, i se păru omului că cineva îi călărește trifoiul, parcă ar fi niște cai.

Cum băgă el de seamă asta, trimise copilul cel mai mare ca să păzească trifoiul, dîndu-i aspră poruncă ca să nu doarmă toată noaptea, doar va prinde pe mișelul care îi face pagubă așa de mare.

¹ *Ludaie* — dovleac, bostan.

Plecă copilul, ascultînd porunca tatălui său, și se hotărî a nu dormi toată noaptea ; dar cînd fu colo cătră ziuă, în revărsatul zorilor, nu se mai putu stăpîni, i se închiseră ochii, îl cuprinse o molăiață și... și ațipi.

Soarele era pe cer de-un stîngen și el tot dormea. Văzînd tatăl său că nu mai vine și temîndu-se să nu i se fi întîmplat ceva, se luă și se duse să vadă de el ; cînd colo, cît de mare îi fu mirarea și năcazul cînd află copilul hîrconind¹, iar trifoiul tot călărit și tîrfelit, de-ți era mai mare mila uitîndu-te la el. Gîndeai că caii lui sîn-Toader, nu alții, au alergat prin el.

Bietul om, văzînd acestea, își descărcă tot năcazul pe copil, care se pomeni cu inima bătîndu-i-se de frică, de sudalmele și loviturile tatălui său.

— Putoareo și somnurosule, atîta nădejde am eu de tine ? Uită-te și vezi cum ni-e trifoiul ; așa știi să-ți păzești lucrul ? Amar de mine cu voi, am necăjit destul pîn' v-am crescut, acuma, cînd mă credeam cu ajutor, iacă ce nădejde am din partea ta ; nu poți nici o noapte sta la pază, ca să nu dormi, somnurosule, putoareo ! zicea tată-său, plin de mînie.

Noaptea următoare trimise pe al doilea copil, a treia pe celălalt și așa se prerîndiră toți copiii, dar parcă era făcătură, nu alta : nici unul nu putea străjui noaptea întreagă, și pe toți îi fura somnul

¹ A hîrconi — a sforăi.

colo, de către ziuă, și baș¹ atunci aducea năstrecea² pe cine aducea, de le călărea trifoiul. Și se năcăjea tatăl copiilor și le spunea vorbe de să nu-i iai din gunoi, fi făcea obială, dar în zadar, că și ei singuri vreau să se țină ca să nu adoarmă, dar venea somnul ca un hoț, de-i fura, nu alta. Nu era chip, ca să poată străjui noaptea întreagă. ~

Acuma veni și rîndul lui Petru. Se ridică și el din cotu³ lui cu cenușă, se duse la mamă-sa și-i zise :

— Știi ce, mamă ? Ia fă-mi tu mie o pogace de cenușă, să vezi de nu fac eu de rîs pe toți frații mei, măcar că se țin ei așa făloși, așa ștudenți⁴ !

— Ia taci tu, hăbăucule ! zise tatăl său minios, dar cine necuratu o să mănînce la noapte cărbunii din cenușă, ori tu ești mai bun decît frații tăi ?

— Tată, eu mă prind să păzesc trifoiul, lasă-mă și pe mine la noapte !

— Bine ! zise tatăl, dar să știi că de nu-mi afli pe cei ce-mi călăresc trifoiul, tu nu mănînci mulți cărbuni din vatră, ai auzit ? Să nu crezi că eu glumesc, că m-am săturat de voi de toți.

Și îi făcu mamă-sa o pogace de cenușă, o luă Petru Cenușă (căci așa îl batjocurea lumea) în straiță și cum apuse soarele, o luă cătră grădină.

¹ Baș — tocmai.

² Năstrecea — dracul.

³ Cot — colț, loc.

⁴ Ștudent — priceput, isteț.

Stătu el la pază toată noaptea, fără ca să adoarmă ; cînd colo, de cătră ziuă, începu să bată un vînt căldicel și îmbătător, care se lăsa pe gene-i și era p-aci, p-aci, să-l ademenească. Dar Petru Cenușă nu se lăsa ; cînd văzu că nu-i modu, se duse la gardul cu spini, luă cîțiva spini și îi puse pe lingă sine, și cînd cucăia, se împungea în spini și fugea somnul de trei stînji de el. Cînd fu colo, de cătră ziuă, în revărsatul zorilor, numa ce se pomeni Petru, că iacă trei cai ca trei munți se lăsară în grădină și începură a alerga prin trifoi. Petru Cenușă făcu ce făcu și-i prinse pe toți trei. Erau caii zînelor, care slobozeau din nări vînt căldicel și dulce, care adormea pe orișicine ; dar ei erau fermecați, că îndată ce dă cineva ochi cu ei, se fac blinzi ca mieii și-i poate prinde orișicine. Cum îi prinse, Petru vru să-i ducă acasă la tatăl său, dar caii îi ziseră :

— Fii bun, slobozi-ne, că prea mult întîrziem, că tot cu noi n-ai ce face, că noi nu ni-s cai ca ceilalți ; dar dacă ne slobozi, noi ț-om fi de mare folos odată.

Petru se învoi să le dea drumul și caii, atunci, îi deteră unțl un căpăstru de aramă, altul un căpăstru de argint și al treilea un căpăstru de aur, și îi ziseră :

— Cînd vei avea lipsă de noi, Petre, cînd vei fi în vrun năcaz, scutură căpestrele și noi deloc vom veni și-ți vom ajuta. Dar tu nu spune la nime nimic despre noi.

Și caii deodată pieriră ca o nălucă, iar Petru, luînd căpestrele, le băgă în sîn și plecă acasă.

Acolo, spuse tatălui său ca să nu mai aibă grija trifoiului, că nime nu-l mai strică de aici înainte.

Petru se puse iară în cotul lui cu cenușă, iar ceilalți își căutau de treburile lor și erau harnici, și începu a le merge bine și a-și aduna cîta stăricică.

Pe vremea aceea, ieși vestea în țară că împăratul, fiind bătrîn, își caută un ginere la fata lui, căruia să-i dea tronul și împărăția. Dete dară de știre la lume și la țară ca să se strîngă toți junii de laturi de orașul în care ședea împăratul, ca să-și aleagă fata din ei. Și era plănuit așa, că fata să șadă în un loc anumit și să țină coroana în mînă, și toți junii să treacă în fuga calului pe lîngă ea ; și acel june care va putea cu sabia doborî coroana din mîna fetei, de trei ori una după alta, acela să fie ginerele împăratului.

Și pe vremea aceea era așa rînduiala, că nu se luau numai după ranguri ca acum, ci putea și un paore¹ să fie ginere de împărat, dacă îi plăcea fetei de el și de vitejia lui. Că pe atunci se da mult pe istețimea și vitejia omului, dar nû pe bogății, ranguri și domnii ca acum. De aceea, chemă împăratul nu numai pe fiii de prinți și de împărați, ci și pe fiii de paori, ca să vină la sărbare, spre a-și alege fata lui pe cel mai vrednic.

¹ Paore — plugar, țaran.

Și veniră, vai, maica mea, ca la un târg mare, feciori din toată lumea, fii de împărați, de crai, de prinți, de domni și de paori, care de care îmbrăcați mai frumos și pe cai mai sprinteni, ce văr-sau parcă foc din nări. Că rîvneau mulți după închinata de fată, că era și frumoasă, bat-o stelele s-o bată, să-i sorbi apă din guriță, și avea o țară mare și frumoasă și bogății nenumărate, și era numai una fată la părinți.

Auzind de aceasta și Petru Cenușă, ce se socoti el ? Ieși din cotul său și haid' și el, drag Doamne, să-și arate vitejia înaintea fetei de împărat și să-i câștige inima. Hei ! și nu știi din ce tufă sare iepurele ; nu știi din cine pieri, că porcu rînios mănîncă para cea mai frumoasă.

Văzînd ei, că frații lui ceialalți toți au plecat și pe el nime nu-l cheamă, nu se socoti mult, ci plecă și, de laturi de sat, scoase căpăstrul de aramă, îl scutură de trei ori și veni, drag Doamne, un cal de aramă roșu ca para focului și sprinten ca caii arăpești, și-i zise lui Petru Cenușă :

— Ce poștești, stăpîne ?

— Să mă duci la fata împăratului și să mă porți vitejește pe dinaintea ei, ca să-i dobor coroana și să-i câștig mîna.

— Bine, stăpîne, dar mai nainte îmbracă hainele ce Ț-am adus și încinge sabia, că încolo, grija mea.

Și îmbracă Petru Cenușă hainele ce i le adusesese calul și încinse sabia, și se schimbă omul meu

de nu-l cunoșteai, nici frate să-i fi fost. Că străluceau hainele, sabia și pintenii ca para focului, bătînd în roșu-galben, iar fața lui — credeai lumină de seară. Așa era el și așa îl purta calul în fală, în fruntea celorlalți feciori. Dar am uitat să vă spun că Petru Cenușă, mergînd cu calul său spre orașul cu pricina, iacă vede pe frații săi cu trăsura într-o baltă, și nu mai puteau bieții cai să-i scoată din bară¹ aceea. El, cum îi văzu, îi cunoscu, dar ei, cînd îl văzură, își luară pălăriile, că crezură că-i vrun fiu de împărat, așa de împodobit era.

— Ce-i, Pavele, Ioane, Ghiță, Dănilă și Ieremie, nu mai poate Lila cu Fani să vă scoată din noroi ? zise Petre către frații lui.

— Nu ! Măria-ta — ziseră ei cu mirare, că de unde știe el cum îi cheamă pe ei — și caii nu ne pot scoate că-s slabi amăriții.

— De ce n-ați luat și pe Petru, fratele vostru, că el ar fi împins la leucă și v-ar scoate din imală² ?

— Lasă-l păcatelor, măria-ta, că un om ca el nu-i vrednic să-i pomenim numele.

— Așa ziceți voi, dar să știți că Petru Cenușă vă scoate din imală.

Și suflă o dată pe nări calul său și împinse cocia³ cu cai fraților săi de trei poște înainte.

¹ Bară — mocirlă, mlaștină.

² Imală — noroi.

³ Cocie — trăsură.

Și se minunau frații de vorbele necunoscutului, și pe vorbă sămăna cu Petru Cenușă, dar de unde putea el să fie acela, că-l știau rămas în cotul său acasă, ei, și apoi îmbrăcămintea și calul de unde să le fi avut ? Nu putea să fie el Petru, frațele lor, nu, și pace !

Așa ziceau frații lui, iar Petru ajunsese mult înaintea lor la orașul împărătesc.

Acolo, lume și țară cită frunză și iarbă. Cum ajunsese el, toți se uitau la el ca la altă ce și se întrebau al cutărui împărat să fie feciorul ăsta ? Unii ziceau că e al împăratului Roșu, alții că e al împăratului Verde, alții ziceau că e al împăratului Galben ; iar feciorii de crai toți îl dușmăneau, că era mai pe sus decât ei și ei nu-l cunoșteau cine e și a venit numai să le strice norocul lor. Deodată sunară trâmbițele și se începu comedia, sau cum să-i zicem.

Fata împăratului se sui pe o masă lucrată cu multă măiestrie și scobită în marmură roșie, îmbrăcată toată în fir de aur și împodobită cu pietri scumpe, de strălucea ca soarele ; și șezînd pe un scaun de aur, ținea în mînă coroana împărătească ; iar care doreau a avea această coroană și pe care o ținea în mînă, zburau pe rînd pe sub mîna ei, cu caii lor iuți ca rîndunelele, iar cu sabia cercau a lăpăda coroana din mîna fetei. Dar care cum lovea, i se frîngea sabia și coroana nici nu se clătea.

În scurtă vreme, în niște ceasuri numai, și erau la picioarele fetei o grămadă de săbii frînte.

Toți cei adunați se mirau că feciorul acela cu hainele de aramă se lasă pe urma tuturor.

Cînd fură toți gata, își strînse Petru Cenușă calul său și ca fulgerul trecu pe sub mîna fetei cea cu coroana, iar cu sabia lovi coroana așa de puternic, de era mai să zboare în colțul lui cu cenușă. Toți cei de față bătură în palme de bucurie, iar împăratul le dăruie la toți cei adunați mîncare și beutură, și le spuse că la trei zile iar să se adune, că vor mai încerca, pînă cînd se va afla unul care de trei ori va doborî coroana. Și se veselii lumea și toți vorbeau numai de feciorul cu hainele de aramă, apoi cei mai aproape se duseră acasă, iar cei mai îndepărtați rămaseră aci. Petru Cenușă încă se întoarse acasă, ori, mai bine-zis, la cotul său de cenușă.

Cînd ajunseră și frații săi acasă, începură a povesti cele ce au văzut. Petru tăcea și asculta. Apoi spuseră cum s-au întîîținat cu cocia într-o bară și, de nu venea un domn chițoș¹ să le ajute, n-ar mai fi putut ieși de acolo. Petru începu a rîde din cotul lui și le zise :

— Și eu am văzut cum calul domnului aceleuia numai a suflat pe nări și v-a împins trei poște înainte, cu căruță, cu cai, cu tot.

¹ *Chițoș* — frumos împodobit.

— Și de unde știi tu, nimenio ? ziseră frații lui ; de unde știi tu ?

— De unde ? Eu m-am suit pe corelnic¹ și am văzut mai bine decât voi.

Și mai povestiră frații cum se întreceau craii și prinții ca să răstoarne coroana din mîna fetei cu părul de aur. Dar care cum lovea cu sabia, i se rupea sabia în două, iar coroana nici nu se clătea. Cînd, mai pe urmă, veni și domnul care-i scoase din imală și cum dădu el cu sabia, coroana ajunsese cine știe unde, peste capetele mulțimei.

— Și eu l-am văzut pe domnul acela — zise Petru — era îmbrăcat tare frumos și el și calul numai în haine de aramă ca para focului. Că de pe corelnicul nostru se vede tot.

Frații lui îl înjurară cum erau obicinuiți și, de năcaz, se duseră și rupseră corelnicul, zicînd că Petru numai își bate joc de ei, că adecă el să vadă de pe corelnic mai bine decât ei, care au fost acolo.

În ziua a treia, rînduită ca să se adune mulțimea, frații lui Petru iar înhămară caii la celiga² lor și hi ! la drum, că de cai nu-i bai, numai zbici bun să ai.

Cum plecără ei, Petru Cenușă iar ieși din cotu lui și plecă și el. Cum ajunsese de lături de sat, scoase din sîn căpăstrul de argint, îl scutură de

¹ Cotețul găinilor (n. culeg.).

² Celigă — brișcă, cabrioletă.

trei ori și deloc veni un cal de argint, mîndru și frumos, și aduse lui Petru un rînd de haine, sabie și zale de argint; și după ce le îmbrăcă, calul îl purtă ca vîntul, pînă ajunsese la orașu împăratului. Acolo era adunată o mulțime de oameni și mai mare ca mai nainte. Copii de crai și prinți erau îmbrăcați numai în fir și mătăasă, iar caii lor băteau cu picioarele și-și mușcau zobecele, așteptînd începerea jocului.

Cînd ajunsese însă Petru cu calul lui, îi acoperi cu strălucirea sa, toți rămaseră nimic pe lîngă el și-l priveau cu dușmănie, că vedeau că acesta e care i-a întrecut în rîndul trecut și îi va întrece și acum.

Și se începu lupta sau jocul cu săbiile; Petru rămase iarăși cel din urmă. Ca și rîndul trecut, așa și acum, care cum ajungea la rînd și lovea cu sabia, i se rupea sabia în bucăți și coroana nici nu se mișca; iar cînd ajunsese Petru la rînd și lovi cu sabia, sări coroana cît colo, cu scînteii după ea.

Și toată mulțimea rămase mirată de frumuseța și vitejia acestui tînăr, pe care-l porecliră. Craiul Roșu.

Și împăratul îi dete scrisoare și acum, ca și în rîndul trecut, scrisoare de biruință, și totodată spuse mulțimei că peste trei zile iar să se adună, pentru cea din urmă oară, că atunci va fi biruința biruințelor.

Și se îndepărtă mulțimea, iar Petru Cenușă, ori Craiul Roșu, cum să-i zicem, se întoarse iară în

cotul lui cu cenușă, pînă cînd va veni ziua în care să se bucure și el o dată. Cînd veniră frații lui acasă, începură a povesti ce-a văzut, iar Petru Cenușă zise că el știe mai bine decît ei, și începu a povesti de se mirau' frații lui cum știe să spună ca pe carte.

Și-l întrebară frații lui că de unde știe toate cum s-or întîmplat ? Iar el zise :

— De unde ? M-am suit pe poiata porcilor și am văzut toate, că de nu aș fi văzut, cum v-aș ști povesti ?

Și se năcăjiră frații lui că el știe mai bine decît ei, care au fost de față, și stricară poiata porcilor pe care, cică, se suise Petru.

Și veni și ziua a treia, zi de plată și răsplată, și plecară frații lui Petru cătră orașul împărătesc ; iar Petru, după ce plecară ei, se sculă din cotul lui, scutură căpăstrul de aur și veni, drag Doamne, un cal mîndru de aur cu frîul și șaua numai de aur curat, și-i aduse și lui Petru un rînd de haine de aur și sabie de aur, zale și pîteni cu totul-tot de aur. Și cînd le îmbrăcă Petru și încălecă pe cal, gîndea că-i fiul soarelui, nu altă, așa strălucea și el, și calul, și armătura lui.

Și se strînsese acum și mai multă lume la orașul cu pricina decît altă dată, și toți căutau după Craiul Roșu, cel care întii a fost îmbrăcat în haine cu fir de aramă, a doua oară era îmbrăcat în haine cu fir de argint, căci știa că numai el singur va putea lăpăda coroana din mîna fetei. Toți

se uitau în toate părțile să vadă pe Craiul Roșu venind și vorbeau numai de el, cînd, iată-l, se vedea strălucind de departe de-ți lua vederile. Într-o minută și fu aci. Toți cei de față băteau în palme și strigau să trăiască Craiul Roșu ; numai feciorul împăratului Negru îl dușmănea, că el iubea tare fata și cică ar fi zis că ar da împărăția tatălui său toată, numai să dobîndească pe frumoasa fată.

Fata, însă, nici grijă n-avea de el, că ea căuta, pe lîngă frumusețe, și vitejie ; și la dînsul nu găseai nici o însușire bună, nici frumusețe, nici vitejie, și asta îl mânca pe el. Și se începu jocul, și Petru iară rămase cel din urmă, ca să nu i să zică că se mărește și umblă după domnie ; ba el avea de gînd nici să nu-și încerce norocul, dar după ce toți cercară și nici care nu fură în stare să cîștige inima fetei, mulțimea striga :

— Să probeze și Craiul Roșu, să-l vedem, că nu ne ducem de aici pînă nu-l vedem și pe el.

Astfel Petru, vrînd-nevrînd, fu silit să-și cerce norocul.

Fata, cum îl văzu, se îndrăgosti foc în el, dar și el în ea ; și cînd ajunse înaintea fetei, ea îi puse coroana în cap, se coborî la el, îl apucă de mînă și îi spuse că-l iubește și numai el va fi alesul inimei sale.

Apoi veni și tatăl fetei, împăratul, și le dădu binecuvîntarea sa, apoi aduse un preot, care-i cunună în fața mulțimei și făcură, drag Doamne,

un ospaț de cele împărătești, și toți cei de față fură goștii ¹ împăratului.

Iar Petru își chemă frații și pe tatăl său, îi băgă într-o odaie numai pe ei și le spuse :

— Eu sînt Petru Cenușă, fratele vostru și fiul tău, tată. A fost norocul meu că m-am dus de am păzit trifoiul, căci caii care ne călăreau trifoiul mi-au adus norocul și mie, dar și vouă.

Și frații lui căzură în genuchi înaintea lui și-l rugară de iertare, iar el îi sărută pe toți și-i aduse la curtea sa.

Și ținu veselia o săptămînă încheiată și se bucurară toți, dar mai tare se bucură fata împăratului, că ș-a căpătat așa un bărbățel tras printr-un inel. Și împăratul, fiind bătrîn, dete domnia ginezelui său numit Craiul Roșu, care domni cu blîndețe și înțelepciune multă vreme și, de nu va fi murit, și astăzi trăiește.

Comunicată de Petru Crina Damaschin, econom în Cîlnic.

G. Cătană, *Povești populare din Bănat*, partea a II-a, Brașov, 1908, pp. 41—51

¹ Gost — oaspete.

DOFTORUL TODERAȘ

Zice că a fost odată un om sărac, și el avea trei feciori ; pe cei doi mai mari nu știu cum i-au chemat, dar pe cel mai mic știu că-l chema Toader, și fiindcă era mai mic, îi ziceau Toderică și Toderăș. După ce-au crescut feciorii, de erau cît oamenii de mari, s-au învățat vînători ; mai vi-nează azi, mai mîne, pînă într-atîta îndrăgesc vî-natul, de nu să mai puteau opri locului p-acasă, ei tot prin păduri erau cu pușca-n spate.

Odată, i-au apucat noaptea într-o pădure. Deci s-au tras în lături din drum, lîngă un copaci mare ; acolo și-au făcut foc și s-au pus pe cină. După cină, să sfătuiesc ei că n-ar fi bine să doarmă toți trei deodată ci numai doi din ei, iar unul să meargă lîngă drum, să străjuiască, ca să nu li să întîmple ceva, să vie cineva, vezi, să le ia armele, ori doară chiar să-i omoare. Așadară, cei doi mai tineri să pun p-o dungă, iar cel mai mare își umple pușca și merge lîngă drum să pă-zească. Și nu vede el nimica pînă colo, cătră mezul

noptii ; atunci, aude că să apropie într-acolo o căruță cu patru cai negri și, cum era lună albă, îi vedea apropiindu-să de el.

— Stai ! Cine ești ? strigă feciorul, dar din căruță nu-i răspundea nime nimic.

Mai strigă și a doua oară, dar iar nu-i răspunse nimeni nimic. Atunci, strigă feciorul a treia oară :

— Stai, că de nu, trag cocoșul !

Și din căruță auzi un glas :

— Nu trage cocoșul, că pe de tine stau în loc.

Și n-a tras cocoșul. Iar când a fost căruța pe de el, s-a oprit în loc și un om din căruță-i dădu un corn și-i zise :

— Na cornul acesta și când vei fi într-un năcaz mare, să suflă în el, că vor ieși verde de cătane, de va fi greu pământul de ei ; iar când vei sufla în el pe celălalt capăt, să vor face cătanele nevăzute.

Și așa, oamenii cei doi cu căruța s-au dus, după ce-i dădură cornul. Iar feciorul, rămânând singur, suflă o dată în corn, să-i vază puterea, și să făcu verde de cătane în jur de dînsul ; apoi suflă o dată în capătul celălalt și iar să ascunseră cătanele. După ce să făcu ziuă, merse la cei doi frați ai lui, care dormeau încă.

— Bună dimineața, fraților ! No, da cum v-ați hodinit ?

— Bine, frate ; dar tu dormit-ai vro leacă, și ce-ai văzut ?

— De dormit n-am dormit, că omul doar nu de aceea se leagă c-a păzi ca să să dea somnului, dar n-am văzut nimic.

Acum și-au făcut feciorii foc și au fript niște carne de iepure, au prînzit și-au apucat calea prin cea pădure, să scape undeva la largul, că nu mai aveau sare, ba și praful li să împutînase. Și umblă feciorii mei toată ziulița, fără să afle undeva capătul pădurei ; iar cînd fu seară, erau chiar în locul de unde plecase dimineața. Ce să știe face ? O să mai miie o noapte acolo !

Își fac foc, își fac de cină, cînează și iar să sfătuiesc să meargă unul să păzească. Acum merge feciorul cel mai mijlociu, și el cu pușca încărcată și cu pipa aprinsă, ca să nu-l prindă somnu. Pînă cătră mezul nopții nu văzu nici el nimica, deși era lună de puteai număra galbini la ea, numai să fi avut, dar la mezul nopții auzi hurducături de căruță și îndată și văzu una cu patru cai negri.

— Holt ¹ ! Cine-i ?

Dar nu-i răspunde nime nici o vorbă.

Mai strigă o dată holt, și iar nu-i răspunde.

Cînd fu la a treia oară, strigă :

— Holt ! Că de nu, trag cocoșul !

— Ba nu-l trage — îi zise un om din căruță — că stăm noi cînd vom fi pe de tine.

Și n-au tras cocoșul puștii ; iar oamenii, cînd fură cu căruța pe de el, stătură în loc și-i ziseră :

¹ Holt — stai, oprește (de la germ. : halt).

— Na punga asta cu bani, și oricît vei cheltui din ea, tot nu să vor mai găta.

Apoi s-au dus oamenii cu căruța, iar feciorul au cercat să vadă așa minunată e punga aceea, după cum i-au spus oamenii ? Deci luă un pumn bun de galbini din ea și văzu că ea tot plină rămîne, și i-au părut bine.

După ce s-au făcut ziuă, s-o dus și și-a trezit frații să gate ceva de prînz, că lui i-era foame, cum nu dormise toată noaptea.

— No, da ce-ai văzut, frate ? îl întrebară cei doi.

— N-am văzut nimic, numai sînt cam obosit cum n-am dormit toată noaptea și mi-e foame ; haideți să ne facem ceva de prînz și să mai umblăm prin astă săcretă de pădure, doară vom putea ieși pe undeva din ea.

Așa au și făcut, și-au făcut foc, și-au fript carne pe cărbuni, au mîncat bine și au luat-o prin pădure, doar vor putea ieși cumva la largul ; dar de ce umblau, de aceea se înfundau mai tare ; și cînd fu seară, erau chiar la locul de unde plecase dimineața. Aci iar își făcură foc și de cină, și după cină, cei doi frați mai mari să culcară, iar Toderică merse să-i păzească, că-i venise rîndul. Și păzește și el lingă drum, duhănind¹ pînă cătră mezul nopții, dar nu vede nimic. Atunci, însă, i să pare că aude tropot de cai și durăitură de că-

¹ A duhăni — a fuma

ruță. Ascultă mai bine, să uită în aceea parte cu pușca gata — adecă venea o căruță cu patru cai negri.

Îndată ce o zări, strigă Toderăș :

— Holt ! Cine e ?

Iar răspuns n-a căpătat ; a mai strigat o dată, și iar nu i-a răspuns nime nimic. Acum Toderăș, văzînd că căruța să tot apropie, a pus degetul pe cocoșul de la pușcă și a strigat a treia oară :

— Holt ! Stai locului, că de nu, trag cocoșul !

Acum i-au răspuns din trăsură :

— Nu trage cocoșul, că stăm cînd vom fi pe de tine.

Și n-a tras Toderică cocoșul, iar cînd a fost căruța pe de el, a stat în loc și-a văzut că în căruță erau doi oameni, iară unul din acei doi oameni i-au dat un clop¹ și i-au zis :

— Fiîndcă n-ai tras cu pușca în noi, iată-ți dăm tie clopul acesta ; tu, dacă li-i pune în cap, unde vei gîndi, acolo vei fi și nimeni nu te-a vedea ; poți să te gîndești că ești la împăratul la masă, și acolo vei fi numaidcît, și vei mînca și vei bea cu el și cu mesenii lui, și nime nu te-a vedea.

Cei doi oameni cu căruța s-au dus, iară Toderăș era voios de darul ce-a căpătat. Apoi Toderăș și-a pus clopul pe cap și a zis : „Să fiu la împăratul la masă“. Și îndată a fost acolo. La curtea împăratului era ospăț mare, că venise pețitorii la

¹ O pălărie (n. culeg.).

fata împăratului. El s-a pus la masă, a mâncat, a băut, a auzit ce vorbeau și-a văzut pe toți, dar pe el nime nu l-a văzut. A văzut cît e de frumoasă fata împăratului și o a auzit zicînd că ea numai după acela s-a mărita, care o cîștiga-o în joc de cărți. El toate le-a văzut și auzit, dar n-a zis nimic, fără, după ce s-a săturat, a zis : „Să fiu la frații mei în pădure !“ și acolo a fost numaidecît. Era ziuă albă cînd ajunse la ei, dar ei dormeau încă, că vara-s nopțile scurte. Deci i-au trezit, și ei l-au întrebat :

— No, da ce-ai văzut, frate ?

Iar el zise :

— N-ăm văzut nimica, mulțam Doamne !

După aceea, au mai umblat ei prin pădure cît au umblat și-au dat de-o potecă, care i-au scos din pădure, apoi au mers tot pe ea, pînă au ajuns la un sat. Acolo, frații cei doi mai mari s-au în-surat și s-au pus pe muncă, iar Toderică a rămas tot frășcău¹. Pînă acum, nici unul nu știa ce-au căpătat cei doi de la oamenii din căruță, dar acum au spus fiecare ce-au căpătat. Fiecare să mira de darul fraților săi ; deci, Toderică zice cătră fratele cel mijlociu :

— Mă frate, tu ești înсурat, eu nu ; uite, am auzit pînă a zis fata împăratului că ea numai după acela s-a mărita, care i-a mirui² banii în joc de

¹ Holtei (n. culeg.).

² Ciștiga (n. culeg.).

cărți. Să-mi dai tu punga ta și eu să-ți dau clopul meu, că banii din punga ta știu că nu-i poate câștiga toți, și de-o câștig eu, mă fac împărat, iar pe voi, ca pe frații mei, vă fac ghinerariși ¹.

Și să învoi fratele cel mijlociu, dădu punga lui Toderaș, iar Toderaș îi dădu clopul.

Acum să duse Toderaș oblu în orașul împăratului, își cumpără un rînd de haine ca feciorii cei de împărați și merse a peți la fata împăratului.

Aceea zise :

— Văd că ești om harnic și mi-ar fi drag de tine, dar eu mi-am pus în gînd numai după acela să mă mărit, care mă va câștiga în cărți.

— Bine-i și așa, zise Toderaș.

Și s-au prins la joc de cărți și s-au jucat trei zile și trei nopți, și-au câștigat fata împăratului trei buți de galbini de la Toderică, dar din punga lui tot nu să mai gătau galbinii. Acum nu mai puteau de obosiți. Deci, mirîndu-se fata împăratului de punga cea minunată a lui Toderică, din care tot scoate bani și cum i pierdea, cum scotea alții și iarăși alții, zise :

— Știi ce, Toderică ? Hai să ne lăsăm de joc ; mie mi-e drag de tine și după tine vreau să mă mărit ; de-acum încolo dară, sînt mireasa ta.

Și s-au lăsat de joc și s-au pus pe ospăț, au mîncat, au băut și Toderică, fiind pirotit ², și mai și

¹ Generali (n. culeg.).

² Trudit, obosit de nedormire (n. culeg.).

gustînd din celea vinuri scumpe, ş-a şumenit¹ şi s-a culcat, şi îndată a adormit ca mort.

Fata împăratului i-au luat punga şi i-a pus alta în locul ei, iar dacă s-a trezit Toderică, a zis fata :

— Hai să ne mai jucăm în cărţi, doar vei fi mai norocos ca pînă acum.

Şi s-au jucat, dar minteni a pierdut Toderică toţi banii, că nu mai avea punga cea fărmeacă, şi-apoi l-a dat fata pe uşă afară.

Acum să duse Toderică acasă la frate-său cel mai mare şi-i spuse toată întîmplarea, apoi îl rugă să-i dea cornul cel cu cătanele, să bată pe împăratul cu armezi cu tot şi să-şi scoată punga.

Şi-i dădu frate-său cornul şi merse Toderică cu cornul în buzunar, pînă ajunse la curţile împăratului ; acolo, suflă o dată în corn şi ieşiră cătanele cîtă frunză şi iarbă, începură bătaie groaznică asupra cătanelor împăratului şi asupra lui. Şi să sperie împăratul şi zise cătră Toderică :

— Ştii ce ? Hai să ne împăcăm ; adună-ţi cătanele şi hai că-ţi dau fata.

Şi crezu bietul Toderiş. Suflă în celălalt căpăt a cornului şi îndată cătanele să făcură nevăzute, iar împăratul şi împărăteasa, dar cu deosebire fata împăratului, chemară pe Toderiş înlăuntru şi-l ospătară bine, şi-i spuseră că mintenaş² vor trimite după popă şi-l va cununa cu fata împăra-

¹ *A se şumeni* — a se ameţi, a se îmbăta.

² *Mintenaş* — îndată, imediat.

tului. Acum credea Toderaș și mai tare că nu-l vor purta ziua cu lumină, deci să puse și mîncă și bău bine, ba poate bău chiar mai mulțisor de cum să cade să bea pețitorii și mirii. Și după ce să șumeni, să culcă și dormi ca dus din lume. Cît ce-l văzură adormit, îi luară cornul și-i puseră alt corn în buzunar, ș-apoi îl deșteptară și-i spusă că tot nu se poate una ca aceea, să aibă el nevastă pe fata împăratului, deci să meargă de unde a venit. Și să minie Toderaș și scoase cornul din buzunar și suflă în corn, dar — putea fluiera a pagubă, că din corn nu-i ieșiră cătane. Întristat și batjocorit cum era, începe Toderaș a să ruga de împăratul și de toată casa lui, că, dacă nu-i dau fata, nu-i nici o supărare, dar să nu-i țină cu puterea cornul și punga. Curtenii împăratului însă, l-au scos frumușel afară, apoi l-au amuțat cu cîinii pînă l-au scos și din oraș, nu numai din ogradă.

Supărat cum era Toderică, tot merge făcînd planuri după planuri, pînă să trezește iar în satul unde ședea frate-său cel mijlociu, și să rugă să-i dea pălăria, doar cu ajutorul ei va putea scoate punga și cornul, că uite așa și așa s-au întîmplat.

Și-i dă frate-său pălăria și el și-o pune pe cap și strigă : „Hop ! Hop ! Să fiu la împăratul în curte, cu el și cu fata lui la masă !“

Și cînd au gătat de zis vorbele acestea, atunci și era la împăratul după masă, pe toți îi vedea, dar el nu era văzut de nime. Mănîncă el acolo,

bea bine, să ospătează, dar o dată să face ca și cum și-ar scăpa pălăria și-atunci toți îl văd, să minunează cum a ajuns el acolo ? Cînd ? Pe unde ? Dar cum își pune pălăria pe cap, nu-l mai vede nimeni cum ședea chiar cu fata împăratului umăr la umăr. După ce să sătura bine, prinde pe fata împăratului în brațe, dar nime nu-l vedea, fără ea striga tulvai, să o lase, dar el zise : „Hop ! Hop ! Să fiu cu fata împăratului colo, în mijlocul pădurei ceea, unde ne pierdurăm eu cu frații mei“.

Și îndată fu acolo el cu fata împăratului, chiar într-o poiană mîndră, de să tot șezi la umbra ei. Acolo își luă Toderaș pălăria jos de pe cap, atunci, fata împăratului nu mai era înfrîcată, vedea că-i el, Toderaș, care de atîta amar de vreme-i trage nădejdea, deci să făcu ca și cum i-ar părea bine și zise cătră el :

— No, vezi așa, nebunule, dintîiași dată a trebuit să mă furi tu, că mie tot drag mi-a fost de tine, numai mama și tata nu mă lăsa să mă mărit după tine. Dar lasă numai, bine că am scăpat dinaintea lor, că mai bine vom trăi noi amîndoi aici în codri, că te-oi cumpăni eu să scoți din curțile tatii și cornul și punga, apoi să faci și tu batjocură cu cei ce te batjocoriră.

Și sărută pe Toderaș, și să drăgosteau, și să jucau la umbră ca doi copii răsfățați, apoi să culcară și durmiră ei cum doarme bărbatul cu muieirea, și tot povestiră, pînă scoase iară din minte pe Toderaș.

— Da hoț, mai ești tu, Toderăș ! Bine ai mai pus tu trebile la cale, de numai ne trezirăm aici !

El, îmbătat de dragoste, să vîndu iară :

— Da căz de mult te furam de era pălăria la mine, că dacă pun pălăria pe cap, nime nu mă vede, și cum zic „Hop ! Hop ! Să fiu unde gîndesc !“, acolo mă aflu, că pălăria asta așa putere are.

Acum îi era fetei de ajuns.

Deci să puse și-l mai drăgosti și-l mai sărută, pînă văzu că pe el îl fură somnul ; atunci să făcu că doarme și ea, apoi, după ce băgă de seamă că el a adormit, și-a pus pălăria luf pe cap și a zis numai încet : „Hop ! Hop ! Să fiu la tata acasă !“

Și în minuta aceea ea a și ajuns acasă la împăratul, iar el a rămas dormind dus...

Cînd s-a trezit, era singur, cu capul gol.

Acum începu a deznădăjdui, nici nu mai gîndea să meargă acasă la frații lui, după ce prăpădise și darurile lor și al lui.

Deci, umblă ca buigat ¹ de cap prin cea pădure săcreată ; ar fi voit să deie ceva bidiganie de el și să-l mănînce, cu atît mai vîrtos că începu a-l prinde și foamea și setea, pre lîngă alte năcazuri ; dar n-avea nimic, chiar nimic, numai ce era pe el și capul cel gol.

Mergînd el așa îngîndurat prin cea pădure, dă de un măr mare cu niște mere roșii ca focul și

¹ Buiguit.

ca pumnul de mari, să le mănînci și cu ochii. Cum era flămînd și însetoșat, să răpede la ele și min-teni mănîncă două ; adecă cum le mănîncă, cum îi cresc două coarne, ca la boii cei ungurești de mari și răsucite.

— Asta-i bună — zice el — numai bine mi se întîmplă, numai de coarne sînt vrednic, să împung ca vitele, că daruri am avut eu, frumoase daruri de la D-zeu, dar le-am prăpădit pentru fata împăratului ; așa cap săc ! Asta-i fată de împărat !

Nu mai cuteză să mănînce mere, ci plecă de acoloa rușinat.

Nu merse însă mult, și dă de un păr cu niște pere mari și frumoase, galbine-roșcovane și mari ca ouăle celea de gîscă.

De flămînd, era flămînd ; setea încă-l cocea, dar sta pe gînduri : să mănînce din pere, ori ba ? „Ce-a da D-zeu, aceea va fi, zise el, și luă o peară și — cum o mîncă, cum îi căzu un corn. Mulțami lui D-zeu și mai mîncă una și-i căzu și celălalt corn.

Acum era iară voios și să gîndi puțin și să răzgîndi, și-apoi să duse la măr și luă cîteva mere, cîte chibzui că va putea duce, apoi luă cîteva pere și merse să iasă la largul, de-a nimeri. Și a ni-merit ușor. Și cum a ieșit din pădure, a văzut departe un oraș. „Acolo o să merg“, zise el. Și să duce. Și cînd ajunge în oraș chiar ieșeau oamenii din biserică. El să pune și-și întinde o țîr' de șe-

truță cu merele cele scumpe, și prind oamenii a să aduna în jurul lui ca la o comedie, că nime nu mai văzuse așa mere frumoase. Prind a-l întreba că ce cere pe ele ? Iar el le răspunse :

— Pentru fiecare măr, patru sute bune !

Toți oamenii să îngroziră de prețul acel mare, bani de o păreche de boi pentru un măr !

Curînd ajunse vestea și la curtea împăratului despre mîndreța și scumpetea merelor, și fata împăratului numaidecît trimite o slujnică cu șase-sprezece sute bune, să-i aducă patru mere, unul la împăratul, unul la împărăteasa și două pe seama ei. Și minteni veni slujnica cu patru mere și le dete fetei, iar fata dădu unul la tată-său, unul la mumă-sa și două și le opri ei, și ieși în casa sa. Și mîncă împăratul mărul, și cînd îl gătă de mîncat, îi crescú un corn în frunte ca la Surilă ; și mîncă și împărăteasa mărul ei, și-i crescú un corn cît al Joienei noastre ; iar fata, fiind mai lacomă, ca toți tinerii, îndată huzdopă¹ amîndouă merele, și-i crescú două drăguțe de coarne, de gîndei că de la un bou săsesc le-a împrumutat. Dar ea nu știa că le are, și nici mumă-sa nu știa că ea are un corn, nici tatăl său. Cînd se adunară la amiazi, să înfiorară :

— Tată — zice fata — d-ta ai un corn ; uite că și mama are !

— Tu ai două, ziseră împăratul și împărăteasa.

¹ Mîncă lacom (n. culeg.).

Numai atunci băgară de seamă că ei au coarne.

Adunară doftori peste doftori și cercară cu toate leacurile din apoteci ¹, dar nu folosi nimic. Toderăș, după ce căpătă sutișoarele, să duse la boltă și-și cumpără haine doftoricești, o pălărie cât mierța ² orașului, ochelari negri, și umblă cracoș ³ de picioare, să făcu doftor în tălpi și merse ață la curtea împăratului.

— Ce cauți ? îl întrebă un slujitor, și cine ești ?

— Eu is doftor, și anume, care vindecă coarnele de la oameni ; vin la înălțatul împărat să-i arăt dreptățile.

— Chiar în bun loc nimerești — îi zise slujitorul — că și la înălțatul împărat i-a crescut un corn.

Și-l slobode înlăuntru, iar Toderăș spune la împăratul lefteria ⁴ lui.

— Bine că te-o adus D-zeu — zice împăratul — că uite ce-am pățit, din chiar senin mi-a crescut mie un corn, și unul la împărăteasa, și două coarne la fată ; de mine și de împărăteasa calea ca valea ! că sîntem bătrîni, dar biata fată nu și-a căpătat pețitori, sărmană. De ne poți vindeca, te umplem de bogăție.

— Că vă pot.

¹ *Apotecă* — farmacie.

² *Mierță* — vas de doage, mare cam cît o baniță.

³ *Cracoș* — crăcănat.

⁴ *Lefterie* — pricepere, meșteșug.

Și să pune doftorul Toderică și să face a unge cornul împăratului, și scoate din buzunar o peară, și dindu-i-o împăratului, zice :

— Gustă din peara asta pînă te lecuiesc eu.

Și tot îmbucă împăratul cîte-oleacă din peara cea bună, pînă o gătă ; atunci scutură doftorul Toderică de corn și o dată îi rămîne în mînă, iar împăratul rămîne ca și mai nainte, pînă nu mîncase mărul. Nu mai știa ce să facă de bucurie, îi dădu o pungă de bani și-l duse în chilia împărătesei, și-o vindecă și pe ea, tocmai ca și pre împăratul, și iar îi dădu o pungă de bani.

Acum îl duse în chilia fetei, să o vindece și pe ea. Dar Toderică zice :

— Dragii mei, la coconița e lucru cu mult mai greu, că d-nia ei are două coarne și sînt cu mult mai groase. Fără, eu mă leg că și pe d-nea ei o vindec, numai nu așa iute. Lăsați-mă numai pămîne aici și nu veniți pînă peste un ceas ; poate că va cam zbiera, că o cam durea-o, că a d-sale trebuie să le tai mai întii ; dar nu veniți înlăuntru, ascultați-mă pe mine, de vreți să fie fata iară cum a mai fost.

— Că te-om asculta, zice împăratul și împărăteasa ieșind din casa fetei.

Făta era voioasă văzînd ce doftor învățat a nimerit la ei, care în scurtă vreme a vindecat de coarne pe părinții ei și preste un ceas o va vindeca și pe ea.

Toderică, doftorul acest luminat, porunci fetei de să dezbracă în pielea goală, și ascultă fata. Apoi el scoase o funie din buzunar și o legă bine de grindă, ș-apoi legă pe fată de coarne și-o trase în sus, de sta spânzurată în aer. Îi era greu bieteii fete, dar trebui să rabde, că o vindecă de coarne. Dar hoțul de doftor, după ce-o legă bine, apucă un măcăuaș¹ și prinde a o încinge pe spate, pe picioare, pe unde apucă, pînă o face toată vârgi. Ea țipătea de gîndea că guta o lovea, dar el nu înceta cu leacul : toată era meleșuită de bătaie. Atunci, intră împăratul cu împărăteasa înlăuntru și văd chinul fetei.

— Dar ce faci, d-le doftor ? D-ta ne omori fata !

— Ba nu, numai o lecuiesc. Unde mi-e cornul, punga și pălăria, care mi le-a luat cu încelușag² fata asta ? Scoateți-le afară, că o las ; dar de unde nu, și pe voi vă bat.

— Dezleag-o și n-o mai bate, că ți le dăm.

Și-o dezlegă Toderică, iar ea nu mai așteptă nici un cuvînt, fără deschise lada, îi dădu punga, cornul și pălăria, numai să să vază scăpată.

Toderică nici nu-și luă rămas bun, fără-și puse pălăria pe cap și zise : „Hop ! Hop ! Să fiu la frații mei“, și într-o minută au fost acolo și le-au spus toată pățania din vremea doftoriei sale, cum v-am spus-o și eu d-voastră.

¹ Biticuță (n. culeg.).

² *Încelușag* — înșelăciune, amăgire.

Însuratu-s-o Toderică, ori rămas-a tot holtei ?
Nu să știe, dar aceea știu că la fete de împărat al-
tul n-a mai umblat a peți și — de n-a murit —
și astăzi trăiește.

Auzită și scrisă în Rodna-Veche.

Ioan Pop-Reteganul, *Fovești ardele-
nești, culese din gura poporului*,
partea a II-a, Brașov, 1888, pp. 70—80

OMUL DE PIATRĂ

A fost odată un împărat și o împărăteasă, amîndoi tineri și frumoși, dar nu făceau copii.

Într-o zi veni la împăratul un arap buzat și-i zise :

— Să trăiești, luminate împărate ! Am auzit că împărăteasa nu face copii și am adus buruieni pe care cum le-o bea, rămîne grea.

Împăratul luă buruienile de la arap și porunci să-i dea cal împărătesc și un rînd de haine de aur ce-ți lua vederile de frumusețe, apoi chemă pe împărăteasa și-i dete buruienile să le fiarbă și să le bea. Împărăteasa chemă pe bucătăreasă și-i dete buruienile să le fiarbă, fără să-i spuie de ce treabă sînt. Bucătăreasa, neștiind puterea lor, gustă dintr-însele și apoi le duse împărătesei să le bea. Nu trecu mult timp la mijloc și rămasă grea împărăteasa și bucătăreasa. Iar cînd veni vremea, născură amîndouă cîte un coconăș, mai frumos decît tot ce este frumos pe lumea aceasta, și le puse nume : unuia Dafin și altuia Afin.

Într-o zi, împăratul plecă la bătălie și, lăsînd pe fiul său în locu-i, îi dete o mulțime de chei în mîină și-i zise :

— Fiule, în toate casele ce se deschid cu aceste chei să intri, iară în casa ce se deschide cu cheia de aur să nu-ți calce piciorul, căci nu va fi bine de tine.

Cum plecă împăratul din oraș, fiul său intră prin toate casele și văzu o mulțime de pietre nestimate foarte frumoase, dar nu-i plăcu nici una dintr-insele : în cele din urmă, ajunsă și la casa ce se deschidea cu cheia de aur, stătu puțin înaintea ușei, se gîndi la porunca ce-i dedesă tată-său, dar, biruindu-l nerăbdarea, intră înlăuntru și văzu un ochean de sticlă, se uită prin el și văzu un palat cu totul și cu totul de aur, încît la soare te puteai uita, iar la dînsul ba. Și într-însul, ședea doamna Chiralina, tînră copilă floare din grădină, frumoasă ca o zîă.

După ce o privi mai mult timp, pusă ocheanul iarăși la locul lui și ieși afară cu ochii plini de lacrimi.

Nu trecu mult timp și împăratul se întoarsă de la bătălie biruitor, dar în loc să-i iasă fiul său înainte, să-l primească cu bucurie, ieși numai împărăteasa și-i spuse că fiul ei este bolnav. Împăratul pricepu numaidecît de unde-i venea boala și chemă pe toți doftorii și doftorițele din lume, dar toți îi ziseră că pînă nu va da fiului său de soție pe doamna Chiralina, el nu se va însănătoșa.

Împăratul trimisă soli peste soli la doamna Chiralina, dar fu peste puțină, căci tatăl ei nu voia să o mărite.

Auzind feciorul împăratului toate acestea, hotărî să se ducă el însuși să o ceară de la tatăl ei. Așadar, spusă toate acestea fratelui său de cruce și într-o zi, plecară amîndoi și se făcură nevăzuți. Merseră zi de vară pînă seara și ajunseră la muma Crivățului, bătură la ușă și ieși înaintea lor o babă zbîrcită și îi întrebă ce caută. Ei răspunseră că cer să-i găzduiască pînă a doua zi și să le spuie pe care drum să apuce ca să ajungă la împărăția doamnei Chiralina.

Baba se uită la dîșii cu milă și apoi le zise :

— V-aș priimi în casă cu mare bucurie, da-mi-e frică că va veni fiul meu și vă face pre amîndoi sloi de gheață ; duceți-vă mai bine la sora mea cea mai mică, că ea poate să vă găzduiască și să vă spuie și drumul la doamna Chiralina.

Feciorul de împărat plecă înainte și ajunsă la muma Vîntului turbat ; plecară și de acolo și ajunseră la muma Vîntului de primăvară, bătură la ușă și ieși o femeie înaltă, și tînără, și frumoasă. Această femeie, cum văzu pe feciorul de împărat, îi zise :

— Dragă Făt-Frumos, știu că ai plecat să cauți pe doamna Chiralina ca s-o iei de soție ; dar nu vei putea să ajungi pînă la împărăția ei, fără ajutorul fiului meu. Rămîneți aci, dar trebuie să vă ascunz foarte bine ; căci cum o simți fiul meu că

se află la mine oameni după tărîmul cellalt, vă omoară.

Zicînd aceste vorbe, plesni de trei ori din palme și îndată sări după sobă o pasere de aur cu ciocul de diamant și cu ochii de smarand, și-i băgă subț aripi pe amîndoi ; apoi se sui iarăși pe sobă.

Nu trecu mult timp și se auzi o dulce vîjăitură de vînt, care aducea un miros de trandafiri și de rozmarini, ușa se deschise singură și intră în casă un flăcău frumos, cu părul lung de aur, cu aripi de argint și cu un băț în mînă, împletit cu de tot felul de ierburi și flori. Cum intră în casă, zise mă-sei :

— Mamă, mie-mi miroase a om după tărîmul cellalt.

— Ți-o fi mirosind, mamă, dar p-aicea n-are ce căuta oamenii după tărîmul cellalt.

Vîntul se liniști și se pusă la masă ; iar după ce mîncă o strachină de lapte dulce de căprioară și bău apă de micșunele dintr-o oală de marmură, se puse la povestit.

Mă-sa, văzîndu-l cu voie bună, zise :

— Fiul meu, ia spune-mi, unde este împărăția doamnei Chiralina și cum ar face cineva ca să o ia de nevastă ?

— Greu lucru mă întrebași, mamă ! Dar aide, treacă-meargă. Împărăția doamnei Chiralina este departe de aici, cale de zece ani ; dar această cale se poate face cît te ștergi la ochi, dacă cineva s-o duce în pădurea cea neagră de lîngă gîrla de

păcură, care aruncă cu pietre și foc pînă la cer, și dacă o încăleca pe bușteanul Ielelor, cu care poate să treacă gîrla ; însă cine aude și va spune cuiva, acela să se facă de piatră pînă la genunchi. După ce va ajunge la împărăție, trebuie să facă un cerb de aur și să intre într-însul, ca să ajungă în odaia împărătesei și să o fure ; cine aude și va spune cuiva, să se facă de piatră pînă la brîu. După ce o va lua de soție, muma Crivățului, de pizmă, o să trimiță un ovrei cu niște cămăși frumoase și mai subțiri decît pînza păiajenului, doamna Chiralina o să cumpere cămăși ; și dacă nu le va uda cu lacrimi de turturică, cum se va îmbrăca cu dînosele, va muri ; cine aude și va spune cuiva, să se facă cu totul și cu totul de piatră.

Pe cînd vîntul spunea toate acestea, feciorul de împărat adormisă ; iar feciorul bucătăresei rămăsesă deștept și auzise tot.

A doua zi, după ce plecă Vîntul d-acasă, feciorul de împărat întrebă pe muma vîntului dacă i-a spus fiul său ceva ; dar ea, temîndu-se să nu se facă piatră, îi răspunse că n-a aflat nimic.

Atunci, feciorul bucătăresei și cel de împărat luară drumul înainte și se duseră zi de vară pînă seara, dar cînd fu pe la scăpătatul soarelui, auziră un zgomot și un urlet mare, apoi văzură o gîrlă mare de păcură aprinsă, aruncînd pietre pînă la înaltul cer. Feciorul de împărat se sperie ; dar feciorul bucătăresei îi zisă :

— Nu te teme de nimic și vino cu mine în această pădure și fă ce ți-o spune eu.

Ajungînd în mijlocul pădurei, zări bușteanul lelelor, încălicară amîndoi pe dînsul și, dîndu-i pîteni de trei ori, se prefăcu într-o căruță cu doisprezece cai de foc, și într-o clipă se înălță pînă la Vîntul turbat și se pogorî la porțile palatului doamnei Chiralina. Apoi, după ce se deteră jos, căruța se prefăcu iar buștean, și ei rămăseră dinaintea unui palat de zamfir-piatră și cu porțile de chiparos; iar la una din ferestre, sta doamna Chiralina, îmbrăcată în haine de aur țesute cu mărgăritar.

Cum văzu doamna Chiralina pe feciorul de împărat, prinsă o așa de mare dragoste de dînsul, încît căzu la grea boală și ajunsă la ceasul morții.

Ce nu făcu bietul împărat ca să o scape? Dar toate erau în zadar. În cele după urmă, veni o babă și-i zise:

— Luminate împărate! Să trăiești întru mulți ani! Dacă vrei să se facă sănătoasă fiica împărăției tale, să cauți cerbul de aur care cîntă ca toate păsările și să-l aduci în casă numai trei zile, și vei vedea cum se va face sănătoasă.

Împăratul puse să strige pristavul în toată împărăția; iar după trei zile, feciorul bucătăresei lovi bușteanul de trei ori și se făcu un cerb de aur frumos, apoi băgă într-însul pe feciorul de împărat și se puse dinaintea palatului.

Împăratul, văzînd cerbul, se dete jos și întrebă pe feciorul bucătăresei dacă-i este de vînzare.

— Nu-mi este de vînzare, ci de închiriere, răs-punse cu semeție feciorul bucătăresei.

— Ei bine ! Ce să-mi ceri ca să mi-l dai numai trei zile ?

— Să-mi dai o mie de bani de aur.

Tocmeala se făcu și împăratul luă cerbul și-l băgă în odaia doamnei Chiralina ; apoi se dusă la treaba lui.

Cerbul, cum se văzu numai cu doamna Chiralina, începu să cînte un cîntec de dor, de plîngea lemnele și pietrele. Doamna Chiralina adormi, iar feciorul de împărat ieși din cerb și o sărută pe frunte, apoi intră iarăși în cerb.

A doua zi, doamna Chiralina spuse femeilor sale că a visat de două ori că a sărutat-o un june frumos. Atunci, una din femei, fiind mai pricepută, zise doamnei Chiralina că pe dată ce va începe cerbul să cînte, să se prefacă că doarme ; și cum va simți că o sărută cineva, să puie mîna pe dînsul.

Cum veni noaptea, cerbul începu să cînte un cîntec de jale. Doamna Chiralina se prefăcu că doarme ; și cînd veni Făt-Frumos să o sărute, îl strînse în brațe și-i zise :

— D-acum înainte nu vei mai scăpa, că mult am dorit să te dobîndesc.

Ei se giugiuliră ca niște porumbei pînă-i apucă ziua ; iar cînd fu pe la prînz, veni împăratul și

7
cu fiul bucătăresei ca să-i dea cerbul. Doamna Chiralina începu să plîngă și nu vrea nicidecum să se despartă de cerb; dar fiul bucătăresei îi zise încetinel :

— Cere de la împăratul voie să petreci cerbul pînă afară din oraș, căci acolo ne așteaptă o căruță cu doisprezece cai de foc, în care o să ne suim cu toții și o să ne ducem la împărăția lui Făt-Frumos, iubitul tău.

Doamna Chiralina ceru și dobîndi de la împăratul această voie, și petrecu pe cerb cu mare alai pînă afară din oraș; atunci, Afin lovi cerbul de trei ori în burtă, și îndată se făcu dintr-însul o căruță cu doisprezece cai de foc; apoi, luînd pe doamna Chiralina c-o mîină și pe Dafin cu alta, sări într-însa și se făcură nevăzuți. Și, după ce umblară zi de vară pînă-n seară, ca cuvîntul de poveste ce d-acilea încolo se gătește, ieșiră pe tărîmul cellalt și ajunseră în țara lor.

Împăratul, cum priimi știre despre sosirea fiului său, îi ieși înainte cu mulțime de oști, apoi îl însoți cu doamna Chiralina și făcu nuntă împărătească, care ținu trei zile și trei nopți.

Într-o zi, doamna Chiralina ședea la fereastra palatului și se uita la drum, cînd iaca un ovrîi cu cămăși de vînzare. Doamna Chiralina îl chemă sus și luă două cămăși mai subțiri decît pînza păiajenului și se îmbracă cu una dintr-însele. Nu trecu mult și se bolnăvi atît de greu, încît ajunse pe mîna morței.

'Afin află despre boala împărătesei și intră pe la miezul nopții în odaia unde dormea ea, apoi o stropi peste tot cu lacrimi de turturică, și ieși afară; dar strejarii de la ușe se duseră la Dafin-împărat și-l pîrîră că l-a văzut sărutînd pe împărăteasa.

Împăratul, cum auzi, se făcu foc de mînie și porunci să taie capul lui Afin. Dară cînd ajunsă la locul de pierzare, Afin zise împăratului:

— Mulți ani să-ți dea Dumnezeu, împărate! Pentru toată frăția și dragostea mea cătră tine, te rog să strîngi pe toți boierii cei mari ai împărăției, că am să spui înaintea lor un mare cuvînt, și apoi vei porunci să-mi taie capul.

Împăratul porunci să se adune divanul împărătesc, în care să fie de față și doamna Chiralina; și aducînd pe Afin, îi zise:

— Spune, nelegiuitule, aceea ce ai de spus.

Atunci, Afin începu așa:

— A fost odată un fecior de împărat care prinsă dragoste asupra unei fete de împărat după tărîmul cellalt; și fiindcă nu putea să trăiască fără dînsa, a plecat împreună cu fratele său de cruce, ca ori s-o găsească, ori să-și răpuie capul prin pustii. După ce îmblară lumea în cruciș și curmeziș, ajunseră la muma Crivățului și o rugară să le spuie drumul care ducea la fata de împărat după care plecaseră ei. Muma Crivățului îi trimise la muma Vîntului de primăvară, care îi găzdui și le făgădui să întrebe pe fiul său. Ea s-a

ținut de vorbă ; căci cum a venit fiul său, l-a întrebat, și el a început să spuie așa : împărăția doamnei Chiralina este departe de ei cale de zece ani ; dar această cale se poate face într-o clipeală de ochi, dacă s-o găsi cineva care să se ducă în pădurea cea neagră de lângă gîrla de păcură, care aruncă pietre și foc pînă la cer, unde va găsi bușteanul lelelor și va încălica pe dînsul ca să treacă gîrla. După ce va ajunge la împărăție, trebuie să facă din buștean un cerb de aur și să intre într-însul ca să ajungă în odaia doamnei Chiralina și să o fure. După ce o va lua de soție, sora Vîntului turbat, de pizmă, o să trimită un ovrei cu niște cămăși mai subțiri decît pînza păiajenului, și dacă nu va ști să le ude cu lacrimi de turturică, cum se va îmbrăca cu dînsule, în trei zile va muri.

După ce vîntul spuse toate acestea mume-sei, o jură că de va spune cuiva ceea ce a auzit, să se facă cu totul de piatră.

A doua zi, feciorul de împărat întrebă pe muma Vîntului dacă a aflat ceva de la fiul său ; dar ea, temîndu-se să nu se facă de piatră, îi zise că n-a aflat nimic. Iar fratele de cruce al feciorului de împărat nu dormise în noaptea aceea și auzise tot. Astfel, fără să spuie feciorului de împărat această taină, se duse împreună cu dînsul în pădurea neagră, încălecară pe buștean și trecură gîrla dincolo.

Cum sfârși Afin aceste vorbe, se făcu de piatră pînă la genunchi. Boierii din divan, cum văzură această mîinune, se speriară. Afin începu iarăși și zise :

— După ce ajunseră la palatul doamnei Chiralina, fratele de cruce lovi bușteanul de trei ori și se făcu un cerb de aur, și băgă pe feciorul de împărat într-însul, carele prin această șiretenie se cunoscă cu fata și o fură.

Zicînd și aceste cuvinte, Afin se făcu de piatră pînă la brîu. Împăratul și împărăteasa, văzînd nevinovăția lui Afin, începură a plînge și a-l ruga să înceteze din povestire. Dar el nu voi, ci mersă înainte, zicînd :

— După ce împăratul se cunună cu doamna Chiralina, nu trecu mult timp și împărăteasa cumpără două cămăși de la un ovrei¹, se îmbracă cu una dintr-însele și îndată căzu la grea boală. Afin, știînd din ce venea boala, intră pe la miezul nopții la împărăteasă și, găsind-o dormind, o stropi cu lacrimi de turturică și o scăpă de moarte.

Cum sfârși Afin această povestire, se făcu cu totul și cu totul de piatră ; iar Dafin-împărat și cu doamna Chiralina plînseră trei zile și trei nopți, apoi luară trupul cel împetrit al făcătorului lor de bine și-l puseră în odaia lor, ca să-și aducă aminte de dînsul totdeauna.

¹ În text e scris : *evrei*.

După aceea, ei trăiră mai mult timp și născură un copil.

Într-o dimineață, Dafin-împărat intră în casa împărătesei și-i spusă că a visat o femeie îmbrăcată în haine albe, care i-a zise că, dacă voiește să învieze pe fratele său cel împietrit, să taie copilul lor și să ungă piatra cu sângele lui. Împărăteasa spusă că și ea a visat tot un astfel de vis ; apoi, unindu-se amîndoi, tăiară copilul și, stropind piatra cu sânge, începu să se miște, apoi învie cum se cade și zisă :

— O, Doamne ! Da greu somn am dormit.

— E ! E ! Frate, răspunsă împăratul ; ai fi dormit mult și bine, dacă nu tăiam copilul ca să te stropim cu sângele lui.

Atunci Afin se creștă la un deget cu cuțitul și lăsă să curgă sângele său peste copil, care înviă numai într-o clipă ; iar împăratul, de bucurie, porunci să se facă veselie mare în toată țara.

Și încălicai p-o șea și v-o spusei domniei-voastre așa.

[N. Filimon] în *Țăranul român*, an, I, 1862, nr. 34, pp. 271—272 (semnat : N. Ph.)

FĂT-FRUMOS CU PĂRUL DE AUR

A fost odată ca niciodată, de n-ar fi, nu s-ar mai povesti ; că nu sîntem de cînd cu basmele, ci sîntem de cînd cu minciunile ; de cînd se pot-covea purecele la un picior cu nouăzeci și nouă de oca de fier și călcîiul tot rămînea gol, și se urca în slava cerului și tot î se părea că este ușor ;

*De cînd scria musca pe părete,
Mai mincinos care nu crede.*

A fost odată, într-o pustie mare, un pusnic. El petrecea singur-singurel. Vecinii săi erau fiarele pădurilor. Și așa era de bun la Dumnezeu încît toate dobitoacele i se închinau cînd se întîlneau cu dînsul. Într-una din zile ¹, se duse pusnicul la marginea gîrlei, care curgea p-aproape de coliba lui, și iată, văzu că vine pe apă un sicriaș smolit bine, și auzi un orăcăit ieșind dintr-însul. Stătu puțin de cugetă, și după ce zise cîteva vorbe de

¹ In text : *într-una din zilele.*

rugăciune, intră în apă și, cu o prăjină, trase sicrișul la margine. Când îl deschise, ce să vadă în el ? Un copilăș ca de vreo două luni ; îl scoase din sicriu și cum îl luă în brațe, copilul tăcu. Copilul avea ceva atârnat de gât. Și când luă baierul de la gâtul copilului, văzu că într-însul era o scrisoare ; o ceti, și află că copilul este lepădat de o fată mare de împărat, care alunecase și ea în valurile lumii și care, de frica părinților ei, lepădând copilul, îl pusese în sicriș și-i dase drumul pe gîrlă, lăsîndu-l în știrea lui Dumnezeu.

Pusnicul voia din toată inima să crească pruncu-
cul ce-i trimisese Dumnezeu, dar cînd se gîndi că n-are cu ce să-l hrănească, îl podidi un plîns ce nu se mai putea sfîrși. Căzu în genunchi și se rugă lui Dumnezeu. O minune mare ! Dodată răsări, dintr-un colț al chiliei sale, o viță, și numaidecît crescîu și se înălță pînă la streășină. Pusnicul căută la dînsa și văzu struguri, unii copti, alții pîrguiți, alții aguridă și alții în floare ; îndată luă și dete copilului și, văzînd că-i mănîncă, se bucură din tot sufletul și mulțumi lui Dumnezeu. Cu must de viță crescîu copilul, pînă ce începu să mănînce și cîte altceva.

Iară dacă se mai mări copilul, pusnicul să apucă și-l învătă să citească, să adune rădăcini ca să se hrănească și să umble la vînat.

Dar într-o zi, chemă pusnicul pe copil și-i zise :
— Fătul meu, simț că slăbesc din ce în ce ; sînt bătrîn precum mă vezi, și află că de azi în

trei zile, mă duc pe lumea cealaltă. Eu nu sînt tatăl tău cel adevărat, ci te-am prins pe gîrlă, unde erai dat și pus într-un sicriăș de mumă-ta, ca să nu se dovedească fapta sa cea nelegiuită, cu toate că era fată de împărat. Dacă voi adormi somnul cel vecinic, care o să-l cunoști după răceala și amortîirea ce vei vedea în tot trupul meu, să bagi de seamnă că o să vie un leu. Să nu te sperii, dragul tatei ; leul îmi va face groapa, și tu vei trage pămînt peste mine. De moștenire n-am ce să-ți las, decît un frîu de cal. După ce vei rămînea singur, să te sui în pod, să iei frîul, să-l scuturi, și îndată va veni un cal la astă chemare și te va învăța ce să faci.

După cum zisese bătrînul, așa se și întîmplă. A treia zi, pusnicul, luîndu-și rămas bun de la fiul său cel de suflet, se culcă și dormi somnul cel lung. Apoi îndată veni un leu groaznic, nevoie-mare, și veni răcnind, și cum văzu pe bătrîn mort, îi săpă groapa cu unghiile sale ; iar fiul îl îngropă, și rămase acolo trei zile și trei nopți, plîngînd la mormînt. A treia zi, foamea îi aduse aminte că era dator să trăiască ; se sculă după mormînt cu inima zdrobită de durere, se duse la viță și cu mare mîhnire văzu că ea se uscaseră ; atunci, și-aduse aminte de vorbele bătrînului și se sui în pod, unde găsi frîul, îl scutură, și iată că veni un cal cu aripi și, stînd înaintea-i, zise :

— Ce poruncești, stăpîne ?

Copilul spuse calului din cuvînt în cuvînt toată întîmplarea cu moartea bătrînului, și îi zise :

— Iată-mă aici singur ; tatăl, care mi-a fost dat Dumnezeu, nu mai este ; rămîi tu aici, cu mine ; dar să mergem într-altă parte, unde să ne facem o colibă ; căci aici, dinaintea ăstui mormînt, nu știu de ce-mi vine să tot plîng.

Iar calul îi răspunse :

— Nu așa, stăpîne ; noi ne vom duce să locuim unde sînt mulți oameni ca dumneata.

— Cum ? întrebă băiatul, sînt mulți oameni ca mine și ca tata ? Și o să trăim în mijlocul lor ?

— Negreșit, îi răspunse calul.

— Atunci, dacă-i așa — întrebă copilul — de ce nu vin și ei pe la noi ?

— Ei nu vin — îi mai zise calul — fiindcă n-au ce căuta p-aici ; trebuie să mergem noi la dînșii.

— Să mergem, răspunse copilul cu bucurie.

Iar dacă-i spuse că trebuie să fie îmbrăcat, fiindcă ceilalți oameni nu umblă așa goi, el rămase cam pe gînduri ; și calul îi zise să bage mîna în urechea lui stîngă ; și după ce băgă mîna, scoase niște haine pe care le îmbrăcă, ciudindu-se că nu știa cum să le întrebuițeze ; calul însă îl învăță, și apoi copilul încălecă pe dînsul, se îmbrăcă și porni.

După ce ajunse în orașul cel mai de aproape și se văzu între mulțimea de oameni furnicînd în sus și în jos, se cam spăimîntă copilul de atîta zgomot și umbla tot cu frică, mirîndu-se de frumusețea case-

lor și de tot ce vedea, băgînd însă de seamă că fiecare lucru-și are rînduiala sa. Dar calul, îmbărbătîndu-l, îi zise :

— Vezi, stăpîne ? Aici toate sînt cu șartul ¹ lor ; de aceea, dar, trebuie să știi ca să-ți faci și tu un căpătii.

Și după ce șezu acolo cîteva zile, mai dedîndu-se cu lumea și obicinundu-se a trăi în huietul ce înăbușește orașele, plecă, luînd cu sine calul său ; și se duse, și se duse, pînă ce ajunse pe tărîmul unor zine. După ce ajunse la zine, care erau în număr de trei, căută să se bage argat la dînsele, căci așa-l sfătuisese calul să facă.

Zinele, deocamdată, nu prea voiau să-l ia în slujbă ; dar se înduplecară la rugăciunile lui și-l priimiră.

Calul adesea venea pe la domnul său, și într-o zi îi zise să bage bine de seamă, cum că, în una din case, zinele aveau o baie în care la cîtiva ani, într-o zi hotărită, curge aur, și cine se scaldă întîi, aceluia i se face părul de aur. Îi mai spuse să vadă că, într-unul din tronurile casei, zinele aveau o legătură cu trei rînduri de haine, pe care le păstrau cu îngrijire. El băgă bine de seamă aceste vorbe, și de cîte ori avea cîte ceva greu de făcut, el chema calul și-i da ajutor.

Zinele-i daseră voie să umble prin toate casele, să deretice, să scuture, dar în camera cu baia, să

¹ Șart — rînduială.

nu între. Însă cînd lipsiră ele odată d-acasă, el intră și luă aminte la toate cîte îi zisese calul. Ochi și legătura cu hainele puse cu îngrijire într-un tron. Într-o zi, zinele au plecat la o sărbătoare, la alte zine, și avură grije să poruncească argatului că, în minut ce va auzi ceva zgomot în cămăruța cu baia, să rupă o șindrilă din streășina casei, ca să le dea de știre lor și să se întoarcă degrabă, fiindcă ele știau că e aproape să înceapă a curge această apă de aur.

Fiul pusnicului pîndea, și cînd văzu minunea asta, chemă numaidecît pe cal. Calul îi zise să se scalde ; și așa și făcu. Ieșind din baie, el luă și legătura cu hainele și o porni la sănătoasa, călare pe calul lui cel cu aripi, cu care zbura ca vîntul și se ducea ca gîndul. Cum călcă peste pragul porții, începu casele, curtea și grădina a se cutremura așa de groaznic, încît se auzi pînă la zine și zinele îndată se întoarseră acasă.

Dacă văzură că argatul lipsește și hainele nu sînt la loc, se luară după dînsul și-l urmăriră din loc în loc, pînă ce, cînd era să puie mîna pe dînsul, el trecu hotarele lor și apoi stătu.

Cum îl văzură scăpat, zinele se ciudiră de necaz că nu putură să-l prinză. Atunci, ele îi ziseră :

— Ah ! Fecior de lele ce ești, cum de ne amăgiși ? Arată-ne, măcar, să-ți vedem părul.

Atunci el își răsfiră părul pe spinare ; iar ele se uitau cu jînd la dînsul și-i ziseră :

— Aşa păr frumos niciodată n-am mai văzut !
Fii sănătos, însă ; încăi fii bun de ne dă hainele.

Dar el nu voi, ci le opri şi le luă în locul simbriei ce-i datoreau zinele.

De aci, se duse într-un oraş, îşi puse o băşică de ciriviş¹ în cap şi se duse de se rugă de grădinarul împăratului ca să-l priimească argat la grădina împărătească. Grădinarul nu prea voia să-l asculte ; dar, după multă rugăciune, îl priimi, îl puse să lucreze pământu, să care apă, să ude florile ; îl învăţă ca să cureţe pomii şi brazdele de buruieni. Făt-Frumos luă în cap tot ce-l învăţa grădinarul, stăpînul său.

Împăratul avea trei fete ; şi aşa multă grijă îi dase trebile împărăţiei, încît uitase de fete şi că trebuie să le mărite. Într-una din zile, fata cea mai mare se vorbi cu surorile ei ca să ducă fiecare cîte un pepene din care-i alesese să fie duşi la masa împăratului. După ce se puse împăratul la masă, veniră şi fetele şi aduseră fiecare cîte un pepene pe tipsie de aur şi îi puseră dinaintea împăratului.

Împăratul se miră de această faptă şi chemă sfatul împărăţiei să-i ghicească ce pildă să fie asta. Şi dacă se adună sfatul, tăie pepenii şi, după ce văzu că unul se cam trecuse, al doilea era tocmai bun de mîncare, şi al treilea dase în copt, zise :

— Împărate, să trăieşti mulţi ani, pilda asta însemnează vîrsta fetelor măriei-tale, şi că a sosit timpul de a le da la casa lor.

¹ *Ciriviş* — grăsimă topită păstrată în băşici.

Atunci împăratul hotărî să le mărite. Dete, deci, sfoară în țeară de această hotărîre ; și chiar de-a doua zi, începură a veni pețitori de la cutare și de la cutare fecior de împărat.

Iară după ce fata cea mai mare ș-alese mire pe un fiu de împărat, care-i păru mai frumos, se făcu mare nuntă împărătească. Și după ce sfîrși veselele, plecă împăratul cu toată curtea, ca să petreacă pe fiică-sa pînă la hotarele împărăției sale celei noi. Numai fiica împăratului cea mai mică rămase acasă. Făt-Frumos, argatul de la grădină, văzînd că și grădinarul se dusesese cu alaiul, chemă calul, încălecă, se îmbracă cu un rînd de haine zis cîmpul cu florile, din cele luate de la zine, și, după ce-și lăsă părul său de aur pe spate, începu a alerga prin grădini în toate părțile, fără să fi băgat de seamă că fiica împăratului îl vede de pe fereastră, căci odaia ei da în grădină. Calul cu Făt-Frumos strică toată grădina și, cînd văzu că veselia lui făcuse pagubă, descălecă, se îmbracă cu hainele sale de argat și începu a drege ceea ce se stricase.

Cînd veni acasă grădinariul și văzu stricăciunea, se luă de gînduri și începu a certa pe argat de neîngrijire, și era atît de supărat, încît p-aci era să-l și bată.

Dar fiica împăratului, care privea de la fereastră toate acestea, bătu în geam și ceru grădinarului să-i trimiță niște flori. Grădinarul făcu ce făcu și adună de prin colțuri cîteva floricele, le legă și le trimise împărătesei celei mici. Iar ea, dacă primi

florile, îi dăde un pumn de galbeni și-i trimise răspuns să nu se atingă de bietul argat. Atunci grădinarul, vesel de un dar așa de frumos, își puse toate silințele și, în trei săptămîni, făcu grădina la loc, ca cum nu s-ar fi întîmplat nimic într-însa.

Nu mult după aceasta, fata împăratului cea mijlocie își alege și ea un fecior de împărat și-l luă de bărbat. Veseliile ținură ca și la soră-sa cea mare ; iar la sfîrșitul veseliei, fu petrecută și ea pînă la hotarele împărăției sale. Dar fata cea mică a împăratului nu se duse, ci rămase acasă, prefăcîndu-se de astă dată că este bolnavă. Argatul grădinei, cum se văzu iară singur, vru să se veselească și el ca toți slujitorii curții, dar, fiindcă el nu se putea veseli decît cu bidiviul său, își chemă calul, se îmbracă cu alte haine : cerul cu stelele ; își lăsă părul pe spate, încălecă și călcă toată grădina. Cînd băgă de seamă că iară fărîmase tot, se îmbracă cu hainele sale cele proaste și, bocîndu-se, începu să dreagă ceea ce stricase. Ca și la întîia dată, grădinarul, voind să-l cîrpească, fu oprit de fata cea mică a împăratului, care ceruse flori și care îi trimise doi pumni de bani. Grădinarul se puse iară pe muncă și dădu grădina gata în patru săptămîni.

Împăratul făcuse o vînătoare mare și, fiindcă scăpase de o mare primejdie, ridică un chioșc în pădurea aceea și chemă, ca să serbeze mîntuirea sa, pre toți boierii și slujitorii curții, la o masă înfricoșată ce pregătise acolo. Toți curtenii se duseră la chemarea împăratului, numai fiica sa rămase.

Făt-Frumos, văzîndu-se iară singur, chemă calul și, voind să se veselească și dînsul, îmbracă hainele : cu soarele în piept, luna în spate și doi luceferi în umeri ; își lăsă părul de aur pe spate, încălecă calul și-l încură prin grădină, încît nu mai era chip de a o drege. Iar dacă văzu acesta, el începu a se văicăra, se îmbracă iute cu hainele lui cele de argat și nu știa de unde să înceapă meremetul ¹. Mînia grădinarului trecu orice hotare, cînd vîni și văzu acea mare pagubă. Dar cînd voi să-i dea pe foi pentru neîngrijirea lui, fiica împăratului bătu iară în geam și ceru flori. Grădinarul da din colț în colț și nu știa ce să facă ; în cele mai de pe urmă, cătă și mai găsi vreo două floricele, care abia scăpaseră de copitele calului cu aripi, și le trimise. Dar fata de împărat îi dete poruncă ca să ierte pe bietul argat, pentru care îi și dădu trei pumni de galbeni.

Se apucă dar, croi din nou, și în patru săptămîni, abia putu face ceva care să mai semene a grădină ; iar argatului dete făgăduința că de se va mai întîmpla una ca asta, apoi are să fie zdrobit în bătaie și gonit.

Împăratul se luase de gînduri văzînd pe fiică-sa tot tristă. Ea acum nu mai voia să iasă afară nici din casă. Hotărî, dar, s-o mărite ; și începu a-i spune de cutare, de cutare și de cutare fiu de împărat. Dar ea nu voia să audă de nici unul. Și dacă

¹ Meremet — reparație, renovare.

văzu așa, împăratul chemă sfatul și boierii și îi întrebă ce să facă ?

— Un foișor cu poartă pe dedesupt, îi răspunseră, pe unde să treacă toți fiii de împărat și de boieri, și, pe care-l va alege fata, să-l lovească cu un măr de aur ce-l va ține în mînă, și după acela s-o dea împăratul.

Așa se și făcu. Se dete sfoară în țară că este hotărîrea împăratului să se adune și mic și mare și să treacă pe supt poartă. Toți trecură ; dar fata nu lovi pe nici unul. Mulți credeau că fata n-are voie să se mărite. Însă un boier bătrîn zise să treacă și oamenii curței. Trecu și grădinarul și bucătarul cel mare, și vâtaful și slugile, și vizitiii și rîndașii, dar degeaba ; fata nu lovi pe nici unul. Se făcu întrebare, oare dacă n-a mai rămas cineva netrecut, și se află că a mai rămas un argat de la grădinărie, un argat cheleş ¹.

— Să treacă și acesta, zise împăratul.

Atunci chemă și pe argatul cel cheleş și-i zise să treacă și dînsul, dar el nu cuteza ; iar dacă fu silit ca să treacă, trecu, și cînd trecu, fata-l lovi cu mărul ! Argatul începu a țipa și a fugi, și zise că i-a spart capul. Împăratul, cum văzu una ca aceasta zise :

— Nu se poate asta ! Este o greșeală ! Fata mea nu e de crezut să fi ales tocmai pe cheleşul ăsta.

¹ Cheleş — chelos, chel.

Căci nu putea să se învoiască a da pe fiie-sa după dînsul, deşi era lovit cu mărul. Atunci, puse de a doua oară să treacă lumea, şi de-a doua oară fiică-sa lovi cu mărul în cap tot pe cheleş, care iar fugi ţinîndu-se cu mîinile de cap. Împăratul, plin de mîhnire, iară-şi luă vorba înapoi şi puse de-a treia oară să treacă toată lumea. Dacă văzu împăratul că şi d-a treia oară tot cheleşul a fost lovit, s-a plecat la sfatul împărăţiei şi i-a dat lui pe fiică-sa.

Nunta se făcu în tăcere, şi apoi îi oropsi pe amîndoi ; şi nici nu voia să ştie şi să corespundă cu dînşii, atîta numai că, de silă, de milă, îi primi să locuiască în curtea palatului. Un bordei într-un colţ al curţii li se dete spre locuinţă, iar argatul se făcu sacagiul curţii. Toate slugile împăratului rideau de dînsul, şi toate murdăriile le aruncau pe bordeiul lui. Înăuntru însă, calul cu aripi le aduse frumuseţile lumii ; nu era în palaturile împăratului ceea ce era în bordeiul lor.

Fiii de împărat, care veniseră în peţit la fiica cea mică, se-mbufnară de ruşinea ce au păţit, fiindcă fiica împăratului alesese pe cheleş ; şi se învoiră între dînşii ca să pornească oaste mare împotriva lui. Împăratul simţi mare durere cînd auzi hotărîrea vecinilor săi ; însă, ce să facă ? Se pregăti de război, şi nici că avea încotro.

Amîndoi ginerii împăratului se sculară cu oaste şi veniră în ajutorul său. Făt-Frumos trimise şi el pe soţia sa ca să roage pe împăratul a-i da voie

să meargă și el la bătaie. Împăratul, însă, o goni, zicându-i :

— Du-te dinaintea mea, nesocotito, fiindcă, iată, din pricina ta mi se tulbură liniștea ; nu mai voi să vă văz în ochii mei, nemernicilor ce sînteți !

Dar, după mai multe rugăciuni, se înduplecă și porunci să-l lase să care și el măcar apă pentru oștire. Se pregătiră și porniră.

Făt-Frumos, cu hainele lui proaste și călare pe o mîrtoagă șchioapă, plecă înainte. Oștirea-i ajunse într-o mlaștină, unde i se nomolise iapa și unde se muncea să o scoată, trăgînd-o cînd de coadă, cînd de cap, cînd de picioare. Riseră oștirea și împăratul cu ginerii cei mai mari ai săi, și trecură înainte. După ce, însă, nu se mai văzură dînșii, Făt-Frumos scoase iapa din noroi, își chemă calul său, se îmbracă cu hainele : cîmpul cu florile, și porni la cîmpul bătăliei ; ajungînd, se și sui într-un munte apropiat, ca să vadă care parte este mai tare. Oștile, dacă ajunseră, se și loviră, iar Făt-Frumos, văzînd că oastea vrăjmașă este mai mare la număr și mai tare, se repezi din vîrfurile muntelui asupra ei, și ca un vîrtej se întorcea prin mijlocul ei cu paloșul în mînă, și tăia, cum se tăia, în dreapta și în stînga. Așa spaimă le dete iuțeala, strălucirea hainelor sale și zborul calului său, încît oastea vrăjmașă întregă o luă la fugă, apucînd drumul fiecare încotro vedea cu ochii. Iară împăratul, după ce văzu minunea, mulțumi lui Dumnezeu că i-a trimis pe îngerul său de l-a scăpat din

mîna vrăjmaşului şi se întoarse vesel acasă. Pe drum, întîlni iarăşi pe Făt-Frumos prefăcut în argat, muncind să-şi scoată iapa din noroi ; şi cum era cu voie bună, zise la cîţiva :

— Duceţi-vă de scoateţi şi pe nevoiaşul acela din noroi.

N-apucară să se așeze bine, şi veni veste la împăratul că vrăjmaşii lui, cu oştire şi mai mare, s-au ridicat asupra lui. Se găti dară şi el de război şi plecă s-o întîlnească. Făt-Frumos iară se rugă să-l lase şi pe dînsul să meargă, şi iară fu huiduit, dară dacă dobîndi voia, porni iară cu iapa lui. Fu şi de astădată de rîs şi de bătaie de joc, cînd l-a văzut oştirea că iară se înnomolise şi nu putea să-şi scoată iapa din noroi. Îl lăsară înapoi, dar el ajunsese şi acum mai nainte la locul de luptă, prefăcut în Făt-Frumos, călare pe calul cu aripi şi îmbrăcat cu hainele lui cele cu cerul cu stelele.

Oştile dederă în timpene şi în surle, şi se loviră ; iară Făt-Frumos, iarăşi văzînd că vrăjmaşii sînt mai puternici, se repezi din munte şi-i puse pe goană. Împăratul se întoarse iară vesel, mulţumind lui Dumnezeu de ajutorul ce i-a dat, şi iară porunci ostaşilor să scoată din noroi pe nevoiaşul de sacagiu. Iară el era împăcat cu cugetul său de izbîndele sale.

Împăratul se mîhni pînă în fundul inimei sale cînd auzi că vrăjmaşii se ridică de-a treia oară cu oaste şi mai mare, şi că a şi ajuns la hotarele împărăţiei sale, cît frunza şi iarba : un plîns îl

năpădi, să ferească Dumnezeu, și plînse, pînă ce simți că-i slăbesc vederile. Apoi își strînse și dînsul toată oastea sa și porni la bătălie, cu nădejdea în Dumnezeu.

Făt-Frumos porni și el, tot pe mîrtoaga lui. Iară după ce trecu toată oastea, făcînd haz de dînsul cum se muncea ca să-și scoată iapa din noroi, se îmbracă cu hainele cele cu soarele în piept, luna în spate și doi luceferi în umeri, își lăsă părul de aur pe spate, încălecă calul și într-un minut fu iarăși pe munte, unde aștepta să vază ce s-o întîmpla.

Se întîlniră oștile și se loviră de trei părți, și se tăiau unii pre alții fără de nici o milă, atîta erau de înverșunați ostașii. Iar cînd fu către seară, cînd văzu că oștirea vrăjmașă era să ia în goană pre a împăratului, unde se repezi o dată Făt-Frumos din munte ca un fulger, și unde trăsni o dată în mijlocul lor, cît se îngroziră de nu mai știau ce fac; se împrăștiau ca puii de potârniche și fugeau de-și rupeau gîturile. Făt-Frumos însă-i gonea și-i tăia ca pe niște foi. Împăratul îl văzu sîngerat la mină, la care se crestase însuși, și îi dete năframa sa ca să se lege, apoi se întoarseră acasă, izbăviți de primejdie.

Cînd veniră, găsiră iară pe Făt-Frumos în noroi cu iapa; și iară îl scoaseră. Iară dacă sosiră acasă, împăratul căzu la boală de ochi și orbi. Toți vracii și toți filozofii, carii citeau pe stele, fură aduși, și nimeni nu putu să-i dea nici un

ajutor. Într-una din zile, dacă se sculă din somn împăratul, spuse că a văzut în vis un bătrîn, care i-a zis că dacă se va spăla la ochi și dacă va bea lapte de capră roșie sălbatică, va dobîndi vedere. Auzind astfel, ginerii săi porniră cu toții, cei doi mai mari singuri, fără să ia și pe cel mai mic, și fără a voi să-l lase măcar a merge împreună cu dînșii. Iară Făt-Frumos chemă calul și merse cu dînsul pre smîrcuri, găsi capre roșii sălbatice, le mulse și, cînd se întorcea, se îmbrăcă în haine de cioban și ieși înaintea cumnaților săi cu o cofă plină de lapte de oi. Ei îl întrebă : lapte are acolo ? Iară el le răspunse „da“, prefăcîndu-se că nu-i cunoaște și că îl duce la împăratul, care visase că-i va veni vederea dacă va da cu acel lapte la ochi. Ei se cercară a-i da bani și el să le dea laptele. Dară ciobanul le răspunse că laptele nu-l dă pe bani, și că, dacă voiește să aibă lapte de capră roșie, să se zică că sînt robii lui și să rabde ca să le pună pecetea lui pe spinarea lor, măcar că el are gînd să se ducă și să nu mai dea pe la dînșii.

Cei doi gineri se socotiră că ei, pentru că sînt împărați și gineri de împărat, n-o să le pese nimic ; se lăsară deci de le puse pecetea lui în spinare, și apoi luară laptele și-l aduseră, zicînd pe drum :

— De se va încerca nerodul să ne zică ceva, îl facem nebun, și tot noi vom fi mai crezuți decît dînsul.

Se întoarseră, deci, la împăratul, îi deteră laptele, se unse la ochi și beu ; dar nu-i ajută nimic. După aceea, veni și fie-sa cea mai mică la împăratul și-i zise :

— Tată, ia acest lapte ; el este adus de bărbatul meu ; unge-te cu dînsul, așa te rog.

Împăratul îi răspunse :

— Ce lucru bun a făcut nătărăul tău de bărbat, ca să facă și acum ceva de ispravă ? N-a putut face nimic ginerii mei ceilalți, care m-au ajutat așa de mult în războaie, și tocmai el, ticălosul, o să-mi poată ajuta ? Și apoi, nu v-am zis că n-aveți voie a vă mai arăta înaintea feței mele ? Cum ai cutezat să calci porunca mea ?

— Mă supui la orice pedeapsă vei binevoi să-mi faci, tată, numai unge-te, așa te rog, și cu acest lapte ce ți-l aduce umilitul rob.

Împăratul, dacă văzu că atîta de mult se roagă fiica sa, se înduplecă și luă laptele ce-i adusesese ; și apoi se unse cu dînsul la ochi o zi, se unse și a doua zi ; și, cu marea sa mirare, simți că pare că începuse a zări ca prin sită ; și dacă se mai unse și a treia zi, văzu cît se poate de bine. După ce se însănătoși, dete o masă la toți boierii și sfetnicii împărăției și, după rugăciunea lor, primi și pe Făt-Frumos să șează în coada mesei. Pe cînd se veseleau mesenii și se chefuiau, se sculă Făt-Frumos și, rugîndu-se de iertare, întreabă :

— Mărite împărate, robii pot şedeă cu stăpînii lor la masă ?

— Nu, nicidecum, răspunse împăratul.

— Apoi, dacă este așa, și fiindcă lumea te știe de om drept, fă-mi și mie dreptate, și scoală pe cei doi oaspeți care șed d-a dreapta și d-a stînga măriei-tale, căci ei sînt robii mei ; și ca să mă crezi, caută-i și vei vedea că sînt însemnați cu pecetea în spinare.

Cum auziră ginerii împăratului, o băgară pe mînică, și mărturisiră că așa este ; îndată, fură nevoiți a se scula de la masă și a sta în picioare. Iar către sfîrșitul mesei, Făt-Frumos scoase năframa care i-a fost dată de împărat la bătălie.

— Cum a ajuns năframa mea în mîinile tale ? întrebă împăratul. Eu am dat-o îngerului Domnului, care ne-a ajutat la război.

— Ba nu, mărite împărate, mie mi-ai dat-o.

— Apoi, dacă este așa, tu ești acela care ne-ai ajutat ?

— Eu, mărite împărate.

— Nu te crez, adăogă iute împăratul, dacă nu te vei arăta așa cum era atunci acela căruia am dat năframa.

Atunci el se sculă de la masă, se duse de se îmbracă cu hainele cele mai frumoase, își lăsă părul pe spate și se înfățișe împăratului și la toată adunarea. Cum îl văzură mesenii, îndată se rădicară și se minunară : Făt-Frumos era atît de

mîndru și strălucitor, încît la soare te puteai uita, dară la el ba.

Împăratul, după ce lăudă pe fiică-sa pentru alegerea sa cea bună, se dete jos din scaunul împărăției și ridică în el pre ginerele său, Făt-Frumos ; iară el cea dintîi treabă ce făcu fu de a slobozi pe cumnații săi, și în toată împărăția se făcu bucurie mare și masă împărătească. Eram și eu p-acolo și căram mereu la vatră lemne cu frigarea, apă cu ciurul și glume cu căldarea, pentru care căpătai :

*Un năpărstorc de ciorbă
Și-o sfîntă de cociorbă
Pentru cei ce-s lungă-vorbă.*

I. C. Fundescu, *Basmă, orații, păcălituri și ghicitori*, ed. a III-a, București, 1875, pp. 61—76

TEI-LEGANAT

Era odată, cică un moșneag și o babă. Copii nu avusese, ș-așa ar fi voit să aibă, de se dădeau în vînt după ei. Baba, mai ales, veșnic se ruga lui D-zeu să se milostivească cu ea și să-i dăruiască un copil. D-zeu știe, însă, cînd trebuie să deie omului ce cere și cînd nu. Baba copii n-a mai făcut și, de dor de a avea și ea, își făcu un leagăn și în el puse, în loc de băiet, un lemn de tei ce-l înfășase și-l îmbrobodise ca pe copii. Se vede că ajunsese baba în mintea copiilor.

Legăna baba în una, cînd avea vremea, albia copilului și-i cînta; de la o vreme, numai ce aude plîns de copil în leagăn. Baba s-a spăriet, dar cînd s-a uitat și a văzut în locul lemnului un băiet mîndru și frumos, cum altul nu mai era în lună și în soare, nebuni de bucurie; plîngea biata babă, rîdea, alerga pe afară și nu mai știa cum să mulțamească lui D-zeu că i-a ascultat ruga.

Cum vine moșneagul de la lucru, baba ca o zăludă¹ îi iese înainte și-i arată băietul.

Cînd îl văzu moșneagul așa mîndru și frumos, cu rîvnă și mare duh plecat ridică ochii în sus, mulțămind lui D-zeu că le-a dat sprijin bătrînelor.

Moșnegii botează pe băiet și-i puse nume Tei-Leganat. Cumătria fu chefoasă și plină de bună-tăți, căci moșnegii se țineau bine, batîr că erau singurei.

Tei-Leganat creștea văzînd cu ochii ; cît crește un băiet de azi într-un an, el creștea numai într-o zi. Peste vro doi ani, el era cogemite milian², ca toți flăcăii cu care se lua la trîntă și pe care-i dovedea pe-un cap.

Într-o zi, vede Tei-Leganat, într-un cui din camară, pușca moșneagului din tinerețe. Nici una, nici două, o ia, se îmbracă și se duce cu ea în pădure, la vînat. Degeaba cerca baba să-l oprească ; Tei-Leganat își căută de drum.

Ajungînd în pădure, merge trei zile și trei nopți ; cum mergea prin codru, dă peste un om care nu făcea alta, decît copacii ce erau drepți îi strîmba, iar pe cei strîmbi îi îndrepta.

Cum îl vede Tei-Leganat, îl întreabă ce strică copacii ? Strîmbă-Lemne, căci el era, îi răspunde că nu-i treaba lui să știe, dar dacă vrea, să se

¹ *Zălud* — smintit, nebun.

² *Milian* — voinic, om înalt, bine făcut.

prindă amîndoi frați de cruce, că i-a fi de folos vrodată. Tei-Leganat se prinde frate de cruce cu Strîmbă-Lemne și amîndoi se iau prin pădure. Merg cît merg și ajung în niște munți pietroși. Într-un țanc¹ de munte, ședea un om și veșnic sfărma piatră. Tei-Leganat se prinde frate de cruce și cu Sfarmă-Piatră și tustrei își căutară de drum. Ajunseră într-o pădure.

Aice își făcură o colibă, și cîte unul cu ziua rămînea l-a făcut bucate, iar ceilalți doi se duceau la vînat.

În ziua întîia rămîne Strîmbă-Lemne. Face el niște bucate bune ca acelea și stătea înaintea focului, așteptîndu-și frații. Cum stătea Strîmbă-Lemne pe gînduri, numai ce vine o onănie² de om, mititel ca de o palmă, cu o barbă cît un cot.

Statu-Palmă-Barba-Cot, căci el era, se repede la foc și din cîteva înghițituri soarbe mîncarea lui Strîmbă-Lemne din oală. Strîmbă-Lemne îl prinde de barbă, crapă un lemn și-i pune barba acolo. Cînd vine de la vînat Tei-Leganat și Sfarmă-Piatră, găsesc pe Statu-Palmă-Barba-Cot acațat cu barba în lemnul cel crapat și pe Strîmbă-Lemne suduind și făcînd alte bucate.

Tei-Leganat se duce la Statu-Palmă-Barba-Cot și-i dă drumu; el se făcu nevăzut. Strîmbă-Lemne sfîrși bucatele, și după ce mîncară, se

¹ *Țanc* — stîncă.

² *Onănie* — pocitanie.

odihniră bine. A doua zi, rămase să facă bucate Sfarmă-Piatră; dar și Sfarmă-Piatră păți aceeași istorie cu Statu-Palmă-Barba-Cot, ca și Strîmbă-Lemne. Cînd se întoarse Tei-Leganat de la vînat și văzu pe Statu-Palmă-Barba-Cot cu un stan de piatră pe barbă, îl umflă rîsu și, ducîndu-se la el, rostogoli stinca și dede drumul lui Statu-Palmă-Barba-Cot, de se făcu iar nevăzut.

A treia zi, rămase l-a făcut mîncare Tei-Leganat; el pregăti două rînduri de bucate și, cînd se întoarse frații lui de la vînat, nu mai văzură pe Statu-Palmă-Barba-Cot, căruia Tei-Leganat îi dăduse mîncare, și bucatele erau cum sînt mai bune, nici răci, nici fierbinți.

După ce mîncară bine, se luară tustrei și se duseră prin munți, și ajunseră pe moșia unui împarat. Paznicii împaratului, găsind pe Strîmbă-Lemne stricînd pădurea, îi prinseră pe tustrei și-i duseră la împarat. Împaratul, după ce-i probози¹ urît, încît era să-i și bată, le hotărî, văzînd pe Tei-Leganat așa de îndrăzneț și frumos, că scapă de el, dacă îi va scoate de la zmei pe cele trei fete ale lui.

Împaratul le mai spuse că, dacă ei scot fetele de la zmei, le dă fiecăruia din ei cîte una de soție și împărăția.

Tei-Leganat se prinse să scoată fetele de la zmei. După ce luă de la împarat bani de cheltu-

¹ A probози — a muștra, a ocări.

ială și haine de primeneală, porni înainte cu D-zeu.

Merseră vreme multă, țări, mări și munți și ajunseră la o fîntînă, pe unde te puteai duce în lumea neagră, căci zmeii ce furase fetele împăratului acolo viețuiau.

Ca să mergi de pe lumea albă în lumea neagră, trebuia să-ți dai drumul prin fîntîna zmeilor. Se vîră întîi Strîmbă-Lemne. El lasă cuvînt că atunci cînd va scutura funia, să-l scoată înapoi. Nu se dase drumul funiei cu care se coborau în fîntînă nici pe jumătate, și numai ce vede Tei-Leganat că se scutură funia.

— Ce-ai pățit, măi Strîmbă-Lemne, de ai scuturat funia așa degrabă ?

— Da ce să pățesc ? Ia, nu poți să trăiești în putoarea cea mare care vine din fundul fîntînei.

— Las' că mă vîr eu, zise Sfarmă-Piatră.

Dar și el păți ca și Strîmbă-Lemne. Atunci se vîrî și Tei-Leganat ; el lasă cuvînt că dacă va scutura funia, mai tare să-i deie drumul.

Merse, merse Tei-Leganat trei zile, pînă ce ajunse în fundul fîntînei. Acolo, ce să vadă ? Șerpi, balauri, broaște cît casele ș.a. Tei-Leganat să dă cu paloșul printre jivine și le omorî pe toate.

Scăpînd de acele urite locuri, porni spre curțile zmaului celui mai mare.

Vai ! Mîndru mai era ! Alt soare, mai frumos ca a nostru, strălucea, altă lună, mai strălucitoare cum avem noi, era acolo, și niște grădini mai frumoase ca raiul ! Cum ajunsese Tei-Leganat la curțile zăului, se duse la fata împaratului. Ea, oam îl văzu, zise :

— Vai ! Ce voinic mîndru și frumos ești, și cum are să te omoare cînele de zău cînd te-a vedea !

— Da unde-i dus el amu ?

— Îi dus la vînat.

— Și de pe ce-l cunoști cînd vine ?

— Zvîrle buzduganul de trei mile de loc, și atunci bucatele trebuie să fie nici răci, nici fierbinți.

Cum stăteau ei de vorbă, numai ce aude buzduganul în poartă, în ușă, în casă. Tei-Leganat îl repede înapoi de cinci mile de loc și, cînd a trecut pe lîngă urechea zăului, i-a rătezat vîrful urechei. Zăul a început a da pinteni calului și a fugi spre casă, dar calul nu voia să meargă ; cînd ajunsese la podul de aramă, calul a început a sforăi și a ciuciuliți urechile. Zăul i-a zis :

— Hi ! Calule, mîncă-ț-ar corbii carnea și cioanile roadeți-li-ar cîinii, că doar nu-i cînele de Tei-Leganat sub pod ca să te spării de el.

Atunci, numai ce iese Tei-Leganat de sub pod și-i spune :

— Cum vrei să ne luptăm ? Cu paloșele să ne tăiem, ori cu trîntă să ne trîntim ?

Zmău i-o zis :

— Cu trîntă să ne trîntim, trup la trup, că-i mai drept.

Atunci, unde s-a luat Tei-Leganat cu zmăul la trîntă. Întîi i-a trîntit zmăul pe Tei-Leganat pînă la brîu. Unde nu se mînie Tei-Leganat, și cînd l-a izbit o dată pe zmău, s-a virît în pămînt pînă la gît ; atunci Tei-Leganat scoate paloșul și-i taie gîtul. Încălică apoi pe calul zmăului și se duse la curțile lui. Fata împăratului, cînd l-a văzut, nu mai putea de bucurie.

— Ce făcea zmăul cu curțile lui cînd se ducea undeva ?

— Pocnea din biciul ist din cui de trei ori și le făcea două mere.

Tei-Leganat ia biciul, pocnește de trei ori, face curțile două mere și le dă fetei împăratului.

După ce a scapat fata cea mare, se duce la curțile zmăului celui de mijloc și-l biruiește și pe el, ca și pe cel întîi.

Îi mai rămăsese să scape pe fata cea mică, care-o ținea zmăul cel mic.

Scapase el ușor pe fetele cele mari de la cei doi zmei ; pe cea mai mică, însă, era mult mai greu, căci avea mult de muncă, și chiar zmăul ist mic era mult mai voinic ca ceilalți.

După ce trece prin niște păduri urâte, pline cu șerpi, broaște și tot felul de dihănii, ajunge la curțile zăului. Cum îl văzu fata împăratului, îi zise :

— Vai ! Ce voinic mîndru și frumos ești, și cum are să te prăpădească cînele de zău cînd te-a vedea !

— Da unde-i dus ?

— La vînat.

— Și pe ce semne știi cînd vine ?

— Zvirle buzduganul de șapte mîle de loc, și atunci bucatele trebuie să fie nici răci, nici fierbinți.

Și cum vorbeau ei, numai ce aude buzduganul în poartă, în ușă și în casă. Tei-Leganat îl răpede de nouă mîle de loc și, cînd a trecut pe lîngă urechea zăului, i-a rătezat-o din loc.

Cînd era pe la podul de aur, calul zăului a început a forăi și a se da înapoi. Zău-i zice :

— Hai, mîncă-ț-ar corbii carnea și cîinii cio-lanele ! Ce crezi că sub pod e cînele de Tei-Leganat ?

Atunci, numai ce iese Tei-Leganat și-l întreabă :

— Cum vrei să ne luptăm ? Din trîntă să ne trîntim, ori din paloșe să ne tăiem ?

— Ba din trîntă să ne trîntim, că-i mai dreaptă.

Atunci se încep a se lupta : de dimineață și pînă în sară se trîntiră, și nu se da nici unul.

Amu li era sete și foame ; zmaul vede o cioară și-i zice :

— Dă-mi oleacă de apă, că Ț-oi da hoitul lui Tei-Leganat să-l mininci.

Tei-Leganat zice cătră cioară :

— Dă-mi apă să beu, că Ț-oi da hoitul de la trei zmei, să-l mininci tu cu toate neamurile tale.

Atunci cioara se repede la un iaz, ia cu clonțul apă și picură în gura lui Tei-Leganat câteva picături.

Tei-Leganat prinse la putere și, când l-a izbit o dată pe zmau, l-a vîrit în pămînt pînă la gît. Apoi cu paloșul i-a tăiet capul și l-a omorît.

Casele zmaului le-a făcut două mere și le-a dat fetei celei mai mici, care era cea mai frumoasă din fetele împaratului, și pe care Tei-Leganat își pusese ochii.

Tei-Leganat luă fetele împaratului, merse cu ele la fîntînă, pe unde trebuia să iasă din lumea neagră în lumea albă. Tei-Leganat prinde funia și o scutură ; scuturătura vine înapoi.

La gura fîntinei așteptau deci cei doi frați de cruce ai lui Tei-Leganat.

El pune în patul ce era acațat de funie pe cele trei fete și scutură funia. Patul începe a se urca și Tei-Leganat ramase singur.

Cînd văzură Strîmbă-Lemne și Sfarmă-Piatră fetele, nu mai putură de bucurie. Ei dădură dru-

mul patului, ca să-l scoată afară și pe Tei-Leganat.

Sfarmă-Piatră cu Strîmbă-Lemne se sfătuiseră ca să-l urce pînă la jumătatea fîntînei pe Tei-Leganat și să-i deie drumul ca să scape de el. Tei-Leganat însă se temea de așa ceva și, ca să-i cerce, pune în pat un bolovan și scutură funia. Patul începu a se urca și, după o bucată de vreme, numai ce aude o pocnitură. Cei doi dușmani ai lui Tei-Leganat dăduseră drumu patului cu bolovanul.

Tei-Leganat, văzînd șiriclicul tovarășilor lui, porni iar în lumea neagră. Merge cît merge și ajunge la curțile lui Statu-Palmă-Barba-Cot. Cînd l-a văzut moșneagul, nu mai putu de bucurie. Ospățuri ca acele îi făcu și-l întrebă că ce vînturi îl aduc pe acolo ?

Tei-Leganat povesti lui Statu-Palmă-Barba-Cot pataraniile ¹ lui cu zmeii și cu cei doi tovarăși ai lui și-l rugă să-l învețe ce să facă pentru a putea ieși pe lumea albă.

— Nimeni n-ar să te poată scoate de aici, fătul meu, decît numai pajura din pădurea zmăului cel mare. Pajura aceea pe fiecare an scoate doisprezece pui, și nici de unu n-are parte, căci cînd se duce după mîncare, vine un balaur și-i mîmîncă. Dacă-i putea să omori balaurul, ea te-a scoate de la nacaz.

¹ *Pataranie* — pățanie.

Statu-Palmă-Barba-Cot mai dăscăli pe Tei-Leganat cum să se poarte cu pajura, și pe urmă se despărțiră.

— Pentru că n-ai fost rău ca tovarășii tăi, ai scăpat bine de la mine ; dar dacă ai fi fost și tu ca ei, apoi cu zile nu scapai de la mine.

Tei-Leganat merse în pădurea zămăului cel mare și ajunse la cuibul pajurei. Tocmai atunci ieșea dintr-un iezăr și balaurul, ca să mînînce puii pajurei. Tei-Leganat scoate paloșul și dintr-o tăietură rătează capul dihăniei de balaur, și scăpă puii de moarte.

Cînd l-au văzut puii, nu mai puteau de bucurie.

— Cînd te-a vedea mama, are să te inghită de bucurie.

Atunci, ei l-au făcut un fulg și l-a pus sub aripa celui mai mic.

Cînd a venit pajura și i-a văzut, era să moară de bucurie.

— Cine v-a scăpat, dragii mamei ?

— Un flăcău voinic și frumos, îi răspunseră ei.

— Încotro s-a dus ?

— La răsărit, răspunseră ei.

Pajura, ca o vîntoasă, se repezi spre răsărit, ca să găsească pe cel ce i-a scăpat puii, dar nu l-a găsit.

— Încotro a apucat, dragii mamei ?

— Înspre apus.

Răpede, iarăși, apucă spre apus, dar nici urmă de flăcău n-a găsit.

După ce mai fugi spre amiază și spre miez-noapte, puii ziseră :

— Noi, mamă, ȋ-om spune unde-i voinicul care ne-a scapat, dacă ne făgăduiești că nu-l vei mânca.

— Nu-l mânînc, dragii mamei.

Atunci, puilul cel mic scoase de sub aripă o peniță mică și o aruncă jos ; din ea ieși un flăcău mîndru, de nu mai era altul ca el. Pajura îl înghiți de bucurie, și cînd îl vărsă, Tei-Leganat era de o mie de ori mai frumos ca înainte.

— Ce poștești de la mine, voinice, pentru binele ce mi-ai făcut ?

— Să mă scoți în lumea albă, răspunse Tei-Leganat.

— Pregătește să ai douăsprezece vase de vin și doisprezece boi fripți, și mîne mergem.

Tei-Leganat se duse pe moșia zămlului cel mare, luă și fripse doisprezece boi, cumpără douăsprezece buți de vin și, în zori de ziuă, se puse pe aripele pajurei cu boii fripți și cu vinul.

Merseră, merseră cale lungă, peste ape și munți, văi și dealuri. De cîte ori îi era pajurei foame, Tei-Leganat îi da cîte un vas de vin și cîte un bou fript. Atîta drum merseră încît, cînd era aproape să-i scoată din fîntînă, nu mai ră-

măsese lui Tei-Leganat decît un pahar de vin ; carne nu mai avea de fel.

— Dă-mi să mînc și să beu, zise pajura, că nu mai pot de foame.

— N-avem decît un pahar de vin, răspunse el.

— Dă-mi carne să mînc de unde știi, că nu mai pot, și ne prăpădim amîndoi.

Atunci, Tei-Leganat taie din talpa piciorului o bucată de carne și-o dete pajurei.

De-atunci are omul, în talpa piciorului, lipsa de carne între călcăi și degetul mare.

— Bună-i carnea de om, zise pajura ; de știam mai demult că e așa de bună, te mîncam pînă acum.

Mai merseră cît mai merseră și, după cîtăva vreme, Tei-Leganat se văzu iarăși pe lumea albă.

Merse el cît merse și ajunsese la curtea împăratului cel cu fetele. Fetele cele mari se măritase, una după Sfarmă-Piatră și una după Strîmbă-Lemne. Cea mică, din pricină că n-a ascultat pe tată-său să se mărite după un fecior de împărat, o dăduse slugă la curțile lui Strîmbă-Lemne.

Cînd a auzit împăratul păteniile lui Tei-Leganat și drăciile lui Strîmbă-Lemne și ale lui Sfarmă-Piatră, se încruci. Însură pe Tei-Leganat cu fata lui cea mică, îi dăruie toată împărăția lui și a trîntit o nuntă cum n-a mai fost alta pe lume, la care a poftit și pe moșneagul și baba ce-a crescut pe Tei-Leganat.

La nunta lui Tei-Leganat aş fi jucat şi eu, dacă eram pe-atunci, că el nu se ferea de ȧ-rani, ca boierii de azi.

Ş-am încălecat pe-o căpşună şi v-am spus şi eu o minciună.

M. Lupescu, în *Şezătoarea* II (1893),
nr. 11—12, pp. 200—208

TRIȘTI-COPIL ȘI INIA DINIA

O fost, o fost, că dacă n-ar fi fost, nu s-ar po-vesti, nici eu a lehai¹ ca un purice-a plesni. Și eu nu-s de cînd poveștile; is mai încoace cu vo două-trei zile. Poveștile pe la poartă trecè, cînd pe mine mama mă făcè. Ș-am luat și eu una de coadă ș-am zvîrlit-o peste poartă și ț-o spun amu dumnitale.

Cică era un împarat bogat, de nu se mai afla altul ca el pe sub soare : bani, măi, aur și ar-gint... ciubere pline de galbeni. Ș-avea numai o fată. Și ce i-o venit fetei prin minte, c-o zis cătră tată-su :

— Tată, să-mi faci o mănăstire.

— Ț-oi face, draga tatii.

— Da iacă cum să mi-o faci : să fie numai din aur și din argint din sorocoveți², că știu că ai de unde... mila Domnului !

¹ A lehai — a flecări

² Sorocovăț, sorcovăț — monedă veche de argint, sfânt,

Cum n-avea să i-o facă, dacă era plin de avere cum îi stupul ! Unde-o-nceput a scoate cu ciuberele bani, ş-a plăti la meşteri, ş-o dat în scurtă vreme gata mănăstirea : cît din bani zidită, cît cu aur şi argint poleită. Mănăstirea era cam strîmptuţă, nu-i vorbă, dar înaltă.

— Tată — zice fata — eu aici singură, în mănăstirea asta, n-ci şedea. Să te duci prin ţară şi să cauţi douăsprezece fete, tot aşa de tinere şi frumoase ca şi mine, să nu mă cunosc eu dintre ele.

Şi s-o dus împaratul ş-o catat, ş-o găsit numai unsprezece fete ; iară după ce le-o găsit, le-o adus acolo, la mănăstire.

— Da unde-i cea de-a douăsprezecea ?

— D-apoi, n-am găsit-o.

— Se află să n-o fi găsit ?

— Nu-i vorbă, am dat eu peste una, tot aşa de la fel cu voi ; da iacă cum îi pricina de n-o venit : fata aceea o avut mamă şi mă-sa, după ce-o făcut un copil, o trăit numai vo trei zile, ş-o murit, ş-amu o rămas fata să-ngrijască de băiet.

— Numai asta-i toată pricina ? D-apoi, cît îi împărăţia 'mnitale de mare, nu s-a găsi cineva să crească un biet copil ? Cît de fără zăbavă s-a duceţi fata cu copilul aici !

Ş-o adus slujitcrii fata cu copilul (cu frate-su). Da ce frumuseţe de copil, de nu mai era altul ca el pe supt soare ! Cum l-o văzut fata-mparatului, în data mare i-o adus o dadacă şi i-o poruncit :

— Ie copilul și să mi-l crești într-o zi ca alții într-o lună; și-ntr-o lună, ca alții într-un an.

— Așa oi face.

La un an, băietul era mărișor, putea umbla, putea grăi, ca cum ar fi unul de ieștialați la zece-
doisprezece ani.

Pe fata-mparatului o chema Inia Dinia. Iar băietului ș-o bătut multă vreme capul cum să-i puie numele, și s-o ales că pe băiet să-l cheme Triști-Copil.

Amu, aude fata că-ntr-o țară depărtată este o școală împărătească, ș-o zis cătră tată-su :

— Babacă, să iei și să duci băietul la școala aceea, c-aista, pe cum văd eu, are să fie om scump.

Ș-o pus imparatul doi cai la trăsură și s-o dus peste nouă mări, peste nouă țări, peste nouă vineții¹, a șeptelea-mpărăție. După ce-o ajuns acolo, i-o lasat băietului bani de cheltuială, iar el ș-o luat drunul spre casă, ș-o mers multă lume-mpărăție, Dumnezeu să ne ție, ca cuvîntul din poveste, mai înainte este, la noi Dumnezeu sosește, bosuioc verde-n casă crește. Dar la despărțire, Inia Dinia o zis cătră băiet că, oricît de mult a ședea acolo la școală, de ea să nu pome-nească; pentru că de-a pomeni, Triști-Copil acasă nu degrabă a veni.

¹ Vineție — cer.

Cum o întrat băietul în școală, numai o dată i-o arătat calfa pe hirtia asta, pe cealaltă, pe cărți, și când o venit și l-o luat la cercetare, singur calfa s-a mirat :

— Măi, că nici așa băiet încă nu mi s-o dat ochii a vedea și urechile a auzi. Aista are să fie mare om la vremea vremii !

O stat el în școala aceea preț de-un an, și-n vremea asta toată cartea o-nvațat-o, mai-mai că-l întrecea pe calfă.

La împlinirea anului, s-o dus la-mparatul cel cu școala ș-o zis așa :

— Înălțate-mparate, eu de-amu mă duc acasă. Cartea, cît am avut de învațat, am învațat-o ; n-am la ce mai sta să mai mănînc pîinea străinului.

— Dă, măi băiete ! Dacă nu vrei să mai stai, cu de-a sila nu te poate ținea nimenea. Ș-apoi alta : măi, dragul tatei — zice către un fecior care-nvațase cu Triști-Copil — adă vun pahar de rachiu și cinstește băietu ista, că la drum i-a prinde bine.

Și i-o dat un pahar de rachiu. Când să-l puie la gură, răspică Triști-Copil :

— Aai ! Bogdaprosti, să fie de sănătatea duminitale, înălțate bezedè ¹.

Ș-o băut paharul de dușcă.

— Mai dă-i unul, zice împaratul.

¹ *Bezedè* — prinț, beizadea.

Cînd l-o pus la gură, o zis că să trăiască înal-
tatul împărat și să fie de sănătatea lui.

— Mai dă-i un pahar, măi !

Cînd l-o pus la gură și pe-aiesta, o zis să tră-
iască toată gloata împărătească și să fie de să-
nătatea înalțatei împărătese.

— Mai dă-i un pahar, măi băiete, că-i drumul
depărtat.

Cînd l-o mai pus și pe-aiesta la gură, o zis că să
trăiască toți oamenii împărătești, și să fie de sănă-
tatea Iniei Diniei.

— Da cine-i aceea Inia Dinia, măi băiete ?

— Da cine să fie ? Aceea-i stăpîna mî ; aceea
m-o crescut și m-o dat pe mine la carte.

— Noa, de-amu să stai aici, că nu-ți dăm dru-
mul acasă.

— D-apoi de ce ?

— D-apoi ia, pînă ce n-a veni stăpîna-ta ; că
vrem și noi să știm cine-i aceea Inia Dinia.

— Cum are să vie ea, dacă nu știe nimic ce-i de
capul meu ?

— A veni ea, la un an, la doi, la trei ; ce mai la
deal la vale, pînă n-a veni ea, nu-ți dăm drumul.
Să-l puneți la opreală, măi !

Și l-o pus la opreală pe Triști-Copil. Nu era în-
chis, avea voie să umble pe-afară prin ogradă,
fără decît n-avea voie să se ducă acasă. Urît îi mai
era bietului băiet, sărmanu ! Umbla și el cînd în-
colo, cînd încolo, mai dihai decît un om bat.

Amu, ce-i vine-mparatului prin minte : să-și facă niște dinaluri ¹. Adus-o lemne multe, tocmit-o meșteri și s-o apucat de lucru. O dat lemnele la topor la bardă, la șfară, ș-apoi s-o apucat de-nchiet. Triști-Copil ședea toată ziua pe lemne și se uita la meșteri cum lucrau. După ce-o închiet lemnele, le-o rădicat sus, care și la locul lor ; iar băietul s-o suit și el acolo sus.

Da zice calfa meșterilor acelora :

— Înălțate bezedè ! Ce șezi, rogu-te, așa de scîrbit ?

— Nu-mi mai zice bezedè, că eu nu-s bezedè ; eu nu-s de-aici. Eu îs cine știe de unde : de peste nouă țări, de peste nouă mări, de peste nouă vine-ții, a șeptelea-mpărăție.

— Ee, poi dă, dragul meu, cu mîna Ț-aș lua durerea de la inimă ; dară dacă nu pot !

— Știi ce una, calfă ?

— Ști, dacă mi-i spune.

— Ești dumneata meșter ?

— D-apoi, mai este ca mine altul pe podul pă-mîntului ?

— Pute-u-ai să-mi faci un cobuz ?

— A hăăă, mă mieram ce-ai să mă-ntrebi. Ți l-oi face cît de degrabă.

— Și cît mi-i cere ?

— Nu mult ; ia, de-o ocă de rachiu.

— Ț-oi da și două ocă, numai să mi-l faci.

¹ Binale (n. culeg.).

S-apucă meşterul de cobuz ; dar numai sara la luminare lucra la el, că ziua nu dovedea cu lucru-mpărătesc. În trei sări, o dat cobuzul gata. Cînd l-o pus Trişti-Copil la gură, aşa cînta, de se răsuna palatul.

A doua zi, s-o suit acolo sus şi aceea cîntare cînta băietul, că s-o auzit răsunsetul tocmai la mănăstirea Iniei Diniei.

— Fetelor — zicîea ea, dac-o auzit sunetul cobuzului — cîntarea asta nu-i a altuia, fără numai a lui Trişti-Copil. El trebuie să fie la opreală. M-o pomenit cumva pe mine, şi iacă, amu nu-i dau drumul. Degrabă vă gătaţi cu ce aveţi voi mai frumos şi mai minunat, şi să mergem la băiet.

Şi s-o-mbracat ele şi s-o gătat, o-ncuiet mănăstirea şi-o ieşit cu toatele afară.

— De-amu, ţineţi-vă de mînă.

Şi-acelea puteri le-avea Inia Dinia, că numai ce s-o înălţat toată ceata în văzduh, şi cît te-ai şterge la un ochi, o ajuns la împaratul cel ce oprise pe băiet.

S-o minunat împaratul de frumuseţea fameii-ieştia.

— Da la ce-aţi pus băietul la opreală ?

— Da, ia, ca să vii să te văd şi eu cine eşti.

— Apoi bine, iacă asta-s care mă vezi. Dar băietul unde mi-i ?

— Da ia-ntr-o odaie de iestea.

Atunci numai ce iese şi Trişti-Copil.

— Aşa-i că n-ai ascultat de sfatul meu ? Aşa-i c-ai pomenit de mine ?

— Apoi aşa-i.

— De-amu, dragul meu, du-te-acasă şi să-ţi faci un băţ de fier şi opinci de fier. Şi-atunci mi-i găsi, cînd s-a roade băţul, de-a rămînea numai cît ții în mînă, şi opincile să se roadă pîn-or rămînea numai nojiţele ! Să mă cauţi la mănăstirea Calu-Gastru, într-un pai razemă şi într-un păr spînzură.

Unde s-o dat băietul meu la plîns, de se scutura cămeşa pe dînsu, pentru că vedea că rămîne singur pe lume.

— Nu umbla a-ţi mai face atîta inimă ră — zice Inia Dinia — c-aista-i un canun care-aveai să-l tragi. Eu de-aceea mă duc la aceea mănăstire, ş-apoi de-acolea are să-ţi fie bine, de-ai să zici : „Dă-mi, Doamne, zile să trăiesc“.

Şi s-o ridicat în văzduh Inia Dinia cu cele douăsprezece fete şi s-o făcut nevăzute ; iar Trişti-Copil s-o pornit spre casă. Dac-o ajuns acasă, ş-o făcut opinci de fier şi băţ de fier, ş-o plecat spre mănăstire. Da în mergerea lui nu mai avea drum hotărît. Apuca peste dealuri, peste văi şi peste păduri. De la o vreme, o ieşit din nişte păduri ş-o văzut cam depărţişor nişte curţi. El o mers pînă pe-aproape ; dar n-o tras deodată la curţi, o tras la nişte odăi. Cei de la odăi l-o-ntrebat că-n ce fel umblă el pe-acolo, „de unde eşti şi unde te duci ?“

— Ști-mă Dumnezeu ! Nu mi-ți primi să vă slujesc, să capăt o bucățică de mămăligă, să nu pcei¹ de foame ?

— D-apoi te-om primi, măi. Dar carte știi v-oleacă ?

— Știu oleacă.

Și-l ieu și-l duc la școala împărătească. Calfa de-acolo, cum l-o văzut, l-o-ntrebat dacă știe carte.

— Ia, oleacă știu.

Și-i dă băietului niște cărți să cetească. Și cînd o prins el a ceti, o rămas calfa ca cum ar fi încremenit.

— Măi, măi, carte știu ; dar aista mai-mai să mă-ntreacă !

Văzînd el că Triști-Copil îi dobă de carte, n-o mai stat de dînsul să-l învețe, că n-avea ce. L-o pus să cerceteze pe ceilalți ucenici. Da amu. o samă de ucenici o prins ciudă pe iest străin și s-o sfătuit să-l bată, să-l alunge de-acolo. Un băiet de-aceia, mai mare de trup și mai zdravăn, o început a cata pricină lui Triști-Copil, o sărit la el și l-o bătut.

Văzînd străinul c-aici nu poate trăi, așa cam pe după miezul nopții, s-o luat și s-o pornit spre mănăstirea Calu-Gastru.

Cînd, dimineata, calfa dă de băiet că nu-i. Nu se da nimenea să spuie din ce pricină nu-i. Ce

¹ Să nu pier.

folos c-o aflat de ce n-o vrut să mai steie ; amu, cea era dus în lumea lui.

Noi să lăsăm pe Inia Dinia acolo la mănăstire și să vedem ce-o mai făcut Triști-Copil.

El, mergînd pe drum, o dat de-o pădure, o dormit noaptea într-o poiană din mijlocul ei și, a doua zi pe-amiază, o ieșit din pădure și, cum o ieșit, s-o făcut înaintea lui un șes cît vedeai cu ochii. Pe șesul acela se vedeau de departe doi, izbindu-se ; dar ce era, el nu putea să știe. Să fie oameni, să fie cai, măi... ce să fie ? Cînd se mai apropie, vede o zmeoaică¹, bătîndu-se cu o drăcoaică. Dar ce bătaie se băteau, Doamne ! Se făceau două roți de foc... și cînd se izbeau una-n alta, săreau bucățile și scînteile din ele cine știe unde.

Dacă l-o văzut, o-nceput a se ruga să le judece el, și cum le-a judeca el, așa s-or lăsa și ele.

— De ce vă mîncăți voi și vă bateți în fel ca aiesta ? zice Triști-Copil.

— Iacă de ce, răspunde drăcoaica : zmeoaica o făcut copilul acesta și, după ce l-o făcut, l-o lăsat ia încolo ; i-o fost lenș să-l crească. Eu l-am luat și m-am năcăjit și l-am crescut pînă în starea în care-l vezi, ș-amu vrea să mi-l ieie crescut gata. Apoi, îi cu dreptu ?

¹ Scris peste tot *zmeuaică* (sub influența lui *zmeu*).

— Zmeoaică, să leși băiatul drăcoaipei, dacă Ț-o fost urit și greu a-l crește. Ai fi bucuroasă să vii la masă de-a gata. Să te duci, zmeoaică, în drumul tău, și tu drăcoaică, cu băiet cu tot, în drumul tău ; dacă vă place.

— Ai... îți mulțămesc de facerea de bine ; pentru treaba asta, să știi că te-oi ajuta și eu cît de curînd, zice drăcoaică.

— Fi-Ț-ar de cap și de ciolane, că mi-ai luat băietul ! zice zmeoaică.

Triști-Copil le-o lăsat și s-o dus unde-avea de dus. Zmeoaică o apucat și ea într-o parte ; drăcoaică cu băietul o rămas pe loc. După ce Triști-Copil s-o depărtat, că de-abia-l mai puteai vedea, zice drăcoaică, sfătuindu-se cu băietul ei :

— Triști-Copil ne-o făcut nouă un bine. Se cuvine că și noi să-i facem bine. Să te duci să-l ajungi și să-i fii de ajutor, că în drumul lui are să treacă peste niște ape, și l-or sluți podarii.

— Mă duc, mamă, să-l ajung.

Și cît te-ai șterge la un ochi, o fost pe-aproape de Triști-Copil, care s-o cam spăriet văzînd pe fiul drăcoaipei că vine ca un nour.

— Nu te teme nici leacă, pentru că eu nu vin nici c-un rău, făr' vin să-Ți fiu mîna de-ajutor, pînă ce-i trece trei ape, c-amintrelea au să te sluțască podarii.

— Apoi hai dară înainte, și-Ți mulțămesc de cuvîntul cel bun.

Și merg ei o bucată bună, pînă ce ajung la o apă de cele mari.

— Măi podlare, îmi trage podul, c-am să trec de ceea parte.

— L-oi trage și te-oi trece apa, dacă mi-i lasa să-ți scot un ochi.

— Te-oi lasa, grăiește feciorul drăcoaicei.

Cum o trecut podul, le-o ieșit podarul înainte să-și ieie vama.

— Giuruită-ți trebuie — zice feciorul drăcoaicei — ochi îți trebuie, ochi ți-oi da.

Și cînd l-o luat o dată, măi, și cînd l-o rădicat în sus, tocmai în mijlocul apei cu capu-n jos l-o zvîrlit. O mai fost ieșit ei niște oameni și mai huiiau ; dar văzînd că-i feciorul drăcoaicei, o tăcut mulcu. Iești doi s-o dus înainte ș-o mers pînă ce-o ajuns la apa cea mare din mijloc.

— Trage podu, măi, c-am să trec de ceea parte.

— L-oi trage, da pentru asta să mă lași să-ți tai o mînă.

— Te-oi lăsa, răspunde tot feciorul drăcoaicei.

Cum o trecut apa ș-o venit podariu la vamă, o pățit-o ș-aiesta ca și cel dintîi.

Ș-o mai mers ei, Triști-Copil și feciorul drăcoaicei, pînă ce-o ajuns la apa cea de la urmă, a treia.

— Trage podul și mă trece de ceea parte, măi !

— Te-oi trece, măi, dacă mi-i lasa să-ți tai un picior.

— Te-oi lasa.

Și l-o-necat și pe-aiesta, ș-apoi o zis feciorul drăcoaicei :

— Eu aș merge cu tine la mănăstirea lui Calu-Gastru, da-i departe tare și-s cam trudit. Mergi sănătos, că eu mă-ntorc înapoi.

— Mergi sănătos și dumneata, și bogdaprosti că m-ai adus teafăr pîn-aici.

Ș-o mers Triști-Copil, ș-o mers pînă ce-o ajuns la un părau mare și repede. Și era pe părau ista o moară de făcea numai piclă¹. Morariu, cum l-o văzut, l-o întreat că de unde-i și cu ce capăt umblă pe-acolo ?

— Ști-mă Dumnezeu ! Umblu și eu să găsesc undeva vo bucățică de mămăligă.

— Dacă ți-i vorba de-așa, rămii la mine, măi băiete, că tot îs eu singur și n-am pe nime de ajutor.

Ș-o ramas Triști-Copil argat la morariu cela.

Amu, iacă cum îi socoteala : la moara aceea venea întotdeauna un om calare pe-un poloboc de grîu și măcina. Triști-Copil, în scurtă vreme, o deprins meșteșugul morăriei și făcea treabă mai dihai decît morariul cel bătrîn.

Moara era cu două pietre. Cînd venea omul cu polobocul, turna într-amîndouă coșurile. La o cîvată ședea moșneagul și la alta Triști-Copil.

¹ Piclă — făină de cea mai bună calitate.

Văzînd morariul cel bătrîn ce lucru de treabă bună face băietul, o mai lasat moara în sama băietului, iară el s-o dus la tîrg.

Cînd o ajuns cel cu polobocul la stăpîna-sa, bucătărițele și chiar stăpîna l-o-ntrebat cine i-o măcinat grîul, că bun lucru de făină i-o făcut.

— Un băietanaș îi tocmît slugă la morar, și băietanașu mi-o făcut treaba asta.

— Na, zice stăpîna, să-i duci un galbăn și să-i spui că tot de asta făină să facă.

*

Apoi, domnule, moara aceea era a Iniei Diniei ; iar cel cu polobocul la pităriile ei ducea făina. Nu tocmai tare departe de moară era și mănăstirea Calu-Gastru, cu chiliile celor douăsprezece călugărițe.

Omul cel cu polobocul, după ce-o ajuns la moară, o dat galbenul lui Trîști-Copil.

— Na măi, ț-o trimes stăpîna-mea un galbăn, ș-o zis că tot de asta făină să-i faci.

— Ba i-oi face eu pe trei părți mai bună.

Dar baba morărița crapa de ciudă că n-o luat moșneagul ei galbenul.

— Numai drumurile le păzești, probozea baba pe moșneag, după ce venise de la tîrg. Iacă, o venit cel cu polobocul ș-o dat băietului istuia un galben. Nu era mai bine să-l fi luat tu ? În loc

să ne putem noi hrăni, hrănim un venetic din lume.

— Aăra, măi babă, lasă că ne-om hrăni noi și singuri, dacă-i vorba de-așa.

Și cheamă băietul și-i spune să se ducă unde l-a-ndrepta Dumnezeu — „că eu, dragul meu, nu te mai pot ținea“.

— M-oi duce, moșule, dac-așa mi-o fost scris, să umblu pribeag prin lume, ca a nimăru.

Și mergînd băietul așa pe drum, se-ntîlnește cu cel cu polobocul, care ducea făină la mănăstire.

— Bună vremea, om bun !

— Mulțămesc dumitale, măi băiete.

— Nu mi-i lua și pe mine pîn-acolo unde mergi dumneata ?

— Ba lua ; da nu drept pînă la curți, că mă tem să nu-mi bănuiască stăpîna.

Și s-o suit Triști-Copil pe poloboc, și cînd mai-mai să se apropie de mănăstire, s-o dat jos și s-o făcut un zugrav ș-o intrat într-o chilie, la o călu-găriță.

— Bună ziua.

— Mulțămesc dumnitale.

— N-aveți nevoie de-a zugrăvi ceva ?

— Ba avem, cum nu !

Și s-așază Triști-Copil ș-o zugrăvit chiliuța aceea așa de frumos, de gîndea că ești pe altă lume, cînd ai fi intrat acolo.

— Ce mi-i cere pe lucrul care l-ai făcut ?

— Ia, nimica ; numai sănătate și voie bună.

Celelalte călugărițe tare s-o minunat de zugrăveala chiliei.

— Nu mi-i zugrăvi și mie chilia ? zice o călugăriță.

— Ba zugrăvi.

Și ce-o făcut la asta călugăriță era pe zece părți mai frumos și mai minunat decît la cea dintîi. Raiul pe pămînt era în chiliuța aceea.

— Ce mi-i cere pe lucru ?

— Ia, vo zece galbeni.

— Ț-oi da, că și face.

Nu mult trece și vine Inia Dinia pe-acolo și i-o plăcut și ei ce-o văzut.

— Nu-i merge să-mi zugrăvești și chilia mè ?

— Merge, cum să nu merg ?

Și s-o apucat Triști-Copil de zugrăvit ; dar frumusețe ca la chilia cea de a doua n-o mai făcut.

Cînd o rămas în chilie numai Inia Dinia și cu Triști-Copil, apoi s-o cunoscut. Amu, iacă de ce-o zugrăvit mai frumos la cea de-a doua călugăriță : aceea era sora lui dreaptă.

Ș-apoi de-acolea, mări tată, sărutatu-s-o Triști-Copil cu Inia Dinia, drăgostitu-s-o, strînsu-s-o în brațe, rogu-te, ca cei care nu s-o văzut de-atîta amar de vreme. Ș-apoi mai zi că erau și tineri, ș-așa-i tinereța asta, bat-o s-o bată !

Eu i-am lăsat pe dinșii acolo petrecînd, ca-n vremurile acelea, ș-am venit și v-am spus povestea lui Triști-Copil ș-a Iniei Diniei.

Auzită în sara de joi, 30 octomvrie 1897, de la moșneagul Pavăl Bîrtea, mort în toamna anului 1898, în vîrstă de aproape 80 ani.

Alexandru Vasiliu, *Povești și legende*, București, 1928, pp. 32—39

ILEANA ȘIMZIANA

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un împărat. Acel împărat mare și puternic bătuse pe toți împărații de primpregiurul lui și-i supusese, încît își întinsese hotarele împărăției sale pe unde a întărcat dracul copiii, și toți împărații cei bătuți era îndatorați a-i da cîte un fiu d-ai săi ca să-i slujească cîte zece ani.

La marginea împărăției lui, mai era un alt împărat carele, cît a fost tînăr, nu se lăsase să-l bată ; cînd cădea cîte un pîrjol asupra țării sale, el se făcea luntre și punte și-și scăpa țara de nevoie ; iară după ce ajunse la bătrînețe, se supusese și el împăratului celui mare și tare, fiindcă n-avea încotro. El nu știa cum să facă, cum să dreagă, ca să împlinească voia celui împărat de a-i trimite pe unul din fiii săi, ca să-i slujească ; fiindcă n-avea băieți, ci numai trei fete. Dintr-aceasta, el sta pe gînduri. Grija lui cea mare era ca să nu crează acel împărat că el

este zăcaș¹ și se îndărătnicește a-i trimite vreun fiu, din care pricină să vină să-i ia împărăția, iară el cu fetele lui să moară în ticăloșie², în sărăcie și cu rușine.

Văzînd fetele pe tată-său tot supărat, se lua-seră și ele de gînduri și nu știau ce voie să-i facă ca să-l mai înveselească. Dacă văzură și văzură că nimic nu-i este pe plac, fata cea mai mare își luă inima în dinți și-l întrebă într-o zi la masă, că de ce este supărat :

— Au purtarea noastră nu-ți place ? îi zise ea. Au supușii măriei-tale sînt răi și arțăgoși, de-ți pricinuiește atîta mîhnire ? Spune și nouă, tată, cine este vipera aceea care nu-ți dă pace și-ți otrăvește bătrînețele, și ne făgăduim chiar a ne jertfi, dacă aceasta va putea să-ți aline oarecum mîhnirile : căci numai tu, tată, ești mîngîierea noastră, după cum prea bine știi ; iară noi niciodată n-am ieșit din cuvîntul tău.

— De, asta așa este ; n-am a mă plînge de nimic. Nu mi-ați călcat porunca niciodată. Dară voi, dragele mele, nu puteți să-mi alinați durerea care-mi pătrunde sufletul. Voi sînteți fete, și numai un băiat m-ar scoate din nevoia în care mă aflu.

— Eu nu înțeleg — zise fata cea mare — de ce ascunzi de noi izvorul mîhnirilor tale, tată ; spune, că eu, iată, sînt gata a-mi da viața pentru tine.

¹ Zăcaș — dușmănos, răzbunător.

² Ticăloșie — stare jalnică, mizerie.

— Ce știți voi face, dragele mele ! De cînd sînteți pe lumea asta albă, voi ați îmblat cu furca, cu acul, cu războiul ; știți toarce, coase, țese. Numai un viteaz mă poate mîntui, care să știe să răsucescă buzduganul, să minuiască sabia cu virtute și să călărească ca un zmeu-paraleu.

— Oricum, tată, spune-ne și nouă, că doară nu s-o face gaură în cer, dacă vom ști și noi ce lucru te amărăște.

Dacă văzu împăratul că-l întetesc fetele cu rugăciunile, zise :

— Iată, copilele mele, de ce sînt tot trist. Voi știți că nimeni nu s-a putut atinge de împărăția mea, cît am fost tînăr, fără să-și capete alageaua¹ și fără să se ducă rușinat de unde a venit. Acum, pîndalnicele de bătrînețe mi-au secăt toată virtutea : brațul meu e slăbănogit, nu mai poate să învîrtească paloșul de să se cutremure vrăjmașul. Șoimuleanul meu, pentru care p-aci, p-aci era să-mi pierz viața pînă l-am dobîndit, a îmbătrînit și el ; este un răpciugos, abia își tîrîie și el viața de azi pe mîine. Altădată abia mă arătam înaintea vrăjmașului și, să te ții, pîrleo ! Îi sfîrîia călcîiele dinaintea feții mele ; dară azi, ce să vă mai spui ? Voi știți că m-am supus celui mai mare și mai tare împărat de pe fața pămîntului. Însă la dînsul este obiceiul ca toți supușii

¹ A-și căpăta alageaua — a o păți, a da de belea.

împărăției să-l trămită cîte un fiu, să-l slujească zece ani, și eu vă am numai pe voi.

— Mă duc eu, tată — zise fata cea mare — și mă voi sili din toate puterile mele să te mulțumesc.

— Mă tem să nu te întorci fără nici o ispravă. Cine știe ce încurcătură vei face p-acolo, de să nu-i mai dea nimeni de căpătîi, cît hău !

— Tot ce știu, tată, și mă făgăduiesc, este că nu te-oi da de rușine.

— Dacă este așa, pregătește-te și te du.

Cînd auzi fata că tată-său îi dă voie să meargă, nu mai putea de bucurie. Punea la cale tot pentru drum ; și se întorcea numai într-un călcîi, cînd poruncea și așeza lucrurile de călătorie. Își alegea calul cel mai de frunte din grajdurile împărătești, hainele cele mai mîndre și mai bogate și merinde ca să-i ajungă un an de zile.

După ce tată-său o văzu gata de plecare, îi dăde povețele părintești de cum să se poarte, cum să facă ca să nîu se descopere că e fată. O învăță tot ce trebuia să știe un viteaz care merge la o așa slujbă înaltă, și cum să se ferească de birfeli și clevete, ca să nu fie urită și nebăgată în seamă de ceilalți fii de împărat. Apoi, îi zise :

— Pasă cu Dumnezeu, fiica mea, și adu-ți aminte de învățăturile mele.

Fata ieși din curte ca fulgerul ; n-o mai ținea pămîntul de bucurie ; într-o clipă, nu se mai văzu. Și dacă n-ar fi stat mai încolo să-și aștepte

boierii și carăle cu merinde, acestea s-ar fi pierdut, fiindcă nu puteau să se țină după dînsa.

Împăratul îi ieși pe de altă parte înainte, mai la marginea împărăției, fără să știe ea ; așeză îndată un pod de aramă, se făcu un lup și se ascunse sub pod. Cînd era să treacă fiică-sa, deodată ieși de sub acel pod, cu dinții rînjiți și clănțănind de te lua groaza ; se uita drept la dînsa cu niște ochi cari strălucea ca două făclii, și se repezi la ea ca să o sfîșie. Fata, care înghețase sîngele în ea de frică, își pierduse cumpătul și, dacă calul nu făcea o săritură la o parte, lupul înfîgea ghearele într-însa ; ea o luă la sănătoasa înapoi. Tată-său, care se întorsese înaintea ei, ieși s-o întîmpine, și-i zise :

— Nu-ți spuneam eu, fata mea, că nu toate muștele fac miere ?

— Așa este, tată, dară eu n-am știut că, ducîndu-mă să slujesc unui împărat, am să mă lupt și cu fiare sălbatice și turbate.

— Dacă este așa — zise împăratul — șezi acasă de-ți vezi de fuse și moșoare, și Dumnezeu să aibă milă de mine, ca să nu mă lase a muri rușinat.

Nu trecu mult și se ceru și fata cea mijlocie să se ducă și dînsa ; și se lega că ea își va pune toate puterile cum să-și sfîrșească slujba ce lua asupra-și.

După multe rugăciuni și făgăduieli, se înduplecă tată-său și o lăsă și pe dînsa să se ducă ;

dară păți și ea ca soru-sa cea mare, și, întâmpinînd-o tată-său, cînd se întorcea, îi zise :

— Ei, fata mea, nu ți-am spus eu că nu se mănîncă tot ceea ce zboară ?

— Adevărat este, tată, așa mi-ai zis ; dară prea era grozav acel lup. Unde deschisese o gură de să mă îmbuce dintr-o dată, și unde se uita cu niște ochi din cari parcă ieșeau niște săgeți de mă săgetau la inimă !

— Sezi acasă dară — îi răspunse împăratul — de vezi de coada măturei și de zarzavaturile de la bucătărie.

Mai trecu ce mai trecu, și iată că și fata cea mică zise tatălui său, într-o zi, cînd ședeau la masă :

— Tată, lasă-mă și pe mine să fac o cercare : lasă-mă, rogu-te, să mă duc și eu să-mi încerc norocul.

— Deoarece surorile tale cele mai mari n-au putut-o scoate la căpătii, mă mir cum îți mai vine să vorbești de tine, care nu știi nici cum se mănîncă mămăliga.

Și se cerca în tot felul să-i taie pofta de plecare, dară în zadar.

— Pentru dragostea ta, tată — mai zise ea — voi face pe dracul în patru, numai să izbutesc ; însă dacă Dumnezeu îmi va sta împotrivă, mă voi întoarce iarăși la tine și fără să mă rușinez.

Se mai împotrivi tată-său, se mai codi ; dară fie-sa il birui cu rugăciunile. La urmă de tot, zise împăratul :

— Dacă este așa, iată, îți dau și ție voie, să vedem ce procopseală a să-mi faci. Ce-aș mai rîde să te văz întorcîndu-te cu nasul în jos !

— Vei rîde, tată, cum ai rîs și de surorile mele, fără, cu toate astea, să le scază cîntea.

Fata împăratului, dacă văzu că tată-său îi dăde voie, se gîndi mai întîi pe care din boierii cei bătrîni să ia de povăţuitor. Şi, pînă una-alta, ea îşi aduse aminte de vitejiile tatălui său din tinereţe şi de calul său. Se duse deci la grajd ca să-şi aleagă şi ea un cal. Se uită la unul, se uită la altul, se uită la toţi caii din grajduri, şi de nici unul nu i se prindeau ochii, deşi erau armăsarii şi caii cei mai buni din toată împărăţia. În cele mai de pe urmă, dăde şi peste calul tatălui său din tinereţe, răpciugos, bubos şi zăcînd pe coaste. Cum îl văzu, se uita la el cu milă şi parcă nu se îndura să se depărteze de dînsul.

Calul, dacă văzu așa, îi zise :

— Se vede că pentru iubirea ce ai către împăratul, stăpînă, te uiţi așa de galeş la mine. Ce pui de voinic era în tinereţea lui ! Multe izbînzii am mai făcut noi amîndoi. Dară de cînd a îmbătrînit, nici pe mine n-a mai încălecat altul. Şi dacă mă vezi așa de jigărit, este că n-are cine să mă hrănească ca el. Astăzi, uite, de m-ar în-

griji cineva cum să-mi priiască mie, în zece zile m-aş face de nu m-aş da pe zece ca d-alde ăştia.

Atunci, fata zise :

— Şi cum trebuie să te îngrijească ?

— Să mă spele în toate zilele cu apă neîncepută, să-mi dea orzul fiert în lapte dulce, ca să-l pot roade, şi pe fiecare zi o baniţă de jaratec.

— Când aş şti că-mi vei fi de ajutor să sfîrşesc ce am pus de gînd, mai-mai că aş face aşa precum zici tu !

— Stăpînă — zise calul — fă cercarea asta şi nu te vei căi.

Calul era năzdrăvan.

Fata împăratului îngriji de cal tocmai precum îi zise el.

La a zecea zi, unde se scutură o dată calul şi se făcu frumos, gras ca un pepene şi sprinten ca o căprioară. Apoi, uitîndu-se vesel la fata împăratului, zise :

— Să-ţi dea Dumnezeu noroc şi izbîndă, stăpîna mea, că m-ai îngrijit şi m-ai făcut să mai fiu o dată pe lume cum doream. Spune-mi tu care este păsul tău şi porunceşte-mi ce trebuie să fac.

— Eu voi să merg la împăratul cel mare şi tare, vecinul nostru, ca să-i slujesc, şi-mi trebuie pe cineva care să mă povăţuiască. Spune-mi, pe care din boieri să aleg ?

— Dacă vei merge cu mine — îi zise calul — habar să n-ai ; nu-ţi trebuie pe nimeni. Te voi

sluji, cum am slujit și pe tată-tău. Numai să m-asculți.

— Dacă este așa, de azi în trei zile plecăm.

— Și chiar acum dacă poruncești, îi răspunse calul. Fata împăratului, cum auzi aceasta, puse toate alea la cale pentru drum. Își luă niște haine curate, dară fără podoabe, nișele merinde și ceva bani de cheltuială, încălecă calul și, venind înaintea tatălui său, îi zise :

— Rămii cu Dumnezeu, tată, și să te găsesc sănătos !

— Cale bună, fata mea, îi zise tată-său. Toate ca toate, numai povețele ce ți-am dat să nu le uiți niciodată. Și la orice nevoie, mintea ta să fie pironită la Dumnezeu, de unde ne vine tot binele și tot ajutorul.

După ce se făgădui că așa va face, fata porni.

Ca și la celelalte fete, tată-său dete pe de altă parte și-i ieși înainte, așeză iarăși podul de aramă și o aștepta acolo.

Pe drum, calul spuse fetei cu ce tertipuri împlă tată-său să-i încerce bărbăția, și o povățui ce să facă ca să scape cu față curată. Ajungînd la pod, unde se năpusti asupra ei un lup cu niște ochi turburați și zgîiți de băga fiori în oase, cu o gură mare și cu o limbă ca de dihanie turbată, cu colții rînjiți și clănțănind, de pare că nu mîn-case de o lună de zile ; și cînd să înfigă ghearele sale cele sfișiitoare, fata dete călcîie calului, și unde se răpezi asupra lupului cu paloșul în

mină, de să-l facă mici fărime, și, dacă nu se da în laturi lupul, în două îl făcea cu paloșul ; căci ea nu glumea, fiindcă-și pusese credința în Dumnezeu, și dorea ca, vrînd-nevrînd, să împlinească slujba ce și-o luase asupra.

Ea trecu podul, mîndră ca un voinic. Tată-său se miră de vitejia ei și, dînd pe de altă parte, ieși mult înaintea ei, așeză un pod de argint, se făcu un leu și acolo o aștepta.

Calul spuse fetei peste ce o să dea și o învăță cum să facă să scape și de astă ispită. Cum ajunse fata la podul de argint, unde îi ieși leul înainte cu gura căscată, de să o îmbrace cu cal cu tot, cu niște colți ca cei de fildeș și cu niște gheare ca secerile, și răcnea de se cutremurau codrii, și cîmpiile vuuiău de-ți lua auzul. Numai uitîndu-se cineva la capul lui cel cît banița și la coama aia ce sta rădicată în sus și zbîrlită, ar fi înghețat de frică. Dară fata împăratului, îmbărbătată de cal, se năpusti o dată într-însul cu sabia goală în mînă, încît dacă nu fugea leul sub pod, în patru îl făcea. Atunci trecu podul, mulțămînd lui Dumnezeu și neștiind ce o mai aștepta.

Fata împăratului, care nu ieșise din casă de cînd o făcuse mă-sa, se mira și sta în loc uimită, văzînd frumusețile cîmpului. Aci îi venea să descalece ca să adune cîte un mănunchi de flori din mulțimea aia ce acoperea văile și dealurile, flori de cari nu mai văzuse ea ; aci îi venea să se dea

la umbră sub cîte un copaci nalt și stufos, în care miile de paseri cîntau fel de fel de cîntece, așa de duioase, de erau în stare să te adoarmă : și aci, în urmă, să se ducă la cîte un șipot de apă limpede ca lacrima, ce izvora din cîte un colț de piatră din coastele dealurilor ; susurul acestor izvoare o făcea să se uite galeș la ele și-i plăcea să le vadă curgerea lor cea șerpuită ce aluneca pe pămînt, încungiurate de mulțime de floricele și verdeață de primăvară. Dără la toate astea, calul o îmbărbăta și-i da ghes să meargă înainte și să-și cate de drum. El îi spunea că voinicii, nu se uita la d-alde astea, decît după ce duc trebile la capăt bun. Îi mai spuse că are să mai dea de o cursă, pe care i-o întindea tată-său, și o și învăță cum să facă să iasă și de astă dată biruitoare.

Fata asculta cu toate urechile și făcu precum o învăța calul, fiindcă văzu ea că toate învățăturile lui îi iese în de bine, și din cuvîntul lui nu se abătea.

Tată-său, ca și de la rînd, dete pe de altă parte și-i ieși înainte, așeză un pod de aur, se făcu un balaur mare cu douăsprezece capete și se ascunse sub acel pod.

Cînd fu ca să treacă fata pe acolo, unde îi ieși înainte balaurul, plesnind din coadă și încolăcindu-se ; din gurile lui ieșea văpaie de foc, și limbile îi jucau ca niște săgeți arzătoare ; cum îl văzu fata că este așa de grozav, niște răcori o

apucară și i se făcu părul măciucă de frică. Calul, dacă simți că fata se pierde cu firea, o îmbărbătă iarăși și-i aduse aminte ce o învățase să facă ; iară fata împăratului, după ce mai prinse nițică inimă, strînse friul calului cu mîna stîngă, îi dade călcîie și, cu paloșul în dreapta, se repezi asupra acelu balaur.

Un ceas ținu lupta. Calul o potrivea cum să vină tot cam la o parte, ca să-i reteze vreun cap ; dară vrăjmașul se păzea și el destul de bine. În cele mai de pe urmă, izbuti fata să rănească pe balaur. Atunci, dîndu-se el de trei ori peste cap, se făcu om.

Fetei nu-i venea să creadă ochilor cînd văzu pe tată-său înaintea ei ; iară el, luînd-o în brațe și sărutînd-o pe frunte, îi zise :

— Văz că tu ești voinică, fata mea, și bine ai făcut de ți-ai luat calul ăsta, căci fără dînsul te-ai fi întors și tu, ca și surorile tele. Am bună nădejde să isprăvești cu bine slujba cu care te-ai însărcinat de bunăvoie. Numai adu-ți aminte de povețele mele și să nu ieși din cuvîntul calului ce ți-ai ales. Să ne vedem sănătoși !

— Să te auză Dumnezeu, tată — îi răspunse fata — și să te gălesc sănătos.

Apoi, sărutînd mîna tatălui său, se despărțiră.

După ce merse cale lungă, depărtată, ajunsese la niște munți mari și înalți. Între munți, întîlni doi zmei, ce se luptau de nouă ani și nu puteau să se dovedească unul pe altul. Lupta era pe moarte ori

pe viață. Cum o văzură ei, crezînd că este un voinic, unul îi zise :

— Făt-Frumos, Făt-Frumos, vino de taie pe ăst dușman al meu, că ți-oi cădea și eu vreodată bun la ceva.

Iar cellalt zise și el :

— Făt-Frumos, Făt-Frumos, vino de mă scapă pe mine de idolul ăsta de vrăjmaș, și-ți voi da un telegar fără splină, care se numește Galben-de-soare.

Fata întrebă pe cal, pe care din amîndoi să scape ; iară calul îi zise să scape pe cel ce-i făgăduise să-i dea pe Galben-de-soare, că este un cal mai harnic decît dînsul, fiindu-i frate mai tînăr. Atunci, unde se repezi fata la zmeul cellalt cu paloșul și dintr-o lovitură îl făcu în două bucăți !

Zmeul, dacă se văzu scăpat, îmbrățișă pe mîntuitorul său și-i mulțumi, apoi merse acasă la dînsul ca să dea lui Făt-Frumos pe Galben-de-soare, după cum se făgăduise. Muma zmeului nu mai putea de bucurie cînd văzu pe fiu-său teafăr și nu mai știa ce să facă ca să mulțumească lui Făt-Frumos că-i scăpase copilul de la moarte.

Fata împăratului arătă dorința ce are de a se odihni de osteneala drumului ce făcuse. Îi dară o cămară și o lăsară singură. Ea, prefăcîndu-se că voiește să îngrijească de cal, îl întrebă dacă are să i se întîmple ceva ; și calul îi spuse ce are să facă.

Muma zmeului precepă că aci la mijloc se joacă vreo drăcie. Ea spuse fiului său că voinicul ce-l scă-

pase de primejdie trebuie să fie fată și că o asemenea fată vitează ar fi numai bună să o ia el de soție. Fiul său zicea că o dată cu capul nu putea el crede una ca asta, fiindcă nu se putea ca o mină femeiască să răsucescă paloșul așa de bine cum făcea Făt-Frumos. Atunci, muma zmeului zise că are să facă cercarc. Pentru aceasta, puse seara, la capul fiecăruia din ei, câte un mănunchi de flori : la care se vor veșteji florile, acela este bărbat, și la care va rămînea verzi, este femeie.

Fata împăratului, după povața calului, s-a sculat peste noapte, cam despre ziuă, cînd somnul este mai dulce, și piș-piș, în vîrfurile degetelor, intră în camera zmeului, îi puse mănunchiul său de flori, luă pe al lui și, punîndu-l la capul patului său, se culcă și dormi dusă.

Dimineata, cum se sculă zmeoaica, se duse într-un suflet la fiul său și văzu florile vestede. După ce se sculă și fata împăratului, merse și la dînsa și, văzînd că și ale ei se vestejise, tot nu crezu că este voinic. Ea zicea fiului său că nu se putea să fie bărbat, fiindcă vorba îi curgea din gură ca mierea, boiul îi era așa de gingaș, încît îți venea să o bei într-o bîrdăcuță ¹ de apă, perișorul suptîre și stufos îi cădea pe umeri în unde, fața-i are pe vino-n-coace ; ochii aia marii, frumoși și vioi de te bagă în boale, mînușita aia micuță și piciorușul ca de zîină, și în sfîrșit, totul nu putea să fie decît de fată, mă-

¹ Bîrdăcuță — ulcică.

car că se ascundea sub Țoalele cele voinice. Apoi hotărîră să mai facă o încercare.

După ce-și dară bună dimineța, după obicei, zmeul luă pe fată și merseră în grădină. Aci, zmeul îi arată toate felurile de flori ce avea, și o îmbia și pe dînsa să le miroasă. Fata împăratului își aduse aminte de povețele calului și, cunoscînd viclenia, zise cam răstit că de ce l-a adus în grădină de dimineată, ca pe o femeie, să-i laude florile cu niște vorbe seci, pe cînd ar fi trebuit să meargă mai întîi la grajduri, să vadă cum se îngrijește p-acolo de cai.

Auzind aceasta, zmeul spuse mă-sei, dară ea nici acum nu putea să creadă că este băiat. În cele mai de pe urmă, zmeoaica se vorbi cu fiul său să mai facă încă o-ncercare : zise fiului său să ducă pe Făt-Frumos în cămara cu armele, să-l îmbie să-și aleagă ceva de acolo și, de va alege vreo armă din cele împodobite cu nestimate, să știe de bună seamă că ea este fată.

După prînz, zmeul duse pe Făt-Frumos în cămara cu armele. Aci erau rînduite cu meșteșug tot felul de arme ; unele împodobite cu nestimate, altele numai așa, fără podoabe. Fata împăratului, după ce se uită și cercetă mai toate armele, își alese o sabie cam ruginită, dară cu fierul ce se încovoia de se făcea covrig. Apoi spuse zmeului și mumei sale că a doua zi vrea să plece.

Cînd auzi muma zmeului ce fel de armă își alese, se da de ceasul morții că nu putea descoperi adevărul. Ea spuse fiului său că, deși pare că este băiat

după apucăturile lui, dară este fată, și încă de cele mai prefăcute.

Dacă văzu că n-are încotro, merse ră la grajd și-i dederă pe Galben-de-soare. Și după ce-și luă rămas bun, fata împăratului își cătă de drum.

Încă pe cale fiind și silind să ajungă, calul zise fetei :

— Stăpînă, pînă acum m-ai ascultat la orice ți-am zis, și toate ți-au mers bine. Ascultă-mă și de astă dată și nu vei greși. Eu sînt bătrîn de aci înainte ; și mi-e să nu poticnesc. Ia pe frate-meu Galben-de-soare și fă călătorie mai departe cu el. Încrede-te lui cum te-ai încrezut în mine și nu te vei căi. El este mult mai tînăr decît mine și mai sprinten, și te va învăța ca și mine ce să faci la vreme de nevoie.

— Este adevărat că am izbutit ori de cîte ori te-am ascultat. Și dacă n-aș ști cît ai fost de credincios tatălui meu, de astă dată nu te-aș asculta. Mă voi încrede însă fratelui tău ca și ție, după ce-mi va dovedi că-mi vrea binele.

— Încrede-te, stăpînă — zise Galben-de-soare — căci voi fi mîndru să încalece pe mine o vitează ca tine, și apoi mă voi sili ca să nu simți lipsa fratelui meu, fiindcă voi să-l scutesc și pe dînsul, sărmanul, că e bătrîn, de necazurile și primejdiile călătoriei ce vei să faci, pentru că, trebuie să știi, peste multe nevoi a să dai și multe primejdii ai să întîlnești. Dară cu vrerea lui Dumnezeu și de mă vei asculta, pe toate ai să le biruiești și să le scoți la capăt bun.

Fata împăratului încălecă apoi pe Galben-de-soare și se despărți de calul ei, lăcrimînd. Merseră, merseră, cale lungă, depărtată, cînd fata împăratului zări o cosiță de aur. Opri calul și-l întrebă dacă este bine să o ia, ori s-o lase locului. Calul îi răs-punse : „De o vei lua, te vei căi ; de nu o vei lua, iarăși te vei căi ; dară mai bine este să o iei“. Fata o luă, o băgă în sîn și plecă înainte.

Trecură dealuri, trecură munți și văi, lăsară în urmă păduri dese și verzi, cîmpii cu flori de cari nu mai văzuse fata, izvoare cu ape limpezi și reci, și ajunseră la curtea împăratului celui mare și tare.

Ceilalți fii de împărați, cari slujeau acolo, îi ieșiră înaintea și o întîmpinară. Ei nu se puteau dezlipi de dînsa, căci și vorba-i și fața îi erau cu lipici.

A doua zi se înfățișă la împăratul și spuse pentru ce a venit. Împăratul nu mai putea de bucurie că-l sosise așa voinic chipeș și drăgălaș. Îi plăceau prea mult răspunsurile ce primea la întrebările lui, se vedea cît de colo că vorbea cu înțelepciune și supunere. Văzînd împăratul un tînăr așa de cuminte, prinse dragoste de el și-l luă pe lîngă dînsul.

Fata de împărat nu se putu împrieteni cu toți ceilalți fii de împărați, fiindcă cei mai mulți erau năzuroși, tembeli și desucheați ; iară ei prinseseră pizmă pe dînsa pentru aceasta ; și pentru că văzuse că împăratul o lua în nume de bine, îi purtau sim-betele.

Într-una din zile, ea își găti bucate singură și ședea la masă, cînd doi din ceilalți fii de împărați

veniră să o vază. Şezură deci cu toţii şi mîncară. Atît de mult plăcură acestor fii de împăraţi bucatele, încît îşi lîngeau şi degetele cînd mîncau. O lăudară pentru meşteşugul de a face bucatele şi ziseră că de cînd sînt ei, nu mai mîncaseră aşa bucate bune.

Cum se întîlniră aceştia cu ceilalţi fii de împăraţi, le spuseră că au fost la masă la fiul de împărat venit de curînd, că au mîncat cum nici împăratul nu mănîncă şi că bucatele au fost gătite de dînsul.

Atunci, toţi fiii de împăraţi se alegară de dînsa să le gătească într-o zi ea bucatele. Şi iată că tocmai în ziua aceea, bucătarii curţii se îmbătaseră, sau nu ştiu ce făcuseră, că nici focul nu era făcut pe vatră. Şi aşa, rugată fiind cu stăruinţă, se apucă şi ea de gătit nişte bucate înfricoşate. Cînd le aduse pe masă la împăratul, acesta nu se putea sătura mîncînd. Iară dacă chemă pe bucătar şi-i dăte poruncă că tot astfel de bucate să-i gătească, el spuse cine a gătit în ziua aceea. Împăratul rămase pe gînduri.

Apoi veniră şi ceilalţi fii de împăraţi şi spuse împăratului că fiul împăratului de curînd venit s-ar fi lăudat la un chef ce au făcut cu toţii, că ştie unde este **Ileana Simziana, cosiţă de aur, cîmpul înverzeşte, florile-nfloreste**, şi că are o cosiţă din cosiţa ei. Cum auzi împăratul aceasta, porunci să-l cheme şi îndată îi zise :

— Tu ai ştiut de **Ileana Simziana** şi mie nu mi-ai spus nimic, măcar că ţi-am arătat dragoste şi te-am cinstit mai mult decît pe ceilalţi.

După ce ceru și văzu cosița de păr, îi zise :

— Poruncă împărătească : să știi că ai să-mi aduci pe stăpîna acestei cosițe ; căci de nu, unde-ți stau talpele îți va sta și capul.

Biata fată de împărat se cercă să zică și ea ceva, dară împăratul îi tăie cuvîntul. Apoi se duse de spuse calului cele ce se întîmplară. Calul îi zise :

— Nu te speria, stăpînă. Astă-noapte chiar frate-meu mi-a adus răspuns că pe stăpîna cosiței a furat-o un zmeu ; că ea nu voiește nici în ruptul capului să-l iubească pînă nu-i va aduce erghelia ei de iepe ; și că zmeul își bate capul cum să-i împlinească dorința. Ea este acum în smîrcurile mărilor. Du-te la împăratul și cere să-ți dea douăzeci de corăbii și ia marfă de cea mai frumoasă de pune într-însele.

Fata de împărat nu așteptă să-i zică de două ori, și se duse drept la împăratul.

— Să trăiești, luminate împărate, și să-ți fie fața cinstită. Am venit să-ți spun că slujba cu care m-ai însărcinat o voi împlini-o, dacă-mi vei da douăzeci de corăbii și bani ca să cumpăr marfa cea mai frumoasă și mai scumpă ca să pun într-însele.

— Să se facă așa precum zici tu, numai să-mi aduci pe Ileana Simziana, îi răspunse împăratul.

Cum se gătiră corăbiile, le încărcară cu marfă și fata de împărat, împreună cu Galben-de-soare, intră în cea mai frumoasă și plecară. Nici vîntul, nici valurile mării nu putură să le stea împotrivă și, după

o călătorie de cîteva săptămîni, ajunseră la smîrcurile mărilor. Acolo stătură. Fata împăratului și cu Galben-de-soare ieșiră la uscat și îmblau pe țăr-muri însă, cînd ieșiră, luară din corabie o părechie de conduri cusuți numai cu fir și împodobiți cu pietre nestimate. Tot îmblind pe-aci, zăriră niște palaturi care se învîrteau după soare, și o luară într-acolo. În cale, se întîlniră cu trei roabe de-ale zmeului, care păzeau pe Ileana Simziana. Cum vă-zură ele condurii, li se scurgeau ochii după dînșii ; iară fata împăratului le spuse că este un neguțător care a rătăcit drumul pe mare.

Întorcîndu-se roabele, spuse doamnei lor cele ce văzură ; iară ea zărise de pe fereastră pe neguțătorul ; de cum îl ochi, începu să-i tîcîie inima, fără să știe de ce ; și era bună bucuroasă de a putea să scape de zmeu, mai cu seamă că nu era atunci acolo, fiindcă-l trămisese ca să-i aducă herghelia ei cu iepele.

După ce ascultă cele ce-i spuse roabele, se duse la neguțător, care aștepta la poartă, ca să vază și ea condurii ; dară după ce auzi de la neguțător că are în corabie marfă și mai scumpă și mai frumoasă, se înduplecă de rugăciunile neguțătorului și pofți să meargă să-i vază marfa ; ajungînd la corabie și tot alegînd marfă, nu băgase de seamă că lopătarii depărtaseră corabia de la uscat și dînd Dumnezeu un vînt bun, corăbiile mergeau ca săgeata ; cînd se

pomeni în mijlocul mării, Ileana Simziana se prefăcu că-i pare rău și prinse a certa pe neguțător că o înșelase, iară-n sufletul ei ruga pe Dumnezeu să-i ajute a scăpa de iazma de zmeu.

Ajunseră cu necrocire la țărm, cînd, ce să vezi ! Drăcoaica de muma zmeului, cum auzi de la roabă că pe Ileana Simziana o furase un neguțător și fugea cu dînsa cu corăbiile, se luă după ei ; și ajungînd la țărm, o văzură venind după dînșii ca o leoaică, cu o falcă în cer și una în pămînt și aruncînd văpaie din gura ei ca dintr-un cuptor.

Cum o văzu Ileana Simziana, înțelese că e zgripțoroaica de mumă a zmeului, spuse neguțătorului — cu care era călare pe Galben-de-soare — și începu a plînge cu foc.

Fata împăratului întrebă pe Galben-de-soare ce să facă, că o dogorește văpaia ce iese din gura zmeoaicei, iară Galben-de-soare îi răspunse :

— Bagă mîna în urechea mea cea stîngă, de scoate grezia ce este acolo, și o aruncă înapoi.

Așa făcu fata împăratului. Apoi o luară iute la picior, pe cînd în urma lor se-nălță deodată un munte de piatră, care atingea cerul.

Muma zmeului făcu ce făcu și trecu muntele, că-țărîndu-se din colț în colț, și să te ții după dînșii ! Văzînd Ileana Simziana că iară era să-i ajungă, spuse neguțătorului ; iară acesta, după ce se înțelese cu calul, scoase din urechea lui cea dreaptă o

perie și o aruncă înapoi. Îndată se făcu o pădure mare și deasă, de nu putea să treacă prin ea nici pui de fiară.

Muma zmeului roase din copaci, se agăță de ramure, sări din vîrf în vîrf, se strecură, și tot după dinșii, alergînd ca un vîrtej ! Dacă văzură că și de astă dată împlă să-i ajungă, fata împăratului întrebă iară pe cal ce să facă, și acesta îi zise să ia inelul de logodnă ce se află în degetul Ilenei Simziane și să-l arunce înapoi. Cum aruncă inelul, se făcu un zid de cremene pînă la cer.

Muma zmeului, dacă văzu că nu se poate urca pe dînsul și să treacă dincolo, nici să roază din acest zid, nu mai putea de ciudă, și cum era de cătrănită și amărită, se urcă și ajunse cu gura la gaura ce lăsase inelul să rămînă, și suflă văpaie din gura ei cea spurcată cale de trei ceasuri ca să-i ajungă și să-i pîrjolească ; dară ei se așezară jos, la rădăcina zidului, și nu le păsa nimic de focul zmeoaicei.

Zmeoaica suflă ce suflă și, dacă văzu că nu poate să-i prăpădească, nici să pună mîna pe dinșii, plesni fierea într-însa de necaz, căzu și crăpă ca necuratul ; iară ei așteptară pînă să moară bine, apoi neguțătorul băgă degetul în gaura inelului, după cum îl învățase Galben-de-soare, și zidul pieri ca și cum n-ar fi mai fost și-i rămase inelul în deget. După ce se uitară la stîrvul zmeoaicei și făcură haz de dînsul, îl lăsară corbilor și porniră mai departe, și merseră și merseră, pînă ce ajunse la curtea împărătească.

Ajungînd, se înfățișă la împăratul ; acesta priimi cu multă cinste pe Ileana Simziana. El nu mai putea de bucurie si se îndrăgosti de dînsa de cum o văzu. Iară Ileana Simziana se căina și se întrista în sufletul ei că n-avea triste.¹ Cum se poate — zicea ea — să ajungă pe mîinele unora și altora, pe cari nu putea să-i vază de urîți ce-i erau. Inima și ochii ei era tot la Fătul-Frumos care o scăpase din mîna zmeului.

Cînd, însă, o sili împăratul ca să se cunune cu el, ea îi zise :

— Luminate împărate, să-ți stăpînești împărăția cu norocire, dară eu nu mă pot mărita pînă nu mi s-o aduce herghelia de iepe, cu armăsarul ei cu tot.

Auzind astfel împăratul, chemă îndată pe fata de împărat și-i zise :

— Să te duci să-mi aduci herghelia de iepe, cu armăsarul ei cu tot, a iubitei mele ; căci de nu, unde-ți stau picioarele îți va sta și capul !

— Preamărite împărate ! M-ai însărcinat cu o slujbă care abia am săvîrșit-o, fiindu-mi capul în joc. Ai la curtea măriei-tale atîți viteji fii de împărați ; și fiindcă toți te țin de om drept și cu frica lui Dumnezeu, eu socotesc că ar fi cu dreptul ca să dai la altul această slujbă. Ce mă știu eu face, și de unde să-ți aduc eu herghelia ce-mi poruncești ?

— Nu știu eu. Din pămînt din iarbă verde, să te duci să-mi aduci herghelia, și să nu îndrăznești a mai zice nici o vorbă măcar.

¹ Triste — noroc.

Atunci, fata împăratului se închină și ieși. Ea se duse de spuse lui Galben-de-soare ceea ce i se poruncise. Iară calul îi răspunse :

— Du-te de caută nouă piei de bivol, să le cătrănești și să le așezi bine pe mine. Nu te teme, că, cu ajutorul lui Dumnezeu, vei scoate-o la căpătii bun și slujba cu care te-a împovărat împăratul. Dară trebuie să știi că cu amar are să-i vină și lui, la urma urmelor, pentru faptele sale.

Fata împăratului făcu precum îi zisese calul și porniră amîndoi. După o cale lungă și grea, ajunseră pe tărîmul unde pășteau iepele. Acolo se întâlni cu zmeul care furase pe Ileana Simziana, rătăcind ca un dezmetic și neștiind cum să facă ca să aducă herghelia. Îi spuse că Ileana nu mai este a lui și că mă-sa crăpase de necaz, pentru că nu putuse să-i scape de la răpitor pe iubita lui.

Auzind zmeul aceasta, se făcu foc și pară de minie, se turbură de necaz și nu mai vedea înaintea ochilor. Apoi, după ce înțelese că are a face tocmai cu răpitorul iubitei sale, își pierdu cumpătul de supărare și amărăciune ; și, răcnind ca un leu, se luă la luptă cu fata împăratului, care își ținea firea și pe care o îmbărbata calul. Pe fata împăratului o ferea calul de loviturile zmeului ; căci, cînd vedea că rădică sabia să dea, o dată se rădica mai sus decît zmeul, și el da în vînt ; iară cînd aducea fata paloșul, calul se lăsa răpede asupra calului zmeului și ea da în carne vie. După ce se luptară de credeai că a să se scufunde pămîntul sub ei, nu știu cum

îi veni bine fetei împăratului, aduse paloşul cam pieziş şi-i retează capul. Apoi, lăsîndu-i stîrvul cio-rilor şi coţofenilor, se duseră pînă ajunseră la locul unde se afla herghelia.

Aci, calul zise fetei de împărat să se urce ea într-un pom ce era acolo şi să privească la lupta lor. După ce se urcă fata în pom, necheză Galben-de-soare de trei ori şi toată herghelia de iepe se adună împrejurul lui. Apoi deodată se arată şi armăsarul iepelor, plin de spume şi sforăind de mînie. Şi văzînd pe Galben-de-soare în mijlocul iepelor, se răpezi la dînsul cu turbare şi se încinse o luptă de să te ferească Dumnezeu ! Cînd se da armăsarul la Galben-de-soare, muşca din pieile de bivol ; iară cînd se da acesta la armăsar, muşca din carne vie, şi se bătură, şi se bătură pînă ce armăsarul, sfîşiat, hărtănit de sus pînă jos şi plin de sînge, fu răzbit şi biruit : iară Galben-de-soare scăpase teafăr, fiindcă se hărtănise pieile de bivol. Atunci se dete fata jos din pom, încălecă şi luară herghelia, mînînd-o de dinapoi : iară armăsarul abia se tîra după dînsa.

După ce băgă herghelia în curtea împăratului, se duse de-l înştiinţă. Atunci ieşi Ileana Simziana şi le chemă pe nume. Armăsarul, cum îi auzi glasul, îndată se scutură şi se făcu ca întii, fără să se cunoască semne de rane pe el.

Ileana Simziana zise împăratului să pună pe cineva să-i mulgă iepele, ca să se îmbăieze amîndoi. Dară cine putea să se apropie de ele ? Că azvîrleau

din copite de zvința unde loveau. Dacă nimeni nu putu, împăratul porunci iarăși fetei de împărat să le mulgă.

Fata împăratului, cu inima zdrobită de mîhnire, și obidă că tot pe dînsa o pune la lucrurile cele mai grele, și fiind curată în cugetul ei, se rugă lui Dumnezeu cu credință ca să o ajute să sfîrșească cu bine și slujba aceasta. Și unde începu o ploaie d-alea de părea că toarnă cu găleata, și îndată ajunse apa pînă la genuchile iepelor, apoi dete un îngheț de nu se mai puteau mișca din loc. Văzînd minunea aceasta, fata împăratului mai întîi mulțumi lui Dumnezeu pentru ajutorul ce-i dete, apoi se puse de mulse iepele.

Împăratul se topea de dragoste pentru Ileana Simziana și se uita la dînsa ca la un cireș copt ; dară ea nici nu-l băga în seamă, ci tot da zi după zi, cu fel de fel de vorbe, a se cununa. În cele de pe urmă, îi zise :

— Văz, luminate împărate, că tot ce-am cerut mi s-a împlinit. Un lucru ne mai trebuie, și apoi să știi că ne vom cununa.

— Porumbița mea — îi răspunse împăratul — împărăția mea și eu sîntem supuși ascultători ai poruncilor tele. Cere ce mai ai de cerut cu un ceas mai curînd, că iată, mă sfîrșesc de dragoste pentru tine. Am ajuns ca un năuc, visez deștept, nu mai știu ce fac, cînd mă uit la ochii tăi cei frumoși și tînjitori.

— Dacă este așa — mai zise Ileana Simziana — să-mi aduci vasul cu botez care se păstrează într-o bisericuță de peste apa Iordanului, și atunci ne vom cununa.

Cum auzi împăratul aceasta, chemă iarăși pe fata împăratului și-i porunci să facă ce-o face și cum va ști ea, să-i aducă ceea ce poruncise Ileana Simziana.

Fata de împărat, cum auzi, se duse de spuse lui Galben-de-soare, și el îi răspunse :

— Aceasta este cea din urmă și mai grea slujbă ce mai ai să faci. Aibi însă nădejde în Dumnezeu, stăpînă, căci și împăratului i s-a împlinit.

Se gătiră și plecară.

Calul știa de toate astea, căci nu era el năzdrăvan de florile mărului.

El spuse fetei împăratului, zicînd :

— Acel vas cu botez se află pe o masă, în mijlocul unei bisericuțe, și-l păzesc niște călugărițe. Ele nu dorm nici zi, nici noapte. Din cînd în cînd, însă, un pustnic vine pe la ele de le povățuiește cele sfinte pentru Domnul. Cînd sînt la ascultare de le învață pustnicul, rămîne numai una de pîndă. De am putea nemeri la vremea aceea, tocmai bine ar fi ; de nu, cine știe cît avem a zăbovi, căci altfel nu e chip.

Se duseră deci, trecură apa Iordanului și ajunseră la acea bisericuță. Noroc că tocmai atunci sosise pustnicul și chemase pe toate călugărițele la

ascultare. Numai una rămăsese de pază ; și aceasta, obosită fiind de șederea îndelungată, o prinse somnul. Ca să nu se întâmple însă cine știe ce, ea se culcă pe pragul ușei, cu gând că n-o să poată nimeni intra fără să simță ea.

Galben-de-soare povățui pe fata de împărat cum să facă ca să pună mîna pe vasul cu botez. Fata se duse binișor, se strecură pe lîngă zid și, piș-pîș, în vîrf de degetelor, pînă la ușă. Aci, o dată sări ca o pisică de ușure peste prag, de nici nu atinse pe călugărița pe care o furase somnul ; și, punînd mîna pe vas, ieși cum a intrat, încălecă pe cal și pe ici țî-e drumul !

Călugărița simți, sări o dată în sus și, văzînd că lipsește vasul, începu a se boci de țî se rupea rărunchii de milă. Îndată se adunară călugărițele și se văicăreau de focul ce le ajunsese. Pustnicul, dacă văzu că s-a spălat pe mîini de vasul cu botez, căta către fata de împărat cum zbură cu Galben-de-soare și, ridicînd mîinile în sus și ingenunchind, o blestemă, zicînd :

— Doamne, Doamne sfinte ! Fă ca nelegiuitul care a cutezat să pună mîna lui pîngărită pe sîntul vas cu botez, să se facă muiere, de va fi bărbat ; iară de va fi muiere, să se facă bărbat !

Și îndată rugăciunea pustnicului se ascultă. Fata împăratului se făcu un flăcău de-țî era dragă lumea să te uiți la el.

Cum ajunse la împăratul, se miră și nu știa ce să crează ochilor săi, băgînd de seamă că se schim-

base ; lui i se părea că nu mai este cum era la plecare, ci că acum e mai chipos și mai semeț. Cum dete vasul, zise :

— Mărite împărate, ți-am făcut slujbele cu care m-ai însărcinat. Socotesc că acum am sfîrșit. Fii fericit și domnește cu pace cît mila Domnului va voi !

— Sînt mulțumit de slujbele tale, zise împăratul ; să știi că după moartea mea, tu ai să te urci pe scaunul împărăției mele, fiindcă eu n-am moștenitor pînă acum. Iară dacă Dumnezeu îmi va da un fiu, tu vei fi mîna lui cea dreaptă.

Toți sfetnicii și fiii de împărați erau de față cînd a zis împăratul vorbele acestea.

Ileana Simziana, dacă văzu că i se împlini și astă voință, se hotărî să-și răzbune asupra împăratului, pentru că trămise tot pe Fătul ei Frumos la toate slujbele cele mai grele, cari puteau să-l răpună ; căci ea credea că însuși împăratul se va duce să-i aducă vasul cu botez, fiindcă el putea mai lesne s-o facă de vreme ce toți se supuneau la porunca lui.

Ea porunci să încălzească baia și împreună cu împăratul să se îmbăieze în laptele iepelor ei. După ce intră în baie, porunci să-i aducă armăsarul ca să sufle aer răcoros. Și dacă veni, armăsarul suflă cu o nară înspre dînsa răcoare, iară cu altă nară înspre împărat aer înfocat, încît fierse și mațele dintr-însul, și rămase mort pe loc.

Mare vîlvă se făcu în împărăție cînd se auzi de moartea împăratului celui mare și tare ; toți din toate părțile, se adunară și-i făcură o înmormîntare d-ale împărăteștile.

După acestea, zise Ileana Simziana Fătului-Frumos :

— Tu m-ai adus aici, tu mi-ai adus herghelia, tu ai omorît pe zmeul care mă furase, tu mi-ai adus vasul cu botez, tu să-mi fii bărbat. Aidem să ne îmbăiem și să ne cununăm.

— Eu te voi lua, dacă tu mă alegi, răspunse Făt-Frumos ; dară să știi că în casa noastră voi ca să cînte cocoșul, iară nu găina.

Se învoiră și intrară în baie. Ileana chemă armăsarul ei ca să încropească laptele în care se vor îmbăia. Chemă și împăratul cel nou pe Galben-de-soare. Și astfel, amîndoi caii se întreceau care de care să facă baia mai potrivită de caldă stăpînului său, și mai nimerit de încropită.

După ce s-au îmbăiat, a doua zi s-au și cununat. Apoi s-au urcat în scaunul împărăției. Trei săptămîni ținură veseliile, și toată lumea se bucura că le-a dat Dumnezeu un împărat așa de viteaz, care făcuse atîtea isprăvi.

Iară el domni cu dreptate și cu frica lui Dumnezeu, ocrotind pe cei săraci și neasuprind pe nimeni, și domnesc și în ziua de astăzi, de n-or fi murit.

Eram și eu p-acolo și căscam gura pe dinafară, pe la toate sărbările, căci nici pomeneală nu era să

fiu și eu poftit, și apoi se știe că nepoftitul scaun n-are.

Încălecai p-o șea și v-o spusei d-voastră așa.

Comunicat de d. Panait Nicolaescu, din Craiova. Publicat pentru întâia oară în *Legende sau basmele românilor*, adunate de un culegător-tipograf. Partea a II-a, fasc. I, la 1874.

P. Ispirescu, *Legende sau basmele românilor*, adunate din gura poporului, București, 1882, pp. 11—32

**ILEANA COSINZANA,
DIN COSIȚĂ FLOAREA-I CINTĂ,
NOUĂ-ÎMPĂRĂȚII ASCULTĂ**

Era odată, în vremile de demult, un împărat. Barba lui albă ca omătul, fața zbîrcită și capul său plecat înainte arătau că este un om de o vîrstă foarte înaintată. Trei fete ce avuse le măritase după alți trei împărați tineri și vestiți în lume; acum, nu-i mai rămăsese altă grijă pe seap, decît să încredințeze fiului său stăpînirea țării.

Bătrînul împărat, simțind că din ce în ce slăbește mai mult și că nu este departe ceasul de pe urmă, chemă lîngă patul său pe fecior și-i zise :

— Fătul meu, mie mi-a sosit ceasul despărțirii de viața aceasta, deci, înainte de-a închide ochii pentru totdeauna, am socotit de bine să te chem să-ți dau cîteva sfaturi părintești și binecuvîntarea cea de pe urmă. Scaunul meu împărătesc rămîne pe seama ta : fii dar înțelept și cugetă bine cum ai să cîrmuiești țara aceasta. Poartă-te cu oamenii ca un stăpîn bun la inimă și îndurat, ca un tată cu milă cătră fiii săi. Pe lîngă aceste, încă un

lucru, dragul tatei : cînd ei vrè să faci băi vara în apă de riuri, scaldă-te unde ți-a plăcè, dar în lacul zînelor piciorul tău să nu intre. De te va împinge păcatul și vei lucra împotriva acestui sfat, vei plăti cu lacrimi, cu trudă cumplită și poate, în sfîrșit, cu moarte năprasnică neascultarea ta, după cum spun izvoarele că au pățit cîtiva din strămoșii noștri, care au fost slabi de inimă și n-au putut să-și calce pe dorințe și pe slăbiciunile sufletești.

Sfîrșind bătrînul împărat aceste cuvinte, închise ochii și-și dede sufletul.

Tînărul fecior de împărat, după ce se sui pe scaunul împărătesc cu mare veselie, ce ținu trei zile și trei nopți, începu să se puie pe gînduri și să-și aducă aminte de cele ce-i spusese tată-său despre lacul zînelor. „De ce să mă fi oprit ? șoptea el cu sine însuși. Lacul acesta este pe pămîntul împărăției mele, cine-mi poate face mie rău cît ține largul acestei țări ? Cîmpul unde se află acest lac, spun oamenii că este ca raiul de frumos, apoi mai spun cei ce au trecut pe-acolo că apa este curată și limpede ca roua dimineții pe flori, și rece și răcoritoare în mijlocul arșitelor de vară.”

Tot cu asemenea gînduri își bătea el capul zi și noapte. Cu cît mai des își aducea aminte de tată-său și de poveștile sale, cu atît mai tare creștea în sufletul său dorința de a vedè lacul și împrejmuirile lui și a se scălda în limpezile valuri. Așa astăzi, așa mîne, pînă ce, într-una din zile, ne-

putînd să mai rabde flacăra dorului ce-l zădărea¹ neconținut, dede poruncă vezeteului să scoată din grajd doi cai și să-i înșele. Împăratul încălecă și plecă înspre lacul zînelor, dimpreună cu vezeteul. Razele soarelui străluceau fierbinte, încît era zăduf mare de grozavă căldură. Dar cînd se apropia împăratul de lac, o răcoreală dulce aburea în fața lui. Ajungînd acolo, ochii lui se încintă de ceea ce văd : o apă limpede cuprinsă între niște țărmuri, pe care străluceau, la umbra mestecată cu fășii de lumină, fel de fel de flori mirositoare, pe margini pădure de sălcii pletoase, a căroră crengi se plecau și sărutau fața apei. Împăratul în grabă se pogoară de pe cal și s-așază pe malul înverzit, la umbră, și se uită lung pe lacul a căruia apă de-abia tresărea sub legănarea unui vînt ușurel. Astfel stătu împăratul cîteva minute, apoi se dezbracă ; cînd vru să între în apă, părea că se sfiește, pune a piciorul și iarăși îl trăgea înapoi ; așa sta el în cumpănă, cînd se repezi și se văzu înotînd prin lac.

După ce ieși și se îmbracă pe pagiștea cea verde cu flori, se ivi împrejurul său suflarea unui vînt încetișor, care îi aduse un somn adînc. După aceasta, numai ce răsare din sinul valurilor o femeie cu părul lung de aur, cu fața rumenă ca trandafirul și cu brațele albe ca lăcrimioarele : o zină înaltă la statură și frumoasă, încît pe soare te puteai uita, iar la dînsa ba. Ridicîndu-se pe mal,

¹ A zădări — a întărita, a ațîta.

se aşază lângă tânărul împărat şi prindea a-l săruta pe faţă şi pe ochi cu dragostea cea mai înfocată. Se sărută o dată, de două ori, de zece ori, de-o sută de ori şi împăratul nu simte nimic, somnul greu îl ţine înmărmurit; îl cuprinde în braţe şi îl dezmiardă, oftînd din tot sufletul ei, şi împăratul nu se poate trezi. Atunce, zîna cu ochi lăcrămaţi îl părăseşte, se lasă de pe mal în apă şi se face nevăzută, rămîind în urma ei, pe faţa lacului, numai nişte cercuri tremurătoare de apă, ce din ce în ce se măreau, pînă ce se risipeau în depărtare.

Intr-un tîrziu, împăratul îşi deschide ochii de-abia, se uită cam spăriet împrejurul său şi răsuflarea i se pare atît de grea şi de obosită. „Ce visuri grele m-au fost cuprins“, gîndi el în sine. Îndată veni vezeteul cu caii păscuţi în trifoi verde, încălecară şi purceseră cătră casă.

A doua zi, împăratul iarăşi veni să facă baie în lacul limpede al zînelor. După baie, îl cuprinse somnul greu, ca în ziua cealaltă. Zîna cea cu părul frumos de aur iarăşi se arată. Se apropie de dînsul, îl sărută, îl alintă, cu iubire nesfîrşită, caută prin tot felul de farmece ce ştia ca să-l trezească şi împăratul tot nu se trezi.

Atunci vezeteul, care, pascănd caii în apropiere, văzuse cele petrecute, nu se mai putu răbda şi spuse împăratului cum îl cercetează pe cînd doarme, o fată frumoasă ca soarele, ce iese din

fundul apei, cum îl sărută și cum dinsul doarme dus, fără să știe nimic despre toate aceste.

Împăratul, mișcat pînă în adîncul inimii sale de o asemenea veste nemaiauzită, de-abia aștepta să treacă noaptea, să răsără zorile zilei și să sosească ceasul dulce care să aducă zîna lîngă sine. Așa că mîine, pe la vremea obicinuită, împăratul plecă a treia oară să facă baie în lacul zînelor. El se hotărîse a nu dormi de fel astă dată. Zadarnică fu însă opintirea sa împotriva somnului.

Răsărind zîna din spumele apei și apropiindu-se de el, prinse a-l săruta și a-l îmbrățișa și mai cu pornire ca în celelalte rînduri.

Văzînd că n-ajung nimic sărutările ei cu foc, începu să plîngă și să se tînguiască, de răsuna lacul de la o margine la cealaltă și crengile copacilor se băteau una de alta și făceau un vuiet ca de vijălie. Pînă și pietrele s-ar fi muțit de lacrimile și suspinele ei — singur împăratul sta mîț și țăpăn ca lemnul.

Dacă văzu și văzu zîna că nu-l poate deștepta, mai moartă de întristare se plecă pe brațele ca împietrite ale împăratului și grăi, suspinînd : „Dacă vei dori să afli de mine și să mă vezi, caută-mă tu de acum înainte ; cu venirea mea s-a sfîrșit !“ Grăind aceste vorbe, scoase inelul de pe degetul împăratului, și-n locu-i puse pe al ei. Apoi se cufundă în apă și se duse.

Trezindu-se împăratul, cu inima apucată de bătăi iuți și puternice, și aflînd de la vezeteu de

arătarea din nou a zînei, precum și cuvintele duioase ce grăise ea la despărțire, tăcu molcom și plecă iute la palat. Pe cale către oraș, uitîndu-se el la mînă, numai ce vede cu mirare un inel străin în locul inelului său. Pe inelul acesta, care era cu totul și cu totul de diamant, erau scrise vorbele : „Ileana Cosinzana, din cosiță floare-i cîntă, nouă-împărății ascultă“. Împăratul sărută inelul și se jură că nu se va odihni pînă nu va da de stăpîna frumosului inel.

A doua zi, împăratul schimbă în aur și argint toate bogățiile sale, apoi împărți banii pe la săraci, pe la văduve și pe la oameni neputincioși, dărui sume mari pe sama bisericilor, iar pentru sine făcu o păreche de opinci de fer și un baston de oțel și se luă la drum prin lumea lui Dumnezeu, încotro vedea cu ochii și-ncotro îl ducea în-tîmplarea.

Se ducea, se ducea Ionică Făt-Frumos, se ducea cale lungă să-i ajungă, zi de vară pînă în sară, la inimă foc și pară. În drumurile sale străine și îndelungate, el întreba și-ntreba pe cine întîlnea, nu cumva a auzit de țara și palaturile zînelor și mai ales de mîndra lumii, Ileana Cosinzana ? Pe cine-ntreba, clătina din cap și da din umere. Unii spuneau că au călcat multe țări în viața lor și-au călătorit pe multe mări, dar de numele acela n-a pomenit nicăiri pe fața pămîntului.

Se întristă Ionică Făt-Frumos de răspunsurile oamenilor și apucă înainte, prin pustiuri necălcate

de picior de om, prin codri nepătrunși de razele soarelui, prin câmpii întinse cu iarbă necosită cine știe de cînd. Cînd da de munți, urca stinci țepișe primejdioase și de pe înălțimile grozave se coborea iar în văi adînci, încît sta să-i iasă sufletul de oboseală și trudă. Astfel rătăcea el zi și noapte fără alinare, umplînd pustietățile cu răsunetele vaietelor și plîngerilor sale nedomolite.

Cîteodată ajungea pe vîrfuri de munți, unde se bat norii în capete. Fulgerile și tunetele înspăimîntătoare nu-i făceau nimic. Vijeliile turbate, care fac de se cutremură și se zguduie pămîntul din temelii și care prăvălesc la pămînt stejarii cei tari și fagii cei groși, lăsau neatins pre Făt-Frumos. Alte dăți, el intra în puterea nopții prin văgăunele și crepăturile munților, pe unde se află cuiburile și puii pajurilor urieșe ș-a șoimilor lacomi, și nu pățea nimic. Moartea fugea de dînsul și de cumplitele lui suferinți, cu toate că el o dorea și o chema.

În sfîrșit, după ce colindase aproape jumătate de lume, cînd de la soare-răsare către soare-apune, cînd de la meazăzi cătră meazănoapte, ajunsese în țara cumnatului său, după care era măritată sora sa cea mai mare. În cîteva zile, se văzu la palaturile împărătești. De multul umblat fără folos și priință, se roseseră opincile cele de fer, încît de-abia mai rămăsese o talpă subțirică ca frunza, iar bastonul de oțel era pe jumătate scăzut.

Soră-sa se-ncruci cînd cunoscî în feciorul cu fața perită și arsă de soare, cu hainele rupte și coperite de colb, pe mult doritul său frate.

După ce se sărutară și se strînseră în brațe, fu dus în odaia soră-sa, ce strălucea de odoare și de covoare frumoase. Aci, îl rugară să le spuie ce nenorocire a ajuns pe capul lui de se află în așa stare de plîns. De ce a părăsit stăpînirea țarei și a luat lumea de-a lungul, ca un om fără țară și fără căpătii.

După ce le descoperi el taina sufletului său, zise el :

— Dacă vreți să-mi faceți un bine, spuneți-mi, de aveți știință, unde să aflu eu țara zînelor, să mă duc și să găsesc floarea dragostei mele.

— De știut nu putem ști, decît putem să te îndreptăm la cumnatul tău, care ține pe soră-ta cea mijlocie.

Ionică își luă rămas bun și se duse la al doilea cumnat. Nici acesta nu știa să-i spuie despre Ileana¹ Cosinzana.

Numai cu atîta se folosi Ionică ș-aci, că-i arată calea către împărăția cumnatului său ce luase de nevastă pe soră-sa cea mică. La acesta era toată nădejdea și credința în bine.

Mai nainte de a ajunge Ionică la al treilea cumnat, acesta avea cunoștință despre înstrăinarea lui prin lumea largă. Ceilalți doi cumnați ai lui Ionică îi trimiseseră răvașuri în care îl sfătuiau ca

¹ În text (aici și în alte locuri) e scris *Elena*.

să steie de capul nenorocitului Ionică și să-l facă a nu se duce mai departe.

Impărăția acestui cumnat al lui Ionică Făt-Frumos se găsea la marginea pământului. Așa, el trierese acum lumea de la un capăt pînă aproape de celălalt, și nici o gură de om nu scosese încă o singură vorbă îndulcitoare pentru amărăciunea sa, și nici un semn și nici o urmă nu se ivise ochilor săi despre luceafărul pierdut al vieții sale.

După ce nici acest cumnat nu-l putu face să se puie cu ei la masă și să ospăteze, grăi astfel către dînsul :

— Cu cea mai mare plăcere ți-aș ajuta, cumnate, dacă mi-aș sta prin putință ; numai Dumnezeu sfîntul știe cît mi-i milă și jale de a tale suferințe, ce nu se mai vindecă. M-aș lipsi chiar de împărăție, numai să te văd scăpat de chinurile amare ce-ți taie sufletul și de farmecul afurisit ce este aruncat asupra ta. Tu spui că umbli după o zîină, de care n-ai auzit pomenindu-se de cînd calci atîta lume. Și acum, mai lumea întreagă este bătută de picioarele tale ; bine, n-ai văzut tu un chip de femeie, un bujor de fată, care să-ți fie pe plăcere și care să te facă a uita o nălucire ce-a zburat, un vis ce s-a topit, o umbră ce s-a șters ? Stăi cu noi în aceste palaturi fără seamăn și te bucură și te veselește, gustînd toate plăcerile ce dorești, ori te întoarnă cu alai la leagănul copilăriei tale. Drept să-ți spun, cumnate dragă, asta nu s-a mai pomenit pe lumea lui Dumnezeu, ca tu, pentru o ară-

tare înșelătoare, să părăsești rang strălucit de împărat, atîta cînte și-atîtea bogății. Pentr-o vedenie ce s-arată cu măgulire în visurile omenești, tu să lepezi haine de aur împărătești și să pui pe trupul tău haine proaste zdrențuroase, să te depărtezi nesilit de nimene de locașul de odihnă și pace și să ieși lumea în cap, ca un ieșit din mințile sale, s-ajungi a te odihni pe bolovanii pustietăților nemărginite și-a dormi pe pămîntul gol, unde te-apucă noaptea? Cumnate, cumnate, te rog fierbinte, și te roagă soră-ta cu rîuri de lacrimi, schimbă-ți gîndul ce te stăpînește și te întoarnă la palaturile părintelui tău. Zic să te lași de-a mai pleca înainte, căci moartea strașnică pîndește în calea ta și periciunea așteaptă să te înghită, încît să nu s-aleagă nici prav și pulbere de tine.

Cît timp vorbi cumnatu-său, Ionică sta neclintit, cu ochii țintiți spre pămînt.

— Iubite cumnate și dragă soră, cuvintele voastre, în loc să mă lecuiască, îmi pricinuiesc durere mai mare. Ci dacă mă iubiți și îmi doriți cele bune, nu mă țineți mult, ci îmi spuneți, dacă veți fi auzit, unde se află țara zînelor cu mîndra lumei Ileana Cosinzana, mîngîierea sufletului meu. Nimic, cumnate și soră, nu mă mișcă și nu-mi priește, decît numele ei cel dulce și inelul ce a pus pe degetul meu. Îndurați-vă și mă îndreptați unde doresc, ca să se lumineze ochii mei și să se potolească grozava sete a dragostei mele, ce mă arde încît nu pot să vă spun.

Cumnatul său, văzînd că este zadarnică orice sfătuire împotriva voinței sale nedumerite, zise :

— Dacă nu vrei s-ascuți de mine, Ionică, apoi Dumnezeu cu tine ! Eu n-am auzit de vestea acelei Ilene Cosinzene. Dar mergi într-un noroc și poate vei afla despre ea.

Ionică Făt-Frumos se despărți și de al treilea cumnat și porni.

Se duse și se duse cîtă lume și împărăție, că Dumnezeu să ne ție, că din înainte poveste mult și frumos mai este.

Așa merse el cîte zile-s într-un an deplin, acuși trecînd munții, ce se rădicau pînă-n naltul cerului, acuși apucînd peste deșerturi năsipoașe, pe unde nu era poamă de copac și de iarbă verde și pe unde de-abia la trei-patru zile găsea puținică apă ca să-și stîmpere arșița cumplită de sete.

Unde vedea Ionică vrun sat, de-a rîndul întreba la toată casa de mult căutata țară a zinelor. Unde zărea noaptea focuri aprinse, prin sinurile întunecoase ale codrilor, se apropia fără spaimă de ele și pe cine afla acolo, întreba mereu de țara zinelor și de mindra lumii Ileana Cosinzana. Și se întrista Ionică iară și-și blestema ceasul în care s-a născut, căci după atîta vreme de rătăcire și de chinuri, tot nu-i era dat să afle o știre îmbucurătoare.

După mult amar de cale și de umblat zadarnic, iată că într-o zi, se trezește pe piscul unui munte, pe care se părea că se sprijinește marginea ceru-

lui. Aici, de-abia în timpul de amiazi mai soseau câteva raze pierdute și slabe din soarele cerului. Era capătul lumii aceștea, nu se vedea alta decît întuneric adînc și gura unui vîrtej de vale neguros, de al cărui fund numai Dumnezeu sfîntul știa.

Acum, opincile lui Ionică se rupseră de tot, de-abia mai rămăsese din ele o bucățică de călcii, bastonul se rosese și se bătuse atît de mult, încît de-abia mai era de ce să prindă cu mîna.

„Am să intru în această afundătură cu noapte nesfîrșită, fie ce-a fi, gîndi el, căci de ce să mă tem eu ? Moartea de atîtea ori a fugit vîzîndu-mă în calea ei, și eu ce caut altă decît moartea ?“

Întărindu-se el tot mai tare în gîndul acesta, se sculă de pe piatra unde se odihnea și apucă în jos, prin noaptea adîncă, în mijlocul zilei. Ziua albă deasupra lui i se părea ca un vis frumos, ce-l vezi depărtîndu-se și resfirîndu-se la deșteptare din somn. Din ce s-apropia mai cătră fund, lumina de sus scădea și se stîngea mai mult, pînă ce se făcu întunecime, cum ai strînge ochii. Acum începu pentru Ionică Făt-Frumos ispita cea mai crîncenă ce poate da de capul unui om pămîntean. Numai cu picioarele nu era cu putință să mergi prin aceste locuri, trebuia să se ție țeapăn cu mîinile de colțurile stîncilor și a buturugilor, ca să nu lunece în adîncime. Apoi îți închipuiești că auzi mii de sîsiituri împrejur, ca de șerpi și de alte bidihănii nezărite, și vuiete înspăimîntătoare ca de trîntituri între fiarele pustiei. Ca trei zile și trei

nopti rătăci el prin această prăpastie oarbă, mînele lui erau zgîriete, coatele și genunchii jupuiți de piele ; acum era aproape să cadă de pe picioare, cînd, adînc sub dînsul, ochii lui zăresc o mică țintă de lumină. Mîngîiat de această arătare, el prinde inimă și-și pune toate puterile cîte mai avea pentru ca să ajungă acolo. Cu vreo jumătate de zi se mai duse el cum se mai duse, și ajunse la locul de unde răsărea lumina. În fundul virtejului, acolo ce să vezi ? O moară c-o singură roată, ce se învîrtea grozav, mînată de un rîu răpede, cu apă neagră cum e cărbunele.

Întrînd Ionică în moară, nu găsește decît un moșneag bătrîn, cu barba căruntă atîrnată de piept în jos, pînă la genunchi, și cu genele crescute mult peste ochi, încît trebuia să le ridice cu cîrja pentru ca să vadă.

— Bine te-am găsit, moșule ! zise Ionică.

— Bine-ai venit, cine ești ! răspunse moșneagul, ridicîndu-și genele cu cîrja și uitîndu-se lung la Ionică — dar ce vād ochii mei ? Om pămîntean aici, pe unde nici pasăre măiastră de pe lumea albă nu străbate ! Mult mă prinde mirarea, fătul meu, ce păcate te-au împins să intri în această groapă, de unde cei veniți nu se mai întorc niciodată.

— Hei, tată, tată, multe sînt păcatele și ispitele omenești ! De-ai ști de cît amar de vreme nu mai stau locului nici zi, nici noapte ! Dar acum, pesemne mi-a sosit și mie ceasul să mă opresc, căci nu mai este cale de pătruns nici într-o parte, nici în alta.

Dar spune-mi, moșule, ce moară-i asta, pentru cine se macină făină în ea, căci aici numai tu singur te afli, și ce întâmplare tristă te-a adus în groapa asta, fără chip de ieșire la fața soarelui ?

— Ei, dragul moșului, amară-i ursita mea și vrednică de jale ! Eu de mic copil am fost adus aici, și afurisit și pedepsit să-mi îngrop zilele de viu în acest mormînt. De cînd am intrat aici, față de om pămîntean n-am văzut, raza soarelui nu mi-a luminat și nu m-a încălzit ! Ș-acum, că te văd pre tine, sufletul meu, cercat de-atîta urît și chinuri, pare a se mai înveseli oleacă. Fii dar de-acum înainte copilul meu și tovarăș nedespărțit în această lume strîmtă și fără lumină, și dacă eu voi pica de adîncile bătrînețe, vei rămîne tu în locul meu, cum ți-a ajutat Dumnezeu sfîntul.

— Cu adevărat, tată, ești vrednic de plîns, dar nu mai puțin și eu. Nu uita, însă, a-mi spune pe a cui samă se macină făina în această moară ?

— Moara este, fătul meu, este a Ilenei Cosinzenei, din cosiță floarea-i cîntă, nouă-împărății ascultă ; cea zîină fermecătoare, care a biruit puterea zmeului ce o ținea de nevastă și care trăiește acum singură și nu vrea să se mărite de fel.

Cînd auzi Ionică vestea frumoasă ce dorise s-audă de cînd plecase de-acasă, fața lui mîhnită părea că se umple de o lumină cerească. Precum, însă, cînd calci cu piciorul pe un șerpe, astfel tresări Ionică deodată din visul său dulce, cînd își aduse aminte de vorbele moșneagului, că cine in-

tră o dată în acel vârtej, acolo se stinge. În jos nu mai puteai străbate, în sus iarăși nu, ce să știe face Ionică sărmanul ? Cum s-o mai caute ?

Văzînd bătrînul morariu adîncă lui întristare și lacrimile ce-i izvorau din ochi, prinse a-l întreba de ce plînge și se mîhnește. El îi spuse că de dorul părinților ș-a țarei sale, iar de Ileana Cosinzana nu pomeni nimic.

Așa trecu azi, trecu mine, și Ionică se usca pe picioare văzînd cu ochii. El da ajutor moșneagului la măcinat și la alte treburi ce mai erau de făcut pe fundul acelui vârtej de munte.

În timp de o lună, Ionică se deprinse foarte bine cu lucrul la moară, încît moșneagul putea să se lese în credința și hărnicia lui.

Pe cînd făina albă ca zăpada se turna prin saci, veneau de la curțile Ilenei, tot la două săptămîni, opt pajuri urieșe și se lăsau din zbor la moara din prăpăstii. Aci li se puneau la fiecare, pe spate, cîte patru saci plini cu făină. Apoi se înălțau în sus și duceau făina la palaturile Ilenei.

Ionică Făt-Frunos se deprinse și cu această treabă și, de cîte ori se auzea vîjiitul pajurilor ce se apropiiau, se grăbea să umple sacii, apoi îi ridica pe aripele lor.

Moșneagul ajunsese acum a nu se mai îngriji de nimic. Cum îl apuca somnul, se odihnea în dragă voie : cînd îi venea să se mai primble primprejurul morei, se primbla după plac. Într-una din zile, însă, ziua sosirii pajurilor după saci, moșneagul,

obosit, se culcase în odaie, pe pat, într-un târziu, numai ce se trezește spăriet, smucit din somn de un vuiet grozav ce se aude la ușă. Ieșind afară, vede pajurile bătînd amarnic din aripi și scoțînd din pliscuri niște strigăte de pocnea și tuna prăpastia de larma lor. Se întîmplase, adecă, că pajurile sosise de două ceasuri, dacă nu mai mult, și nu era cine să le ridice sacii pe spate ; și dacă ele nu se întorceau la Ileana la vreme hotărîtă, erau bătute cu bici de foc, de aceea dar făceau un vuiet atît de mare acum.

Moșneagul, încrucindu-se foarte tare ce s-a făcut Ionică, s-apucă iute de lucru și rădică sacii pe pajuri. Apoi cătă prin podul morei în toate ungherele, ieși afară și prinse a cerca ș-a striga cît îl ținea gura. Dar Ionică, nicăiri. Mai caută o dată, mai strigă pe-afară, Ionică nu se mai ivește. Atunci, moșneagul se gîndea în sufletul său că doară Ionică, nemaiputînd suferi viața în această singurătate, ș-a fi cercat norocul să se urce pe stîncile înspăimîntătoare, ce se rădicau deasupra morei, și să iasă afară la lume. Dar, își zicea bătrînul : „Dacă va urca cîteva stînci, la Piatra Dracului va fi silit să se oprească : a trece în sus peste ea nu se poate unui om pămîntean, deci, nu peste multă trecere de vreme, se va întoarce el iar.” După ce se urî moșneagul de așteptat, își zise : „O fi perit bietul, zdrobindu-se de vro stîncă ! “

Ionică, însă, nici nu se încercasé să iasă din prăpastie prin crăpăturile munților de piatră, nici nu

perise, după cum bănuia moșneagul, ci iată ce se făcu. Aproape de sosirea pajurilor la moară, el umplu toți sacii cu făină, afară de unul. Într-acesta intră dînsul și cusu bine gura sacului pe dinlăuntru. Cu chipul acesta, el ajunse a fi ridicat pe aripile unei pajuri.

Pajurile, după patru zile de zburat aproape fără răpaos, se lăsară cu povara la o pitărie din curțile Ilenei. Aci, Ionică îndată fu descoperit și dus înaintea pitarului. Ionică, întrebat fiind cu ce chip a venit el în sac, adus de cătră pajură, îi povesti toată întimplarea de la moara Ilenei. Atunci pitarul, care era frate dulce cu morarul din vârtejul muntilor, se arătă cătră el cu vorbe blînde, căci îi plăcea să întrebe despre frate-său cel mai nenorocit. De aci înainte, Ionică rămase la pitărie, ca ucenic. În cîteva zile, el dovedi o deprindere și-o hărnicie atît de mare, încît pitarul îl avea tare drag și punea cea mai mare încredere într-însul.

Pînea menită pentru Ileana trebuia frămîntată și pregătită numai de însuși pitarul. Pîne făcută de mîna altuia Ileana nu mîncea de fel. Într-o zi, se întîmplă ca pitarul să uite cu totul de treburile sale de acasă.

Băieții de la pitărie așteptau și-așteptau să vie stăpînul ca să frămînte aluatul și să facă pînea. Fiind aproape miezul nopții, Ionică zise către ceilalți :

— Știți voi ce ? Am să m-apuc și să fac eu pînea.

— Ba, ferească Dumnezeu ! strigară ceilalți cu frică. Ileana are să cunoască, apoi vai de tine și de stăpînul nostru !

Ionică, nebăgînd în samă vorbele tovarășilor săi, s-apucă de frămîntat, după aceea, lăsînd aluatul să dospească, turnă niște pîni cum nu se mai văzuse, le împodobi cu felurite împistriri minunate, încît îi era mai mare dragul să tot privești la ele.

Cînd scoaseră pînile din cuptor, pe cînd cîntau cocoșii de cătră ziuă, cu toții se minunară de frumusețea lor. De crescute și de sclipitoare ce erau n-aveau a face cu cele ieșite din mînile pitarului.

Dimineața, pitarul, vrînd-nevrînd, le duse la Ileana. Văzîndu-le zîna cît de mult se oselesc de cele de pîn-acum, zise cu asprime :

— Cine-a făcut pînea aceasta ?

— Cine s-o facă, măria-ta ? Cine-a făcut-o și pîn-acum.

— Să-mi iasă pînea tot așa de bună, mă înțelege ?

— Am înțeles, măria-ta, zise pitarul cu umilință și ieși.

De-abia mai trecură două săptămîni și pitarul iarăși se uită și Ionică, văzînd că noaptea trece, iarăși se apucă de frămîntat și pregăti pînea. De astă dată, el puse inelul său în mijlocul pînei ce era menită pentru Ileana.

Cînd duse pitarul pînile, Ileana, mînioasă, îi zise :

— Degrabă spune, cine face pînea astfel ?

— Nu te îndura de capul meu, măria-ta. Se întâmplă uneori că griul este mai frumos, făina mai aleasă, dar de acum înainte, mă jur...

— Soldați, în temniță cu el !

Mai liniștindu-se Ileana un pic, luă pînea de pe masă și înfipse cuțitul în ea. Cînd vru s-o taie în jumătate, cuțitul se opri pe ceva tare și, desfăcînd-o, zări cu uimire un inel de diamant în mijlocul miezului.

Cînd se uită la el, deodată se schimbă la față. Fruntea i se încrețește puțin, ochii-i stau neclintiți și privirea pironită, apoi șoptește încetîșor din buze :

— Doamne sfinte, sînt trează ori visez, oare ? Parcă nu pot să cred minunea ce mi s-arată. Să fi sosit el, frumosul fecior cu fața de bujor, lumina sufletului meu ? Să fie el aice, în curțile mele ? O, cîtă bucurie, cînd gîndesc că el a fi aici undeva, și cîtă întristare cînd mă socotesc că credința mea poate mă-nșală !

După această tainică șoptire, porunci s-aducă înaintea ei pe pitaru și să cheme un gelat cu paloșul scos.

— Spune-mi, cine a făcut pînea de astăzi, dacă nu, apoi capul nu-ți va sta unde-ți stă.

Pitarul, înmărmurit de groază, ce era să facă alta decît să spuie.

Ileana dede poroncă ca tînărul ce făcuse pînea să fie adus înaintea ei.

Intrînd Ionică în palatul de topaz, ce strălucea de-ți lua vederile, și ajungînd în odaia unde se afla Ileana, cum o văzu, fiori de dragoste cuprinsă sufletul său, încît s-ar fi aruncat la picioarele ei, dacă n-ar fi fost de față cîteva zîne și doi sfetnici de-a Ilenei. Ileana, așijderea, de turburarea cea mare ce-o năpădi la vederea lui, nu știa ce să facă.

După ce se depărtară zînele și sfetnicii, Ileana porunci la două roabe să-l ducă și să-l scalde și după baie să-i deie un rînd de haine, care va fi mai frumos în tot palatul.

Peste jumătate de ceas, Ionică, răcorit și scăpat de îmbrăcămintea sa cea ruptă și colboasă și îmbrăcat cu straie muiate numai cu fir și aur curat, se văzu intrînd la Ileana Cosinzana, care-l aștepta singură, într-un foișor numai în covoare de aur și de mătăasă.

Cum îl văzu, lăcrămînd de bucurie nespusă, se apropie Ileana de el și-l cuprinse după gît cu brațele sale albe. Ionică Făt-Frumos iarăși o strînse la sînul său, sfîșiet de arșița dorului îndelungat. Apoi se sărutară lung în gură și-n față, ca doi porumbași; se mai îmbrățișară și se sărutară din nou, cu atîta duioșie și dragoste, cu atîta plîns și foc, încît se părea că-i pîndește minutul despărțirii veșnice, după ce de-abia se întîlnise.

Desfăcîndu-se unul din brațele altuia, Ionică începu a-i spune cu drag toate suferințele și trudele ce-a întîmpinat pîn-a ajuns acolo, și cum povestea

el, se uita la ochii încântători ai iubitei zîne împărătese și sufletul său tremura de fericirea mare ce-i zîmbea dintr-înșii. Ileana asculta cu luare-aminte cuvintele lui Ionică, ștergînd din cînd în cînd cîte o lacrimă ce i-o trimitea în lumina ochiului o simțire tainică, fără nume, trezită în pieptul ei de povestirile duioase. Toată ziua aceea și sara încă o petrecură în povestiți; nu se mai puteau sătura de a se întreba unul pe altul cu atîta dulceață de zilele negre din trecut.

A doua zi, Ileana Cosinzana lepădă mohorîtele sale haine de văduvie și singurătate și luă altele, cusute numai în flori și firuri de mătasa cea mai scumpă din lume; atîrnă la gîtul său alb ca fața crinului o salbă cu bănuți turnați numai din rubin și smarand, iar pe fruntea sa înseninată anină o cunună de florile cele mai tinere și mai mîndre, ce culesese roabele des-dimineată în grădina cea mai de frunte a curților împărătești, numită „Cuibul zorilor“. Apoi dede poruncă să ieie jos steagurile negre ce fîlfîiau de trei ani deplin, ca niște lungi aripi de corb, pe creștetul palatului de topaz, și în locul lor să puie altele albe, de pace și de viață îndulcită. În sfîrșit, pristavii vestiră în toate orașele și satele să nu mai tragă a vecinică amărăciune clopotele dogite, al cărora glas jălea de multă vreme, în toată ziua de trei ori, prin slava ceriului, dorul nepotolit al Ilenei, arsă de dragostea covîrșitoare către Făt-Frumos.

Palaturile zinelor, și toate târgurile, și toată suflarea de om din împărăție părea că tresare din visuri grele înfricoșate la trezie, cu dulce părere de bine.

A treia zi, se dădu o masă împărătească la umbra mirositoare de alămii și portocali, în „Cuibul zorilor“, la care veniră zînele mai de frunte și sfinicii și toți boierii mari din țară. Pe cînd mesenii se adunase pînă la unul, iată că se apropie și Ionică Făt-Frumos cu Ileana lui cea mîndră și se pun în fruntea mesei, între chiotele de bucurie și de urare ale oaspeților. După ce se ospătară cît se ospătară, Ileana se sculă în picioare și scoase, dintr-o cutie bătută în pietre, o floare frumoasă și luminătoare ca luceafărul ceresc din diminețile de vară. Puse floarea, ce avea vraja cîntecului neîntrecut, în cosița ei bălaie, și cum s-atinse de vițele de păr, începu a scoate niște glasuri, de se părea că îngerii prăznuiesc în rai lauda și mărirea Domnului. Sfîntul Soare se opri în calea sa aprinsă ca să se mai răcorească la ascultarea cîntecului amorțit de atîta vreme, paserile ședeau încremenite și mute în sînul verde al frunzișului, iar valurile părăului de argint, ce se strecura pe aproape, stau locului și se suiau unele peste altele, de se făcea movile de apă, numai ca să vadă minunea și să nu scape glasul ei fărmeător.

Pînă la nouă împărății se auzea glasul ce răsărea din floare. Împărății ce se aflau în războaie, cum îl simțiră, făcură semn să ridice în văzduh

steagurile de pace și frăție și să curme vrajba și dușmănia. Cei ce se găseau prin codri pustii, la vînătoare, scăpară arcurile din mîni și se lăsară pe mușchiu verde, cu gîndul lăntuit de dulcea revărsare a cîntecului de departe.

În ziua următoare, purceseră soli la craii și împărații dimprejurul împărăției Ilenii și-i chemară la nuntă. Și se făcu o nuntă strălucită ca aceea, de nu se mai pomenise așa ceva de cînd a zidit Dumnezeu lumea. Numai în grădinile și curtea cea largă a palatului erau întinse două mii de mese de marmură albă. Trei zile și trei nopti, muzicile nu mai conteniră. Mîncări peste mîncări, băuturi de cele mai prețioase, chiote și cîntece, de părea că se rădică curțile în slava cerului. D-apoi danțuri ? Să fi văzut zînele cum se mlădeau și cum jucau, de n-atingeau pămîntul cu picioarele. Prin țară, pînă și-n cel de pe urmă bordei era veselie și petrecanie ca-n ziua de Paști. Oricine se întimpla să s-abată pe la curtea Ilenei, cunoscut, necunoscut, om bogat sau cerșitor, era poftit la mesele încărcate cu tot felul de bucate, ce-i cerea inima.

Sfîrșindu-se această nuntă fără păreche, se împrăștiară cu toții pe la casele lor, iar mirele cu mireasa intrară în odăile cu păreții auriți și pe jos cu catifea roșie, ca să se sfătuiască de una, de alta și să înceapă traiul zilelor luminoase, după ani de adîncă durere.

Așa, în fericire nemărginită pentru ei, trecu o lună de zile. Atunci, împărăteasa Ileana Cosin-

zana trebuia să se ducă la Divan. Cînd era să plece, grăi către Ionică :

— Iată, dragă, îți încredințez cheile de la toate odăile și salele ce se află în palaturile aceste. În dragă voie poți să intri unde ți-a plăcē, dar să te ferească Dumnezeu să te încerci a descuia ușa pe care se potrivește această cheie. Mai multe nu-ți spun.

Zise și ieși.

Ionică Făt-Frumos de-ndată ce coborî din ieta-cul unde era și prinse a descuia pe rînd ușile odăilor și bolților de piatră ce găsea. Nu se putea mira îndestul de lucrurile frumoase și ciudate ce se în-fățoșau vederii lui. Într-o odaie, erau mulțime de mere de aur ce se-nvîrteau în cercuri prin aer, fără să se lovească unul de altul, și nu se zărea nimic ce să le poarte astfel. Într-alta, fel de fel de paseri măiestre, care cîntînd ca o fată cu glasul dulce, care ca o muzică plăcută, care ca un copil de șapte ani. Într-altele, iarăși, fîntini ce zvirleau în sus picături de argint și diamant. Și cîte de toate nu se găseau prin acele camere minunate. În sfîr-șit, după ce le colindă Ionică pe toate, zise în sine :

— Ian să mă duc și să discui odaia din fund, cu ușa de oțel, că știu că doară nu m-a minca nime.

Se duse s-o discute. Cînd intră înlăuntru, îi lovi auzul un pocnet înfricoșat și-un gemet adînc și înnădușit. Ce era acolo ? Un butoi cît un stog de fîn, împresurat pe la capete cu două cercuri de fer ca trupina stejarului de groase ; iar pe la mijloc,

treceau cruciș prin ea două lanțuri, împletite din zale groase ca piciorul omului de la genunchi în sus, și aceste lanțuri erau prinse și înțepenite la capete de niște stâlpi de piatră ca niște colțuri de stîncă. Înăuntrul butoiului, se afla legat cu șferi de mătasă împletite tot în șase, un zmeu, zmeul ce furase pe Ileana și-o ținuse cîteva luni de nevastă. De toate părțile unde sta el, în pîntecul butoiului se-naintau cătră dînsul niște colți ascuțiți de oțel, care-l amenințau cu străpungerea în tot minutul, cum se clătea într-o parte sau în alta.

Dar cum se deschise ușa și se făcu vînt, zmeul supse aer proaspăt, se umflă o dată și pocni un cerc de fer de pe butoi. Atunci, zmeul strigă :

— Alei, Ionică Făt-Frumos, fie-ți pomană, că mult bine-mi făcuși. Cum ți-aș mulțami dac-ai deschide ușa tare în lături, cînd vei ieși de aici. Ar fi vreme să scap și eu o dată de la înădușala și schingiuirile ce mi-au ros plămînele timp de trei ani și jumătate.

Ionică Făt-Frumos, plin de spaimă, ieși iute afară din odaia cea îngrozitoare. Și cum se făcu iarăși vînt pe ușă, zmeul se încrînceni și se mai umflă o dată din toate puterile lui răcorite, și pocni și celălalt cerc de fer de pe butoi. Atunci butoiul se despică în doage țândurite și lanțurile se sfărmară bucățele, iar cînd se răsuflă bine și gemu o dată zmeul, scrișnind din dinți, se cutremură din temelii curțile Ilenii ca de o înfricoșată zguduitură de pămînt.

Acei din sfatul împărătesc încremeniră de groază și se uitau spărieți unul la altul, neputînd pricepe ce minia lui Dumnezeu să fie asta. Ileana Cosinzana și ea tresări năpădită de fiori reci și perdu de pe obrazul ei în clipeală trandafirii cei gingași. Ea știa bine ce s-a întîmplat. Sus în cer ochiul soarelui se înfășură de niște dungi urieșe de nori negri, ca miazănoaptea cea furtunoasă. Roiuri de corbi flămînzi croncăneau a pierzare pe deasupra palatului, iar „Cuibul zorilor” se cutropi în gîtlejul pămîntului, ce se căscase, încît nu se mai vedea altă rămășiță din această grădină minunată, decît numai niște frunze arse ce foiau foarte pe sus, prin volbura vîntoaselor turbate.

Văzîndu-se zmeul scăpat din borta cea din zid, ieși la fața lumii și se duse la o pivniță de piatră din dosul palatului. Aci, trîntind de două ori cu piciorul într-o ușă, o scoase din țîțîni și cum șuieră o dată, ieși cu răpejune din fundul pivniței un cal năzdrăvan, ce arunca pară pe nări. Zmeul îl duse și-i dete o baniță de jaratic, apoi încălecă pe el. Calul, simțîndu-și stăpînul pe spatele sale, necheză o dată de tremură palatul și vuiră șapte hotare de nechezul lui cel puternic ca sunetul cerului.

După ce se învîrți zmeul călare de cîteva ori prin curtea palatului, intră la Ileana și la Ionică.

— Ionică Făt-Frumos, grăi el, acum ești în minele mele. Pot să te omor cu ce moarte vreau. Mi-am luat însă de samă să nu-ți iau zilele, că mi-ai făcut și tu mare bine. Dar să te măhuri

de-aici, ca să nu ți s-audă nici de nume, dacă-ți place să rămii cu viața.

Iată, într-un sat de munte, cale de două zile de la orașul împărătesei, era o vrăjitoare renumită în toată țara de vrăji și de făcături, o babă hircă, bătrână, cu fața zbîrcită, de spate încovoiată, cu capul chilug de ger, încît de-abia se mai ținea ici și colea cîte un fir aspru și sur. Ea știa meșteșugul de a închea apele curgătoare, de a schimba oamenii în tricolici, de a opri ploile și alte multe făr-mecătorii.

Ileana Cosinzana prinsese de mult de vestea babei și, într-o sară, trimise lui Ionică o pungă cu aur și-i spuse să meargă la baba aceea, ca să-i vrăjească.

Ionică plecă a doua zi și, ajungînd la vrăjitoare, îi dade punga cea cu aur, și îndată începu hîrca a-i căuta de noroc.

— Mai nainte de toate — îi zise baba — trebuie să se știe în ce stă puterea zmeului. Du-te dar îndărăpt și fă ce-i face ca să afli taina aceasta ; după aceea, vino iară la mine.

Întorcîndu-se Ionică și întîlnindu-se cu Ileana, îi spuse ceea ce i-a descoperit vrăjitoarea.

În cealaltă zi, Ileana se făcu bolnavă. Zmeul întrebînd-o ce o doare, ea nu răspunse nimic, ci sta culcată cu fața cătră părete, oftînd mereu. Zmeul se apropie de patul ei și grăi cu milă :

— Ileană, draga mea, deschide-ți gura și spune-mi ce-ți este ?

— Nu-i nimic, răspunse iarăși Ileana.

— Cum nimic, cînd tu zaci dusă și nu te poți scula din pat ?

— Oh, bărbate dragă ! Ți-aș spune și mi-e frică că te-i supăra.

— Eu să mă supăr ? Cînd nu ți-am împlinit eu toate dorințele tale ? Mîină-mă în matca focului și m-oi duce pentru tine, cere ce vei voi și ți-oi împlini pofta, să știu că m-oi lăsa în fundul mării.

— Nici nu te mîn nicăiri, nici nu-ți cer să intri pentru mine în fundul mării. Dar mă ustură la suflet cînd văd că te ferești de mine și nu vrei să cunosc eu nimic din tainele tale. Eu ți-am deschis inima totdeauna, am împărtășit cu tine toate simțirile și toate cugetele mele. Tu, însă, nu vrei ca să mă bucur și eu de ceea ce trece prin gîndul tău.

— Ce am ascuns eu de tine ? Ce taină am și ce știu, să nu-ți spun și ție ?

— Ce-ai ascuns ?... Oh, lasă-mă, nu mă îmbolnăvi și mai rău.

— Ba spune, sufletul meu, spune.

— Dacă este să-ți spun, apoi ascultă. Tu știi că toată lumea se miră de faptele tale vitejești. Pe cîți puternici n-ai biruit tu ? Și s-a aflat vrun împărat care să te poată bate vrodată ? Tu te duci singur în fața dușmanilor, mulți ca frunza și iarba, și vii acasă biruitor. Bine, cum se poate întîmpla asemenea lucru ? Eu, împărăteasa și nevasta ta, nu știu unde-ți stă ție acea putere grozavă ! Nefericită de mine ! Alți împărați n-ascund nimic de neves-

tile lor, numai tu te-ai aflat care să te poți stăpîni a-ți înstrăina sufletul de cătră mine. Acum îți mai vine să mă întrebi de ce am căzut la pat și de ce nu peste mult are să mi se sfarme sufletul de amărăciune ?

— Ileană, Ileană, nu știu ce să zic cînd te-aud vorbind astfel. Îmi vine să-ți spun și să nu-ți spun.

— Nu spune, dacă vrei să-mi săpi groapa mîine-poimîine, zise Ileana suspinînd și întorcîndu-și capul iar cătră părete.

Zmeul stete oleacă și se gîndi. Apoi zise :

— Am să-ți spun, Ileană, cu toate că mi se pare că nu fac bine. Toată puterea și vitejia mea îmi vine de la cal. Calul meu este mînzul unei iepe, care se află la Mama-Ciumei din marginea lumii, de lîngă mările albastre. El are șapte inimi de cal într-însul și nu-l poate dovedi nici un șoiman din lume, fără numai doară vrun frate de-al său. Pe lîngă aceasta Mama-Ciumei l-a vrăjit de mic și l-a uns în toată ziua, pînă ce-a ajuns de trei ani, cu untură de urs pe șele, încît cu el nu mi-e frică de oști întregi.

Auzind Ileana aceste, se arată mai veselă și grăi :

— Parcă mi-ai luat o piatră de pe suflet, atît mă simt ușurată prin cuvintele tale.

După trei zile, Ileana spuse lui Ionică cele ce a aflat de la zmeu. Ionică plecă numaidecît la vrăjitoare și-i descoperi în ce stă puterea zmeului.

— Acuma, fătul meu — zise baba — pregătește-te de drum și te du pînă la sfînta Mercuri.

Dacă n-a ști ca să te îndrepte la Mama-Ciumei din marginea lumii, de lângă mările albastre, are să-ți arate calea ce duce la sfânta Vineri ; iar dacă nici aci nu te-i putè folosi, atunci la sfânta Duminică nesmintit ai să afli încotro bate țara zmeoaicei.

Cum zise baba, așa făcu Ionică Făt-Frumos.

Puse la brîu un paloș de argint și luă pe spate un arc și o tolbă cu săgeți, și plecă în voia lui Dumnezeu în cale lungă. Se duse și se tot duse, pînă ajunse la curtea sfintei Mercuri. Văzîndu-l sfînta Mercuri, îi zise :

— Ce soartă te-aduce pe la noi ?

— Sfîntă Mercuri, sfîntă Mercuri, binecuvîntată să fii de Dumnezeu și ziua ta să fie petrecută în posturi de cătră oameni. M-am abătut din drumul meu pe-aice ca să te-ntreb, în ce parte de lume să aflu eu pe Mama-Ciumei din marginea lumii ?

— De mare lucru mă întrebi ! De spus nu pot să-ți spun, dar ține calul acesta și-ncalecă pe el. Are să te ducă pînă la soră-mea, sfînta Vineri. Cred că ea te-a ști îndrepta.

Se luă Ionică și se duse la sfînta Vineri.

După ce nici sfînta Vineri nu știu să-i spuie nimic de Mama-Ciumei, îi dede și ea un cal, deoarece calul celălalt obosise, încît de-abia mai putea călca pe două picioare cum se cuvine.

În sfîrșit, ajunse Ionică la curțile sfintei Duminici.

Întrînd el înlăuntru, fu poftit de cătră o slugă s-aștepte pînă ce-a veni sfînta Duminică, care era dusă la biserică.

— Ce vînt te-aduce prin curțile mele, voinice ? grăi sfînta Duminică, sosind de la biserică.

— Sfîntă Duminică, sfîntă Duminică, luminată să fii de Domnul Dumnezeu și prăznuită cu rugăciuni și cu încetare de lucru de cătră creștini. Am venit înaintea feței tale strălucite ca razele soarelui ca să faci bine și să îndreptezi drumul meu cătră Mama-Ciumei din marginea lunei. Am fost însurat cu Ileana Cosinzana din cosiță floarea-i cîntă, nouă-împărății ascultă, și un vrăjmaș de zmeu mi-a luat-o din mină. Am gîndit să mă bat cu el în paloș pentru nevasta răpită, și mi-am luat de socoteală că m-a birui. Apoi am făcut ce-am făcut pînă am aflat că puterea cea strașnică îi stă în calul său, ce are șapte inimi băgate într-însul de cătră Mama-Ciumei, la care se află mama calului : mai departe, am descoperit că nime nu l-ar pute dovedi, afară de voinicul ce ar avea un cal, frate cu calul său năzdrăvan. Din clipa aceea, m-am luat prin lume, că doar oi da de Mama-Ciumei, și pînă acum am umblat fără pic de folos.

— Nu te-amări, voinice, dragul meu, căci ai plecat în ceas bun într-acoace. De la mine n-ai să ieși fără mîngiere. Ascultă dar și ia aminte bine vorbele mele. Mama-Ciumei, pe care-o cauți tu, este zmeoaica cea mai afurisită, lăsată de duhu-

rile necurate să trăiască spre binele și norocirea neamului spurcat al zmeilor și spre risipa și pustiirea neamului ominesc. Ea se hrănește numai și numai cu carne de om. Și această hrană i-o câștigă iapa îndrăcită, care-a fătat pe calul zmeului ce ți-a luat nevasta. Adecă, baba cea vrăjmașă tocmește cu anul argați, care să grijească de iapă la pășune. Ea plătește o simbrie mare și la anul închiet dă voie argatului să-și aleagă din herghelia de cai, pe care-i va plăcè. Iapa paște numai nopțile și baba face legătură cu cel ce se bagă la ea argat, că dacă va veni dimineața fără iapă, ea să aibă dreptul a-i reteza capul. Cîți voinici s-au apucat pîn-acum să păzească iapa zmeoaicei, nici unul n-a scăpat cu viață. Tu, însă, du-te, învoiește-te cu baba și gîndește mereu la Dumnezeu. Na bețișorul acesta, și cînd vei fi la nevoia cea mai mare, fă cu el de trei ori înspre codrul ce va răsări înaintea ta. În sfîrșit, fătul meu, cînd te-a chema baba să-ți alegi calul drept răsplată, tu să pui ochiul pe un cal slab și deșelat și să nu te lași de el pîn-o dată cu capul. Baba te va căina pentru gustul tău, și-ți va toca cîte-n lună și-n soare ca să-ți iei un harmasar frumos și înalt, dar tu să nu primești de fel, decît numai pe cel tăpălog¹ ce vei zări zvîrcolindu-se în gunoiul cailor și chehăind ca de moarte.

— Așa am să fac, zise Ionică închinîndu-se sfintei Duminici și mulțămindu-i din suflet. Apoi,

¹ Tăpălog — cu picioare mari, groase.

sărutîndu-i mînele cele sfințite de Dumnezeu, se luă la drum.

Și se duse și se tot duse, cale de trei zile și trei nopți, pînă ce se văzu pe creștetul unui munte ce se înălța pînă la cer ; de aici, ochii lui întîmpinară, în zarea întinsei depărtări, o cîmpie nemărginită, albastră ca fața cerului răzbunat. Erau mările albastre. Făcînd departe pe coborișul muntelui, iată că pe o cracă de fag vede o pasere grozav de mare, care sta neclintită, cu aripa ruptă ce spînzura în jos, și scotea din pept bocete plîngătoare. Ionică încordă arcul, și punînd o săgeată în el, îl îndreptă țintă către pasere, din a căreia carne gîndea să vîneze în sara acelei zile. Dar nu ajunse să ochească bine, cînd paserea strigă către dînsul :

— Voinice, voinice, stai nu da, căci bine știu eu gîndul tău și unde te duci. Decît să mă omori, mai bine îndură-te de suferințele mele și vino de-mi leagă aripa cea dezghinată, căci ți-oi fi și eu de folos cîndva.

Ionică, mișcat de mila paserei, aruncă arcul și apropiindu-se de ea, îi legă aripa și plecă mai departe.

Cînd se coborî de pe plaiul muntelui și ajunse pe marginea mării, întîlni pe țărmure un pește mare și gras, zvîrcolindu-se în năsip ; el voi să-l pregătească de mîncare, căci era mai leșinat de foame. Dar nu apucă a-l prinde și din pîntecele peștelui se auzi un glas, care-i grăi așa :

— Voinice, voinice, oprește-te și nu da ! Ci mai bine du-te și taie cu paloșul o prăjină din copacul acela și mă rostogolește cu ea în valurile mării, că ți-oi prinde și eu bine cînd va fi mai rău de tine.

Lui Ionică i se făcu milă și făcu după cum ceruse peștele. Apoi mai merse cale de trei ceasuri și văzu, pe o coastă de munte pleșuv, o casă urieșă ce părea alcătuită din lespezi și bîrne de stînci risipite. Soarele, care era aproape să se cufunde în albastrul potop de apă, aruncă asupra mohorîtei zidiri o lumină roșietică nălucoasă. Pe coperișul casei, prin pari clătinați de vînt, țioleau pozerii de scafalii de om, și corbi setoși de pradă, cîrduri, croncănind pe deasupra lor. Iar din fundul pustietății, vîntul aducea urlete înspăimîntătoare de lupi hămisiți de foame.

Ionică apucă o potică în sus și, ajungînd la casele din coastă, intră înlăuntru.

— Bună sara la voi ! zise Ionică.

— Bine-ai venit ! și auzi un glas ca de-o oală hîrbuită, ce ieșea dintr-o gură largă cît o șură. Era matahala de Mama-Ciumei, o babă de babă ce nu era nici om, nici cal, căci capul ei de om era cît un stog de fîn și picioarele-i erau de cal.

— Da ce-ți poartă cioarele picioarele, vîntul părul, corbii ochii, de te-ai abătut pe la casa mea ?

— Nici cioarele nu-mi poartă picioarele, nici vîntul părul, nici corbii ochii, dar am venit să-mi cerc norocul și să mă bag slugă la tine.

— La bună vreme ai sosit. Te aşteptam cu multă nerăbdare, hurducă matahala din gură, hîrjind nişte dinţi ca lopeţile şi scinteindu-i ochii, care ardeau în fundul căpăţînei ca două hopătăi roşii în adîncimea codrului înnoptat. La mine n-ai altă de lucru decît numai să duci o iapă ce ţi-oi da la iarbă, de sara pînă dimineaţa. Şi dacă mă-i sluji cumsecade, te-oi mulţami la anul împlinit cu o simbrie bună şi cu un cal care ţi-a plăce din herghelia mea. Iar dacă mi-i perde iapa şi-i veni fără ea acasă, carnea ta să fie a mea şi ciolanele tale a lupilor.

— Mă-nvoiesc, zise Ionică, care nici nu se năzuia ce are să se întîmple.

Aşa că mine de cu sără, după asfinţitul soarelui, Ionică încălecă pe iapă şi se duse cu ea în cîmp. Acolo descălecă şi, aşezîndu-se pe iarbă, se uita la iapă cum paşte. De la o vreme, numai ce simte că toate vinele îi slăbesc, capul îi cade la pămînt, ochii i se păinjănesc şi adoarme ca legănat în somn greu, ca şi cum nu ar fi închis ochii de trei-patru nopţi.

Cînd se trezeşte, luceafărul de dimineaţă era de o sulită pe cer. Se uită împrejurul său: iapa nicăiri. Dă-ncoace, dă-ncolo, alergă în sus, alergă în jos în ruptul capului. În deşert toate opintirile sale. Nici nu vede, nici nu aude nimic. Un cutremur rece străbătu în rărunchii săi. I se părea că ochii lui dau prin văzduhul treierat de razele lunii, ca scăfîrliile bortite ce zărise pe casele Ciu-

mei, i se părea că aude urlete de lupi și croncănituri de corbi. Multe spaime și stahii i se nălucea lui Ionică și el, sărmanul, rătăcea văitîndu-se și pălindu-l lacrămile.

Ajungînd lîngă o pădure, numai ce vede că se lasă înaintea lui o pasere mare.

— Nu te spărie, om bun, că sînt eu, paserea pe care ai scăpat-o de la moarte. Dar spune-mi, de ce plîngi și te bocești pe vremea asta ?

Ionică îi spuse cum a perdut iapa și cum are să fie omorît de Muma-Ciumei.

— Liniștește-te și stăi aice, că ți-o-aduc eu îndată.

Și paserea, care era împărăteasa păsărilor, intră în codrul cel des și, zburînd prin el cruciș și curmeziș, începu a țipa de se strînseseră la glasul ei pajuri urieșe, vulturi și șoimi ca norul. Ea le dade o poruncă pe limba păsărească, să caute prin tufișuri și prin ruji și să strivească paserea străină ce-a intrat noaptea acea acolo. Se răspîndi neamul păsăresc prin codru ca locustele, încît erau cîte zece pînă la huceagul cel mai mic, și cum întîlniră paserea străină, care era iapa zmeoaicei, se puseră pe ea cu pliscurile, și dă-i cu ciupitul, pînă o scoaseră din codru și o siliră să se facă ce-a fost.

— Ho, iapă afurisită ! strigă Ionică văzînd-o, și-i aruncă friul în cap.

Apoi plecă și ajunse acasă înainte de răsărirea soarelui.

Mama-Ciumei era trează și sta lîngă un cazan cu apă ce clocotea, și se legăna încet pe picioarele

ei de cal și din buze mărnaia un cîntec ce se părea că iese din clănțănitul măselelor.

Ea aștepta cu neastîmpăr pre voinic ca să-i reteză capul și să-l toarne cu picioarele în sus, în cazanul clocotitor.

Dar cînd văzu pre Ionică intrînd călare pre iapă, de ciudă și de otravă răsturnă cazanul pe foc cu fundu-n sus și-și încleștă ghearele îndrăcite în părul cel burzului, și prinse-a se trage de cap ș-a crîșca din dinți, de se părea c-au apucat-o nouăzeci și nouă de năbădăi.

Ionică băgă iapa în grajdul cel de piatră și intră în casă.

— Ei, stăpînă, te slujesc bine ? întrebă Ionică.

— Bine ! răspunse baba, aruncînd pe sub genele cele tufoase, chiorîș, o căutătură vrăjmașă înspre Ionică.

După aceasta, Mama-Ciumei ieși afară și intră la iapă cu-n bici de foc, și prinse a o bate de mergea fum din spatele ei.

— Osîndească-te Dumnezeu și te pedepsească cum a ști mai cumplit ! Așa te-ascunzi tu ?

Și da baba mereu, de-o făcea numai vînatăi pe șele și pe bot.

— La noapte, ia sama și te ascunde bine să nu te mai afle, că de te-a mai afla, te bat și te pisez pînă ți-oi face carnea bucățele !

Cînd sosi sara, Ionică plecă iar cu iapa la păs-cut. El își puse în gînd ca de astă dată să nu se

coboare de fel de pe iapă. Dar de-abia trecu un ceas de vreme și simți iarăși strecurându-i-se prin vine o slăbire ș-apucându-l o găimăceală, ce-l dovedea din ce în ce mai tare. El se opinti destul ca să nu doarmă, dar, după ce mișcă de oțeva ori cu capul încet-încet, lunecă de pe iapă ca mort, în iarbă.

Atunci iapa peri de lângă el și se făcu o mreană pe fundul mărilor albastre.

Cînd se trezi Ionică, se uită plin de uimire, neputînd pricepe unde se află și ce s-a întîmplat cu el. După ce-și veni în fire, se sculă și plecă iar în toate părțile, cocindu-se amarnic. Acum, luceafărul de dimineață se suise ca de două sulți pe cer.

Umblînd Ionică prin pustiul pămîntului, ajunse pe malul mării. Și cum se uita el plîngînd de-a lungul păturii nemărginite de apă, vede cu mirare tulburîndu-se fața liniștită și luminoasă a mării și răsărind din valuri un cap mare de pește, a cărui solzi stecleau la strălucirea lunei călătoare prin aburi, ca niște rotițe de diamant.

— Ce plîngi și te tînguești, făcătorul meu de bine ? grăi peștele : spune ca la un frate, ca să te mîngii și să te scap și eu, după cum ai făcut și tu cu mine.

Ionică îndată cunoscă ce este și descoperi peștelui pricina tînguirii sale.

Atunci peștele, care era împărat peste pești, se umflă din urechi, se încruntă și prinse a cutreiera marea de la o margine pînă la alta ș-a o răscoli

din adîncul adîncurilor, de se părea că se potopește și se prăpădește lumea. Și-n fugele sale prin noianul de apă, el da de știre tuturor peștilor mici și mari să pornească care încotro, să răstoarne și să scormolească năsipul și petrele de pe fund, pîn-or afla o mreană ce-a intrat noaptea acolo.

Și s-apucă semînția peștilor să împlinească porunca împăratului. Și se făcu mare din față pînă-n fund numai nămol și cir, și ferbea și vîjeia apa închegată, și izbucnea cîteodată în sus în formă de munți, de gîndea că acum apucă luna, ce se înfiorase și se făcuse roșie ca singele.

Mreana sinziană era pitulată în năsipul adîncului, băgată de doi stînji în pămînt. Cum o simțiră chiții¹ cei înspăimîntători, porniră după ea cu falcile căscate, ș-o alungară ș-o goniră marea întreagă în lung și în lat, mușcînd-o. Atît o fugăriră ș-o încleștiră cu falcile, încît la urmă fu silită să iasă la față, lingă mal, și să se prefacă în iapă.

— Stăi, iapa babei cea îndrăcită, strigă Ionică Făt-Frumos, văzînd-o.

I-aruncă friul în cap și plecă cu ea la stăpînă.

Cum îl zări, zmeoaica se turbă de furie, prinse iarăși a se trage de păr ș-a se zvîngioli ca apucată de spasmuri. Era aproape să plesnească de înciudarea și veninul ce-i străbătuse tot sîngele.

— Ei, stăpînă, îți place cum te slujesc? o întrebă Ionică, cînd intră în casă.

¹ *Chit* — balenă.

— Place... răspunse baba, mornăind mai departe din gură niște cuvinte pe jumătate înghițite și clănțănind din măsele.

Și ieșind afară, se duse la iapă și luînd un bici de foc mai cumplit decît rîndul trecut, prinse a o măsura cu el pe spete și picioare, de pîrîia cio-lanele în ea.

— Gîndeam să te schingiuiesc pînă nu-i mai putē răsufli, trăsnească-te urgia cerască să te trăsnească ! Dar te mai cerc o dată ; îți spun însă verde și curat că dacă nici la noapte nu vei putea vicleni pre păzitorul tău, îți turtesc capul ca la o șopîrlă și te fac mii de fărîmi.

Cînd se lăsă negreăta nopții, Ionică scoase la cîmp pentru cea de pe urmă oară iapa babei. Cuprinzîndu-l somnul ca-n celelalte nopți, el căzu, iară ca întepenit pe iarbă. Luceafărul era aproape cînd se deșteptă. Umblă el pe țărmurile mării cît umblă, se apropie de pădurea unde s-ascunsese iapa în noaptea întii, dar nu se mai arătă nici pește, nici pasere.

Așa, perzîndu-se el prin adîncea tăcere de noapte, cu groaza morții în sîn, cînd era aproape de marginea unei păduri stufoase și dese, numai ce-și aduce aminte de bețișorul dăruit de sfînta Duminică. Îl scoate cum îi spusese sfînta Duminică și, ce să vezi ?

Copacul, din care era tăiat bățul, începu a se scutura din rădăcină ș-a împrăstia ca un vifor în toată pădurea, de la un capăt la altul. Și se tre-

ziră din somn stejarii, și fagii, și carpenii, în sfârșit, toți copacii, de la cel mai mic pînă la cel mai înalt, și prinseră a se zgudui și a-și tremura cren-gile, de părea c-a răzbit o furtună înspăimîntătoare. Atunci iapa, care era ascunsă în mijlocul pădurii, lovită și înțepată de spini și ghimpi, sări de acolo și-o prinse la fugă. Pe unde trecea, cren-gile pliosc ! pe spate și peste bot, încît sta să-i sară ochii de usturime, pînă ce, mai leșinată de atîtea lovituri și plesnituri ce primise, se pomeni că iese din pădure.

— Ho, iapa babei cea vicleană ! strigă Ionică cum o zări și, încălecînd pe ea, se întoarce acasă. Acum, stăpînă, mi s-a împlinit anul ; dă-mi sim-bria și hai degrabă să-mi aleg calul ce mi se cu-vine, zise Ionică după ce intră la zmeoaică, ce era umflată de ciudă și de mînie de sta să pocnească.

Ce era să facă baba ? Trebuia să se ție de le-gătură. Deci, se duse cu Ionică la herghelia cea de cai.

Acolo, patrusprezece armăsari sirepi, unul ca altul înalți și frumoși, iar de lături, tăvălit în gu-noi și mocirlă, o hîrtoagă de cal chior, slăbănog de-ți era scîrbă să te uiți la el, abît era de păcă-tos. Cei patrusprezece armăsari erau însă lipsiți de inimi. Zmeoaica băgase inimile lor toate în hîrtoaga ce se zvîrcolea în gunoi, care era un mînz de doi ani de la iapa ce o păzise Ionică.

— Ei, alege-ți care-ți place, grăi zmeoaica cătră Ionică.

— Într-adevăr, unul e mai frumos decît altul — zise Ionică ; chiar unui împărat i-ar plăcè s-aleagă între ei. Dar eu n-am gîndit să m-arunc așa pe sus. Mie, ca unui om sărac ce sînt, nu mi s-ar potrivi un asemenea șoiman. Toată lumea m-ar lua în rîs cînd m-ar vedè pre mine, opincă hîrzobată ¹, încălecat pe un asemenea pui de cal frumos ; eu m-oi mulțami cu cel ce zace colè în gunoi. Acela-i de mine.

Mama-Ciumei își încruntă sprîncenele și se uită chiorîș la Ionică, apoi, prefăcîndu-și glasul a milă și a părere de rău, zise :

— Da cum, Doamne păzește, să te duci de la mine c-un cal atît de rău ? Mî-ar fi rușine de moarte să plătesc astfel credința cu care m-ai slujit. Lasă-l la pustia să-l aibă, și-ți ia unul dintre iști zdraveni și voinici !

— Ți-am spus că dintre iști armăsari nu pot să-mi iau. Dacă vrei să mi-l dai pe cel slab, dă-mi-l ; dacă nu, nu vreau nici unul.

Mai cercă baba să-i schimbe voia, spunîndu-i multe de toate ; dar, în sfîrșit, trebui să-i dea calul ce cerea.

Atunci, Ionică Făt-Frumos se apropie de calul cel chior, îl sculă de pe gunoi și încălecă.

— Ține-te și te-nțăpenește bine, dragul meu stăpîn, grăi calul, și nechezînd o dată puternic, se ridică într-un zbor pînă în nori, de se vedea nu-

¹ *Hîrzobat* — rupt.

mai o pasere plutind prin înaltul văzduhului. Cînd se lăsă jos, pică în mijlocul mării ; se cufundă de trei ori pînă se spală și se curăți bine, de sclipea ca plaiul cu flori de dimineața pe rouă, apoi zbură cu Ionică pe mal. Te spărieși, stăpîne ? grăi el.

— Mă spăriei și nu prea ! răspunse Ionică.

— Acuma cum să te duc, ca vîntul ori ca gîndul ?

— Ca gîndul, căci mă arde dorul cumplit.

Și se înălță calul în slavă și fugea, fugea, încît lui Ionică i se părea că stă pe loc neclintit și pămîntul trece pe dinaintea ochilor săi ca glonțul din pușcă.

Cînd ajunse la frumoasa Ileana, o găsi plîngînd cu amar, încît de multe lacrimi se făcuse fîntînă în casă.

— Nu mai plînge... nu mai plînge, strigă Ionică repezindu-se în brațele ei.

Apoi degrabă ieșiră amîndoi, se suiră pe calul năzdrăvan și se făcură nevăzuți.

Zmeul se află dus la un ospăț, și pe cînd se veselea mai bine, calul său necheză cu atîta înverșunare, încît îi căzu paharul din mînă de se făcu hîrburi. Îndată se sculă zmeul și se dusă la cal, care arunca scînteii albastre din ochi.

— Ce-ai pățit de te-a ajuns dorul să nechezi așa de nverșunat ? Poate nu ți-i bine pe aici ?

— Ba, de mine este cum este, dar de tine-i rău. Ionică Făt-Frumos a intrat în palat și ți-a furat pre Ileana.

— Putem să mai stăm și să mai benchetuim ?

— Poți să te și culci și să nu te mai scoli, căci mi se pare că nu-i nădejde de a-i mai ajunge. Calul lui Ionică este frate-meu și are într-însul patrusprezece inimi, pe cînd eu am numai șapte.

Fără să se mai întoarcă și să-și ieie ziua bună de la mesenii cu care ospătase, zmeul răpede se aruncă pe cal și s-așternu drumului ca și pana vîntului.

Luînd drumul de-a lungul, se ducea zmeul plin de turbare de se hurduca pămîntul sub picioarele calului, și dinapoia lui se-nvolbau nori de colb.

Cînd era aproape să însereze, iată că ochii zmeului dau de Ionică și de Ileana, care zburau cu calul pe sub bolta cerului. Își împlîntă el pîntenii în coastele calului, ca să se înalțe pînă la ei, dar în deșert, calul său nu putea zbura prin slavă, decît numai patru stîinjeni pe sus de la pămînt, pe cînd Ionică se clătina pe deasupra lui, pe unde umblă tabăra norilor, ca o pasere ușoară. Așa se-ntreceau ei în fugă prin văzduh, pînă ce zmeul, obosindu-se, zise calului să spuie fratelui său de sus ca să coboare de acolo, că-l va ține cu jărat și cu pară. Auzind calul lui Ionică aceste vorbe, le împărtăși stăpînu-său. Atunci, Ionică zise credinciosului său șoimulean :

— Spune, voinice, frate-tău să-și trîntească stăpînul și să-l facă fărîmi, că eu l-oi ține cu trifoi nescuturat de rouă și l-oi adăpa cu lapte dulce.

Cum auzi calul zmeului cuvintele ce-i trimise frate-său, se-ncrînceni și se scutură o dată, de izbi pe zmeu în colțul unei stînci, încît se făcu numai bucațele. Îndată se lăsă Ionică cu calul său în jos și, suind pe Ileana pe calul zmeului, se întoarseră îndărăt. Și Ileana prefăcu curțile sale într-un măr de aur, apoi se luară și se duseră în împărăția lui Ionică Făt-Frumos.

Ajungînd Ionică Făt-Frumos acasă cu frumoasa Ileană îndată plecară la lacul zînelor și, trîntind mărul de pămînt, ca nimic răsăriră pe mal curțile strălucite ale Ilenei, dimpreună cu toate minunile ce se aflau într-însele. Apoi se făcu o nuntă de o sută și de o mie de ori mai bogată și mai veselă ca cea întîi. Fost-au la nunta aceasta și cumnații lui Ionică cu surorile sale, care cu toții plînseră de bucurie cînd văzură pe Ionică, atît de nenorocit odinioară, ieșindu-le înainte cu mîndra lui soție.

De aci înainte, Ionică și Ileana viețuiră în fericire cerească, cu dragoste nesfîrșită unul cătră altul. Și-n trecerea zilelor de plăcere, adeseori ei se puneau la fereastră și, rătăcindu-și ochii în lungul lacului, cine știe de ce-și aduceau aminte, că numai ce luneca cîte o lacrimă pe fețele lor. Lacrimi și aduceri aminte ce-i făceau să-ntinerească cînd îmbătrîneau, așa că poate trăiesc și astăzi și vor trăi cît va fi lumea și veacul.

CIOBANUL FĂRĂ FRICA

A fost odată ca niciodată ; a fost odată, demult, demult, pe cînd lupul era oier și ursul cimpoier. A fost, în creierii munților, un cioban care își ducea viața de azi pe mîine, cu oițele lui, cum da Dumnezeu. Da într-o zi, ce i-a venit ? I se tot urîse cu paza oilor și s-a hotărît să plece și el în lumea largă, să-i vază minunile. Așa, dimineata, și-a strîns oițele, le-a pupat și, cu mare părere de rău, s-a despărțit de ele și de cîini. Și-a luat doar cavalele și fluierule, cu care făcea de răsunau munții, și a plecat.

Du-te, du-te ; du-te, du-te... pînă a dat de o poartă de cetate, ferecată numai în aur. Începu să bată cu putere și fără sfială.

— Ce cauți aici, băiete, și cine ești ? îi zise atunci un moș bătrîn-bătrîn și cu păru pînă la brîu, ieșind din cetate.

— Eu sînt ciobanul fără frică, răspunse voinicul.

— Aşa ? zise moşul. Încearcă dar de intră la mine şi, aici, oi vedea eu dacă, în adevăr, eşti fără frică. Că, vezi tu, băiete, eu dacă n-aş fi fost un om şi jumătate, de mult m-aş fi dus pe copcă aici.

Şi intră ciobanul în cetate ; dar n-apucă ei să se dea în vorbă mai de una, mai de alta... că ce să-i vadă ochii ciobanului ? Un vrăjitor, cu o ceată de oameni înarmaţi, se repezără asupra unchiaşului : dă-i şi dă-i ! Dar nici el nu se lăsă mai pe jos şi izbea în dreapta şi în stînga, pe cine nemereea. Şi, ce spun eu ? Nici ciobanul nu sta cu mîinile în sîn, ci croia fără milă pe oricine nemereea... aşa că moşul îi răzbi pe toţi şi se duseră ăia unde a dus mutu iapa. Atunci moşul, obosit, intră în casă.

Ciobanul însă se ascunse, să vadă ce-o să se mai întîmple ? Atunci, odată se pomeneşte cu o babă urîtă-urîtă... avea o morişcă şi-o găleată şi cu ele începu să învie pe oamenii omorîţi de unchiaş.

„Acu-i acu“ ! se gîndi ciobanul şi iese din ascunzătoare binişor... Apoi, cu un cuţit lung, dă o dată, aşa de puternic, că retează capul babei. Pe urmă, luă morişca cu găleata şi plecă la unchiaş. E ! Cine poate povesti bucuria unchiaşului, cînd îi văzu isprava ?

— Ah, ah ! Ştii ce bine mi-ai făcut, băiete ? Baba aceea era duşmanul meu de moarte. De multă vreme purta ea luptă cu mine şi totdeauna ieşeam biruitor. Dar aveam parte să mă bucur de izbînda mea ? Că venea şi învia oamenii omorîţi

de mine și apoi, bătaia noastră începea de la cap și niciodată nu mai avea sfârșit. Acu, pentru binele ce mi-ai făcut, haideă, spune-mi cu ce să te mulțumesc ? Vrei să-ți dau atîta aur și argint cît ai putea să duci ?

— Nu ! Că aurul și argintul multă rîvnă ațîță. Dă-mi mai bine acești cîini !

Și-i arătă.

— Ah ! Aceștia sînt cei mai buni prieteni ai mei și nu ți-i pot da.

— Dacă nu, atunci sînt silit să plec cu mîna goală.

— Nu, nu, zise unchiașul. Nu vreau să plec nemulțumit. Iacă, îți dau cîinii și-ți dau și șuierătoarea asta. De cîte ori te-i vedea în mare primejdie, să șuieri în ea.

Atunci, ciobanul luă cele dăruite de unchiaș și plecă la drum, cale lungă.

Merse el ce merse, o zi, două, trei, pînă cînd, iată, sosi la o răs_pîntie din care plecau două drumuri : unul era curățit bine, iar altul era necurățit. Și, lucru de mirare, toți mergeau pe drumul cel mărăcinos.

— Măi, măi ! Ce să fie asta ? zise el și începu să rîză. Ba rîdeau și cîinii.

Da un cîrciumar, care era la marginea drumului, îi grăi :

— Fă și tu, băiete, ca ceilalți oameni.

— De ce ?

— Apoi, drumul cel curățit este al unui uriaș, și ăla omoară pe oricine o trece pe el.

— Așa ? Află, însă, că tocmai pe acest drum am poftă să merg eu, zise ciobanul.

Și plecă pe drumul cel curățit. Merse ce merse, pînă la un loc. Aci, iată un uriaș, să te ia frigurile cînd l-ai vedea, învîrtea un buzdugan de oțel în mîină :

— Bine-ai venit, băiete ! zise el cu un glas ca din fundul pămîntului. Spune-mi cine ești și ce cauți pe-aici, în împărăția mea ?

— Sînt ciobanul fără frică și am venit să-ți văd vitejia, zise voinicul, și cînd grăi astea, făcu o săritură așa de tare, că se pomeni în pieptul uriașului.

Atunci, uriașul o cam băgă pe mîneacă și, aruncîndu-și ochii la cîinii ciobanului, zise :

— A ! Știu eu în ce te razimi. Da, ca să văz dacă în adevăr ești fără frică, iacă, dă-mi mie cîinii ăștia.

— Bine, dec ! Cearcă de te du cu ei înainte, că viu și eu pe urmă, zise ciobanul.

Atunci, uriașul atît așteaptă. Luă cîinii și se duse de-i închise într-o scorbură făcută într-un stei de piatră, și puse zece lacăte la ușă :

— Să mai ieșiți d-aici, cînd v-oi scoate eu !

Apoi ieși la poartă și, văzînd pe cioban, începu să rîdă :

— Sic, băiete ! Mai ia-ți cîinii dacă mai ai de unde !

— Văd și eu că am fost prost de m-am încrezut în tine ! zise ciobanul.

Dar n-apucă să sfîrșească aceste vorbe, că odată se pomeni cu namila de uriaș că îl luă de chică și-i zise :

— Aid' sus colea, că am gătit o spînzurătoare : să zaci totdeauna în ea.

— Bine — zise ciobanul plîngînd — da, încai-lea, lasă-mă să mă pregătesc, să mă jelesc și să mă închin, să nu mor ca orice păcătos.

— Te las, dar mai repede că n-am vreme de așteptat.

Iar ciobanul băgă mîna în pozunar, scoase șuietrătoarea și începu, nene, să șuiere jalnic și lung. Atunci, ce să vezi dumneata ? Minune, nu alta ! Veneau cîinii, săracii, în fugă, de le scăpărau picioarele, la stăpînul lor.

Uriașul atunci, începu să tremure, iar ciobanul zise cîinilor :

— Pe el, copiii mei ! Sfîșiati-l ! Și într-o clipă, trupul namilei fu făcut mii de bucăți.

Așa. Atunci, băiatul luă numai un cal, din tot ce avusese uriașul, și avu grijă ca pe celelalte lucruri să le lase în paza hangiului.

Pe urmă ? Încălecă pe cal și p'ecă.

Merse el și merse, cale lungă să-i ajungă, pînă sosi la un oraș. Aci, băgă ciobanul de seamă că toate casele erau văpsite cu negru.

Ciobanul începu să ispitească încoa și încolo :

— Care e pricina de sînt casele cernite ?

— Ehe, flăcăule ! îi răspunse un tunchiaș. Mare foc și jale e pe noi ! Iacă, la marginea orașului, își are culcușul un șarpe năprasnic și ăsta, pe fiecare zi, mănîncă cîte un om. Astăzi e rîndul fetei împăratului.

— Bine, frate — zise ciobanul — din atîta lume, nu s-a putut găsi măcar un om care să omoare această lighioană ?

— Iacă, nu s-a găsit ! Și e un prăpăd, și o sărăcie, și plîns, și jale în tot poporul !

Ciobanul, cînd auzi așa, își luă cîinii și plecă spre marginea orașului, acolo unde era namila. Și acolo, ce să-i vază ochii ?

Iacă o trăsură mîndră, și în ea, știți cine ? Chiar împăratul, cît era de împărat, își aducea la moarte singura lui copilă. O dete măria-sa jos din trăsură, lîngă locul unde venea șarpele, își luă ziua bună, cu inima strînsă de durere, și plînse, plînse săracul, de ar fi mutat și munții din loc. Ar fi dorit atunci împăratul să fie omu ăl mai sărac și mai de rînd, numai să nu sufere această moarte a fie-sii. Auzi colo ! Ce împărat mai era el, dacă singur-singurel își aducea la moarte fetița — trup din trupul lui și sînge din sîngele lui ? Nu-i vorbă, făgăduise el aceleia care i-o va scăpa de moarte jumătate din împărăție și pe fiică-sa de nevastă, dar degeaba cercetase, că nimeni nu se aflase.

Aşa. Dar, după plecarea împăratului, ciobanul se apropie de fată, care plîngea cu glas de foc, şi-i grăi :

— Ia taci din gură, fată hăi, şi nu mai plînge, că-i fac eu de petrecanie şarpelui !

— Aoleu ! zise fata — fugi d-aci, tinere, că te mănîncă şi pe tine şi e păcat să intri de acum în pămînt.

Da abia sfîrşi de vorbit acestea, că iacă balaurul... avea cinci capete şi venea, venea, vărsînd văpăi de foc pe nări. Şi să nu socotiţi că era mai mic. Era o namilă de care se cutremura pămîntul şi era atît de fioros, că-ţi îngheţa sîngele în vine de frică. Mînia lui Dumnezeu, nu alta, trimese, parcă, să prăpădească pămîntul.

Să fi văzut acu bucurie pe balaur, cînd zări doi inşi la locul de pierzare, în loc de unul ! Dar nu-i ţinu mult bucuria, că ciobanul nu ştia ce e frica şi odată strigă cîinilor :

— Pe el, cînişorii mei ! Împărţiţi-l cum ştiţi voi mai bine !

Şi atunci, ca praful nu s-a ales din balaurul cel înfricoşat.

Ciobanul, fără să se sinchisească de tot ce se întimplase, se plecă şi luă limbile namilei de le băgă în pozunar ; iar fata, de mare bucurie, scoase colanul ei de la gît şi-l puse la unul din cîini.

Apoi, sta aşa mititica şi doar aştepta ca ciobanul să vie s-o ia de mîna şi s-o ducă la împărat,

tatăl ei, căruia să i-o ceară de soție și să mai ceară și jumătate din împărăție, cum făgăduise.

Da, nici vorbă d-astea. Flăcăul se plecă numai de o sărută dulce și o îmbrățișă, apoi plecă iar la drum... du-te și du-te !

Așa. Acum, să ne întoarcem tot la locul unde era fata și să vedem ce s-a mai întâmplat.

Era pe-acolo un boier, care zicea că venise tot să omoare șarpele ; dar sosise atunci când șarpele era trecut pe ceea lume. Văzînd el isprava făcută de altul și dorind să ajungă împărat, iese înaintea fetei, care se sculase și plecase spre casă :

— Cine te-a scăpat, fată, de la șarpe ? întreabă el.

— Iacă ! Flăcăul ce se vede încolo spre răsărit, cu niște cîini după el.

— Minți, fată, că eu te-am scăpat. De nu mi-i jura că ai să spui împăratului că eu te-am scăpat, paloșu ăsta al meu are să-ți răpuie capul. Ai înțeles ?

— Am înțeles ! zise biata fată plîngînd, că tot nu se isprăviseră suferințele ei, și jură pe numele unei buni a împăratului că așa va spune, cum îi cerea boierul.

Așa. Și plecară spre curțile împărătești. Împăratul, cînd văzu pe fie-sa că vine teafără, adusă de boier, nu mai putu de bucurie. Îi luă pe amîndoi, le făcu un palat mîndru și puse soroc de

nuntă. Și toată lumea era veselă, numai biata fată plîngea și suspina cîteodată... fără însă s-o vadă ai împărăției.

Acu, veni și ziua nunții. Da ciobanul era și el pe-acolea, prin apropiere, la o cîrciumă. Cîrciumăreasa, n-are de lucru ?

— Ce mult aş da — zise ea — să mănînc din bucatele ce se pun întîi la masa împăratului !

— Păi, e lucru ușor, zise ciobanul.

Apoi luă un petec de hîrtie, scrise cîteva vorbe și-l dete cîinelui cu colanul, să-l ducă miresei. Și, ce să vezi dumneata ? Cîinele se duse drept în odaia miresei și-i puse biletul pe genunchi.

Fata, cînd văzu biletul, bucuria ei : luă o farfurie, puse bucate, le legă bine și le dete cîinelui.

— Mare minune ! zise cîrciumăreasa, cînd văzu cîinele aducînd bucatele cerute.

Da, mai stînd oleacă, iar zise :

— Aş da mult cu multul să gust și din al doilea fel de bucate ce s-or pune la masă !

— Lesne și asta ! zise ciobanul și iar trimise cîinele de-i aduse.

Da acum, împăratul băgă de seamă. Chemă pe un slujitor și-i spuse :

— Ia vezi, măi omule ! Ce este de tot vin niște cîini care aduc bilete miresei ? Și apoi, cui dă ea bucatele ?

Apoi, cercetînd-o pe fată, ea răspunse :

— Un gust am și eu, tată, în ziua nunții. Lasă-mă să mi-l împlinesc !

Și împăratul tăcu, dar, pe ascuns, pîndea și el și sluga.

Atunci, iacă veni din nou cîinele trimes de cioban. Sluga văzu tot și dete fuga de spuse împăratului tot, tot. Repede, măria-sa încălică pe cal și se luă după cîine, pînă ajunse în cîrciuma unde era ciobanul.

— Ce drept ai tu, măi băiete, să mănînci din bucatele mele ?

— Am, măria-ta, am și eu un drept — încă mult mai mare decît ginerele măriei-tale.

— Așa ? Atunci, aid' de ospătează împreună cu noi și cu nuntașii.

— Bine, măria-ta. Și încălecară amîndoi și plecară la palat.

Da acolo, ce să-i vază ochii împăratului ? Pe boier îl apucară, măi nene, frigurile. Iar ciobanul, ca să-l mai îngălbenească o toană și să-și arăte drepturile, scoase colanul și limbile șarpeului.

I ! Un cuțit să-i fi împlîntat în inimă împăratului și nu da sînge ! Așa se cătrăni de rău, cînd văzu viclenia boierului ! În clipă, porunci măria-sa să aducă doi cai sălbatici, și de coadele lor să lege pe boier, ca să piară cum e mai rău.

Dar boierul căzu atunci la picioarele ciobanului :

— Iartă-mă, flăcăule, și roagă și pe împărat să mă ierte.

Și ciobanul, milos, se rugă. Atunci, boierul fu dat pe apă și dus în pustietăți, să nu i se mai știe de știre.

Apoi, începu iar nunta, mîndră și vestită, cum n-a mai fost pe lume !

Măre ! Să fi văzut ce bine le sta tinerilor ! Frumosi ca soarele, rumeni la față ca bujorul, voinici și chipeși... și apoi, unul milostiv și îndurător, iar cellalt, bun dar fără frică !

Și a ținut veselia și petrecerea o lună încheiată.

Și la masă am fost de am băut și am mîncat și eu. Pe urmă.

Incălicai p-o și

Și vă spusei așa ;

Apoi, venii călare p-o viespe

Și-o lăsai la dumneavoastră-n iesle.

Du-te dumneata, boier jupîn,

Să-i dai și ei nițel fin !

De la d. învățător I. P. Șerbănescu, care a auzit-o de la I. G. Mihai, din Viișoara-Romanați.

C. Rădulescu-Codin, *Nevasta leneșă*,
București, 1926, pp. 146—157

**CIOBANAȘUL CEL ISTET
SAU ȚURLOAIELE BLENDEI**

A fost odată ca niciodată etc.

A fost odată un împărat și o împărăteasă. Amîndoi erau oameni de treabă și frumoși. Ei se iubeau, nevoie mare ! Dară erau tot mîhnîți și amăriți că nu făceau copii. Toate leacurile, ce luase împărăteasa de pe la vraci și vrăjitoare, nu-i folosise întru nimic.

Împăratul și împărăteasa se puseră pe post și pe rugăciune, cu gînd ca doară îi va asculta Dumnezeu și le va da și lor un copil. După trecere de cîteva zile, într-una din seri, cînd petrecură ei o parte din noapte rugîndu-se mai fierbinte, se culcară și mai tîrziu. Cum puse capul pe perină, adormiră îndată, parcă-i lovise cineva cu muchea în cap. Nu trecu mult și împărăteasa dete un țipăt, răsărind din somn.

— Da ce ai, draga mea împărăteasă — zise împăratul — de țipi așa de grozav ?

— Ce să am, mărite împărate, iaca, am văzut un vis frumos și minunat. Ascultă, că voi să ți-l povestesc :

Se făcea că eram într-o grădină, frumoasă, frumoasă, cum n-am mai văzut. Erau niște pomi înalți, stufoși și bine potriviți, de părea că erau scriși și așezați în trîmbă pe drumul pe care mergeam. În dreapta și în stînga, era o pădure tot cu de astfel de pomi, de îți plăcea să-i privești. Tot mergînd și minunîndu-mă, m-am pomenit către mijlocul grădinei. Aici era, ce să-ți spui ? Frumusețea de pe lume. Niște cărări sucite și cotite, acoperite cu un fel de iarbă mărunțică, de părea că erau niște covoare așternute.

Din loc în loc și mai cît coala, se făcea că erau așezate niște stufiguri, unele rotunde și cu flori, altele lunguiețe și cu pomișori, iară altele făcute ca niște ascunzători. Flori cu fel de fel de fețe și cu un miros de te îmbăta. Mă rătăcisem căscînd gura în toate părțile, uitîndu-mă la poamele cu care erau încărcăți pomii și ascultînd la miile de păsărele ce cîntau pe rămurele și fără a se sfii de mine.

Mai către mijlocul grădinei, se făcea că era o fîntînă de marmură albă ca laptele, și apa curgea pe de o sută de părți, limpede ca vioara și rece ca gheața.

Tot umblînd încoa și încolo, nesăturîndu-mă de privirea florilor și de miros, auz un glas ca de privighetoare, care tot zicea : „cine m-o mînca, rămîne grea !“ Stau în loc, caut să văz de unde vine

glasul, și mi se părea că iese din mijlocul unui stufuleț de pomișori, mai frumoși decît ceilalți pe care-i văzusem pînă aci. Mă iau și eu după glas și-o plec într-acolo. Cînd, ce să vezi? Stufulețul se făcea că era înconjurat de niște iarbă verde, subțirică și naltă de-mi venea pînă mai sus de genuchi; firicelul de iarbă și florica; astfel încît nu te îndurai să calci peste ele. Și cînd adia vîntul, se culcau și se ridicau, de părea că sînt niște valuri de apă. Eu, piș-piș, binișor, mă feream să nu stric a frumusețe de iarbă și flori, și ajung pînă la stufuleț. Acolo, în mijlocul unor pomișori, era unul ceva mai nălticel, pare că de dinadîns era făcut așa, ca să-l vază oricine o trece. Pe ramurile lui sta niște merișoare mici și p-o parte rumene, de părea că erau prăjite. Stau și ascult. Ele se făcea că mie îmi vorbeau, căci nu mai încetau de a tot zice: „*cine m-o mîncă, rămîne grea*“.

Eu n-am mai putut să mă opresc. Mă întinz peste ceilalți pomișori, iau un merișor d-alea, îl bag în gură să-l mănînc, dară, cînd să mă întorc, dau într-un ghimpe. Așa de m-a săgetat pustiul de ghimpe, încît am țipat și m-am deșteptat.

— Frumos vis ai visat — zise împăratul; dar și tare ai țipat, încît m-am speriat.

Nu trecu mult după asta și împărăteasa simți că a fost luat în pîntece. După nouă luni, născu o fată oa o zîină. Bucuria și veselile ținură la curtea împărătească mai multe zile. Fata, de ce creștea, d-aia

se făcea mai frumoasă. Împăratul și împărăteasa se uita la dînsa ca la soare.

După ce mai crescuseră, se văzu că fata este isteată și cuminte. Îi plăcea să iasă pe cîmp să se joace, să adune floricele, să alerge după fluturii și să se scalde în pîrîiașul ce curgea pe la spatele grădinei împărătești, și care era limpede ca lacrima.

Dădaca băgase de seamă că fetei, pe lîngă alelalte, îi plăcea să asculte și la viersul ce scotea din fluier un ciobănaș, care avea cîteva miele și le păștea dincolo de pîrîiaș. Într-una din zile, fata împăratului merse cu dădacă-sa la cîmp și, neauzind fluierul, crezu că sînt singure, se dezbrăcă și se scaldă. Ciobănașul dormea la rădăcina unui copac și mielele se rătăciseră pe cîmpie. Cînd, un țințar îl înțepă așa de tare, încît îl deșteptă. Deșteptîndu-se el, iaca fata împăratului că ieșea din apă. Rămase uimit de ceea ce văzu.

După ce se duse fata împăratului cu dădacă-sa, își căută și el mielele și se duse și el într-ale sale.

Pînă aci, cîntase el nu cîntase ; dară după asta, își puse și el puterile și zicea din fluier niște doine de te adormea.

Văzînd dădaca că fetei îi plăcea prea mult să asculte la fluier, nu zise nimănui nimic, dară se feri de a mai veni cu fata pe acolo.

Ciobănașul, un flăcăiandru chipeș și tras ca pînă, dacă văzu că nu mai vine fata pe acolo, își luă și el lumea în cap și se duse în altă parte, la un oraș, de se băgă argat la vite.

Împăratul și împărăteasa se topea după fata lor, văzînd-o că de ce merge se face mai frumoasă și mai cuminte.

Cînd ajunse de măritat, împăratul zise împărătesei :

— Împărăteasa mea iubită, fata noastră s-a făcut mare ; acum să-i căutăm un bărbat dintre fiii de împărați, tot așa de frumos și de cuminte ca și dînsa.

— Fata noastră va lua de bărbat pe acela — zise împărăteasa — care îi va ghici semnele ce are pe trup ; altfel nu o mărit, Doamne ferește.

Împăratul ascultă de vorbele împărătesei și dete sfară în țară și pe la toate împărățiile, precum ca să se știe, că oricine va ghici semnele ce are fata împăratului pe trup, aceuia i-o va da de soție.

Cînd se auzi de astă hotărîre împărătească, se făcu mare vîlvă între împărați și oamenii locului, și toți cu totul se sculară să meargă la curtea împărătească să-și cerce norocul.

Iar daca auzi și ciobănașul, își ceru simbria de la stăpînu-său, își mai vîndu și ce brumă de țoale mai avea, își cumpără un cal de atît pe cît îi ajunsese banii și haine de primeneală, își luă ceva merinde și plecă și el.

Cum se văzu la cîmp, descălecă și, cu ochii înmuiați în lacrimi, făcu o rugăciune la Dumnezeu, să-i fie de ajutor în călătorie și să izbîndească, apoi încălecă din nou și porni cu voie bună.

Și așa, aide-aide, merse pînă înseră și se puse a se odihni. Cînd, ce să vezi dumneata ? unde venea o ceată de fii de împărați și de boieri mari, îmbrăcați numai în fir și pe niște armăsari de mîncau foc. Se părea că nu-i mai încape locul. El, biet, se dete mai la o parte. Mai văzuse el cai buni, înșelați și înfrînați frumos ; mai văzuse și fii tineri de boieri, îmbrăcați cu haine scumpe, auzise că unii dintr-înșii sînt limbuți, dezmierdați, luători în rîs și înfumurați, de nu le ajunge cineva cu strămurarea la nas, dar ea și aceștia, ba, ba, ba !

Trase și ei aci, spre a mînca peste noapte. Puseră deci de le făcu un foc mare, de părea că au să frigă un bou, se puseră pe lîngă dînsul și, după ce cinară, începură a vorbi verzi și uscate ; mai multe rele decît bune. Nu le scăpase nimic pe lume de care să nu se alege. Stau tolăniți pe niște rogojini, pe dasupra cărora erau așternute niște velințe lucrate cu meșteșug.

Noaptea era frumoasă. Pic de nour nu se vedea. Din cînd în cînd, greierii și prigoriile te făceau să-ți mai aduci aminte că trăiești pe lume. Un vînticel adia, încît de-abia îl simțeai că vine să-ți mîngîie obrazii. Ciobanul se făcuse mititel lîngă un mărăcine înflorit, pe lîngă care păștea calul său, și se pusese pe gînduri. Se uita pe cer la drumul robilor, vedea cum se mișca carul, fata care duce apa în doniți pe cobilițe. Se mira de razele ce ieșea din luceafăr, și căuta cu mare dorință să cunoască care

din candelile atârinate în cer ar fi aceea a fetei împăratului, ca să se închine la ea.

Pe cînd era cufundat în gîndire, fiii de împărați și de boieri băgară de seamă că mai era cineva. Îl întrebă și află că merge și el la cetatea împărătească, unde mergeau și ei. Și fiindcă văzură că el nu le da pricină de vorbă, începură ei să-i vorbească și să-l cam ia peste picior.

— Iată — zise unul din ei — încă un pețitor pentru fata cea frumoasă a împăratului.

— Asta negreșit că are să-i ghicească semnele, zise altul.

— Da bine are să șază fetei împăratului cu ăst Făt-Frumos, grăi un al treilea.

Ciobanul tăcea și înghițea, asculta și el la vorbele lor cele nesărate și necumpătate.

Dacă văzură și văzură că el nu răspunde nici un cuvîntel, merșeră la dînsul și, între altele, îi ziseră :

— Atîți fii de domni și de împărați au fost și nimeni n-a putut ghici semnele fetei împăratului, și tocmai dumneata, prietene, o să te găsești mai firoscos ?

— Omul este dator să-și cerce norocul o dată, de două, mult de trei ori — zise ciobanul — și acela care face așa este om cu minte. Cel ce, însă, umblă mereu cercînd, este un nesăbuit, căruia trebuie să-i lipsească vreo doagă. Eu nu aduc nimănui nici o supărare. Nu mă încumet, iarăși, că o să ghicesc ceva. Dar-ar Dumnezeu, însă, să apuce unul din dumneavoastră o așa bucățică bună, fiindcă vi se cuvine.

Feciorii de boieri nu putură mistui vorbele ciobănaşului. Îşi puseră în gînd să i-o coacă şi se culcară.

A doua zi, ciobănaşul se sculă de dimineată, îşi spală faţa la o fîntînă, îşi făcu rugăciunea, încălecă pe mîrtoaga lui şi, *trei-trei*, mergea singur. Feciorii de boieri şi de împăraţi se sculară tîrziu, se mai zbeguiră, şi apoi plecară şi ei ; îl ajunseră de pe urmă şi îl şi întrecură. Şi de astă dată se alegea de dînsul şi-i cătau cearta cu lumînarea. Ciobănaşul tăcu din gură şi îşi căută de drum. El ştia că cine tace, merge în pace.

Seara, feciorii de împăraţi şi de domni maseră în marginea unei păduri. Cînd, tocmai tîrziu, hei ! ajunse şi ciobănaşul, ostenit ca vai de el ; se puse şi el la o parte, făcu un focşor, îngriji de cal, apoi cină şi se culcă. Feciorii de boieri, neastîmpăraţi cum erau, voiră să-şi rîză de el. Aşteptară pînă adormi ciobănaşul, mai aţîţară focul, îi luară pălăria şi i-o aruncară pe foc. Iar unul din ei, deşteptîndu-l, îi zise :

— Hei, prietene, ţi-a căzut bleanda¹ pe foc, scoală-te de o ia, că se arde.

— Las-o să arză, răspunse el, şi-şi cătă de somn.

După ce se culcară şi boierii, carii rîseră pînă se ţinură cu mîinile de inimă, adormiră şi ei.

Ciobănaşul se scoală şi el, le ia toate armele, sulite, săgeţi, arcuri, paloşe, şi le puse pe foc. După

¹ *Bleandă* — sperietoare de păsări, momîie.

ce se arseră de rămaseră numai fiarele, și acestea se făcuseră roșii, fiind încinse de foc, îi sculă, pe cînd el răscolea jaratecul cu o țandără de lemn, zicîndu-le :

— Ia sculați, boieri, de vedeți țurloaiile blendei.

Cînd se sculară boierii și văzură atîtea fiare arse, nu le venea a crede ochilor. Se duseră să-și ia armele de unde le agățaseră, dară, ia-le de unde nu e.

Văzură, în cele din urmă, că sînt păcăliți, se cătrăniră de mînie, însă înghițiră gălușca.

Ciobănașul era gata de plecare, fiindcă tocmai se îngîna ziua cu noaptea, încălecă și o luă la sănătoasa ; vezi, că se cam și temea să nu pață ceva din mîna boierilor.

Boierii iarăși îl ajunseră de pe urmă și îl și întrecură, bătîndu-și joc de dinsul, cînd erau pînă dreptul lui. Seara, iarăși tîrziu, sosi și ciobănașul la locul unde se așezaseră ei să conăcească.

Cum ajunse, se trase la o parte, ca și în ziua trecută, îngriji de cal, apoi cină și se culcă.

Locul unde maseră ei noaptea aceasta era aproape de o lăcoviște¹ nomoloasă. Boierii, cum văzură că ciobănașul a adormit, îi luară calul și îl înnomoliră în lăcoviște. Apoi, deșteptîndu-l, îi ziseră :

— Hei, prietene, scoală că ți s-a înnămolit mîrtoaga și nu mai poate ieși.

Ciobănașul știa că-și priponise calul bine ; înțe-

¹ *Lăcoviște* — băltoacă, mlaștină.

lese că trebuie să fie vreo drăcie aci la mijloc, și răspunse :

— Cine dracul a pus-o să se înnomolească ? Las-o, că va ieși ea de va voi.

Rîseră și de astă dată boierii cu lacrimi, apoi se culcară.

După ce adormiră, se scoală și ciobănașul, le ia armăsarii, le jupoaie pieile picioarelor de la copite în sus și le leagă cu tei ceva mai sus de genuchi, le pune cîte un proțap în gură, ca să stea cu dinții rînjiți, și îi băgă în nomol, pe lîngă calul lui. Apoi se duse să deștepte pe fiii de boieri :

— Sculați, boieri, de vedeți minune : armăsarii dvs., văzînd mîrtoaga mea înnomolită în lăcoviște, și-a sumes nădragii și s-au dus ca s-o scoată din noroi. Pentru aceasta rîd, rîd, uite, de să se prăpădească.

Cînd auziră boierii de una ca asta, se temură să nu le fi jucat iarăși vrun renghi — și de unde să nu fie așa — se sculară, și cînd văzură cum i-a poticălit ciobănașul, se luară cu mîinile de păr.

N-avură ce zice. Cu toate acestea, unul din ei, care era și mai semeț, se otări să se ție de capul ciobănașului, să nu-l lase să se sfîntească.

Ciobănașul, însă, își scoase calul din nomol și, în învălmășeală, se strecură binișor, și pe ici ți-e drumul ; plecă și îi lăsă cu buzele umflate, cu brațele încrucișate și fluierînd a pagubă.

Boierul cel semeț și nerușinat se luă după dînsul, îl ajunse și tot cu șoșele, cu momele îmbla pe lîngă

el. După ce sosi la cetatea împărătească, ciobanul se înfățișe și el la împăratul ca să ghicească semnele fetei ; dară boierul nu se dezlipea de lângă dînsul, nici cît ai da în cremene.

Împăratul, dacă văzu pe cioban, dichisit, spălățel, cu țeale curate pe dînsul și cu mustăcioara mijindă, îi plăcu și lui, mai ales că era și mîndru și sta înfipt înaintea lui și cu coraj, îl priimi deci să vie să ghi-cească.

Înfățișîndu-se înaintea sfatului împărătesc, unde se afla și împăratul cu împărăteasa și cu fata lor, el, după ce își aruncă ochii ca un șarpe la fată, zise :

— Preamărite împărate și împărăteasă, fata mă-riilor voastre are soarele în piept, luna în spate și doi luceferi în cei doi umeri.

— Așa eram să zic și eu, răspunse de la spatele ciobanului boierul cel nerușinat.

Toată lumea rămase uimită cînd auzi semnele ce spusese ciobanul și mărturisirea împăratului că așa este ; de unde pînă aci se auziră, zicîndu-se de unii alții :

— Ba, că fata ar fi cocoșată.

— Ba, că ar fi șchioapă.

— Ba, că ar avea vrun semn de măslină, cireasă,
— coarnă ori de alte poame pe care împărăteasa, fiind grea cu fata, ar fi poftit la vreuna dintr-însele și că ar fi furat-o spre a-și potoli pofta. Că, după ce ar fi mîncat poama, în locul unde a pus mîna mai întîi pe trupul ei, în același loc s-a făcut semnul

poamei pe trupul fetei. Că acel semn ar fi în cutare ori în cutare loc.

Unii, ba, că una. Alții, ba, că alta.

Împăratul și împărăteasa se afla într-o mare încurcătură. Nu știa pe care să aleagă din doi. Unii din sfatul împărăției zicea să aleagă pe fiul de boier mare, fiindcă el zisese că tocmai așa era să spuie și el. Alții zicea să aleagă pe cioban, fiindcă el ghicise cel întâi semnele fetei. Împăratul lăsă ca să-și aleagă fata pe cine va voi, mâine de dimineață, tot de față cu sfatul. Lăsă adecă fetei timpul să se gîndească pînă a doua zi.

Pînă atunci, împăratul porunci să-i omenească pe amîndoi ca pe niște mosafiri mari și să-i găzduiască în palaturile împărătești. Le pregătiră o cămară cu două paturi, în care să miie peste noapte.

Pînă a nu se însera, ciobanul se furișe de fiul de boier și se duse de-și cumpără niștele floriceleboabe.

Întorcîndu-se, îl întrebă fiul de boier :

— Dară unde fuseși, prietene ?

— Mă dusei de-mi cumpărai un cuțitaș, răspunse el.

— Ce să faci cu el ?

— Îmi trebuie.

Cum auzi așa fiul de boier, se duse de-și cumpără și el un cuțitaș.

După ce se întoarse, cina fiind gata, se puse de cînară, apoi merșeră să se culce.

Cămara în care intrară era așa de mîndru împodobită, încît bietul cioban se mira cum o să calce el pe velințele și scoarțele alea scumpe, ce erau așternute pe jos. El se ciudi și mai mult cînd văzu pe fiul de boier mare că intră și calcă fără milă peste dinsele, ca și cum ar fi fost cine știe ce zdrențe.

Păreții erau albi ca laptele și cu niște vârgi de aur. La ferestre erau niște perdele de mătase d-aia bună și groasă, întinse pe niște drugii de aur. Pe lingă păreți, niște lavițe și o masă de lemn mirositor, lucrate cu meșteșug.

Paturile erau de o parte și de alta ale cămării și cu un fel de oranist ¹ dasupra, numai de mătăsărie d-aia bună, înmuiate în fir, așezate pe patru stîlpi lucrați ca melcul și cu niște dungi de aur. Așternutul era de niște pînză albă ca zăpada și subțire de s-o spargi cu limba. Perina de cap era îmbrăcată cu pînză de borangic de cea mai aleasă.

Ciobanul intră cu sfială. Abia călca, ca să nu strice velințele. Se puse binișor în pat, ca să nu se mototolească albiturile. Iară fiul de boier, cum intră, se aruncă pe un pat, parc-ar fi fost la dînsul acasă, și se tolăni.

După ce se stinse luminarea, ciobanul începu a ronțai la floricele prin întuneric. Cum auzi feciorul de boier, întrebă din patul său :

— Da ce faci tu acolo, prietene ?

¹ *Oranist* — baldachin. uranisc.

— Iacă, ce să fac ; mi-am tăiat nasul și îl mănînc, pentru aceea mi-am cumpărat cuțitașul.

Indată și feciorul de boier își scoase cuțitașul, își tăie nasul și începu a ronțai și el, crezînd că asta trebuie să fie ceva. Nu-i veni lui să creadă că o asemenea faptă n-o să însemneze vreo izbîndă la norocul pe care nădăjduia să puie mîna.

Îl durea de durut ; dară răbda în piele ca un drac, pînă o vedea cum o s-o scoată la cale.

Mai tîrziu, iară aude pe cioban ronțîind.

— Dară ce mai faci tu acolo, prietene ?

— Ce să fac ? Iacă, mi-am tăiat urechile și le mănînc.

Indată și le tăie și feciorul de boier și începu a ronțai și dînsul, ca să nu rămîie mai pe jos decît ciobanul.

Toată noaptea nu s-a putut odihni de durere. Se zvîrcolea ca lipitoarea cînd îi dai sare. Dară îi era rușine să țipe ori să geamă.

Ciobanul adormi și trase un pui de somn pînă a doua zi, de să se ducă vestea.

Cînd se sculară, fură poftiți înaintea sfatului împărătesc ca să-și aleagă fata un mire ; cînd colo, ce să vază ? Feciorul de boier slăt, ciont și plin de sînge ca un stîrv, pe care îl deteră afară ca pe un marțafoi și becisnic.

Apoi porunci să schimbe hainele ciobanului și îl luă de-l duse la biserică, unde-l cunună cu fata. Să lăsăm că veselile ținură multă vreme ; dară băgînd de seamă împăratul că ginere-său nu e

prost, ci că din ce în ce iscusința lui se ascute, îl puse să judece cîteva pricini din cele mai grele. Ginerele împăratului era din firea lui om drept, blînd și cu frica lui Dumnezeu. Sfatul împărăției rămase cu gura căscată cînd auzi hotărîrile cele drepte ce dase el. Atunci împăratul, mîndru că i-a trimis Dumnezeu un așa ginere ager la minte, se coborî de pe scaunul împărăției, fiindcă era și bătrîn, și puse pe ginere-său împărat în locul lui, care, de va fi trăind, împărățește și azi.

Iară eu :

*'Ncălecai p-un mărăcine,
Să m-asculte orișicine.*

Povestit de tata. Publicat pentru întîia oară în *Legende sau basmele românilor*, partea a II-a, fascicula a II-a, 1876.

P. Ispirescu, *Legende sau basmele românilor*, adunate din gura poporului, București, 1882, pp. 243—252

NU CINTA, BĂIETE!

Fost-a odată ca niciodată, într-o țară bogată, de la D-zeu sfântul lăsată, nu demult, ia, de cînd e și necazul pe lume... Dar povestea nu știe de asta ; ea trebuie spusă, că nu-i încotro și hai, cuvîntule, la drum — și te-oi sfîrși nici nu-i ști cînd și cum ! Pe atunci și mai încoace, era o babă și se-ntorlocase¹, de-al doilea, c-un moșneag, care nu era nici al meu, nici al tău, ci era al ei, ție-și-l cu bine — la dînșii bucurie și la noi sănătate !

Și moșneagul avea o fată. Baba avea și ea o fată — tot marfă care nu se potrivea. După cuvîntul din vechime : „Toată baba-i cu taraba, hop și eu cu jneapu² meu !...” Și ca să nu mă iau cu ziua tîrgului, iacă, mări, baba își purta fetișoara numai pe la petreceri și tare-i plăceau frumuselei . cuvintele flăcăilor, d-apoi jocurile cele cu coadă

¹ *A se întorloca* — a se aduna, a se căsători.

² *Jneap* — bucată mare de turtă etc. ; aici, marfă, calabalic.

— Doamne sfintule ! Azi așa, miini așa, poimîne se numește că-i duminică dimineată. Cine merge la sf. biserică ? Baba și cu fată-sa ! Biata copilă a moșneagului, urgisită și necăjită, stă acasă și așa primește poruncă :

— Să stai și să faci mîncare, nici prea rece, nici prea fierbinte ! Auzi ?

— Bine.

Se duc ele la sfînta slujbă ; fata moșneagului se urcă pe coșar¹ și se uită. Ele cum ajung în fața pridvorului, s-apucă și ea și se duce la cei doi nucușori din grădină, răsădiți de mînuța ei, răs-firați a plîns, cu crengile frățește la pămînt și, fiindcă acolo-i ședea norocul și ajutorul ei, face : „Descuieti-vă, nucușorilor !” Atunci, cît ai clipi, nici eu singur nu mai știu ce fel de lucruri scumpe au ieșit de-acolo : straie scumpe, cum nici la miresele împărăției nu se află, și trăsura și cai, care nici n-or fi cum s-or povesti, că lumea pentru ce are gură ! Atîta numai că fata noastră, gătită așa de mîndru, iacă intră și ea în sf. biserică ! Lumea socotea că-i crăiasă, nu de pe ici, de pe colea, ci crăiasa cea mai aleasă dintre crăiese ! Cît despre feciorul împăratului, d-voastră aveți auz în-deajuns și vă puteți închipui mai bine decît mine ce fel îi juca gîndul : dorul nu caută multă ză-bavă, a pus stăpînire și pe inima împărătească — și adică de ce nu ? — și să-l ardă focul de dor ! Cră-

¹ Coșar — pățul pentru păstrat porumbul etc.

iasa cea frumoasă, însă, drept să vă spun, nu s-a uitat mult la asta : ea a luat repede nafură, a ieșit și, pînă una-alta, a fost acasă — tot fata moșului, care acum făcea mîncare pentru babă și pentru odorul ei ! Feciorul de împărat se uită în urmă — d-apoi ce folos, că, bat-o s-o bată crăiasă, nu știi cum a ieșit și :

*Înainte luminiță,
În urmă neguriță,*

și nu-i. Dacă nu-i, nu-i ; de-acuma caută-i și tu urma, băietul mamei ! Ai pus tu ochii pe fată, dar să vedem ce mai este, și ține-te, biată poveste !

— Ha ! Ai făcut mîncare ? se boldește ¹ baba.

— Făcut, răspunse fata moșneagului.

Și mîncarea era făcută, nici prea rece și nici prea fierbinte, cum e mai bunișoară pentru izbăvit de inimă rea.

— Dar, oaleu ! zice fata babei — tu nici nu știi una !

— Dacă nu-mi spui, surioară dragă !

— D-apoi tu ce mai știi ! Amarnic feciorul de împărat, dar mai mîndră-i crăiasa ce-a venit azi la sf. slujbă !

— De ! Dacă eu, săraca, șăd numai acasă !

Și s-a trecut și asta. Iar iad și rai în casă, ca-n casă de om, pînă ce, cu bine și cu rău, cum s-a mai întîmplat, ne trezim în a doua duminică. Hai iar

¹ A se boldi — a se răsti, a striga la cineva.

la sf. biserică, după obiceiul creștinesc ; se duce numai baba cu fată-sa ; copila moșneagului rămîne osîndită să steie tot acasă, să facă mîncare potrivită și să nu se urnească un fir din ogradă. Atîta numai, că ea, cum se văzu singură, se și alătură de cei doi nucușori : „Descuieți-vă, nucușorilor !“ Nucușorii i-au dat straie și trăsură cu cai, care nu se mai află pe lume. Ea iar ajunge la sf. biserică ; lumea căska gura, nu alta ; iar feciorului de împărat îi venise gîndurile la loc. Atîta numai, frate dragă, că, văzînd-o cum iese degrabă — de i se făcu :

Înainte luminiță,

În urmă neguriță,

nu știu, a lui ciudă era mai aprinsă, ori a mea su-părare mai mare, că nu putea el prinde nici o fată de împărat ! Eu și acum să-l văd, i-aș zice : „Dar ce, păzești iepuri, fecioraș de crai ?“ Numai vezi, că și el avea dreptate : a treia oară era scris să-și capete odorul ! Cum a și fost. Că uite, povestea merge tot așa în drumușorul d-sale, pînă a treia duminecă. Baba cu fată-sa, la sf. biserică ; astalaltă — vine și ea, necuprins de frumoasă și îmbrăcată, crăiasă în picioare, și alta nimica. N-aș ști — n-aș vorbi. Ce-mi face acum feciorașul cel îndrăgostit ? Cu binișorul nu mergea — oleacă de silă n-are să strice : toarnă flăcăiașul rișină to-pită pe pragul pridvorului și numai iacă-mi trece crăiasa și, ce mai la deal la vale — nu-și poate

scoate piciorul cu ciuboțica ! Așa-i că feciorul a prins minte ? Și așa-i că dacă nu-l luam eu oleacă în rîs, nu se afla să facă asta ? Și, cum am zice, nici fata cea cu chipul de crăiasă nu-i proastă. Zmucește o dată, zmucește de două ori, cînd a treia oară, scoate piciorul, lasă ciuboțica în plata Domnului, și la fugă, să fie tot pe a ei !

— Măi ! zice feciorul împăratului, ce-i de făcut ? S-a dus ea :

*Înainte luminiță,
În urmă neguriță,*

dar pune-oi și eu gabja ¹ odată ! Și așa, gîndul se vede că rău tare asupra ei nu era — ia, cam cum m-am dat și eu cu baba la săcere, ar zice moșneagul — și hai de-acuma, mări, că ciuboțica e în mîna craiului, și aceea are să-i fie mireasa, care va avea norocul să-i fie deopotrivă piciorul cu ciuboțica ! Caută, învîrtește, sucește, greu la deal, greu și la vale. Vine povestea și în casa babei. Ce mai cînte pe fata ei, că feciorul craiului îi pune ciuboțica în picior ! D-apoi, ce folos ? Picior ca al fetei babei am mai văzut eu, dar, drept a vorbi, să vă ferească Dumnezeu, fetelor ! Lasă că era :

*Propeaua gardului,
Păcornița carului,
Urîciunea satului ;*

¹ A pune gabja pe cineva — a înhăța, a pune mîna pe cineva.

dar avea niște talapane¹ de picioare, de le-ai fi putut pune gură de ham, nu altceva. Baba nu știa de asta : ei i se părea că picioruț mai potrivit pentru ciubotica ceea din mîna craiului nu poate fi decît picioruțul cel drept al copilei cu pricina. Drept aceea, s-a apucat și a dat ia-ncolo, mai deo-partea, pe biata fată a moșneagului, și mai bun loc decît după ușă, care ar fi putut fi ? Dar ciubotica nu venea pe piciorul urîtei, și nici trebuie să ne mai prăpădim vremea cu asta !

— Da oare, să mai cioplim olecuță picioruțul ? zise baba.

— Nu se poate, se răstește craiul, gata să se pornească.

Cînd colo, cucușul, în prag, strigă, înălțîndu-se într-amîndouă picioarele, mai-mai să stîrnească tot satul :

*Cucurigu, ga, gaa ! Fata moșneagului după ușă !
Șăde-ntr-un știubei cu cenușă !...*

— Huș, cucuș afurisit ! se încruntă baba, dar afurisitul grăia dreptatea și de aceea, cînd feciorul împărătesc dă să mai calce un pas, iar/răcnește diavolul de cucuș :

*Cucurigu, ga, gaaa ! Fata moșneagului după ușă,
Șăde-ntr-un știubei cu cenușă !...*

— Huș, cucuș afurisit, mînca-te-ar boala să te mănince !

¹ Talapane — picior, labă mare.

— Măi — face feciorul — trebuie să fie ceva, și nu-i degeaba cîntecul !

Cînd, bietul cucuș nazdravan iar țipă, mai cu înțeles :

*Cucurigu, ga, gaaa ! Fata moșneagului după ușă,
Șăde-ntr-un știubei cu cenușă !...*

Și caută el după ușă ; ce-i drept, nu-i păcat, fata moșneagului, plină de cenușă și funingănă, șădea în știubeiul de zolit¹ cămeși. Și minune n-a fost de loc cînd a cercat holteiul și ciuboțica se potrivea atît de bine pe piciorul copilei. De-acuma — să le fie de bine, oi face și eu : nuntă, petrecere și chef, ca la o vreme de bucurioară, și pace ! Fata moșneagului mi se diresese un lucru de împărăteasă, că trecuse vestea și dincoace, pe aici pe la noi, la Moldova lui Ștefan. Ce să-i faci ? Ea se ducea cînd vroia la nucușori, și cînd zicea : „Descuieți-vă, nucușorii mamei !“, fel de fel de bunătăți îi ieșeau la lumină. Și iacă, dă Dumnezeu și la vreme potrivită li se sosește părinților și un copilaș — da frumos, da frumos, să-i zvîrli două mere de aur, cum făcea Irod-împărat. Era bucurie la scaunul împărătesc, dar bucuria, știți d-voastră, că zboară iute-iute și-i dă drumul supărării, care o înghesuie de dinapoi ; și să nu vă mirați că, într-o bună dimineată, baba își trimete fata să o mai vadă pe tînăra împărăteasă. Poate cu gînd

¹ A zoli — a munci ; aici, a frămînta, a spăla.

bun — dar la om rău gînd bun să dea Dumnezeu, însă eu nu prea cred !

— Bine te-am găsit, surioară : ha, bine mai trăiești !

— Bine-ai venit, surioară ! îi răspunse astalaltă, cu inima curată.

Azi așa, mîini așa, hai, poimîine se duc amîndouă la plimbare : una cu inima dreaptă, cealaltă, însă, dușman împelițat ! Ici cîmpie întinsă, dincoace lanuri ce se izbeau cu vîrfurile spicelor în razele de soare, încît cu adevărat era de-a mai mare dragul să privești, că :

În vîrfurile spicului,

Vîrfurile mîngăintului

împodobeau cu îndestulare firea toată ; d-apoi ce ți-i bun, că, nu bine dă împărăteasa să se uite în fîntîna la care ajunseră, și mîna nelegiuitei nu s-a sfiit, și iacă s-a înecat biata împărăteasă !

Lîngă fîntînă a crescut — așa a vrut Dumnezeu — un soc. Fata babei, fără mare grijă, se duce acasă și-i împărăteasă de-acuma, și tot așa îmbrăcată, dar mai strînsă și mai învălită, cum va fi știut ea — că eu nu mă pricep la treburi de acestea — și numai un lucru o strica : țîță nu putea da copilașului celui frumos ce rămînea de maică-sa, și plîngea, plîngea feciorașul, Doamne, Doamne !

— Ce are copilaşul nostru ? zice împăratul.

— D-apoi, dă ! răspunde urîta.

Hî, ştiu eu mai bine ce are, şi te-aş învăţa eu, de-ai fi supt mînuţa mea ! Fac eu de ici, măcar că n-am nici o putere ! Şi, de la o vreme, ce să se mai pomenească ? Un băiet umbla cu oile pe la fîntîna care înghiţise pe împărăteasă. Taie băietul din soc şi-şi face un fluieraş ; îl potriveşte, îl suceşte, îl pune la gură, şi iacă aşa prinde — singur, oameni buni — a cînta fluieraşul :

*Nu cînta, băiete,
Rău capul mă doare,
Copilaşu-mi plînge,
Cu lacrimi de sînge,
Pe dînsu-l adapă
Tîţişoară stearpă !...*

Şi tot aşa... Măi, minunea tatălui ! Mai vine un băiet cu oile, istalalt îi spune povestea de la capăt, cellalt se încruceşte, mai cascade gura.

— Da cearcă şi tu, dacă nu crezi !

Şi cum îl pune şi el la gură, fluieraşul meu prinde a zice :

*Nu cînta, băiete,
Rău capul mă doare,
Copilaşu-mi plînge,
Cu lacrimi de sînge...*

— Măi ! Ce să fie ? Hai să spunem în sat !

Și au spus. Mai vine și un moșneag pe acolo, își face și el din socul cela o trișcă, și trișca prinde a cînta, și nu sta de fel cît o țineai la gură.

*Nu cînta, moșnege,
Rău capul mă doare,
Cîpilașu-mi plînge,
Cu lacrimi de sînge...
Și n-are credință
De la măicuță...*

— Săraca mamă ! face moșneagul... Am auzit eu așa, mai de demult, în poveste, cîte nu se întîmplă... sufletul ei grăiește !!!

Și-oi zice și eu : ehei, și povestea-i mare lucru !... Și, fiindcă nimeni nu cuteza să-i spuie și împăratului despre asta — tot de răul împărătesei nouă — dă Dumnezeu și se învîrtește crîngul ¹ altfel : deschide el o clacă, măi frate, că înainte și împărații făceau clăci ; ș-apoi ce mai cîntări și petreceri ! Nu ca acuma ; tot flăcăi, ciucălăi ², și tot fete, care la lucru-s ca butucu, iar la măritiș, pară de foc aprinsă ! Așa încît îi fu dat și împăratului să asculte cîntarea cea de jale

¹ *Crîng* — orbită a lunii, a unei planete, crug.

² *Ciucălău* — ciucure.

ce ieşea din fluier şi din trişti, că erau fluierari,
nu ca voi, nişte mămăligari ! Şi ziceau :

*Nu cînta, băiete,
Rău capul mă doare,
Copilaşu-mi plînge...*

— Măi, care-i acela ? se răsteşte, înfuriată, împărăteasa.

Dar ei ziceau înainte :

*Pe dînsu-l adapă
Țițisoară stearpă...
Și n-are credință
De la măicuțiță...*

— Ahaaa ! Ia dă-i afară cu aista cîntec ! Ce vorbe-s aestate ?

— Nu ; ia să văd și eu, măi băieți, ce minune-i asta ? zice împăratul ; și-mi pune la gură un fluieraș :

*Nu cînta, drăguță,
Rău capul mă doare...*

Și numai ce-l rupe el în două, și o dată, poc ! dintr-o bucată s-au făcut două bucăți, iar împărăteasa cea adevărată a sărit în sus, vie, teafără, frumoasă și aleasă, cea mai întâi !

— Of, bărbate, mult am dormit ! Și i-a spus totul, totul, cum îi fusese blestemul și chinul.

Apoi d-voastră grijă să n-aveți, că și mai mare blestem și chin a trebuit să vie, pe dată, pe dată,

asupra fetei babei. Numai sfârșitul i-au făcut, alta nimica. Dar nu mă apuc, dacă poate n-a fi murit, trăiește și azi — trăiască în pace, că, din partea asta, noi, de-am fi sănătoșei, buni la inimă și la treabă, precum sîntem și la mîncare, și mai cu seamă la minciuni. De jalea ei, oi face și eu.

Cu bine și cu sănătate,

Ține-o minte bine nepoate,

Că vorbă multă fără minciună nu se poate !

De la Marița lui Ion Babii, bătrînă din Sîrbi-Dorohoi.

D. Furtună, în revista *Tudor Pam-
file*, I (1923), pp. 8—14

FATA UNCHIAȘULUI

A fost odată ca niciodată, că de n-ar fi fost, nu s-ar fi povestit. A fost un unchiaș, care avea o fată micșoară, rămasă de la nevasta sa, care murise. De la o vreme, ce l-a apucat pe unchiaș ? Nu, că să se însoare. „Să găsesc o creștină să vază de noi“, zicea unchiașul.

A găsit o văduvă și s-a însurat.

Nevasta a doua a unchiașului a fost avînd și ea o fată de la bărbatu-său dintîi. Cît a fost fata unchiașului mai micșoară, au mers lucrurile cum au mers, dar cînd s-a mai mărit, a început baba și cu fata ei a o pizmui, că era vrednică tare și frumoasă de pica. Care flăcău trecea pe linia satului, dacă o vedea pe fata unchiașului, își strîmba gîtul uitîndu-se înapoi după ea, iar de vedea pe-a babei, se tot ducea — că era sluțică, săraca, și zbanghie¹. Și cresc pizma babii și a fetei ei, de nu mai știa fata unchiașului ce să facă să le intre în voie, că

¹ Zbanghiu — sașiu.

o tot ocărau și o băteau pentru tot ce făcea, că zicea că e prost făcut.

O mîngiere avea și ea, biata fată ; o vacă de i-o lăsase mă-sa, care, cînd era să moară, o chemase și îi zisese :

— Maică, eu mă prăpădesc, tu să ai grije de vacă : cînd ăi avea ceva, spune-i ei, că ea te pricepe și te-o ajuta cu ce s-o putea.

Pe vacă o chema Bălaia și numai fata o ducea la păscut ; iar cînd era ea mai cu jale în inimă, plîngea și îi spunea vacii păsurile toate, iar vaca o lingea și se întrista și ea, biata vacă, de gîndeai că or să-i pice lacrimi din ochi, ca la oameni.

Baba vedea că, de cîte ori o bătea or o ocăra, ea se ducea la vacă în staul, și cînd și cînd tot la vacă răzbea ; și pe urmă, la muls, nu se lăsa vaca să o mulgă altul decît fata, iar pe ele le împungea or da cu picioarele într-însele... S-a gîndit că trebuie să fie ceva la mijloc și i-a pus gînd rău vacii.

Intr-o zi, fiind să se ducă baba cu fii-sa la o soră a ei într-alt sat, a lăsat pe fata unchiașului să facă tot prin casă, iar pe dasupra, i-a mai dat o baniță de caiere să le toarcă pe toate pînă seara, cînd s-or întoarce ele, că de unde nu, o sluțește.

Ce să facă biata fată ?... Cum să toarcă ea o baniță de caiere într-o zi ?... S-a dus plîngînd la vacă și i-a spus că uite și uite ce-i cere bața.

— Și a zis că mă sluțește, auzi, de nu le-oi face toate cum mi-a poruncit, urmă fata tînguindu-se.

Dar vaca de colo, îi zise cu glas omenesc :

— Nu mai te tîngui, fata mea ; toarce, toarce, că le isprăvești, și-ți mai rămîne și vreme să deretici prin casă și să faci demîncare.

S-a apucat fata de tors, și pînă s-a coborît soarele după dealuri, le-a dat gata, că îi sfîrîia mîna, nu altceva, de s-a fost mirat și ea ce minune să fie aia.

Și după ce-a isprăvit, s-a apucat de a așezat și prin casă și a pus să fiarbă demîncarea, și cînd a venit seara baba cu fii-sa, ce să vază ?... Toate curate, casa deretecată, vitele adăpate, bucatele gata și caierile toarse toate.

A întreat-o baba pe fată că cine i le-a tors, cum și ce fel... Fata a răspuns că ea le-a tors, cine ?

A tăcut baba, că n-a avut ce zice, dar a cugetat în ea că trebuie să se fi amestecat cineva aci, că lucru curat nu era ; și s-a gîndit la vacă.

Duminica viitoare, hai să se ducă baba cu fii-sa la horă. Cînd să plece, cheamă pe fata unchiașului și îi zice :

— Fă, îți las banița asta cu grîu ; să mi-l alegi bob cu bob, să-l speli, să-l usuci și să-mi dai banița plină aleasă.

Iar s-a dus fata la vacă, plîngînd.

Vaca zice :

— Pune-te pe lucru, fata mea, că o faci tu și p-asta.

Și drept, s-a pus fata să aleagă, și cum i-au mers degetele, cum nu, a isprăvit ce-i dăduse baba să

facă, tot pînă a asfințit soarele, de a putut vedea și de ale casei.

Duminica viitoare, cînd să plece baba iar la horă — că apucase de se ducea mereu, doar de și-o putea mărita odorul — chemă pe fata unchiașului și îi zice :

— Na banița asta de mei, să mi-l numeri, să-l faci grămăjui de cîte o sută și de cîte o mie, da să fie numărat bine, că le număr și eu și de n-o fi tocmai, îți tai coadele și îți scot ochii.

De data asta, fata n-a mai plîns, că prinsese curagiu văzînd că vaca o ajuta de izbîndea toate. S-a dus numai la ea și i-a spus cum merge pricina.

Și, drept, vaca i-a răspuns :

— Numără, fata mea, numără, că isprăvești pînă vin ele de la horă.

Cînd se întoarse baba și vede că și asta o găsește făcută, s-a cîinat de tot ș-a zis în gîndul ei :

„Asta vaca trebuie să le facă, că alt n-are cine“.

Și a prins pică mare pe ea.

A doua zi, se duce la unchiaș și îi zice :

— Ia ascultă, unchiaș, ce mai ținem noi vaca aia a noastră, de n-o tăiem ? că nici de prăsilă nu e bună, nici vreun lapte grozav nu dă, numai mănîncă degeaba și mai e și rea, că nu se poate nimeni apropia de ea.

Unchiașul, că :

— Vai de mine, cum să tai eu biata vacă, rămasă de la nevasta mea dintîi ? Că atîta am și eu de la ea.

— Aşa ?... zise baba miniată — de la nevastă-ta, ai ? Apoi, dar, să te duci să trăieşti cu nevasta-ta dintîi dacă e aşa, nu cu mine...

Şi a plecat baba, după ce mai zise multe de-ale ei, băbeşti, între care că, de nu o taie, cu ea pîine şi sare nu mai mănîncă.

Cînd a înţeles fata ce plănuia baba, ce bocete şi ce plîns crezi că au apucat-o ? Dar ce era să facă, că era unchiaşul slab de înger şi, după ce i-a zis baba de cîteva ori să o taie, a şi hotărît să o taie.

Atunci s-a dus la vacă să-i spuie cum înduplecase baba pe tat-său s-o taie.

Vaca i-a zis :

— Să nu plîngi, să nu te îngrijeşti, că eu sînt năzdrăvană şi nu mă prăpădesc ; ci mai bine ascultă ce să faci după ce m-or tăia : să-mi alegi oasele, unghiile şi coarnele, şi să le înveleşti în băligar noaptea, cînd nu te-o vedea nimeni şi, cînd ai avea trebuinţă de ceva, vino la locul unde le-i înveli şi spune locului tot, că eu am putere mare în cornul drept.

Tăiă unchiaşul vaca, făcu fata cum o învăţase ea şi, duminica viitoare, ce-i veni babii — căci văzuse că se tot învîrteau flăcăii pe lîngă casă, cînd era ea afară, şi îi era să nu se mărite înaintea fetii ei — ce-i veni ?... O luă, înainte de a pleca ea la horă cu fie-sa, şi îi turnă în cap apă şi pe urmă cenuşe şi tărite, o spoi pe ochi cu funingine şi o lăsă, ameninţînd-o ca să nu se spele, ci aşa să o găsească, că o snopeşte în băţai.

S-a dus fata plîngînd la băligar, după ce a plecat baba, și a spus locului unde erau îngropate vasele vacii ce i s-a întîmplat, și a întrebat :

— Pînă cînd o să trăiesc eu așa ?

Atunci auzi un glas zicînd :

— Nu te prăpădi cu firea așa, fata-mea, ci trage cornul drept și zi-i să-ți dea haine frumoase și podoabe, să te învețe să te îmbraci cu ele, și pe urmă du-te și tu la horă.

Face fata cum o învață glasul și se pomenește, vere, cu niște haine cu ziua și cu noaptea și se îmbracă cu ele, de era ca o fată de împărat de frumoasă ; și pleacă la horă, și se prinde în joc și joacă ușor, de parcă era un fluture, de s-au minunat toți și au fost întrebînd care mai de care :

— Cine să fie fata asta ?... O cunoașteți careva ?
Dar nimeni nu știa.

Pe vremea aia, cică era obicei de veneau feciorii și fetele de împărat la horă ; și s-a întîmplat de a venit feciorul împăratului ținutului ăluia tocmai la hora aia, în ziua cînd s-a dus și fata unchiașului, îndemnată de rămășițele vacii.

El, cum a văzut-o, s-a prins lîngă ea, a întrebat-o, a sucit-o ; ea nu răspundea nimic. A mai învărtit de trei ori hora, după ce s-a prins feciorul împăratului, și pe urmă s-a desprins din horă și s-a făcut nevăzută, parcă n-ar mai fi fost.

S-a dus acasă, s-a dezbrăcat, și-a băgat hainele și podoabele în corn, l-a vîrît la loc în băligar, s-a pomenit murdară pe față și în cap ca mai înainte

și s-a dus de s-a așezat pe vatră, unde a găsit-o baba când s-a întors.

Fata babii i-a spus și ei ce-a văzut, cum a venit o fată de împărat frumoasă de o minune și îmbrăcată cu ziua și cu noaptea, cum s-a prins în horă, cum s-a prins feciorul împăratului lângă ea, cum pe urmă a pierit.

— Dacă n-ai văzut-o și tu, să știi că n-ai văzut nimic, zise fata babii sfârșind, mai mult să-i facă necaz că ea văzuse, și fata unchiașului nu.

Fata unchiașului a răspuns :

— Dacă n-am și eu haine, să fi mers și eu să o văz !

— Ce să mai vază și o proastă ca tine așa minunății ! sări baba de colo cu gura. Tu să stai acasă în cenușe, nu la horă ; auzi, horă !

Peste câteva zile, după ce fusese fata unchiașului la horă, se pomenește lumea cu pristavi că strigă prin toate răspîntiile ținutului, și prin orașe, și prin sate, și prin cătune, că feciorul împăratului face în duminica viitoare sărbătoare mare la palatul tătină-său cu jocuri și cu veselii, și cine e frumos la față să poftască. Pasemite feciorul împăratului făcuse așa că doar de o veni și fata a minunată, lângă care se prinsese la horă și care pierise ca năluca, de nu-i mai știa de urmă.

Fata unchiașului a aflat de la soră-sa că ce o să fie la palat, că sluta — vezi dumneata cum a lăsat Dumnezeu pe om — se credea frumoasă și se pregătea să se ducă și ea. Și duminica, când a plecat

mă-sa a vitrigă cu fata ei, ea a dat fuga la corn și a cerut să-i dea haine cu cerul și cu stelele, un cal ca zmeul și om să îl ție pînă o ieși din palat, că vrea să se ducă și ea să joace.

I-a adus cornul ce-a cerut, și a plecat. Cum a ajuns de a intrat la palat, iaca și feciorul împăratului îi ieși înainte și a prins a o întreba despre toate, dorind să afle cine e și cum. Ea a răspuns că puterea ei e să fie nevăzută, să stea o clipă și să plece. Atunci, feciorul de împărat i-a spus că o iubește, iar ea i-a răspuns că nu iubește pe nimeni. Totuși, numai cu el juca, cu altul nu. Cînd să plece, el îi ceru inelul din deget și ea i-l dădu.

În duminica viitoare, feciorul de împărat, nemai-putînd fără ea, a mai poftit lumea la o serbare. Ea iar a venit cu niște haine pe ea cu luceferi pe umere, și iar așa a pierit, lăsînd în nedumerire pe feciorul de împărat.

Atunci, el ce s-a gîndit?... Să mai poftească o dată lumea la o serbare, duminica ce venea, și să ia pantoful din piciorul fetei cum va putea, și pe urmă știa el ce să uneltească.

Așa a făcut. Cînd să plece ea, după ce a jucat cît a jucat, s-a luat feciorul după dînsa și, cînd să sară pe cal, i-a scos pantoful din picior, iar fata a plecat așa, cu piciorul gol.

A doua zi, cum s-a sculat feciorul de împărat, spuse tatălui său toată șiretenia cu fata și îi mai spuse că el pleacă cu pantoful și cu inelul fetei

de-i plăcuse, să o caute, și că nu se întoarce acasă pînă nu va găsi-o.

Plecă și umblă el, umblă căutînd țara întreagă prin orașe și prin sate, pînă sosi și în satul în care sta fata unchiașului. Colindă din casă în casă, caută peste tot și, ajungînd la unchiaș și intrînd pretutindeni, dă și de fata lui murdară și cu cenușe și cu tărîțe în cap, că așa o ținea baba mereu acum. Iar cînd îi încercă pantoful, el parcă fu d-acolo.

Atunci o întrebă feciorul de împărat, ea e fata de a jucat el lîngă ea la horă și la palatul tătînă-său de trei ori ? Ea a răspuns că ea e. Dar baba, de colo, a început a o ocări și a spune feciorului de împărat că nu e adevărat, că e o mincinoasă și altele de astea. Dar fata zise :

— Măria-ta, eu sînt ; și dacă nu mă crezi, așteaptă nițel și ai să vezi cu ochii.

Atunci s-a dus la locul unde erau îngropate oasele vacii, a scos cornul și i-a zis să o îmbrace cu hainele cu care fusese îmbrăcată întii cînd o văzuse feciorul de împărat, și veni îmbrăcată la dînsul. Pe urmă, se duse de se îmbracă pe rînd și cu celelalte haine, de rămase feciorul de împărat deplin încredințat, că ea era ; și așa, a poftit-o să se urce în trăsura lui împărătească și a luat-o cu el la palat, unde a făcut nuntă împărătească, de a ținut șapte zile și șapte nopți. Iar baba, de necaz, a crăpat, și fii-sa nemăritată a rămas, că

cine să se uite la slujenia dracului ?... Pe unchiaş
a pus fii-sa de l-au adus la palat la ea, unde a
trăit pînă a murit.

*Iar eu încălecaî pe-o şea
Şi sfîrşii povestea :
Că de nu s-ar fi sfîrşit,
Tot aş mai fi povestit.*

Auzit de la Ion Dumbravă, locuitor în Cîmpina.

Dumitru Stăncescu, *La gura sobei*,
Bucureşti (f.a.), pp. 41—54

POVESTEA LUI SIMION

A fost odată ca niciodată. A fost o iarnă grea și ce dintr-un sat — au gătit oamenii strînsura — la vite nu mai aveau ce să mai dea. Și s-au sfătuit așa ca să ducă la cîmp, c-or mai găsi ieziși¹ pe-acolo, or mai găsi paie, or mai găsi ceva și-or scoate vitele din iarnă. Acum, un om avea numai trei oi și un băiat ; un băietănaș. E ! A dat și el acele trei oi și băiatul ; s-au dus cu ceilalți S-au dus unde s-au dus, s-au așezat acolo într-un cîmp. Hei ! vitele umblau încoace, încolo ; le-au scos din foamete. A venit primăvara, le-au scos. Ei ce-au făcut după aceea ? S-au apucat și s-au furșat de copil, și-au lăsat copilul dormind acolo ; cu oile lui au rămas lipite acolo. L-au lăsat singur acolo și ceilalți au venit în satul lor acasă. Bun !... Întreabă omul :

— Unde-i băiatul ?

— Păi unde să fie ! N-a vrut să vie.

¹ Ieziși — resturi de iarbă.

El ce să vrea să vie, că nici nu i-a spus nimeni !...

Cînd s-a trezit el, se trezește singur acolo ! Hei !... ședea și el singur acolo ; cu ce trăia, Dumnezeu știe ! Iacătă, vin doi moșnegi — dar acolo, în tîrla lui, era un copac atît de mare și gros, cît nu se mai poate spune — vin doi moșnegi. Cine erau ? Dumnezeu și sfîntul Petre. Dau bună ziua, mulțumește băiatului, dar el ce să aibă, el numai oile celea le avea ; de altfel, n-avea nimica cu el acolo.

— Măi băiete, nu cumva ai ceva de-a mîncării ?

— Ba am, moșule, am trei oi. Oi tăia una, oi face mîncare.

— Bine !

A tăiat-o. Era una laie, una albă, una brumărie ; a tăiat-o pe aceea laie, a jupuit-o, a făcut mîncare de a dat la moșnegi ; dar după ce-a tăiat-o, au zis moșnegii, zice :

— Capul zvîrle-l încolo pe tîrlă, că așa-i bine : și ciolanele să le strîngi toate, să le arzi în foc și să le pisezi. Să le presari prin tîrlă c-așa-i bine.

Îm !... Așa a făcut. Au mîncat moșnegii, au plecat. A venit seara, a-nchis copilul celelalte două oi, s-a culcat. Cînd s-a sculat, iac-acolo-n tîrlă o sută de oi cu miei și un cîine mare, vînăt, cu ele.

S-a mirat și el de unde-s oile astea, de unde-au venit, ale cui să fie ? !... Au plecat singure pe cîmp, cu cîinele, au umblat toată ziua, seara au venit la tîrlă.

În cealaltă zi, a treia zi, vin moșnegii iară.

— Măi băiete, nu cumva mai ai ceva de mâncare ?

— Am, moșule, mai am două oi. Oi tăia una.

A tăiat una ; a tăiat-o pe cea albă, a jupuit-o de-a făcut mâncare la moșnegi.

— Dar capul — zice — zvîrle-l în tîrlă ; c-așa-i bine.

Din capul oilor se făceau cîinii.

— Și ciolanele să le strîngi toate, să le arzi în foc, să le pisezi, să le presari prin tîrlă ; c-așa-i bine.

Așa a făcut. Le-a dat de mâncare la moșnegi, au mîncat, s-au dus. A presărat ciolanele cele prin tîrlă — capu a fost zvîrlit. Iată, în aceea dimineată, altă sută de oi, albe toate, cu miei lîngă ele și un cîine mare alb între ele. Cînd se făcea ziuă, plecau pe cîmp cîinii cu ele. Cîinii le păzeau, ele singure umblau, singure veneau, singure se mulgeau, se strîngea laptele, se... Ei ! El, ședea și el — se uita.

A treia zi, iară vin moșnegii :

— Măi băiete, nu mai ai ceva de-a mîncării ?

— Ba am, moșule ! Mai am o oaie ; oi tăia-o și-aceea.

S-a dus și-a prins-o, și-a tăiat-o, și-a jupuit-o, și-a făcut-o mâncare. Zice :

— Capul zvîrle-l în tîrlă, și ciolanele să le frigi, să le arzi în foc, să le pisezi, să le presari prin tîrlă ; c-așa-i bine.

Aşa a făcut. În cealaltă dimineaţă, altă sută de oi, toate cu miei lângă ele şi un ciine mare-n-tre ele.

Îm !... Dimineaţa, pînă se făcea ziuă, plecau fiecare cu cîrdul lor, cu cîinii lor, ieşeau, umblau, veneau, se mulgeau ; sta şi el şi se uita la ele. Amu avea frupt¹, avea destul, că se mulgeau singure, singur se strîngea laptele, singur tot, toate treburile singure se făceau. Intrase şi el în tîrlă, se uita. Vin moşnegii :

— Ce faci, măi băiete ?

— Ia, şed şi eu aici ; mă uit la oile astea. Nu ştiu de unde au venit, nu ştiu ale cui is...

— 'S-a tale, mă ! Toate-s ale tale şi singure au să se rînduie, singure se mulg, singure strîng laptele. Singure, toate celea se fac singure. Tu nu-mai să stai să te uiţi, că-s ale tale toate.

I-au spus aşa, s-au dus moşnegii. Îm ! El, ce să facă acum cu atît amar de oi !... Se uita şi el la ele. Dar umbla fiecare cu cîrdul ei şi cu cîinele lor. Ei ! Şedea singur acolo, nu ştia încotro să se ducă, ce să facă.

Dar tată-său a pornit după el ca să vadă unde-i, ce-i de el. Ei ! A venit. Acum s-apropia. Iacătă, într-o groapă găseşte un om, tot sfîrcuit², tot plin de sînge. Dă bună ziua, îi mulţumeşte...

— Ei, ce faci aicea, măi omule ? !

¹ *Frupt* — mîncare de dulce.

² *Sfîrcuit* — sfişiat, tăiat.

— Ce să fac... Ia, şed acolo şi eu... Dar tu unde te duci ?

— Uite cum şi uite cum a fost... am un băiat... așa, așa, așa,... şi nu ştiu unde e.

— Hă ! zice — de-amu nu-i departe: I-aproape. Dar n-ai să te poţi apropia. Aşa cîini are el, de n-ai să te poţi apropia. Iacătă, eu îs vîntul şi mă vezi cum îs ! N-am putut străbate printre oile lui, să trec încotro am avut treabă să mă duc. N-am putut străbate. Tot m-au rupt cîinii. Mă vezi cum îs !

— Hei, d-apăi eu ce să fac dară ?

— Ce să faci ? Este un copac mare acolo, în tîrlă, şi dacă o să vedeţi așa cînd o fi soarele cruce-amiază, atuncea dorm şi oile, doarme şi el, dorm şi cîinii. Atunci dacă te poţi apropia ; şi te sui în copacul acela şi de-acolo să strigi, că altminterea nu te poţi apropia de cîini.

Ei ! Aşa a făcut. Cînd a fost amiaza, s-a dus, s-a apropiat — dormeau cîinii, dormeau tăţi — s-a apropiat, s-a suit în copacul acela. De-acolo, cînd a strigat o dată :

— Măi, Simioane !

Atunci cîinii au tăbărît pe copac. Numai o dată de se mai repezeau, îl dau jos.

S-a sculat Simion şi zice :

— I lăsaţi-l, că-i tata !

Atuncea s-au lăsat la o parte cîinii. S-a dat jos...

— E, ce faci tu aicea singur ?

— Păi ce să fac ? Mă uit şi eu la oi ; stau.

— Dar să mergem... să mergem acasă. Mergi acasă ?

— Dă, om merge !

— Ce faci tu cu atita... cu atita frupt ce ai tu aicea ? Aici nu vine nimeni, nu faci nici o pomenire, nu dai nimica nimănui pomană ; n-ai cui da, nu vine nimeni pe-aici. Nu poți să stai aicea. Să mergem în sat acolo, acasă...

— Da — zice — om merge !

Ei ! Au plecat, au plecat oile toate după dînșii ; cîinii tot, s-au dus. Cînd au ajuns într-un deal — era acolo un deluț — cînd au ajuns în vîrfurile dealului — din vîrfurile dealului aceleia se vedea în sat — iacă, a ieșit de la o casă o fată, care se ducea la apă. A zis el :

— Tată, eu de-aicea nu mă mai duc.

— Cum ? !

— Ia oile și du-te, fă ce știi cu ele, cu cîinii cu tot, dar eu de-aici nu mă mai duc.

— De ce ?

— Vezi fata ceea de-acolo ?

— O vād !

— Aceea-i moartea mea. Eu de-aici nu mă mai duc.

— Apăi, und-ai să te duci tu ?

— Unde-o da Dumnezeu m-oi duce, dar eu în sat nu mă mai duc.

Ei ! Zis și făcut... A rămas așa...

— Cum să nu mergi ?... cum așa, cum pe dincolo...

— Nu mă mai duc.

S-a întors înapoi, a mai umblat el ce-a mai umblat pe-acolo, a făcut într-o parte că, e... o ieșit el undeva... Iacă, a dat într-o pădurică... Acolo, în păduricea aceea, în marginea pădurii, găsește un măr pădureț. Dar el avea un toporaș în mână. Găsește un măr ; mărul acela era mai ¹ veșted — mai uscat. El a dat să împlinte toporul într-însul. Zice :

— Nu, Simioane, nu da. Nu împlinta toporul că — zice — destul îs eu de necăjit. Vezi că toate rădăcinile mele îs roase de picioarele oilor tale. Mai bine adă țărînă de pe unde-i putea și-mi acoperă rădăcinile, și mă curăță de spini, că bine ți-oi prinde eu odată.

Ei ! I-a acoperit rădăcinile, i-a curățat bine, a plecat înainte. Iacă, într-un loc găsește, tot în drumul lui, găsește un vultur cu o aripă ruptă. Fîlfiia și el acolo. El, a dat să dea cu toporul. Îl căznea să-i rupă și cealaltă aripă.

Vulturul a zis :

— Nu da ! Mai bine caută ceva și leagă-mă să-mi treacă, că atunci cînd ți-o fi ție mai greu, eu oi fi la tine ; și bine ți-oi prinde.

Bun ! A căutat și el niște frunze acolo, ce-a putut, l-a legat, l-a lăsat acolo. Mai merge o bucată, găsește o vulpe ; mergea în trei picioare, era un picior rupt. El dă să zvîrle cu toporașul : „Încaltea

¹ *Mai* — aici, aproape.

să-i mai rup unul, dacă n-are decît trei, să-i rămină numai două". Vulpea a zis :

— Nu da ! Nu zvîrli ! Mai bine caută ceva și mă leagă să-mi treacă, că atunci cînd ți-o fi ție mai greu, eu oi fi la tine.

A căutat el ce-a căutat, a legat-o și pe-aceea, a lăsat-o, s-a dus înainte. Iacătă, a dat într-o țară acolo, într-o împărăție. În împărăția aceea, era un împărat care avea o fată, și cît era împrejurul palatului gard, în fiecare stîlp era un cap de om ; că nu să putea nimeni din toată țara să se ascundă să nu-l vadă fata ; care nu se putea ascunde, îi tăia capul dimineța.

S-o dus, o stat și el cît o stat, l-a văzut cineva, s-a dus și i-a spus împăratului :

— Mai este un străin. Pe-acela nu l-ai chemat.

Îl cheamă și pe-acela :

— Măi — zice — dacă te poți ascunde trei nopți de fata mea să nu te vadă, eu îți dau fata și împărăția jumătate. Dar dacă nu, uite, îți stă capul acolo, la stîlpul acela care tot strigă : „cap, cap, cap de om !“

Hm ! S-a întors el înapoi ; ce să facă ? Unde să se ascundă ? Încotro să se ducă ? Unde să se ascundă ?...

Atuncea, numai ce vine mărul la el :

— Ei, măi Simioane, acum ți-e greul tău !

— Mai greu ca acum nu știu cînd mi-o fi — zice — cine-o să mă scoată ?

Atuncea, s-a desfăcut mărul în două și zise :
— Bagă-te aicea, în inima mea !

S-a băgat în inima mărului și mărul s-a strâns la loc, și s-a ridicat în înaltul cerului, și și-a dat drumul în fundul pământului cu el.

Hm ! Fata s-a sculat de dimineată ; avea fântână în grădiniță, în florărie... și-apoi se ducea, se spăla acolo la fântână aceea și se uita în fântână, și îl vede unde e, care din ei se ascundea. Nu te puteai ascunde de ea ca să nu te vadă.

Ei ! S-a spălat, s-a uitat în fântână ; tată-său se uita la ea de-acolo, de pe tron.

— Ei ! zice — îl vezi, tu ?

— Ba — zice — nu !

— Spală-te bine, spală-te bine și te uită...

Se mai spală ea, se mai uită...

— Ieși Simioane din măr ; din inima mărului din fundul pământului !

L-a văzut. Ei ! A ieșit, n-a avut ce face.

L-a băgat, ziua, acolo împăratul, i-a dat de mîncare, i-a dat de băut ; de-acu-n deseară :

— Du-te și te-ascunde unde vrei !

Seara l-a scos pe poartă :

— Na, du-te, te-ascunde !

Ei ! Unde să se mai ducă, unde să se mai ascundă... Destul de bine îl ascunsese mărul, și ea l-a văzut !

Vine vulturul :

— Ei, Simioane, acum ți-e greul tău !

— Mai greu decît acum nu ştiu cînd mi-o mai fi.
Zice :

— Smulge o pană din aripa mea.
A smuls o pană de-acolo.

Zice :

— Bagă-te în locul penii !
S-a băgat în locul penii şi a pus pana la loc,
şi a zburat cu el în înaltul cerului.

Ei ! Ea se scoală dimineaţa, se duce la fîntînă,
se spală... Tată-său o privea de colo :

— Ei, vezi-l tu ?

Zice :

— Nu-l văd !

— Spală-te bine şi te uită.

Se mai spală ea, se mai învîrte...

— Ei — zice — coboară-te, Simioane, din aripa
vulturului din înaltul cerului !

A coborît, n-a avut ce face !

L-a băgat iară în palat, i-a dat de mîncare, a
mîncat ; dar ce, mîncare îi trebuia ? ! El era scîrbit...
mai avea o noapte... unde să se mai ascundă ?

Hm !... seara îl scoate pe poartă.

— Na, du-te şi te-ascunde !

Hei ! ce să facă, unde să se ducă, s-a pus jos
la poartă. „De-amu, tot atîta-i de capul meu“...
stîlpul acela tot striga mereu : „cap, cap, cap
de om“.

S-a pus jos acolo şi tot atîta-i era. „Acuma, văd
eu bine : dacă nu m-am putut ascunde în două
nopti, nu m-a ascuns mărul, nu m-a ascuns vul-

turul cela destul de bine, și tot m-a văzut, apăi acum unde să mă mai duc.“

Iaca, vine vulpea :

— Ei, Simioane, acum ți-e greul tău !

— E — zice — lasă, nici nu mă mai întreba !

— Ee — zice — nu-i nimica. Hai cu mine !

— Unde să mă mai duc și cu tine ?

— Hai cu mine. Deschide porțița și hai cu mine !

A deschis poarta, s-a băgat acolo, în curtea împăratului, se duce pe lângă palat, deschide poarta pe care se ducea fata la fântină, vulpea — el după ea. Ei ! S-a dus pe cărarea acea pe care se ducea fata ; dar el a zis către vulpe :

— Tu vrei să mă duci să mă omori, tu !

— Hai cu mine, nu te teme !

Așa că s-a dus pînă la mijlocul cărării.

Zice :

— Măi, de-amu să-mi măsoari cărarea asta cît îi de la palat pînă aici, de la poartă ; și cît îi de-aici pînă la fântină. Și unde-o fi drept la mijloc, să spui !

A măsurat și la mijlocul cărării zice :

— De-amu, sapă aici, în cărare !

A săpat acolo, a făcut o bortă cît a încăput el. După ce a săpat, a făcut borta aceea :

— De-amu, bagă-te aici !

S-a băgat acolo în borta aceea, ea a tras cu la-bele, a tras țărîna peste el acolo și a jucat acolo pînă de către ziuă, de nu s-a mai cunoscut că a

fost săpat. A fost cărarea bătucită ca și încolo. Ei ! Ea s-a dus în treabă-și, l-a lăsat acolo. Pînă dimineată a crescut o floare de-acolo, care cît era florăria nu mai era nici o floare frumoasă cum era aceea.

Se scoală fata, se duce să se spele, iacă floarea aceea acolo, în cărare. Se mira și ea, de unde și cum, cînd a crescut într-o noapte atîta de frumoasă și-atîta de mare. S-apucă și o rupe și o pune în păr, după cap ; și s-a dus și s-a spălat.

Tată-său a ieșit din palat :

— Spală-te, tu, și te uită !

S-a spălat ea, s-a uitat...

— Vezi-l ?

— Nu-l văd !

— Spală-te bine !

Se mai spală ea, se mai uită...

— Vezi-l ?

— Nu-l văd !

— Spală-te bine și te uită. Cum să nu-l vezi ?

Se mai spală, se uită...

— Vezi-l ?

— Nu-l văd. Umbra i-o văd, dar pe el nu-l văd !

— Cum numai umbra i-o vezi și pe el nu ? !

Se mai spală ea acolo... și s-a spălat acolo pînă aproape de amiază și nu l-a mai văzut, numai umbra i-o vedea.

E ! De unde să-l vadă, dacă era după cap la ea ? Așa că s-a scîrbit rău că nu l-a mai văzut. S-a

pus jos, acolo, lângă fântină. După ce s-a pus jos, şedea acolo, se gîndea, era cam auită şi că nu-l vedea şi tot îl striga :

— Ieşi, Simioane, de unde eşti, că umbra ți-o văd, dar pe tine, nu !

Atuncea numai ce şi-a dat drumul din păr în braţe la ea şi s-a făcut om mai frumos decît a fost.

Şi-apoi de-acolea l-a luat, s-au dus acasă, acolo la împăratul cu el, şi-apoi a luat-o. I-a dat-o împăratul aceleuia, şi-apăi au făcut o nuntă, şi-au făcut veselie, mări, şi cine ştie ce-a mai fost pe-acolo, şi bucurie ; şi i-a dat împărăţia jumătate.

Dacă-or fi trăind, şi azi or fi fiind. Am încălecat pe-o şea şi v-am spus-o toată-aşa.

Povestitor : Maria lui Crăciun, 86 a. Culeg. : C. Bărbulescu. Loc de orig. : Izvorul Muntelui—Bicaz—P. Neamţ—Bacău. Localitatea culegerii : Izvorul Muntelui. Data înregistrării : 15 octombrie 1955.

*Arhiva Institutului de folclor din
Bucureşti, nr. I. 17.342*

Reprodusă după vol. Märchen der
europäischen Völker, 1958,
pp. 183—189

BUJOR-AFLAT

A fost odată ca niciodată...

A fost odată, dragii mei ş-a cui vă are, a fost un boier bogat ; numele nu vi-l mai spun, că şi așa a murit demult, moarte năprasnică ; destul că a fost boierul tare bogat şi se ocupa cu speculaţia, adecă cu vânzarea de boi. Mergea la un târg, cumpăra boi de nişte mii de galbeni, apoi îi ducea pe păşunile sale, îi îngrăşa şi-i vindea cu bani scumpi, ciştigînd în chipul acesta sumedenie de bani. Şi avea boierul noroc în speculaţia sa, şi așa, în cîţiva ani se făcu putred de bogat.

Odată, iarăşi plecă boierul cu doauă slugi credincioase la un târg departe, boierul călare, iar slugile pe picioare, că pe vremile acelea nu erau căi ferate, ba nici drumuri de cară nu erau, ca acum.

Şi mergînd ei așa, după multe zile, ajunseră pe înserate într-un sat şi se abătură la casa unui om sărac, să ceară sălaş peste noapte, că acolo văzură lumină în casă.

— Să ne lași să odihnim peste noapte la d-ta — zise boierul — că afară e întunec și nu mai putem merge mai departe, și acuși o să înceapă și ploaia și nu putem rămînea în cîmp. Fii bun, lasă-ne înlăuntru.

— Că v-aș lăsa eu bucuros — zise gazda casei — dar uite, muierea mea chiar înainte cu trei zile mi-a născut un pruncuț; să-l țină Dumnezeu! Și acum moașa are lucru prin casă, că vin ursitorile la noapte să deschidă copilului calea și norocul în lume, și nu e loc în casă, că-i casa mică, păcatele mele, că-s om sărac; dar din altă parte bucuros v-aș lăsa, că-s român creștin, bucuros de oaspeți, cum poruncește și legea noastră românească.

— Că ne îndestulim noi — zise boierul — uite aici în tîrnațul¹ casei, sub fereastră, numai să fim sub acoperiș, să nu ne bată vîntul și să nu ne ude ploaia, că de frig nu-i frig, și apoi haine avem noi de așternut, numai cît să știm că nu sîntem sub cerul libăr.

— Apoi dacă e așa, poftiți — zise omul — eu vă las bucuros și-mi pare rău că nimeriți la mine chiar acum, cînd nu vă pot omeni cum ar trebui.

Și aduse omul din grădină o sarcină de paie de ovăz, și făcu în tîrnați două așternuturi, unul pen-

¹ Tîrnaț — tindă, pridvor.

tru boier și celalalt pentru slugi, iar calul îl băgă omul în o șură și-i dete fin.

Apoi, peste paie, așterne omul o poneavă ¹ albă, la cap le pusă cîte o perină și boierul cu slugile cinară o mămăligă caldă cu lapte ce le îmbiă omul bun de inimă, și se culcară. Slugile adormiră de loc, că erau obosiți de drumul cel lung, iar boierul nu putu adormi de loc. Mii de gînduri îi umblau prin cap și nu putu pune geană pe geană, pînă cătră miezul nopții.

Cîntară și cocoșii, toți în casă durmeau, numai el, boierul, nu putea de fel adormi. Atunci, numai ce auzi o vijăitură ușoară ca un vîntișor lin, ca niște filfăituri de aripi moi de paseri, și boierul privi mirat spre fereastră, că de-acolo i se părea că vine zgomotul. Și iată că conteni zgomotul și niște glasuri subțiri, ca de clopoței de argint, se auziră. Și boierul asculta cu mare băgare de seamă, ce se petrece, că da el cu socoteală că trebuie să fie ursitorile, care vin de ursesc copilului umbletul, soartea și norocul în lume. Și boierul ciuli bine și auzi.

Cea dintîi ursitoare zise : „Și va fi copilul acesta voinic, frumos, bine făcut, înțelept și cuminte“.

A doaua zise : „Și va fi copilul acesta istet, ager și norocul i s-arată“.

¹ Poneavă — învelitoare de pat.

Iar a treia ursitoare zise : „Și copilul acesta va moșteni întreaga avere a boierului acestuia ce doarme sub fereastră“.

Atunci se auzi iarăși un vîntișor lin, ca niște filfăituri de aripi moi de paseri, și ursitoarele pie-riră ca și cînd nici n-ar fi fost.

Și boierului i se făcu rău, era năcăjit neastîm-părat, cum o linghină ¹ de copil din a lume să-i moștenească averea lui cea multă, ce cu atîta trudă o cîștigase.

— Nu, asta n_u va fi — zise boierul — eu mă pun curmeziș și tot nu va fi așa cum zic blăstă-matele de ursitori. Și întră boierul iar în gînduri și nu mai putu adurmi. Se făcuse ziuă și el era buimăcit de neodihnă, de nesomn. Se sculă așa amețit, mulțami omului bun de inimă pentru sălaș și-i zise :

— Uite, om bune, eu sînt boier mare, am pămînte, holde, păduri cît vezi cu ochii, am tot ce-mi trebuie, dar n-am copii. D-ta, văd că ai o grămadă de ei, dă-mi mie copilul acesta mic nouă-născut, să fie al meu, să-l cresc eu, să-l fac boier mare, să-l fac fericit.

— Că nu se poate, boier d-ta, zise omul. Uite, noi ni-s oameni săraci, ce-i drept, și avem o gră-mejoară de copilași, să mi-i țină sfîntul, dar una ca asta nu se poate, că noi ni-s români și d-ta nu știu de ce lege vei fi, poate chiar călvin. Și apoi,

¹ *Linghină* — prichindel.

ce-ar zice lumea și ce-ar zice Dumnezeu să ne dăm noi copilul iac-așa în lume și să-l trecem poate în altă lege ? Nu, boierule, așa ceva nu putem. Îi mare lumea lui Dumnezeu, caută-ți d-ta un copil de seama d-tale, că noi ni-s săraci, dar ni-s oameni de omenie și de avem copii va griji Dumnezeu sfântul de ei, că el e bun, țuca-l-aș, nu ne lasă să perim.

— Bine zise, de nou boierul. Ce-i de aia că-mi dați copilul mie ? La mine va ajunge om mare, va ajunge boier, iar la voi va ajunge un muritor de foame.

— Fie cum va fi, boierule — zise mama pruncului — noi nu ne încredem și nu putem face lucrul acesta.

— Ba puteți voi, puteți, zise boierul, și scoase din sîn o pungă plină de galbini și-i goli pe masă. Și se umplu masa de galbini ce străluceau, de-ți luau vederile.

— Iată banii ăștia, fie ai voștri — zise boierul — dar să-mi dați copilul, că mi prea drag de el.

Și părinții copilului rămaseră cu ochii înholbați la galbenii de pe masă, că ei nu mai văzuseră galbeni, și încă așa mulți. Rămaseră dară pe gânduri și nu știau ce să facă, să dea copilul ori să nu-l dea. Și știut este că banul e ochiul dracului, el ispitește pe om și moaie și inimile cele mai împietrite. Așa fu și aci ; boierul ieși afară și le dete timp să se socoată. Atunci, zise omul :

— Tu, muiere ! Hai să dăm copilul, că doară nu-l dăm la moarte, ci-l dăm să-l facem fericit, să trăiască baremi el mai bine ca noi, că noi am gustat destul amar ; apoi, cu banii ăștia, să mai gustăm și noi ceva dulce, și va fi bine și de el și de noi. Fiindcă se abătu norocul și pe la noi o dată, proști am fi să-l lăsăm din mînă.

— Bine, bărbate — zise muierea — mă învoiesc și eu, dar întii să botezăm copilul în legea noastră românească și apoi să i-l dăm.

Și așa și făcură. Chemară pe preotul satului, carele boteză pruncul, punîndu-i numele Bujor, apoi, legîndu-i la grumaz o țidulă cu numele pruncului, îl înfășară și-l deteră boierului. Și boierul dete copilul unei slugi să-l ducă și, luîndu-și rămas bun, plecară.

Atunci boierul, mulțămît în sine, își zise : Să vedem acum cum s-or împlini cuvintele ursitoarelor, că acest copil să-mi moștenească averea mea*.

Și trecînd el printr-un codru, boierul luă copilul și-l puse într-o scorbură de lemn, ca să se prăpădească bietul copil, că să-l omoară el așa nu se îndura, că se temea de păcat.

Îl lăsă dară acolo să moară de foame și se duse cu slugile sale în calea lor. Că gîndea boierul că de bună seamă aci, în mijlocul codrului, copilul va muri de foame și cuvîntul ursitoarelor tot nu se va adevăra.

Hei, dar Dumnezeu sfîntul, carele știe toate și orînduiește toate după a sa voie și înțelepciune,

de multe ori trage câte o dungă peste planurile și socotelele oamenilor ; așa făcu și aci.

Că se nimeri chiar în aceea zi să treacă prin locul acela un moș, un păcurar, ce-și avea turma de oi în o poiană din apropiere. Umbla moșul prin pădure după lemne și i se păru că aude undeva un gemet, un schincit de copil. Privi în toate părțile, dar acum nu auzi nimic. Când vru să plece, iar i se păru că aude ceva. Moșu își făcu cruce, căci se temea că vrun duh necurat îl ispitește ; ei, dar acum auzi bine că era un schincit de copil mic.

Ascultă, ascultă și merse ținând ochii drept la locul unde i se părea că vine glasul. Și iată minune mare, moșul află în o scorbură un băiețel mic înfășat, ce-și mișca limba și gura să sugă țită, că flămînzise.

Moșul, cum îl văzu, îi păru foarte bine de copil, că baba lui nu avuse copii, deci se gîndi moșu că abia îl va apuca baba și-l va crește ca pe un copil al lor, și le va fi de ajutor la bătrînețe.

Și luă moșu copilul în brațe și-l duse la baba lui, și-i zise :

— Uite, babo ! Ce ni-a dat Dumnezeu ! Și povesti moșu cum aflate copilul în pădure. Și se bucură baba mult de copil, și-l crescură ca pe un copil al lor. Și neștiind ei ceti numele copilului de pe țidula de la piept, merșeră cu ea la preotul lor și acela le spuse numele copilului, și anul nașterii și al botezării. Și se bucură mult baba și moșu,

auzind că copilul e botezat în legea lor și-l cheamă Bujor.

Ei, dar moșu nu se putea împăca cu numele acesta și zise :

— Bine, babo, bine că pe copil îl cheamă Bujor, dar uite, fiindcă eu îl aflai acolo în pădure, eu aș zice că-i mai potrivit numele Aflat decât Bujor.

— Ba nu, moșule, cum se poate una ca asta ? Dacă copilul nu ar avea nume, hai și hai, dar așa are nume, ce vrei, și încă ce nume frumos — Bujor.

— Zî-i tu dară Bujor, că eu îi zic Aflat.

— Ba nu, moșule, așa nu va fi, dar să-i zicem Bujor-Aflat, ca să împăcăm și capra și varza, să nu fie mînie.

Și i-a rămas de atunci numele copilului Bujor-Aflat, și fu bine.

Și creștea copilul ca din apă, baba îl hrănea cu lapte de oaie și-l scălda, și-l grijea ca ochii din cap. Și se făcu Bujor-Aflat un voinic zdravăn, cuminte și isteț.

Și avea moșul toată nădejdea în el, la lucrul cîmpului și la turma de oi, care se mărise și sporise ca din poveste, din ziua în care aduse moșu pe Bujor-Aflat în casa sa. Norocul venise la casa moșului deodată cu copilul.

Și acum moșul nu se gîndea la alta, făr' să-și însoare copilul, să-și aducă o noră la casă, că el și baba lui bătrîniseră și erau cu un picior în groapă. Și noră ușor s-ar fi căpătat, că după un voinic frumos, zdravăn și isteț ca Bujor-Aflat, cine nu

ș-ar fi dat fata ? Că fetele din sat, oh ! săracele, se topeau de dorul lui, că fecior ca el nu găseai în șapte hotară să fi umblat.

Într-o zi, moșu cu Bujor-Aflat erau chiar la stână. Închegaseră laptele și se puseră să odihnească oleacă.

Copilul se trînti la umbra unui fag mare și zicea din fluier o doină lină, trăgănată de și oile lăcrămau, iar frunzele pădurii ațipiseră și ele, ascultînd la doina dulce a copilului, care

*Cu fluier de os
Le zicea duios ;
Cu fluier de fag,
Le zicea cu drag.*

Deodată, aud pe drumul mare o căruță, un hinteu¹ domnesc, și Bujor-Aflat sări să abată oile din drum, să nu le calce hinteul, iar moșul salută cu pălăria în mîină pe boierul pe a cărui holde își covătuisese oile la pășune.

Hinteul se opri și boierul zise moșului :

— Moșule, ai zdravăn fecior, cum de nu ți l-a luat la oaste ?

— Să trăiești măria-ta — zise moșu, sucindu-și clăbățul¹ în mîină — nu a ajuns încă la vîrsta aceea, mai are doi ani și atunci poate că-l vor lua,

¹ *Hinteu* — birjă, trăsură

¹ *Clăbăț* — căciulă.

că și acolo trebuie ; dar eu sînt bătrîn și baba mea iară, și nu are cine să ne țină.

Și începu moșu a povesti boierului cum aflate el copilul în pădure înainte de optsprezece ani, într-o pădure departe, pus într-o scorbură de fag, mai mort de foame. Și boierul tresări la vorbele acestea, că-și aduse aminte că chiar el pusese copilul acolo, îl pusese ca să-l piardă, și iată acum iar fi iese în cale. Dar acum, își zise boierul, tot nu scapă el. Deci, zise moșului :

— Moșule, eu, precum vezi, am plecat pe o săptămînă de acas' și am uitat să spun ceva boierei. Să mîni copilul pînă la mine la curte, să ducă o scrisoare cocoanei.

— Cum poruncești măria-ta, așa voi face, zise moșul, că nu putea să respingă cererea boierului, că era pe moșia sa cu oile, trebuia deci să-l asculte.

Și scrise boierul ce scrise, împătură și sigilă scrisoarea și i-o dete copilului, zicîndu-i aspru :

— Să duci scrisoarea la curtea mea și să o dai în mîna cocoanei, dar să pleci acum, deloc, să ajungi pînă se însară.

Bujor-Aflat luă iute scrisoarea, o puse după sîrmă pălăriei și plecă.

Curtea boierească era de aici departe, tocmai în al treilea sat, dar copilul avea picioare zdrene și nu-i păsa de nimic.

Merse el o postată bună și-l cuprinse o sete mare, că era cald. Și Bujor-Aflat dede peste un izvor limpede, bău apă și se trînti la umbră să odihnească puțin. Dar îl fură somnul. Atunci se nimeri să treacă pe aci chiar dascălul boierului, că boierul avea o fată și-și adusese la ea un dascăl învățat, să o învețe și pe ea carte. Și cum dascălul vrea să fie ginere boierului, boierul nu se învoi, că nu-i plăcea fetei de el, și-l alungă de la curte. Și acum dascălul, văzînd scrisoarea voinicului nostru în pălărie, o luă și, cunoscînd scrisoarea boierului, rupse pecetul și ceti în ea așa : „Draga mea soție ! Voinicul ce-ți aduce scrisoarea e dușmanul nostru de moarte. Il cheamă Bujor-Aflat. Eu îți poruncesc aspru, închide-l în podrum¹ și peste noapte să mîni la el pe gornicii noștri să-l omoare, dărăbe² să-l facă și să-l îngroape să nu mai fie urmă de el. M-ai înțeles ? Așa să faci și nu altcum. De nu faci așa, e vai de capul tău : să nu mă aștepți acasă.“

Și dascălul, cetînd cartea, i se făcu milă de tînețele voinicului, că vedea ce soarte îl așteaptă. Deci iute se puse și scrise altă carte așa :

„Draga mea soție ! Voinicul ce-ți aduce cartea asta l-am ales să fie ginerele nostru. Il cheamă Bujor-Aflat, e un voinic cum ne trebuie noauă. Deci, îți poruncesc cu toată asprimea, îndată ce

¹ Podrum — pivniță.

² Dărăb — bucată.

sosește, îmbracă-l domnește după starea noastră, cheamă un preot să-l cunune cu fata noastră. Garofiței știu că-i va plăcea de el. Așa îți poruncesc, așa să faci." Și puse jos iscălitura boierului și sigiliul lui, că-l furase când plecase de la curte.

Închise cartea, o sigilă și o puse în pălăria voinicului, care durmea încă, iar cartea dinainte o rupse dascălul, ca să scape pe voinic de la o moarte sigură, și-și căută de drum, vrînd în chipul acesta să-și răzbune asupra familiei boierului, care-l alungase de la curte. Cînd se pomeni voinicul nostru, pipăi scrisoarea în pălărie și plecă fluierînd.

Ajunse la curtea boierească și dete cartea cocoanei. Boiereasa și Garofița, după ce cetiră cartea, chemară înlăuntru pe Bujor-Aflat, îi spuseră ce e scris în carte și că el, de azi înainte, e ginerele boierului. Bujor-Aflat gîndi ce bucurie mare o fi avînd, mai ales văzînd pe Garofița cea mîndră ca un trandafir, care se uita la el cu niște ochi de gîndea să-l soarbă cu ei. Chemară iute preotul satului și mîne-zi îi cunună la biserică. Nici păreche mai mîndră și mai lovită ca tinerii ăștia rar găsești. Și trăiră ei ca doi porumbei, îndrăgostindu-se și fiind fericiți, iar ea, boiereasa, nu mai putea de dragul lor.

Dar cînd veni boierul acasă și află ce se petrecuse, zise plin de minie boieresei :

— Cum ai putut tu face lucrul acesta cu fata noastră ?

Boiereasa îi arată scrisoarea cu iscălitura și sigiliul său :

— Uite ! Cum mi-ai scris, așa am făcut. Ce sînt eu vinovată ?

Și-și mușca buzele de minie boierul și zise în sine : „Mi-e ginere acum și nu mai pot strica ce e făcut, dar tot el nu-mi va moșteni averea.“

Boierul, de necăjit ce era, se duse la o grădină a sa, ce era plină de cireși încărcăți cu cireșe mari și frumoase, și-și stîmpără năcazul pe omul ce păzea cireșele, și care locuia în o casă din mijlocul grădinei. Și îi zise boierul :

— Tu, Niță, slugă fără credință, cum păzești tu cireșele mele ? Că eu văd că cireșele zi de zi se tot împutinează. Îți poruncesc acum, o dată pentru totdeauna, să nu mai lași pe nime să fure cireșe ; de vezi pe vrunul dintre hoți, fie macar și numai împrejurul grădinei, afumă-l, dă-i foc, că de aceea-i pușca la tine, nu cruța nici pe tatăl tău, că de aceea te plătesc eu, să am folos de tine ; altcum, e vai de capul tău. Mine iar vin aici, și de aflu cireșe mai puțin și tu nu-mi dai în mînă pe nici un hoț, să nu mă mai aștepți, că nu-i bine cu tine. Ai înțeles ? Nu cruța pe nime, auzi, pe nime.

Și plecă boierul năcăjit foc și, la cină, ce-i pică boierului în minte ?

— Aș mânca cireșe — zise el — să mergi, ginere, să-mi aduci cîteva.

Garofița, însă, zise :

— Sînt aici cireșe culese de astăzi.

— O fi ! zise boierul — dar nu sînt proaspete. Atunci, Garofița iar zise :

— Să trimit pe altul să culeagă cireșe, de ce tocmai Bujor-Aflat să meargă ?

— Așa vreau eu — zise boierul — eu în el am încredere.

— Atunci merg și eu cu el, zise Garofița.

— Ba nu ! zise boierul — doară nu i-o fi urît lui, că nu-i copil mic.

Și p'ecă Bujor-Aflat după cireșe.

Și boierul îi zise :

— Bujorelul taichii, să te duci în cireșii de lîngă ușa cășii păzitorului, că acolo sînt cireșele cele mai frumoase.

— Bine, taică — zise ginerele — așa voi face.

Iar boierul, mulțămît, își zise : „Acum nu-mi scapi tu“. Dar, după o jumătate de oară, iacă, Bujor-Aflat se întoarse cu o cotăricioară¹ plină de cireșe proaspete, mari și frumoase, de să le mînci cu ochii. Boierul, cînd îl văzu, se cătrăni foc pe păzitor, și nu mai putu răbda, ci se dusă la el să-l pedepsească pentru negrija lui.

Dar cum intră el în grădină, păzitorul îl văzu și, crezînd că e vreun hoț ce vine să fure cireșe, puse pușca la ochi și... pooc ! trînti pe boier la pămînt.

Dimineața îl aflară ai săi țapăn.

¹ Cotăricioară — coș.

Iar Buĵor-Aflat, după cuvintul ursitoarelor, moşteni averea boierului şi trăi cu Garofiţa lui canraiul lui Dumnezeu, iar moşul cu baba avea acum păşune destulă pentru oile lor.

Aşa se împlineşte tot ce e rinduit de la Dumnezeu, că el e mai mare şi mai tare decât toţi.

Auzită cînd eram copil, în casa părinţilor mei, din Remetea-Pogonici.

G. Cătană, *Din lumea poveştilor. Poveşti populare din Banat*, Caransebeş, 1924, pp. 37—54

TRIFON HĂBĂUCUL

A fost odată ce-a fost, că de n-ar fi fost nu s-ar pomeni : au fost odată doi oameni, un bărbat și o muiere, dar tare nepotriviți, după cum prea des se-ntîmplă în lume. Și muierea era foarte isteată și din neam bun, iar bărbatul era un hăbăuc ca vai de el ; nu era cu nădejde la nici un lucru. Oriunde mergea numai singur, totdeauna făcea prostii, apoi mai era și băutor, încît biata muiere să luase de gînduri cu el. Nu era nici o mirare dacă muierea-l cam sfădea, ba gurile rele ziceau că-l și dobza ¹ cind îi da mîna. Și muierea cerca cu el și cu buna, cu frumușelul, dar nărodul nărod rămîne și-n ziua de Paști ! Nu era chip să o ducă laolaltă : altă muiere nici două zile n-ar fi mîncat cu el dintr-un blid, dar ea tot credea, doar azi, doar mîne și-a veni hăbăucul în fire, să nu să mai facă de rîsul lumii.

¹ A dobza — a bate tare. a snopi în bătaie.

Drept aceea, răbda și-l mai probozea, și-l mai învăța : „Ai de grijă, bagă de seamă ce faci, că doară nu ești copil, să nu să poată omul încrede în tine ; uită-te tu cum fac și alți oameni, nu fi tot prost !“

Intr-o posomorită zi de toamnă, ninge și bătea vîntul de gîndeai că pierе lumea și ei nu aveau nici un lemn la tăietor. Îndată a doua zi, muiera se sculă des-de-dimineată și, clătind pe nărodul din pat, îi zise :

— Dar scoală, somnore ¹, ce zaci ca o vită ? Vezi de gată carul și mergi la pădure, că doară vezi că nu avem nici un lemn de foc.

El însă, de sub țol, somnuros cum era, îi răspunde :

— Mă scol de sculat, dar în pădure nu merg de nu vii și tu !

— O, ierte-te D-zeu, nătîntocule, dar nu ți-ar fi chiar rușine să nu vrei tu a merge-n pădure fără mine, tu, un ometeu cît un urs, și eu o muierе slabă, printr-o vreme ca asta ? Unde ai mai văzut tu muierile mergînd la pădure după un cărucean de lemne, cu bărbat cu tot ? Ridică-te și te cară, că azi rîde dracul de noi !

— Apoi te ascult, dară, zise Trifon.

¹ *Somnore* — om somnoros și leneș.

Și se îmbracă el încetinel, își înjugă boii și merse la pădure. Frigul îl făcu cu mult mai harnic și mai sprinten de cum credea el că este ; încărcă deci carul numaidecît. Cînd să plece, însă, către casă, îi vine un vultur mare și, punîndu-să pe car, îi zise :

— Frate, nu mai pot de foame, dă-mi un bou să-l mînc, că de mare folos ți-oi fi la vreme de lipsă.

Și hăbăucul nu să gîndi la paguba ce ar avea-o dînd boul, ci numai la împrejurarea că ce-o zice muierea de va merge numai cu un bou, și cum să-și ducă carul ? Deci-i răspunse vulturul :

— Ei bine, eu poate că ți l-aș da, dar cum să-mi duc carul cu lemnele pînă acasă și ce să zică muierea ?

— Numai de atîta te plîngi ? zise vulturul — carul ți-l duc eu apoi acasă, doar nu muierea e mai mare, ci bărbatul.

— Apoi mîncă-l, dar !

Țipă o dată vulturul și se adunară mai mult de douăzeci de vulturi, și-ndată-i mîncară boii amîndoi.

— Ei, duceți-mi carul acasă — zise prostul — ori de ce mi-ați mîncat boii ?

Ei însă nu voră, ci zburară de-acolo, zicînd :

— Îți mulțumim, frate ; lasă că și noi ți-om prinde bine odată.

Rămas nărodul singur lîngă car, începu a se gîndi ce să facă ? „Tot sînt eu prost, bine zice muierea

mea, să las eu boii pradă vulturilor și acasă n-am nimic, nici un lemn de foc ; muierea cu frații ei tot mă omoară ; nu-i de-a merge acasă, fug în lume !“

Așa zise nărodul și să duce pînă ce dă într-o poiană. Acolo era o căpiță¹ de fin. El aprinse fînul. În fin, era o mulțime de șerpi — să adăpos-tiseră peste iarnă — și cînd simțiră fumul și fer-bințeala, începură a ieși unul cîte unul din foc. Dar care cum ieșea, îl lovea nărodul cu săcurea și-l omora. Mai-n urmă-și scoase capul din fum un șerpe mai mare, uriaș, și i să rugă nărodului :

— Frate, cruță-mi viața și mă lasă slobod, că-ți dau avere cît ai putea duce : îți dau turme de oi, ciurde² de boi și bani cîți-i putea duce-n spate.

Și ajută nărodul la șerpe să iasă din foc și să luă tot după el, haidi, hai ! prin crînguri și prin desișuri, pînă ce-l perdu din vedere. Acum, iar începu a să năcăji : „Vai, prostul de mine, azi-dimineață-mi dădai boii la vultur, acum umblu flămînd și ostenit după un șerpe ; el să mă facă avut, dacă nu avui minte să-l omor ! Acum, cum amarul voi ști ieși de-aici ? Nu știu

¹ Căpiță, pe la Reteag, zic la o grămăjoară de fin cît o poate lua un bărbat harnic de vreo trei ori cu furca ; iar la grămada de un car de mare, îi zic furcitură ; la căpița rîteganilor pe Tîrnavă-i zic boghiu (magh. *bogy*) (n. culeg.).

² Ciurdă — cireadă.

pe unde am venit, nu mă pot nici mișca din loc“, că era înfundat într-un desiş, lângă o prăpastie.

Atunci îi vine vulturul şi-i zice :

— Frate, ce năcaz te-a ajuns ? Iată, am venit să te scap.

— Să fii afurisit, mişelule ! Mă lăsaşi fără boi, acum vino şi mă mănîncă şi pe mine, că tot nu mai pot ieşi de aci la lume.

— Ba nu te voi mîncă, ci hai, sui pe mine călare şi eu te voi duce la tata şerpelui celui uriaş, pe care l-ai mîntuit tu azi ; el e împăratul şerpilor şi dacă-i vei spune că i-ai scăpat copilul de perire, te va îmbia cu turme de oi şi cu oiurde de boi, şi cu bani cîţi vei putea duce ; dar tu să nu iai nimic, decît mărgeaua de după măsea, că aceea te face mai bogat decît toţi bogaţii din lume.

Trifon Hăbăucul (că aşa-i era numele) să sui călare pe vultur, şi-ntr-o minută fu lângă curţile împăratului şerpilor.

— Dă-te jos — zise vulturul — dar ai de grijă ce ţi-am spus, să nu lăcomeşti la nimic, numai la mărgeaua de după măsea.

Trifon intră înlăuntru, la împăratul şerpilor. Şerpele cel tînăr îl cunoscu şi zise cătră bătrînul :

— Tată, iată, acest om de omenie m-a scăpat

azi din foc, fii bun și miluiește-l cu ceva, că e un om sărac și de omenie.

Și împăratul șerpilor îmbie pe Trifon numai-decît să șază și-i zise :

— Fiindcă ești om de omenie, iată-ți dau o turmă de oi și o ciurdă de boi, și bani cîți vei putea duce cu tine.

Dar Trifon răspunse :

— Înălțate împărate ! Sînt om sărac, dacă m-ar vedea lumea cu atîtea vite, ar zice că le-am furat, dar nici nu aş avea cu ce să le țin ; banii încă sînt grei și eu sînt slab, dară să-mi dai mărgeaua cea de după măsea.

Împăratul șerpilor să minie foc pe el pentru această cutezare și voi să-l mănînce, dar totuși, la ruga copilului, nu-l mîncă ci-i dete mărgeaua și-l slobozi din curți.

Deloc să întîlni Trifon iară cu vulturul, apoi să sui călare pe el și veni în lumea oamenilor, iar aci vulturul să cam mai duse.

Acum iar începu Trifon a blăstăma pe vultur : „Prostul tot prost rămîne — zicea el — dracul m-a pus să ascult de vultur ; nu puteam eu lua banii, boii și oile, să merg bogat acasă ? Barem de nu mi-ar fi așa foame. Dă-mi acum de mîncat, tu mărgea !“ El o aruncă jos ca pe un lucru făr' de preț, iar acolo să întinde o masă cu fel de fel de mîncări și beuturi, cu muzicanți și cu veselie, de să

tot trăiești. Și unde mi se pune Trifon a mânca și-a trăi bine, și-a cînta după muzică, de gîndeai că-i un crai. „Totuși, e bună mărgeaua asta — zise acum Trifon ; Doamne, ține pe vulturul care m-a învățat s-o cer !“

Își strinse¹ apoi masa și să duse mai departe. În mijlocul unui sat, îi veni pofta să să mai ospăteze, ca să vadă și alții ce domnește știe el trăi. Și-și face voie bună, uitînd de toate supărările de pînă atunci. Mulțime de oameni să adunară pe lîngă el și să minunau de traiul lui cel bun.

Doamne, și multă lume mai umblase după mărgeaua aceea, dar nimeni nu putu să ajungă la împăratul șerpilor ; și dacă a și ajuns cineva, și-a pus capul pentru ea și tot n-a căpătat-o.

Pe cînd își petrecea Trifon mai bine, iată că să ivește un om cu o sabie ruginită și-i zice :

— Măi fărtate, să schimbăm, uite-ți dau sabia și tu să-mi dai mărgeaua.

— Dar de ce folos este sabia aceea ? întrebă Trifon.

— O, Doamne — răspunse omul acela — sabia aceasta este de mare folos, că ea omoară singură pe cine vei porunci.

— Așa ? Atunci schimbăm !

¹ În Munții Apuseni, cu deosebire așa numiții țopi, nu zic *sită*, *strinse*, *zise*, *silă*, ci : *sită*, *strinse*, *zise*, *silă* ; adică înainte de s rămîne aspru. (n. culeg.).

Și schimbară numaidecît. Dar îndată ce-și văzu Trifon sabia în mînă, îi porunci să omoare pe omul care l-a înșelat cu mărgeaua. Și sabia îndată-i tăie capul, iar Trifon își luă mărgeaua.

Acum avea și mărgea și sabie.

Mergînd mai departe, să-ntîlnește cu alt om, care avea un băț mare de-a umăr și o cîrjă mică în mînă.

— Bună ziua, frate ! zise cel cu bețele.

— Să fii sănătos, frate ! răspunse Trifon. Dar unde mergi cu două bețe ?

— Mă duc să-ntîlnesc pe cel cu mărgeaua, doară vom putea face schimb, să-mi dea mărgeaua și să-i dau lui bețele.

— Eu sînt cel cu mărgeaua — zise Trifon — dar de ce folos sînt bețele aceste !

— Hei, frate, de mare folos sînt aceste, căci dacă vei porunci să bată pe cineva, apoi nici grindina nu-ți flecește¹ mai tare cucuruzele de cum ți-i dobzază aceste bețe, și cu deosebire cea mică e bună de dezmiardat muierea.

— Dacă stă treaba așa, — zise Trifon — atunci hai să schimbăm, că eu sînt omul cel cu mărgeaua.

Și schimbară. Dar după ce căpătă bețele, porunci la sabie și deloc îi tăie capul și-i luă mărgeaua înapoi.

¹ A fleci — a zdrobi.

Acum avea mărgea, sabie și două bețe, și plecă astfel mai departe. Dar nu merse mult și să-ntîlni cu alt om, care avea o pălărie rea-n cap și nește desagi tot țiră-n spate.

— Bună ziua, frate !

— Să trăiești cu bine, frate !

— Dar unde mergi cu desagii aceia răi și cu pălăria asta rea ?

— Merg să mă-ntîlnesc cu omul cel cu mărgeaua, doar voi putea face schimb cu el.

— Și de ce folos sînt aceste ?

— Hm ! De mare folos ; dacă vei lua pălăria din cap înaintea cuiva, acela să face stan de piatră ; iar dacă vei arunca desagii jos, din ei ies cătane cită frunză și iarbă, tot înarmați pînă-n dinți.

— Dacă-i așa, hai să schimbăm, că eu sînt omul cel cu mărgeaua.

Și schimbară numaidecît. Dar după ce să văzu Trifon și cu aceste scule, porunci sabiei să-i taie capul, apoi își luă mărgeaua, și să cam mai duse.

Nu merse încă mult și să întîlni cu alt om, purtînd un zbici grozav de mare pe umăr.

— Bună ziua, frate !

— Să fii sănătos, frate !

— Dar unde mergi cu zbiciul acest grozav ?

— Merg, doară voi întîlni pe omul cel cu mărgeaua ; poate că putem schimba.

— Eu sînt omul cel cu mărgeaua, dar de ce treabă e zbiciul tău ?

— O, Doamne, zbiciul acesta-nvie orice morți, ori oameni ori dobitoace.

— Dacă e așa, hai să schimbăm : iată mărgeaua și dă-mi zbiciul.

Ei schimbă. Dar îndată ce căpătă Trifon zbiciul, el îi porunci sabiei să-i taie capul și-și luă mărgeaua.

Cu toate sculele în spate, se apropie de casă.

Muierea, cît ce-l zări, îi ieși înainte, suduindu-l și ocărîndu-l :

— O, ucigă-te crucea, tu ai chiar nebunit de tot, de porți ruptura aceea de pălărie pe cap și desagii-n spate ca un cerșitor ; dar sabia aceea de unde-o ai ? Parcă te-a făcut dracul și cătană ! Nu-i alt modru, ai căpiat. Unde-i carul, unde-s boii ? Nemernicule, văieratule, prăpăditule, bețivule !

El însă să făcu a nu o vedea și a nu o auzi, ci intră în casă, să așeză după masă și zise cătră mărgea : „Vezi de-mi dă de mîncare“, și îndată să umplu masa de mîncări și beuturi, iar bănzile¹ ziceau de gîndeai că atunci e nunta dracului. El mînca și să veselea, dar muierea, mai văzînd și una ca asta, nu să putu stăpîni a nu începe de nou la el :

¹ *Bandă* — taraf de lăutari.

— Bețivule, prăpăditule, blăstămatule, mi-ai dat boii pe mîncări și pe beuturi, și încă mai aduci și bănzi în casă.

Și-atunci să repezi să dea-n el. Dar Trifon zise :

— Tu muiere, fii cuminte, că de te mîncă co-jocul, acum am ac de el ; temu-mă că tu-i plînge ; mai bine vino și tu, și mîncă și bea și te desfă-tează, mulțamește lui D-zeu că ai din ce.

Ei, dar muierea ca o meliță, nu-l mai slăbea din : „blăstămatule, afurisitule, neghiobule“ și cite-i veneau la gură. Atunci și Trifon își ieși din răbdare — și era poznaș cînd perdea răbdarea ; îi zise dar cîrjei : „Dezmiardă-mi, fii bună, pe drăguța mea de muiere“. Iar bîta nu glumi, mi-o-n-cinse cum e data, de tot mieunîndu-se, ca o pisică cu coada tăiată, fugi la părinții și frații ei și le spuse că Trifon a bătut-o și că și-a vîndut boii și i-a dat pe mîncări și beuturi, și încă a venit cu bandă acasă. Frații ei numaidecît veniră cu bîte să bată pe Trifon, ca să-l și omoare de l-or putea. Dar Trifon, văzîndu-i că vin asupra casei lui, porunci bîtei să le iasă înainte. Acea nu glumi, ci mi-i purecă cît se poate de bine.

La larmă și la tolălăul¹ cel mare, să sculă tot satul cu furci de fer, cu securi și cu bîte, să vază ce hoț e acela la care strigau frații muierii tot

¹ Tolălău — larmă, tărăboi.

„hoț“ și „tîlhar“. Dar o pătiră cît se poate de rău, căci el le ieși în cale înarmat cu sabia, cu bîtele și cu pălăria și cu desagii de-a umăr; apoi le zise sătenilor :

— Să știți voi că nu de voi, dar nici de împăratul, cu toate cătanele lui, nu mi-e frică.

Atunci sătenii dau năvală asupra lui : Trifon, însă, nu le dă răgaz, ci luă pălăria de pe cap și toți se făcură stan de piatră, numai pe primarul satului l-a cruțat, ca să fie de mărturie despre puterea lui. Apoi, zise primarului :

— Ei, vedeți acum ce putere mare aveți voi ?

Primarul plîngea, văzînd atîta moarte deodată și temîndu-se că și rîndul lui vine. Plînsese dar primarul, plînsese mult, pînă-i veni în minte că cine are putere a omorî gloate de oameni, fără să pună mîna pe careva, trebuie că are putere și să-i învie ; deci se rugă de Trifon, zicînd :

— Fii bun, Trifoane, și-nvie pe nemernicii ăștia ce veniră cu gînd rău asupra casei tale.

Iar Trifon îi zise :

— Poate că o să te-ascult, numai ca să vezi ce putere am.

Apoi porunci zbiciului să pocnească pe fiecare cîte o dată și, pe care din cei împietriți cum îl pocnea, îndată să trezea ca dintr-un somn greu, și la drum, copile ! nu să mai oprea pîn-acasă după cuptor, de frica lui Trifon.

Dar sătenii nu putură suferi o rușine atît de mare, să tremure ei toți înaintea unui om, înaintea lui Trifon Hăbăucul ; deci ținură sfat în ascuns, vedeți d-voastră, cum țin toți păcătoșii și ticăloșii-n ascuns, închiși în casă și cu țundre¹-n ferestri, și șoptind numai ca-n biserică de tare :
— Oare, ce să facem să ne mîntuim de Trifon ?

Iar primarul zice :

— Dar nu vă aduceți aminte că s-a lăudat că nici de împăratul nu se teme, cu toate armezile lui ?

Apoi mai sfătuiră și scriseră carte mare la împăratul, precum că Trifon s-a lăudat că e mai tare singur decît împăratul, cu toate armezile lui.

Și nu trecu multă vreme și-i veni lui Trifon poruncă de la împăratul să meargă la un raport. Și Trifon își băgă mărgeaua în șerpar, încinse sabia cea ruginită la brîu, luă pălăria cea stricată pe cap și desagii pe umeri, asemenea bîtele și zbiciul — și plecă.

Cînd ajunse Trifon, astfel îmbrăcat, la curtea împărătească, împăratul era numai singur în casă, dar el intră înlăuntru și nici nu-și luă pălăria de pe cap, ci-i zise :

— Bună ziua, împărate.

¹ *Țundră* — haină țărănească făcută din dimie, zeghe.

Împăratul se uită lung la el, apoi zise ;

— Cine te-a adus pe tin-aici-n curtea mea ? Cersitor ești ? Nebun ești, ori cum de umbli cu atîtea bîte și zbiciuri și nici nu-ți iai pălăria din cap ?

Iar Trifon răspunse :

— Înălțate împărate, nu sînt cersitor, că sînt mai tare și mai bogat ca tine, cu toate că eu nu asupresc pe nimeni cum asuprești tu țara ; nu sînt nici nebun, ci tu ești nebun, fiindcă crezi că vei împărăți pînă la sfîrșitul vieței, cu toate că eu încă azi-ți voi ascunde soarele de voi voi ; pălăria din cap nu o arunc, căci nu ești mai mare decît mine, și va fi vai de pielea ta cînd o voi arunca. Auzind împăratul vorbele lui Trifon, crezu că-n adevăr e nebun ; îi zise deci :

— Du-te la D-zeu, nefericitele, că nu voi să am vorbe și cu nebunii.

Ei, dar Trifon nu avea grija aceea, ci-i zise împăratului :

— Dacă m-ai chemat aci, hai să ne batem, să ne știm odată răfuiți, să nu ne tot temem unul de altul.

Auzind împăratul vorbele acestea, se minie foc și-i porunci să iasă afară la cîmp, și comandă cătanele să iasă și ele în cîmp și să-l împuște. Pînă să puneau cătanele împăratului în rînd de

bătaie, Trifon sta deoparte fălos și rîdea de ei ; iar cînd le comandă împăratul să puște... atunci și luă Trifon pălăria din cap și toți amorțiră ca morții, afară de împăratul, că așa vruse Trifon.

Să fi văzut acum pe împăratul cum plîngea, căci știa că fără cătane și el e pierit ; îi zise dar lui Trifon :

— Să te lupți tu luptă dreaptă cu cătanele mele, nu să le omori tu iar așa, cu vorba.

— Bucuros — zise Trifon — iată, ți le scol îndată, apoi să vezi ce-o mai fi.

Și Trifon pocni o dată cu zbiciul și cătanele împăratului, de toate să sculară ; dar cum înviară cum o tuliră la fugă de frica lui Trifon. Dar împăratul le poruncește să stea-n loc, și stau cătanele să țină luptă dreaptă cu Trifon ; iar Trifon aruncă desagii jos și să făcură cătane cît frunză și iarbă ; și văzînd împăratul și una ca asta, i se făcu părul măciucă-n vîrful capului și începu a plînge și-a zice :

— Vino, Trifoane, să-ți dau avere, că văd că ești mai tare decît mine, numai lasă-mă-n pace ; dacă vrei, îți dau și jumătate împărăția, numai pace să am din partea ta.

Dar Trifon răspunse :

— Din partea mea pace poți avea, că nu ținesc la calicia ta ; ca totuși să nu zici că sînt

mînios, iată, primesc o căruță cu doi cai și-un car cu doi boi.

Și i-a dat împăratul și s-a dus Trifon de a dat carul cu boii la muierea lui, iar cu căruța umblă în lume-n sus și-n jos, mai tînăr și mai frumos decît fusese pîn-atunci.

Scrișă în comuna Pănade, lîngă Tîrnava-Mică, în Ardeal

Ioan Pop-Reteganul, *Povești ardele-
nești, culese din gura poporului*
partea I, Brașov, 1888, pp. 1—10

STAN BOLOVAN

Zice că era odată un om, om cu stare și cu socoteală, după cum să mai află și astăzi cîte unul ici-colea ; el își avea vituțele sale, moșioara sa, căsuța sa, cu un cuvînt avea ce-i trebuia. Un năcaz însă avea și el, ca toți oamenii, că bag seamă, om fără nici un năcaz și iarnă fără frig nu se poate. Năcazul și supărarea lui era aceea că n-avea copii. Și să ruga bietul om zi și noapte, să ruga în coate și în genunchi să-i dăruiască D-zeu copii, dar în zadar, că tot nu i să împlinea rugarea. Era cît pre aci să piardă și nădejdea, ba-și făcuse și cîntec :

*Doamne, Doamne !
Mult zic Doamne,
D-zeu gîndești că doarme
Cu capul pe minăstire,
Că de mine n-are știre.*

Odată, cum mergea el gîndindu-se la bucuria oamenilor cu copii și la nefericirea lui, să întâlnește cu D-zeu și cu sf. Petru.

— Dar unde mergi, măi omule ? îl întrebă D-zeu.

— O, Doamne ! Mă duc să mă prăpădesc de năcaz, răspunse omul.

— Și ce năcaz ai, omule ? Spune-mi ce dorești ? Căci eu îți pot împlini orice poftă a ta. Ce-ai vrea ca să ai ?

— Copii, Doamne ! Copii aș vrea să am !

— Și ce ai mai vrea să ai ?

Iar Stan, că așa-i era numele, răspunse și-a doua oară că copii ar vrea să aibă.

— Te mai întreb o dată, omule — zise D-zeu : ce-ai mai vrea tu să ai ?

Iar Stan răspunse și a treia oară că copii ar vrea să aibă.

— Bine — zise D-zeu — copii să ai, după cum ai cerut tu.

Și să duse Stan acasă ; adecă, ce să vezi ? Și casa, și curtea îi era plină de copii ; nici mai mulți, nici mai puțini, decît o sută de copii află el acasă, care toți îi ziceau tată și-i cereau de mîncare. Acum, dă-le Stane de mîncare, dacă ai de unde ! Să puse omul meu pe gînduri : cu ce să hrănească atîta amar de copil ? Vîndu tot ce

avu pe lângă casă și cumpără tot făină¹, apoi să duse în lume să le cîștige hrană.

Mergînd el prin această sîcretă de lume mare, ajunse seara la o stîină, lângă o pădure mare. În staur erau cîteva mii de oi, iar în comarnic vreo doisprezece păcurari, unul mai lat în spate decît celălalt.

— Bună seara, feciori ! zise Stan intrînd în comarnic.

— Să fii sănătos, bade ! răspunseră ciobanii, apoi îi puseră scăuneciu să șadă, ca la om strein, și începură a vorbi mai de una, mai de alta, pînă Stan le spune că el a luat lumea în cap să cîștige mîncare la cei o sută de copii. Păcurarii încă-i povestiră că lor le merge bine, că oile au pășune destulă, dar s-a învățat un trăsnit de zmeu, și în toată noaptea fură cîte trei oi.

— Oh — zice Stan — și voi nu vă puteți apăra de el ?

— Nu, răspunseră păcurarii.

— Haidați să ne tocmim ; ce-mi dați să vă mîntuiesc de el ?

Și să tocmiră să-i dea a treia parte din toate oile, dacă va fi harnic să alunge pe zmeu de la turmă.

Acum, să puse Stan la pîndă în staur, în mijlocul oilor, de bună seamă, după ce cinară un bal-

¹ Făină.

moș păcurăresc. Colo, cătră miezul nopții, veni zmeul și dă să intre în staur, dar Stan îi strigă răstit :

— Mai încet, mă ! Ce vrei să faci ?

Dară foruitul ¹ de zmeu rîse cu hohot și zise :

— Cine ești tu, care vrei să mă oprești să nu intru în staur ² ?

— Eu sînt Stan Bolovan, care mănînc petri și carne de zmeu ; dar tu cine ești ?

— Eu sînt zmeul ; dar dacă tu zici că mănînci petri și carne de zmeu, hai să ne cercăm puterile.

— Nu-mi pasă — zice Stan — să vedem dară care din noi va putea stoarce apă din piatră ?

Și apucă zmeul un bolovan mare și tot îl sfarmă în mîină, da nu ieși pic de apă din el ; atunci apucă Stan un bruș ³ de caș ce-l avea în traistă și cum îl strînge, începe a-i curge zărul printre degete.

— Noa vezi, zmeule, așa să faci tu, dacă ești tare ! Iar zmeul răspunse :

— Cunosc că ești mai tare decît mine ; dar știi ce ? Hai la noi slugă, că mama de multă vreme tot cearcă, doară va afla o slugă tare ca tine.

¹ *Foruit* — afurisit, blestemat.

² Pe la Reteag, zic *staur* și nu *staul* la ocolul acel în-cungiurat cu *lese* ori cu gard, unde stau oile ; iar *comarnic* zic la alcătuiala aceea în care șade personagiul stînei ; baci, păcurarii etc. (n. culeg.).

³ *Bruș* — bucată, cocoloș.

— Ei bine — zise Stan — și ce simbrie îmi vei da pe un an ?

— Eu — răspunse zmeul — îți dau o desagă de bani de aur.

Tîrgul fu gata. Stan intră în comarnic la păcurari și le spuse că de zmeu i-a mîntuit pe vecie, dar ei să facă bine și să ducă partea lui de oi la el acasă, să nu-i moară copiii de foame, că el a intrat în slujba zmeului pe un an de zile. Păcurarii se legară că-i vor duce oile acasă pînă într-una, ceea ce și făcură, că vedeau cu cine are de lucru, iar Stan merse cu zmeul acasă. Pe atunci, anul era de trei zile.

Cînd ajunseră acasă, aflară pe mama zmeului cu trei căldări cu apă fierbinte, ca să opărească oile ce le va aduce zmeul. După ce intrară în casă, spuse zmeul bătrînei, numai la ureche, ca să nu mai tragă nădejde de oi, că acum fu Stan Bolovan la stîină, care-i așa de tare, de scoate apă din piatră.

— Și cine e acela Stan Bolovan ? întrebă zmeoaica.

— Iată ! L-am băgat slugă pe un an, aci e.

— Bine — zise zmeoaica — bine ; să vă cercați puterile, să văd care sînteți mai tari.

Și apucă zmeul să-și arunce buzduganul cel de nouăzeci și nouă de măji, cale de-o poștă. Apoi, zise cătră Stan :

— Noa, Stane, haidați după buzdugan și să vedem tu pînă unde-l vei putea arunca ?

— Să cercăm — zise Stan — dar să ne luăm merinde baremi pe trei zile, că eu vreau să-ți arăt ce pot !

Și-și luară merinde și să puseră la drum, și du-te, du-te, pînă deteră de buzdugan. Acolo, Stan nu mai putea de obosit, deci să puse să șadă pe buzdugan.

— Dar ce faci, Stane — întrebă zmeul — nu mai dai ?

— Ba dau îndată — răspunse Stan — numai aștept oleacă pînă ce trece luna, să n-o nimeresc cumva s-o stric, ori să-ți rămînă buzduganul pe-acolo, că chiar în lună am un frate faur ; de ți-l prinde, știu că nu-l mai vezi.

— Ba — zise zmeul — decît să faci atîta pagubă, mai bine lasă că dau eu și pentru tine.

— Cum vrei, zise Stan.

Iar zmeul luă buzduganul și-l aruncă îndărăpt acasă. O zi era trecută.

Seara, spuse zmeul mamei sale toată întîmplarea și să mirară grozav de puterea lui Stan cea mare.

A doua zi, îi mină zmeoaica după apă. Fiecare luară cîte o piele mare de bivol, cusută ca burduful, că în de acelea aduceau apă, alte vase n-aveau.

Cînd ajunse la fîntînă, zmeul umplu peile amîndouă cu apă și dă să plece. Dar Stan zise :

— Ho ! Ho ! Cine să care atîta apă în toate zilele ? Dacă-ți sînt slugă, voi să te slujesc pe dreptate.

Și scoase Stan cuțitul din șerpar și începu a brezda locul în giurul fîntînei.

— Ce faci, bre ? întrebă zmeul.

— Ce să fac ? zice Stan — voi să duc toată fîntîna o dată !

— Ba lasă-te — zise zmeul — mai bine duc eu și burduful tău, numai nu strica fîntîna, că o avem de la moși-strămoși.

— Cum voiești — zice Stan — numai să nu zici că nu te slujesc pe dreptate.

Două zile trecură. Seara iar povesti zmeul mamei sale de toată întîmplarea, și să mirară amîndoi de puterea lui Stan.

A treia zi, îi trimise zmeoaica după lemne : după ce ajunseră la pădure, zmeul rupse un copaci din rădăcină și dă să plece către casă. Stan, însă, tot lega la vițe de curpen una de alta, să facă — drag Doamne ! — funie din ele și să facă nu știu ce lucru mare cu ele.

— Ce faci, Stane ? întrebă zmeul.

— Ce să fac ? răspunse Stan — doară numai n-am nebunit să merg cu vreascuri acasă, ca ți-ganii ; eu vreau să duc cu o cale toată pădurea acasă, să nu zici că nu-s slugă pe dreptate !

— Ba — zice zmeul — una ca aceea n-o fi, să scoți tu din pământ astă dragă de pădure toată o dată ; mai bine duc eu și pentru tine un copaci !

— Cum vrei — zice Stan — numai să nu zici că nu te-am slujit pe dreptate !

Și luă zmeul încă un copaci în spate și mergea gifăind cătră casă, iar Stan, îndărăptul lui, mergea duhănind ca un domn.

Trei zile trecură, anul era împlinit.

Veni rîndul să-i dea o desagă de galbini. După cină, însă, zise zmeoaica cătră zmeu :

— Mă, de noi nu va fi bine de scapă din casa noastră cu zile Stan ; mergi la noapte, cînd doarme, și-l lovește cu buzduganul chiar în frunte, auzitu-m-ai ? Chiar în frunte, să piară, că și de-atîția bani ce-i dăm îmi pare rău, dar mai rău îmi pare de voi ști că scapă sănătos din casa mea, c-atunci nu mai cutezăm a ieși de-aci de frica lui.

Stan ascultase la ușă, dar nu să înspăimîntă, știind că zmeul e prost ca mezul nopții. Deci merse în casa lui și culcă în pat un butuc mare de lemn ; apoi, după ce-l acoperi bine cu țolul, să bage sub pat. Colo, cătră mezul nopții, vine zmeul și dă de vreo cîteva ori cu sabia în butuc, crezînd că s-a văieta de durere ; apoi, mai în urmă, dete cît putu de tare cu buzduganul și merse voios la mumă-sa.

— Noa, da omorîtu-l-ai ?

— L-am șters dintre cei vii, răspunse zmeul.

Adecă dimineața, spre mirarea lor, Stan se scoală întinzîndu-să și căscînd o gură de gîndeai că vrea să-i soarbă.

— Dar cum te hodiniși astă-noapte, Stane ? întrebă zmeoaica.

— Mulțam de întrebare, stăpînă, bine, numai cît am visat ca și cînd m-ar fi mușcat nescari pu-reci și parcă preste frunte mi-a trecut un șoarece.

Și nu să puteau destul mira de tăria lui ; deci, zise zmeoaica :

— Te-ai purtat bine, fătul meu Stane, ți-ai împlinit anul foarte omeneste, acum aci ți-e simbria, o desagă de galbini, poți merge acasă și să-i folosești în pace.

Dar Stan bine vedea că zmeul cu mumă-sa îi duc frica, deci zise hotărît :

— Eu gîndeam că baremi doi-trei ani să slujesc la voi, să am cu ce merge acasă la copilași ; numai cu atîta agonisită, ce voi ști eu face cu o sută de copii ? Băgați-mă slugă baremi pe un an încă.

Dar zmeul cu mumă-sa atîta frică știau de Stan, încît se hotărîră a-i da și două, și trei părechi de desagi cu galbini, numai să să vadă scăpați de ei ; deci, zise zmeul :

— Stane, îți dăm două părechi de desagi pline cu galbini, numai mergi și ne lasă-n pace.

Dar Stan nu să învoi.

— Auzi, Stane — zise zmeoalca — îți dăm trei părechi de desagi plini cu galbini, numai fii bun, du-te și ne lasă în pace, că nu mai avem lipsă de slugă.

Stan să cugetă puțin apoi zice :

— Fie, dacă-mi dați trei părechi de desagi plini-plinuți cu galbini de aur, atunci plec, dar să mi-i și ducă zmeul pînă la mine acasă.

Și să învoiră. Zmeul luă trei părechi de desagi plini cu galbini în spate și merse după Stan. Dar zmeul așa greu sufla de greutatea poverii, încît, cînd sufla, Stan mergea fuga înainte, ca suflat de un vînt pogan ; cînd trăgea zmeul răsufierea, Stan iar venea îndărăpt, tras de răsufierea lui. Tot merge zmeul și tace mult timp, dar o dată nu să poate răbda să nu întrebe pe Stan :

— De ce fugi tot înainte și vii iar îndărăpt ?

Iar Stan răspunse :

— Să pot, aș zbura pînă acasă, dar văd că nu te poți ține de mine, și-mi vine să mă întorc la tine și numai una să-ți dau cu pumnul în frunte, să te învâț cum ai de mers pe drum, cînd ești cu mine pe cale.

Zmeul tremura și mergea după Stan.

Cînd erau aproape de casa lui Stan, ieșiră toți copiii în calea lor, zbierînd de foame.

— Ce zic copiii aceia ? întrebă zmeul pe Stan.

— Iată — răspunse Stan — copilării de-a lor, zic c-ar mînca carne de zmeu.

Atunci zmeul aruncă desagii jos și... du-te, copile !

Ce-o fi spus la mumă-sa nu mai știu, atîta știu că din minuta aceea, copiii lui Stan nu sã mai vãietau de foame. Mulți din ei vor fi murit de-atunci, cã doar e de mult, dar care n-au murit încă, aceia și azi trăiesc.

Auzită de la un păcurar din Reteag și scrisă în Deva, ca pedagog.

Ioan Pop-Reteganul, *Povești ardelenesti, culese din gura poporului*,
partea a IV-a, Brașov, 1888,
pp. 14—21

MOARTEA-NAȘE

Trăia de mult, undeva departe, într-o țară așezată la coadili mărilor spre soare-răsare, un copil sărac, rămas orfan de mamă și de tată. Fără nici un sprijin din partea rudelor, bietul copil, ca să se arănească ¹, merse în argăție pe la unu, pe la altul, de-și agonisi un codru amar de mălai și hăinuțe pentru iernile geroase. Stăpînii îl băteau, copiii îl batjocoreau văzîndu-l gol, zdrențuros și desculț. Alții îl porecleau și-i născoceau vorbe grele de ocară, care-i spintecau inima, iar din ochi îi izvoarau lacrimi fierbinți, de-i ardeau obrazii.

Cu cît creștea, cu atît stăpînul îl bătea mai mult și-i cerea să trudească cu sudori amare, din zori și pînă-n amurg.

Copilul creștea, suferințele se înteteau și greutatele sporeau.

¹ A se arăni — a se hrăni, a se susține.

Cui să-i spună el durerile ce-i înăbușeau sufletul?

Nimănui ! Doar păsările cerului îi ascultau glasul său minunat, cînd prin codri, colindînd cu vitele, își astîmpăra dorul de mamă și de tată, povestind durerea sa în pustiu, codrilor și munților, cerului și apelor.

Cuminte cum era și muncitor, îndemînatic la toate, fetele, cînd îl vedeau, își dau coate. Era acum băiat mare, voinic și frumos. Pentru că era slugă și sărac, fetele se fereau să se prindă-n horă lîngă el, că de, le rîde lumea ! Lîngă el juca o singură fată și aceea săracă, dar pricepută și cuminte nevoie mare.

Nu trecu multă vreme și se căsători cu această fată. Sărmanul băiat era fericit alături de soția lui, cu care se-nțelegea și la bine și la rău, și vara și iarna. După cîtăva vreme, căpătară și un prunc cu plete de aur, frumos parcă era rupt din soare.

Plini de bucurie cum erau, începură să alerge prin sat, din om în om și din casă-n casă, să caute un naș care să le boteze copilul, precum cerea obiceiul. Dar cum era sărac de curgeau petecele după el, toți îl batjocoreau, îl înfruntau și nimeni nu se-ndura să-i fie naș.

Deznădăjduit, într-o bună zi, își luă rămas bun de la soțioara lui și, cu lacrimi în ochi, plecă să colinde lumea în lung și-n lat, cu gîndul de a-și găsi norocul, adică nașul care să-i boteze copilul.

Mergînd așă prin lume, află o mulțime de oameni, care nu se-ndurară să-i asculte rugămintea, văzîndu-l așă de zdrențuros.

Dacă văzu ce văzu, își urmă calea la-ntîmplare unde-o da sorocul și norocul. Nădăjduia că va da peste un om drept, care-i va fi naș. Colindînd în neștire, bătut de vînturi, de ploi și arșiță, lihnit de foame și ostănit, ajunsă la un rîu mare, ce-și mîna valurile ca o vijelie la vale. Tăie un copac, îl trase în rîu și trecu pe celălalt țarm. Merse în țara aceasta zile-întregi, însă nu dădu peste picior de om. Vedea numai pustiu, ierburi, nisipuri, șerpi și fiare sălbatice. Cu inima cît un purice, dar cu nădejdea în suflet, mergea tot înainte.

Iată că într-o zi, pe la chindia mare, se-ntîlni cu un om. Era îmbrăcat în haine cam neobișnuite și cu o barbă albă, ce-i ajungea la genunchi. Se dete-n vorbă cu moșu.

Moșu începu să-l ispitească :

— Ce vînturi te-a pus pe astfel de drumuri fără căpătii, pe unde picior de om încă n-a îndrăznit să calce ?

Omul nostru se uită cu băgare de seamă și nu văzu alte urme decît pe ale moșului. Lăsă capul în jos, apoi zise :

— Moșule, sînt om sărac, vin de la marginile lumii și caut un om drept care să-mi fie naș, ca

să-mi boteze copilul de curînd născut într-un bordei sărac.

— Cu voia ta, eu aş putea să-ţi fiu naş, zise moşul.

Fruntea săracului se luminează de bucurie, apoi zise :

— Dacă-i aşa, atunci este drept să-ntreb pe cine am ales ca naş ?

— Da — răspunse moşul — eu sînt Dumnezeu !

— Cum, dumneata eşti Dumnezeu ? O, ce nenorocire, zise săracul.

— De ce nenorocire, omule ? Nu te bucuri că Dumnezeu ţi-a ieşit în cale ca să te ajute ?

— Nu, nu mă bucur !... Dacă eşti Dumnezeu, atunci nu-mi eşti naş, fiindcă dumneata nu eşti om drept ! Dacă eşti Dumnezeu, pentru ce ai lăsat în lumea asta atîtea rele şi pacoste ? Pentru ce pe unii i-ai făcut bogaţi, da pe alţii săraci lipiţi pămîntului ? Aaa... nu, nu, dumneata nu eşti un om drept. Şi unui ciine i-ar fi milă de trupul meu, gol şi plin de răni, de picioarele mele din care curge sînge, de inima mea plină de venin, da ție nu ți-e milă, cum nici la cei avuţi nu le este milă de cei săraci.

Fără să-şi fi luat nici bună ziua de la Dumnezeu, plecă, cu sufletul îndurerat, mai departe.

În ziua următoare, se întîlni cu un alt moş, căruia-i povesti ca şi lui Dumnezeu, rostul plecării

sale în lume. Bătrînul, care-l ascultă cu luare-
aminte, îi răspunse :

— Aş putea eu să-ţi fiu naş !...

— Toate sînt la locul lor, da eu n-aş vrea să fiu
păcălit şi te-aş ruga să-mi spui cine eşti dumneata,
adăugă săracul.

— Eu sînt sfîntul Nicolae, în toată lumea cu-
noscut.

— Sfîntul Nicolae ? E ! Păi nici dumneata nu
eşti om drept. Oare, aşa sînt oamenii cei drepti ?
Spui că peştele e de post, dar din peşte curge
sînge ? Apoi bună ziua, nici cu dumneata nu fac
nici un tîrşag ¹, pentru că nu eşti om drept, precum
nu este nici Dumnezeu.

Sfîntu Nicolae rămasă cu privirea-ncremenită
de îndrăzneala săracului, care-şi luă toiagul şi
traista pe spinare şi-şi văzu de drum.

A treia zi, se-ntîlni cu un alt om în cale, care,
auzind plîngerea călătorului sărman, se învoi să-i
fie naş.

Omul acesta era deosebit faţă de alţi oameni.
Era un vlăjgan mare şi urît, faţa păroasă, ochii
negri scînteietori, care te sfredeleau cu privirea
crudă ca de fiară sălbatică. Vorba îi era scurtă şi
lovea ca o săgeată. Pe şoldul stîng atîrna o sabie
mare îngrozitoare, pe care se prelingeau picături

¹ *Tîrşag* — tîrg, înţelegere.

de sînge încă cald. Îl cuprinseră fiorii privindu-l încă o dată din creștet pînă-n călcîie. Nu mai cuteza să spuie nici o vorbă. Stătu puțin ca să-i vină curaj. Ba să-l întrebe, ba să nu-l întrebe cine este ? Își luă inima-n dinți și-i zise :

— Bine, nașule, drept ar fi să știu și eu pe cine am ales să-mi fie naș ? De aceea, te-aș ruga, spune-mi cine ești dumneata ?

— Chipul meu și sabia ar putea să te facă să ghicești. Sînt moartea.

— Dumneata, moartea ? zise tremurînd de frică săracul.

— Da, chiar eu, întări ea.

— Atunci, să știi că este bine. Mă învoiesc să-mi fii nașe, pentru că ești om drept. Dumneata nu sprijini nici pe cel bogat, nici pe cel sărac. Mergi la fiecare și fără îndurare curmi firul vieții și celor bogați și fericiți, și celor săraci și oropsiți. Apoi, mă bucur că am făcut o alegere bună, am avut mare noroc. Un lucru n-o să-ți placă, fiindcă sînt sărac și n-am nimic în afară de petecele de pe mine și acest toiag.

— Tot una este pentru mine, avut ori neavut, tînăr ori bătrîn, sabia mea nu alege, cînd vine sorocul. Lasă tu sărăcia la o parte, că te voi ajuta să ajungi om bogat, zise moartea.

După o cale lungă și întoarsă, săracul ajunge cu nașul său la bordeiul unde muierea lui îl aștepta cu fiul său nebotezat.

Boteză nașul pruncul și se făcu și o mică veselie, la care ceilalți oameni din sat nu veniră, din mîndrie, în casa săracului.

Nașul îl îndemnă pe omul nostru să se facă vrăjitor dacă vrea să se-mbogățească. El, care nu se pricepea în farmece și descîntece, cu părere de rău, nu putu face pe plac nașului.

Moartea, însă, nu se lăsă; începu să-l dăscălească, spunîndu-i că va fi de ajuns să aibe în mîină un troc¹ ori o cănuță cu o stebă² de busuioc, fiindcă va primi de la el puteri nevăzute. Va putea ști cine din cei bolnavi mai poate lungi firul vieții și cui i se curmă firul vieții, privind locul unde se așeza ea cu sabia. Dacă o va vedea la picioare, îi poate proroci că mai are de trăit și că e scăpat, dar dacă o va vedea pe la capul bolnavului, atunci poate să spuie că totul este în zădar, că leacurile lui nu mai au nici o putere tămăduitoare.

Finul nu stătu mult pe gînduri și s-apucă de colindat și descîntat prin casele bolnavilor. Cu cît trecea timpul, cu atît devenea om de vază, mare filozof, vrăjitor și cititor în stele. Îl căutau împărați

¹ Troc — tîgvă.

² Steblă — ramură, fir.

și regi, bogați și săraci. Pe toți îi vrăjea și le descînta fără deosebire. Ajunsă om bogat, că nu mai avea ce să facă cu banii. După ce-și adună comori însemnate de aur, către bătrînețe, se lăsă de vrăjitorie, ducînd o viață liniștită lîngă soția și fiul său, pe care-l însură cu o mireasă cuminte și frumoasă.

Trăi așa în liniște și-n pace, pînă ajunsă la adînci bătrînețe. Gîrbovit de ani și alb ca zăpada, se gîndi că de mulți ani nu-l mai văzuse pe nașul său și că s-ar cădea să-i mulțumească pentru binele ce i l-a făcut. După ce sosi nașu, rămasă cam mirat că i-a luat-o înainte, fiindcă el avea de gînd de mult să treacă pe la finu-su. Se gostiră¹ pînă la un timp, cînd nașul, ca să-și arate bucuria față de fin, îl luă pe acesta de mîină, coborî niște scări pe furca pămîntului în jos, trecură pe subt mai multe tunele și ajunseră în inima pămîntului. În fața lor, se deschisă o boltă mare, luminată ca ziua, ca cerul cu stelele. Un om uriaș ținea pămîntul într-o furcă mare cu trei dinți și nici nu simțea greutatea. Omul sta nemișcat ca o stană de piatră și nu băga-n seamă pe nimeni. Așa primise poruncă de la stăpînul pămîntului : el să ție pămîntul în mîinile lui, că așa i-a fost rînduit.

¹ *A se gosti* — a se omeni, a se cinsti.

Pe bolta pămîntului erau aprinse nenumărate lumini, dintre care moşneagul luă seamă că unele s-aprind sub văzul lui, iar altele se sting de la sine.

Rămase mirat cînd văzu pe naşu-su cum stinse nişte luminiţe, iar pe altele, gata să se sfîrşească, le aprinde din altele stinse.

— Naşule, ce poate să însemne asta ? În fundul pămîntului, unde-i noapte neagră ca moartea, ard lumini, din care tu pe unele le stingi, iar pe altele, gata să se stingă, le aprinzi ? Naşul, grăbit, nu răspundea nimic, neconţinînd să aprindă sau să stingă luminile.

Finul, plin de nerăbdare, întrebă pe naş din nou, şi de data asta îi răspunse :

— Vezi, fiecare vietate de pe pămînt are aici cîte o lumină. Lumina fiecăruia arde pînă omului nu-i iese sufletul. Luminile ce au ars şi s-au stins arzînd pînă la capăt, sînt oameni care au trăit pînă la adînci bătrîneţe. Luminile care se sting, deşi sînt abia începute sau pe jumătate arse, arată cîte zile a avut de vecuit omul ori copilul ce i s-a curmat firul vieţii mai devreme.

Ascultîndu-l pe naş, îşi dădu seama că este cu adevărat moartea şi simţi cum de spaimă îl seacă la ficăţi.

— Naşule, dar eu, bunăoară, am pe-aici vreo lumină ?

— Uite, chiar lumina asta din fața ta, care-și potolește încetîșor pîlpîitul, este a dumitale, spuse nașul.

Moșneagul rămase uluit cum i se stinge lumina vieții și simți deodată cum se înăbușe, și zise :

— Nașule, simt că mă înăbuș, nu mai pot sufla, nașule, nu mă părăsi, ajută-mă să-mi văd copilul și soția !

Moșul se apropie de lumînarea sa și din lumina ei aprinsă un muc de lumînare, de cine știe cînd stins, și o înfipse în locul luminii ce se stingea. Atunci simți cum îi reveni puterile și glasul.

Nașul îl privi cu mînie și-i zise :

— În lumea asta, în afară de tine, nimeni nu m-a înșelat, lungindu-și viața prin viclenie. Da să știi că peste zece ani, în aceeași zi, să fii acasă, că am să viu să-ți curm viața.

Și cu asta, nașul îl apucă de o mînă și ca o nălucă zbură cu moșneagul în sus, pe lîngă furca pămîntului, și ieși la lumină. Se despărțiră mulțumiți și unul și altul ; însă vremea trecea pe neștiute. Într-o zi, iată-l pe naș, după cei zece ani, că-i deschide ușa casei.

— E, finule, acum a sosit ziua cea de pe urmă. Ia-ți rămas bun de la toate cele pămîntești, fă-ți iertăciune cu cei ce rămîn în viață, că de data asta nu mă mai poți înșela. Eu îndeplinesc porunca

stăpînului meu, care nu iartă de moarte nici pe cel bogat, nici pe cel sărac. Pregătește-te dar !

Moșneagul, auzind cuvintele acestea, porni să plîngă ca un copil. În zadar îi curgeau lacrimile șiroaie peste obrajii zbîrciți, că moartea nu se-n-dura.

— Te rog ca pe un naș ce-mi ești, mai lasă-mă trei zile să trăiesc, și-ți voi fi recunoscător.

— Apoi, deși cei mari s-ar putea mînia pe mine, îți mai dau îngăduință trei zile, însă atunci să fii pregătit aici, în casa ta de moarte.

— Mulțumesc din suflet, nașule, zise moșul, și se despărțiră cu gîndul să găsească alt mijloc să-și mai prelungească zilele.

Nu mai era de glumit cu moartea. Moșneagul în grabă își pregăti o pereche de desagi cu galbeni, îi alină pe cal și-i dădu drumul fără țintă. Merse noapți și zile și poposi lingă poiana unor păduri fără capăt. Își odihni calul și își făcu socotelile pe unde i-ar putea pierde moartea urmele, și o luă din nou la drum lung, fără pulbere.

Străbătu cîmpii, păduri, trecu ape și ajunse într-o pustietate. „Aici sînt scăpat, zise el. Nu este picior de om, și moartea caută locuri unde este lume“ ; se bucură moșneagul. Merse el așa o bucată bună de drum, sub dogoarea unei călduri de cuptor. Era în amiază de zi. Îl prîdidișe setea, că ar fi băut apă și din urma boului. Mergea în neștire,

tot uitîndu-se-n urmă, să vadă dacă nu-l urmărește nașu-su. Se opri într-un tufiș, unde era un izvor, și iute coborî să-și astîmpere setea.

Dar cum se aplecă să soarbă o înghițitură, în luciul apei, zări chipul nașului său și apa i se opri-n gît.

— Așa ne-a fost vorba finule, să ne-ntîlnim aici ?

— Iartă-mă, nașule, ce era să fac, care muritor din lumea asta n-ar fugi de moarte dacă-ar ști cînd îi vine ? Îngîină cu glasul aproape stins.

Și deși era setos, îl ridică de la izvor moartea și se pomeni cum îl duce de mîină pe alt drum.

— Nașule, noi mergem, da nu vezi că mi-am uitat calul, căciula și desagii cu aur ? Lasă-mă să mă duc să-i iau cu mine. Și începu să se văicărească ca o muiere.

— N-aș vrea ca în ceasul ăsta să te superi pe mine, du-te și caută, deși n-ai să mai găsești nimic. Du-te, dar.

Moșneagul plecă, caută în zadar, însă, spre mirarea lui, nu văzu nimic. Numai o grămadă de coțofene se băteau între ele și se certau pe căciula lui, de făceau o larmă parcă li s-ar fi întîmplat un lucru cine știe ce mare. Se-ntoarse la nașu-su și-l întrebă :

— Nașule, acum simt că sînt în mîinile tale, dacă vrei, spune-mi, de ce se bat și se ceartă co-

• Țofanele acelea pe căciula mea ? Nu pot lua căciula din pricina lor ; ce să fie oare asta ?

— E, finule, nu sînt acelea coțofene, ci sînt muierile și soția ta, care se omoară plîngîndu-te că ai murit.

Culeg. : Cristea Sandu-Timoc

Inf. : Traian Preda, de 22 ani, comuna Bogovina — Timoc — Bolievaț, R. S. F. Iugoslavia

ZINA APELOR

Pe vremile pe cînd era iobăgia cea grea, trăia un om sărac într-o colibă din pădurea domnească, căci era păzitor la pădurea aceea. Odată a mers domnul la pădure și, părăindu-i-se că pădurarul ar fi dat cuiva lemne fără slobozenie domnească, atîta l-a bătut, pînă ce l-a lăsat mort. Muierea pădurarului, cu un copil ca de trei-patru ani, plîngea și să ruga la domnul să nu mai bată pe bietul om, că nici vreascuri n-a dat cuiva fără poruncă domnească — necum lemne. Dar domnul nu vru să creadă, ci, după ce omorî pe pădurar, să puse și bătu și pe muierea lui, pînă ce rămase și ea moartă jos. Pre copil îl scoase apoi din pădure și îi zise :

— Cară-te de-aici, mergi în lume și te țin cum poți, iar după ce vei crește mare, să vii la mine să slujești în locul tătîne-tău.

Și s-a dus bietul Alesandru, că așa-i era numele, s-a dus cerșind din casă-n casă, din sat în

sat, pînă a nimerit lîngă Dunăre, la un pescar. Pescarul acela nu era D-zeu ştie ce om bogat, trăia numai din pescuit, dar deoarece n-avea copii, luă pe Alesandru copil de suflet. La coliba pescarului a trăit copilul pînă ce-a crescut mare şi-a învăţat şi el meşteşugul pescăritului. Pescarul era acum bătrîn şi nu mai putea pescui, dar Alesandru, ca om harnic şi băiat de omenie, cîştiga atîta ca să poată trăi el, bătrînul şi baba moşneagului, liniştiţi. Dă D-zeu însă că moare pescarul şi moare şi baba lui, şi rămîne Alesandru numai singur. Acum pescuia el numai pe seama lui. Dar gîndea că e făcătură : de cînd murise pescarul cel bătrîn, mai că nu mai erau peşti în Dunăre ; umbla bietul copil ziua deplină altă dată şi nu-i prindea mreaja nici un peşte. Odată, năcăjit cum era, şi dară şi flămînd, aruncă mreaja în Dunăre şi nu mai merge la ea pînă a doua zi la amiazi. Atunci să duce şi trage mreaja. Nu era în ea nimic altă, decît o mreană... e drept că foarte frumoasă. Noa, o ia el în mînă şi o duce la colibă să o belească şi să o frigă pe cărbuni, că era mai leşinat de foame, săracul. Dar cînd dă să o spintece, mreana îi scapă din mînă şi cum cade jos, cum să face o drăguţă de fată ca ruptă din soare şi îmbrăcată coala ca o zină : cu iie albă ca laptele, împănată cu flori galbene, roşii şi vinete de mătase, cu cătrîntă ca fetele

noastre, cu peptăruț mîndru, tot pene, și cu părul slobozit pe spate.

— Nu mă spinteca, Alesandre — zise ea — că eu sum ¹ rînduită de D-zeu să-ți fiu soție !

— După ce văd că ești om ca și mine, cum să te spintec ? zise Alesandru, dar eu gîndeam că tu ești mreană.

— Eu sum zina apelor — zise fata — și la porunca lui D-zeu am intrat în mreaja ta și, pentru binele tău și a altor oameni, trebuie să-ți fiu muiere !

— Mulțam Doamne — zise iară Alesandru — de cînd văd că ești fată, îmi trecu foamea și năcazul !

— No, hai Alesandre acuma acasă la tine, acolo unde te-ai născut tu !

— Hei, draga mea ! Acolo nu-i de-a merge, poate că nici n-aș nimeri, că eram mic cînd am venit de-acolo ; dar chiar să nimeresc, n-aș merge bucuros, că domnul la care a slujit tata e atît de pogan, de-a omorît și pre tata și pre mama, numai că ce i se păru că ar fi înstreinat lemne din pădurea lui !

— Nu face nimic, Alesandre, hai să mergem, că va fi cum va rîndui D-zeu.

Și s-au dus amîndoi în pădurea aceea și-au dat de-o colibă părăsită : era coliba în care să

¹ Eu sînt.

născuse Alesandru. Muieră făcu iute ceva de cină, adecă fripse niște bureți ce aflate prin pădure, cinară și, după ce ziseră rugăciunile, s-au culcat și-au dormit. S-au culcat — să-nțelege — pe vatra goală, căci n-aveau alte haine decît hăinuțele de pe ei. Dar ce să vezi, dimineața cînd să pomeniră din somn, să trezesc în niște curți mai pompoase decît curțile domnești și pline de toate cele trebuincioase pentru trai — și de post și de fruct¹, și curțile erau tot acolo în pădure, în locul colibei. Mulțămiră lui D-zeu și să puseră să caute una-alta prin curți și, după ce dădură de-ale traiului, să puseră la prînz.

Birișii² domnului în toată ziua veneau cîte cu zece cară în pădurea aceea după lemne, și, fiind aproape de sat, ajungeau încă de cu vreme acasă.

În ziua aceea, iară veniră ei și trecînd prin poiană, unde știau ei coliba, rămîn înmărmuriți de frumusețea curților, care s-au făcut numai de ieri pînă azi. Și să tot înholbară birișii pre de toate laturile, pre lîngă cele curți, pînă era tîrziu după amiază, atunci își aduc abia aminte ce domn au și-și încărcară iute carăle, și dau bici la boi să ajungă curînd acasă. Dar totuși, ajung tîrziu acasă, colo pe la cina cea bună. Domnul îi aștepta cu o bită de corn în poartă, și pe care

¹ În text : *fript*.

² *Biriș* — argat, slugă domnească.

cum trecea, mi-l măsura peste spate, de gîndeai că dă în sac. Cînd ajunse birișul cel din urmă la poartă, zise :

— Domnule, nu ne bate în zădar, că noi nu sîntem de vină că am întîrziat așa tare, că uite, în pădure, colo unde era numai ieri — nu mai demult — coliba cea părăsită a pădurarului, azi aflarăm niște curți mai minunate ca a măriei-tale, și noi ne tot înholbarăm și ne minunarăm de ele, pînă ce uitarăm nu numai porunca măriei-tale, dar și mîncarea ; blăstămați să fim de am mîncat azi ceva !

— Așa ? zise domnul, mai potolindu-și mînia — noa, bine-i ; mîne dimineată să mergi să chemi pe mișelul acela, care a cutezat a-și face în pădurea mea casă, fără știrea mea, să-l chemi la mine ; ai priceput ?

— Priceput, domnule !

Și să duse birișul a doua zi la curțile din pădure și spuse omului din ele că e poftit în sat, la curtea boierească.

— Ce să fac acum, muiere ? zise Alesandru către muierea sa.

— Ce să faci ? Iacă-i merge, că știu că nu te-a mîncă măria-sa domnul !

Și s-a dus Alesandru la domnie în sat.

— Bună dimineată, domnule !

— Să fii sănătos : ce cauți aici ? La ce-ai venit ?

— Am venit, domnule, că un biriș d-a măriei-voastre a zis că mi-ați poruncit să viu !

— Bine-i ! Adecă tu ești mișelul care și-a făcut casă în pădurea mea ? Cum ai cutezat să faci un lucru ca acela ?

— D-apoi că domnia-ta mi-ai poruncit, știi, cînd ai omorît pe tata și pe mama, cînd ai zis să merg unde m-or duce ochii, iar după ce voi crește, să vin în slujba d-tale, în locul tatei ; și eu, iată, m-am ținut de cuvînt ; în coliba unde m-am născut, acolo m-am așezat alaltăieri cu muierea mea ; dar dacă D-zeu a voit că peste noapte să să facă din ea o casă bună dîmnească, eu nu sînt de vină !

— Să mergi și pînă dimineată toată pădurea din jos de casa ta să fie tăiată, trupinele scoase, locul arat, sămînat cu mălai mărunt, care pe dimineată să fie copt, și mie să-mi aduci de-acolo fărină de mălai mărunt, ca să-mi iasă din ea mămăligă de prînz ! Înțeleș-ai ?

— Dar cum să poate una ca asta, domnule ?

— Taci și mergi, iar dacă dimineată nu vii, după cum ți-am poruncit, nu-ți mai stă capul unde-ți stă acuma, că ți-a sta unde-ți stau picioarele !

Să pornește Alesandru supărat acasă ; muierea îl aștepta în porțiță :

— Noa, dar de ce te-a chemat ?

— Oh, Doamne ! Acesta vrea să ne omoare, și pe noi, cum a omorît pe tata și pe mama !

— Cum așa !

— Iată, draga mea, mi-a poruncit că pînă dimineată, toată pădurea cîtă-i din jos de casa noastră să o tai, să scot trupinele, s-o ar și seamăn cu mălai mărunt, iar acela pînă dimineată să fie crescut și copt, și eu să-i duc din el fărină de mămăligă, să prînzească mine din ea !

— Nu-i nimica, scumpul meu soț, lasă că va fi cum va rîndui D-zeu ; nu fi tu îngîndurat pentru aceea !

Dacă veni seara, cînară ei, să rugară lui D-zeu și să culcară. Iar dimineată, sculă muierea pe Alesandru și-i zise :

— Vezi de du fărina la domnu, de mămăligă pentru prînz.

Și să sculă Alesandru ; adevă cît vedeai cu ochii pe coastă la vale, din jos de casele lui, unde fusese ieri pădurea cea uriașă, acum era numai o holdă de mălai mărunt, frumoasă și coaptă ; iar într-o desagă-i pusese muierea grăunțe și în altă fărină de mălai mărunt. Să minună Alesandru, mulțami lui D-zeu și merse la domnie în sat.

— Bună dimineată, domnule !

— Să trăiești, Alesandre ; noa, da adus-ai fărina de mălai mărunt ?

— Adus, domnule, am adus o desagă de fărină și una de grăunțe !

— Și cum e holda unde a fost pădurea ?

— Frumoasă, domnule, a dat D-zeu de s-a făcut chiar după porunca d-tale !

— Bine, Alesandre, e bine ; acum, pînă dimineată să lăzuiești ¹ toată pădurea aci, din sus de casa ta, să iucri pămîntul și să prăsești vie, iar pe dimineată să-mi aduci struguri copti din ea !

— Dară ², domnule, una ca asta nu să poate face într-o noapte ; numai de lăzuit n-aș găta-o într-un an, de n-aș avea barem o sută de lucrători lingă mine ; apoi via, știi d-ta, de-abia în trei-patru ani o poți aduce să rodească !

— Cară-te, mișelule — îi zice domnul — și de nu faci pînă dimineată toate după cum ți-am poruncit, te stîng de pe fața pămîntului !

Iară merge Alesandru supărat acasă și spune muierei porunca cea nouă, ce-o a căpătat de la domnul pămîntesc.

— Nu te supăra nimic, Alesandre, că va fi ce va rîndui D-zeu ! îi zise muierea.

Adecă, cînd se scoală a doua zi, în locul pădurei cei din sus de casă era o drăguță de vie, de să mai ai doi ochi să te uiți la ea ; toată în rînd, toată cu struguri copti, numai de cules și mari ca purceii. Alesandru iar mulțami lui D-zeu și culuse o corfiță, de o duse boierului.

¹ A lăzui — a curăți un loc de lemne, tufe etc.

² În text : *dacă*.

— Noa, vezi că ai putut face ? Numai ești cîne la mațe, vrei să te tragi de la muncă ! zise boierul cînd îl văzu întrînd cu strugurii.

— A făcut D-zeu sfîntul cu puterea lui cea mare, dar știu că nu eu, un om păcătos ! răspunse Alesandru.

Dar domnul îi grăi :

— Ce-mi pasă mie cu cine ai lucrat și cu cine nu, destul atîta, că mi-ai împlinit porunca. Acum să mergi în grajd să duci cele două bivolițe la taur, iar de mîine-dimineață să fie fătate, cu viței sub ele, să le mulgi și să-mi aduci apoi lapte pentru cafă ¹ de la ele ; pricepi ?

— Pricep, domnule, dar una ca asta nu să poate, că doară știi d-ta că bivolițele poartă un an de zile !

— Taci din gură, nemernicule — zise domnul — și te cară, că n-am vreme de perdut cu tine ; de nu vii pe dimineață cu ele fătate, știi ce te așteaptă !...

Și să duse Alesandru supărat acasă, mîinînd bivolițele dindărăpt. Muierea îi ieși înainte :

— Da ce-i, Alesandre, doară pe noi ne-a cîstit domnul boier cu bivolițele acestea ?

— Oh, Doamne, tu muiere ! Boierul acesta tot ne pune capul !

— Da cum așa ? Ce ești iarăși supărat ?

¹ Cafea.

— Da cum să nu fiu ? Ascultă tu : să duc eu bivolițele aceste sterpe la taur, dar pînă dimineața ele să și fete și să-i duc de la ele lapte pentru cafă ! Una ca asta nu să poate !

— Nu zice așa, dragul meu, că va fi cum va rîndui D-zeu. Hai de prînzește și te odihnește oleacă, apoi li-i duce la taur, și mai departe, lăsam toate în voia lui D-zeu sfîntul !

A prînzit bietul Alesandru, apoi și-a pus merinde în traistă și a mînat bivolițele chiar la al treilea sat la taur, că mai aproape nu era, și de-abia a ajuns îndărăpt, colo pe la cina cea bună. Apoi a cinat ceva și, obosit cum era, a dormit ca mort pînă în zori de zi. Atunci, l-a trezit muierea :

— Scoală, Alesandre, mergi de du bivolițele la curte, că s-a scula domnul și-i trebuie lapte de cafă !

Să sculă Alesandru și merse în grajd — adecă bivolițele fătaseră și aveau doi pui mîndri sub ele, negri ca doi pui de drac, și ugerile lor pline de lapte. Mulțămii el lui D-zeu și le mînă în sat, la curtea boierească. Domnul era în tîrnat¹, cu pipa cea lungă.

— Vii, Alesandre !

— Sînt aici, domnule !

— Noa, vezi că nu prea grea poruncă ți-am fost dat ; știam eu că de frică împlinești bucuros

¹ Galerie (n. culeg.).

poruncile mele ; acum, numai o poruncă-ți mai dau, dacă-i împlini-o și asta, apoi te las în pace, iar de nu,-ți sucesc grumazul ca la un pui de găină !

— Ce să mai fac iară, domnule ?

— Să-mi aduci pe D-zeu la prînz, auzi ? La prînz să mi-l aduci ! Acum nu mai sta pe gînduri, ci te cară, și să nu-ți mai aud de nume pînă nu mi-l aduci !

— Da cum să pot eu, un biet păcătos, să și gîndesc una ca aceea ?

— Taci și te du !

Să luă Alesandru mai supărat ca totdeauna și merse cătră casă. Muierea chiar îi făcuse un drăguț de copil, de nici de împărat nu poate fi mai altfel. Cum îl văzu îngîndurat, îl întrebă :

— Iar ești supărat, Alesandre ?

— Dar cum să nu fiu ? Ascultă tu aici, pre cînd gîndeam că și-o fi stîmpărat gîndurile celea preste fire de poftalnice, pre cînd mulțameam lui D-zeu că mi-a ajutat de-am împlinit toate poruncile boierului, el iese cu altă poruncă, și mai păgînă !

— Cu ce poruncă ?

— Oh, Doamne, muiere, **draga mea !** Mă tem să și gîndesc la porunca cea **nebună a păgînului** acestui de domn ; zice că să-i aduc lui pe D-zeu la prînz la el, la un păgîn ca el !

— E drept că-i lucru **mare, Alesandre,** dar nu te întrista din samă afară ; D-zeu va direge

lucrurile ca un stăpîn bun. Tu vezi de mîncă ceva, ia-ți merinde și te pune la cale, te tot du pînă-i da undeva de D-zeu și-i spune porunca ce o ai de la boier ; domnul cerului este mult mai milostiv decît domnii acești pămîntești !

Așa și făcu Alesandru ; mîncă ceva ce mîncă, își luă merinde și bîta în mînă și hai la cale. Și s-o tot dus, s-o tot dus, pînă a dat de-o apă mare. Ar fi trecut bucuros dincolo, dar nu era nici pod, nici luntre, iar de-a înotul nu să încumeta să o treacă, fiind apa foarte lată. Deci, sta pe gînduri : ce să facă ?

Atunci, apa-l întrebă :

— Ce stai aci, omule ?

— Stau — răspunse el — că aş trece dincolo și nu-i aci nici pod, nici luntre, și de-a-notul mi-e frică să întru !

— Și unde mergi tu, omule ?

— Eu aş merge pînă-aș da de D-zeu sfîntul, că am un lucru mare să-i spun.

— Așa ? Atunci te trec eu, dar să întreb pe D-zeu : de ce în mine nu este nici pește, nici broască, nici o jivină ?

— Că-l voi întreba !

Atunci apa să desface în două și merge Alesandru ca pe-o cărare de prin cucuruz prin mijlocul apei.

Ajungînd de cealaltă parte, tot merge el pînă dă de un cîmp mare, cu iarbă pînă în briu ; acolo

era o ciurdă de boi mari, dar slabi, numai cu pielea pe oase ; să legănau de slabi ! Să minună mult Alesandru de asta vedenie ; cum de boii acei mari, în așa bună și multă păștiune, și numai nu cad de pe picioare de slabi ?

Dar merse el mai departe, pînă nimeri într-un cîmp năsipos, numai ici-colea cîte o buruiană, și acolo văzu o ciurdă de boi mici, dar frumoși și grași, de gîndeai că amu-amu plesnesc de grași.

De asta vedenie să minună Alesandru și mai tare, dar merse mai departe, pînă ajunse într-o pădure mare ; acolo poame multe și grînețe, și prin copaci niște pasări mari țipau cît le lua gura : „Vai de noi și de noi, că rău vedem, rău am văzut și mai rău vom vedea !“ Ele, adecă, țipoteau de foame !

Mergînd Alesandru mai departe, ajunse într-un tufiș, numai ici-colea cîte o alună ; acolo, mii de păsărele ciripeau și cîntau : „Bine ne-a fost, bine ni-e și mai bine vom ajunge, că sîntem tot sătule !“

Minunîndu-să Alesandru și de acestea vedenii, merge mai departe, pînă ajunge la curțile lui D-zeu sfîntul. Cu multă sfială, intră înăuntru și dete binețe ca un om de omenie.

D-zeu sfîntul îl primește cu bunăvoință și cu vorbe blînde, ca un părinte adevărat, apoi îl întreabă că după ce umblă el atîta lume ?

— O, Doamne, mi și groază să-ți spun !

— Spune, fătul meu, că de mine tot nu poate nime ascunde nici un cuget.

— Apoi să-ți spun, Doamne : m-o trimes domnul pe a cărui loc mi-e casa, să vin să te poftesc la el la prînz !

— Bine, fătul meu ; după ce-i ajunge acasă, să-i spui că atunci oi merge, cînd va face și el cite ai făcut tu !

— D-apoi, oare, nu m-a omori, Doamne ?

— Nu te teme ; dar să-mi spui, ce-ai văzut în calea ta, de-acasă și pînă aici ?

— Am văzut multe, Doamne : mai întîi, am ajuns la o apă mare, fără luntre, fără pod, și nu știam cum să trec, dar apa, după ce i-am spus unde mi-e calea, mi-a făcut loc, de am trecut ca pre uscat ; m-a rugat însă să te întreb, de ce în ea nu sînt nici pești, nici broaște și nici o jivină.

— Ți-oi spune, fătul meu, dar tu să nu-i spui pînă te-a trece dincolo ; acolo de aceea nu sînt pești, nici broaște și nici alte jivini, că încă nici un om nu s-a înecat în ea ; dar apoi, ce-ai mai văzut ?

— Am văzut, Doamne, un cîmp mare cu iarbă ca mătasa și de mare pînă în briu ; în ea păștea o ciurdă de boi mari, dar să legănu pe picioare de slabi, și mult m-am mirat cum e aceea de-s așa slabi în păștiunea aceea bună.

— Aceia, fătul meu, sînt boierii cei bogați, care fac citeodată pomene și ospețe, dar numai

ei pre ei să ȃmenesc și să ospătează, iar după ce li să împrăstie oaspeții, le pare rău de cheltuiala ce-au făcut ; dar după aceea, ce-ai mai văzut ?

— Am văzut, Doamne, un cîmp năsipos, tot năsip și pietriș, numai ici-colea cîte-o buruiănă, și acolo era o ciurdă de boi mici dar grași și frumoși, de nu mă mai puteam depărta de ei !

— No, vezi, fătul meu, aceia sînt oamenii cei săraci, bieții iobagi, care n-au alta decît numai ce vreau să le lase domnii lor cei procleți ; dar ei, cînd fac vrec pomană ori vrîun ospăt, adună la masa lor pre toți lipsiții și săracii, și aceea la mine este bine primită ; de aceea, după ce vin pe astă lume, să desfătează ; dar după aceea, adu-ți aminte, ce-ai mai văzut ?

— Venind mai încoace, Doamne, am văzut o mulțime de pomi mari cu poame frumoase, și printre ei tot soiul de sămînături, dar în pomi erau niscari pasări urîte și zburlite, și țipau cît le lua gura : „Rău am văzut, rău vedem și încă și mai rău vom vedea, că murim de foame !“

— No, fătul meu, aceia sînt zgîrciții care au tot ce le trebuie, dar nu numai că nu dau lipsiților ceva de pomană, dar nici ei nu mănîncă să să sature și trag și plata lucrătorilor ; pe astă lume, de foame o să să vaiete ! Mai văzut-ai ceva în călătoria ta ?

— Mai, Doamne : am văzut un tufiș, și în el numai unde cîte-o alună, dar acolo erau mii de păsărele, ciripind și cîntînd : „Bine am văzut, bi-

ne vedem și bine vom vedea, că nimic nu ne lipsește !“

— Vezi, fătul meu, acelea păsări sînteți voi muncitorii, care munciți de dimineată pînă seara, de multe ori chiar flămînzi și însetați, numai ca să puteți ținea din munca voastră pe cîte venituri toate, și totuși mulțamiți lui D-zeu și pentru atita ; plăcută este înaintea mea purtarea voastră ! Acum mergi, fătul meu, acasă, că te așteaptă muierea și copilul !

Și plecă Alesandru cătră casă, mulțămind lui D-zeu. Cînd ajunse la apa cea mare, îl întrebă apa :

— No, da spusu-ț-a D-zeu pricina pentru care n-am eu nici pești, nici broaște ?

— Spus !

— Ei, cum a zis, care-i pricina ?

— Treci-mă, că ápoi îți spun !

Și l-a trecut apa iarăși de acea parte, adecă s-a făcut în lături pînă a trecut de aceastălaltă parte, cu toate că din colo încoace pe nime nu mai trecuse, că nime nu ceruse să-l treacă. După ce-a fost de aceastălaltă parte, apoi îi spuse Alesandru :

— În tine, așa mi-a spus D-zeu, că de aceea nu sînt nici pești, nici broaște și nici un fel de jîvină, că încă n-ai înecat nici un om.

Atunci se înfoaie apa de trecu peste țarmuri, și era cît pe-aci să înece pe Alesandru. Dar el fugi și-i zise :

— Dar nu ți-e rușine, chiar pe mine vrei să mă îneci, unde ți-am spus ce-a zis D-zeu sfântul ?

Apa atunci s-a rușinat și s-a tras în matca ei, zicînd :

— Cum n-am știut mai degrabă, că nu scăpai tu din undele mele ?

Acum Alesandru merse ață la boier acasă și ajunsese chiar pe însărate.

— No, da chematu-l-ai ? zise boierul.

— Chemat ! răspunse Alesandru.

— Și vine ?

— Vine, de bună seamă, vine, dacă-i face și d-ta lucrurile care le-am făcut eu, dar pînă atunci

— ba !

Auzind domnul cuvintele acestea cutezătoare ale lui Alesandru, să mînie atît de tare, de porunci slugilor să-l bage în fiară și în pente¹, din tălpile picioarelor pînă-n grumazi, și să-l bage într-o pivniță, și acolo să-l închidă să nu poată scăpa, că dimineța îl spînzură, pentru cutezarea vorbelor celor nesocotite. Toată noaptea o petrecu Alesandru acolo, rugîndu-să la D-zeu. Cînd fu de cătră ziuă, veni D-zeu la ușa pivniții și strigă :

— Aci ești, Alesandre ?

— Aci, Doamne !

— Dar ieși afară !

— Că nu pot, că sînt băgat în fiară și-n pente pînă în grumazi.

¹ Pente — obezi, fiare.

— Ia mișcă-te oleacă !

Și cum se mișcă Alesandru, odată-i căzură fiarele de pe el ca și când ar fi fost putrede, și ușa să deschise singură și ieși afară de mulțami lui D-zeu că l-a scăpat.

— No, Alesandre — zice D-zeu — dar mergem la boierul la prînz, ori să mergem la tine ?

— Ba să mergem la mine mai întii, că fi-va timp de mers la el și după aceea.

Și merșeră la Alesandru acasă. Bucuria muiei și a copilașului că să mai vād, dar bucuria și-a lui Alesandru, că a ajuns în pace la ai săi. Acum Alesandru porunci nevastei să facă prînz, că iată chiar și D-zeu prînzește azi la ei.

Și să puse muiera să facă ce știa ea mai bun de mîncare, dar D-zeu zise :

— Să-mi frigi să mănînc ce-aveți voi mai drag la casă !

Atunci Alesandru numaidecît porunci să arză muiera cuptorul, și cînd era ars gata, trase jarul și duse copilul pe lopată și zvîrr ! cu el în cuptor, apoi puse jarul în gura cuptorului și întră înlăuntru de mai povesti cu D-zeu.

Peste vrun ceas de vreme, merse el să aducă copilul fript, să-l pună înaintea lui D-zeu. Adecă minunea minunilor ! Copilul să juca cu două mere de aur și cînta în treaba lui, cum cîntă copiii.

Văzînd Alesandru și muiera lui minunea asta, căzură cu fețele la pămînt și mulțamiră lui D-zeu.

Iar D-zeu îi ridică de jos și le zise :

— Să știți că boierul în clipita asta a plesnit de năcaz, căci nu te află în pivniță să te spînzure ; de azi încolo, nu mai ești iobagi, ci domn în casa ta, și în scurtă vreme nici un iobagi nu va mai fi în lume.

Așa s-a și întîmplat ; iobăgia a căzut ; dar cel dintîi care a scăpat de iobăgie a fost Alesandru cu muierea lui, cu Zina apelor, care, de n-au murit, și astăzi trăiesc și măresc pe Dumnezeu.

Auzită și scrisă în Sîncel.

Ioan Pop-Reteganul, *Povești ardele-
nești, culese din gura poporului*,
partea a V-a, Brașov, 1888, pp. 44—57

CUPRINS

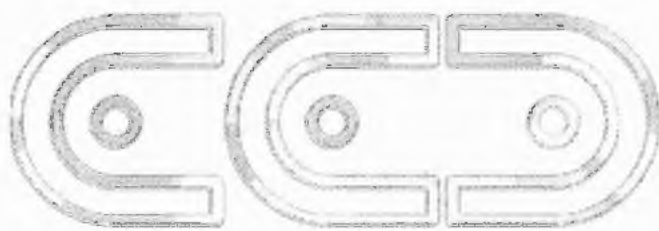
Roman Năzdrăvan (<i>N. Filimon</i>) . . .	5
Șperlă Voinicul (<i>Tudor Pamfile</i>) . . .	15
Petru Cenușă (<i>G. Catană</i>)	27
Doftorul Toderăș (<i>Ioan Pop-Reteganul</i>) .	42
Omul de piatră (<i>N. Filimon</i>)	59
Făt-Frumos cu părul de aur (<i>I. C. Fundescu</i>)	71
Tei-Leganat (<i>Șezătoarea</i>)	90
Trishti-Copil și Inia Dinia (<i>Alexandru Vasiliu</i>)	104
Ileana Simziana (<i>P. Ispirescu</i>) . . .	121
Ileana Cosinzana, din cosiță floarea-i cîntă, nouă-împărății ascultă (<i>Convorbiri literare</i>)	152
Ciobanul fără frică (<i>C. Rădulescu-Codin</i>)	197
Ciobănașul cel isteț sau țurloaiele blendei (<i>P. Ispirescu</i>)	208

Nu cînta, băiete ! (revista <i>T. Pamfile</i>).	223
Fata unchiaşului (<i>Dumitru Stăncescu</i>).	235
Povestea lui Simion (<i>Märchen der europäischen Völker</i>)	245
Bujor-Aflat (<i>G. Cătană</i>)	258
Trifon Hăbăucul (<i>Ioan Pop-Reteganul</i>).	273
Stan Bolovan (<i>Ioan Pop-Reteganul</i>) . .	289
Moartea-naşe (<i>Cristea Sandu-Timoc</i>) . .	300
Zina apelor (<i>Ioan Pop-Reteganul</i>) . . .	313

Redactor responsabil : GIZELLA CSAKY
Tehnoredactor : ION TUDOR

*Dat la cules 11.05.1967. Bun de tipar 05.07.1967.
Apărut 1967. Tiraaj 130.160 ex. broșate. Hirtie
ziar de 50 g/m². Format 700×920/32. Coli ed. 11,32.
Coli tipar 10,5. A. nr. 7151/1967. C.Z. pen'ru
bibliotecile mari 8R. C.Z. pentru bibliotecile
mici 8R—34.*

Tiparul executat sub comanda nr. 70.316 la Com-
binatul Poligrafic „Casa Scintei”, Piața Scin-
teii nr. 1, București — Republica Socialistă
România

Scanare și prelucrare digitală

de

Anonim

și

CAT Graur

Antwerpen

2026

